Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Факультет іноземної філології
Кафедра прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

III Міжнародної
науково-практичної конференції
“ФІЛОСОФІЯ МОВИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ Й ЛІНГВІСТИЦІ”
2 квітня 2021 року, м. Київ

COLLECTION OF PAPERS

of Third International Scientific and Practical Conference
“LANGUAGE PHILOSOPHY AND NEW TRENDS
IN TRANSLATION AND LANGUAGE STUDIES”
April 2, 2021, Kyiv

Міністерство освіти і науки України

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

Факультет іноземної філології
Кафедра прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції
“ФІЛОСОФІЯ МОВИ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ Й ЛІНГВІСТИЦІ”

2 квітня 2021 року
м. Київ

April 2, 2021
Kyiv

COLLECTION OF PAPERS
of Third International Scientific and Practical Conference
“LANGUAGE PHILOSOPHY AND NEW TRENDS IN TRANSLATION AND LANGUAGE STUDIES”

УДК 81:1:81'25]:005.745
Ф-56

Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці: збірник матеріалів ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. У 2 ч. Ч. 1 (227 с.). Київ, 2021.

У збірнику матеріалів ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції “Філософія мови та нові тенденції в перекладознавстві й лінгвістиці” розглянуто низку актуальних питань, що стосуються теорії та методології лінгвофілософських студій, філософських засад мовної освіти та лінгводидактики, нових тенденцій в перекладознавстві та формуванні іншомовної компетенції, теорії і практики наукового, технічного та художнього перекладу, перекладознавства і корпусної лінгвістики, мовних контактів у контексті глобалізаційних процесів та етнокультурних факторів міжкультурної комунікації, проблем когнітивної семантики та когнітивного синтаксису, а також сучасних проблем і перспектив лінгвопрагматики.

Редакційна колегія:
Голова редакційної колегії:
Леміш Н.Є., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу.
Члени редакційної колегії:
Матвєєва С.А., доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу;
Маштакова Н.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу;
Орлова Ю.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу;
Сафононова Н.М., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу;
Вайноренє І.П., доктор філософії, доцент кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу;
Кравченко О.В., старший викладач кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу.
Відповідальний секретар:
Ломачевська І.В., лаборант кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу.

Друкується за рішенням кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 9 від 22.04.2021 р.).
Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

Ткаченко С.І. *Переклад як глобальне явище культури*	5
Kukowicz-Żarska K. *Wartościowanie i ironia w kontekście teorii aktów mowy*	12
Stanulewicz D., Radomyski K. *The colour red in neo-melanesian: a corpus study*	15
Баклаженко Ю.В. *Переклад юридичної термінології на матеріалі угоди про асоціацію між Україною та ЄС*	20
Балабан О.О. *Симулякризація як універсальний когнітивний механізм концептуалізації людської свідомості*	23
Блинова І.А. *Звукозображальний потенціал англомовної художньої прози комічного спрямування*	26
Бобер Н.М. *Емоційно-оцінні іменники у структурі сучасної англійської мови*	31
Борбенчук І.М. *Неологізми як ідіостильова своєрідність поезій Катулла*	35
Вайноренє І.П. *Каузальна домінанта ЕФЕКТ в українськомовній картині світу*	38
Горбач Н.Л., Іванова І.Л., Кальченко Т.М. *Процес словотворення "кліпінг"*	43
Давиденко А.О. *Етнокультурні особливості здійснення мовних та міжкультурних контактів в умовах глобалізації*	46
Давиденко В.І. *Сучасні системи машинного перекладу: історія, стан і перспективи*	49
Давидченко І.Д. *Лінгвокультурологічна зумовленість перекладу в контексті міжкультурної комунікації*	53
Demenchuk O.V. *Lexical semantic derivation models in a typological perspective*	57
Дзикович О.В. *Стратегії читання у наукових розвідках*	60
Дмитрошкін Д.Е. *Числівникові композитні номінанти із прийменниками FOR та ON в сучасному американському спортивому медіадискурсі*	62
Дяків Х.Ю. *Фактори впливу дискурсивного середовища на комунікативні девіації в українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю*	67
Єгорова А.В. *Роль мовних контактів в історії розвитку англійської мови від найдавніших часів до сьогодення*	71
Залужна О.О., Ходанович А.Є. *Соціолінгвістичні і паралінгвістичні аспекти англійськомовного рекламного слогану*	75
Книш І.В. *Роль освіти і виховання в упровадженні номадичних практик: історія і сучасна інтерпретація*	81
Князьська Ю.О. *Від норми до неожаргонізмів: лексичний склад сучасного політичного дискурсу*	86
Kovalenko J. *To the problem of translating: historical issue*	89
Колісник В.Ю. *Взаємний вплив бажання й інтересу до вивчення іноземної мови та усталеності професійного вибору майбутніх інженерів-програмістів*	92
Комаровська-Воловик В.Ф. *Мовна реформа XVI століття та «Champfleury» Жоффруа Торі: історичний досвід та сучасна практика*	97
Крапива Ю.В. *Трансформації під час перекладу медіатексту (на матеріалі текстів новин інформаційного агентства "Бі-Бі-Сі")*	101
Кротенко Л.Б. *Соціокультурні передумови сучасного викладання іноземної мови у вищій школі*	106
Куликова Л.А. *Розвиток м'яких навичок (soft skills) при підготовці майбутніх перекладачів*	110
Лалаян Н.С. *Перекладацькі аберації в українському перекладі роману Б. Шлінка "Der Vorleser"*	115

Левчук А.О., Лупанчук Д.В. *Лексико-семантична характеристика термінів на позначення діячів наук в українській та англійській мовах*	118
Лемещенко-Лагода В.В. *Методологічні підходи до тлумачення національно-маркованих одиниць у словниках міноритарних мов (на прикладі шотландської мови скотс)*	121
Леміш Н.Є. *Isomorphic and allomorphic gramatical categories of the English and Ukrainian nouns*	126
Литвинов О.О. *Лінгвокультурний аспект англомовного корпусу номінацій зорового коду*	129
Литнєва Г.П. *Teaching English via group–based discussions*	134
Макєдонова О.Д. *Реклама як соціокультурний і лінгвальний феномен*	138
Maksymova K.V. *Modern trends for the formation of foreign language communicative competence of future specialists in the field of physical culture and sports*	143
Мамедова А.І. *Аналітичні загадки-історії та їх синтаксична система*	147
Матвєєва С.А. *Корпус текстів як інструмент обробки мовного матеріалу*	150
Маштакова Н.В. *Принципи лінгвокультурного та когнітивного підходів до вивчення прислів'їв із семантикою прикмет*	155
Миколаєнко М.Ю. *Маніпулятивний потенціал адресації в рекламі*	160
Місеньова В.В. *Особливості викладання галузевого перекладу в юридичному зво*	163
Москалюк В.М. *Розбудова української мови як інтерсемантична проблема*	166
Нагачевская С.А. *Лингвопрагматический подход в обучении иностранному языку студентов неязыковых специальностей*	172
Новосад Ю.І. *Екопереклад – який він?*	174
Onyshchuk M. *Lexicographic approach to the contrastive corpus-based studies*	177
Орлова Ю.В. *Зміст концепту ВІК ЛЮДИНИ у ментальному лексиконі носіїв української мови (за даними вільного асоціативного експерименту)*	180
Панченко О.І. *Принцип доместикації у перекладі роману Джейн Остін «Гордість та упередження» українською мовою*	185
Пономаренко Л.В. *До питання про формування іншомовної комунікативної компетенції з використанням інтерактивних методів навчання*	189
Проніна Г.М., Кулик В.П. *Огляд перекладацьких трансформацій (на матеріалі англійської та української мов)*	192
Сафонова Н.М. *Словник новочасних слів: комплексний аналіз прагматичної природи новоствореної лексики*	195
Сидоренко І.А. *Прагматичний аспект у сучасному вивченні ідіостилю автора художнього тексту*	200
Тимощук Н.М. *Концептосфера заголовків сучасних англомовних бестселерів*	203
Чжан Менвей *Слогани українських та китайських університетів у лінгвокультурному вимірі*	206
Tchystiak D.O. *Etudes mythologiques dans la conception linguistique d'Olexandre Potebnya et de ses disciples*	211
Sheverun N.V. *Main aspects of translating the English technical discourse titles into Ukrainian*	216
Шум О.В. *Індивідуальний стиль автора: значення доперекладацького аналізу художнього твору*	221
Shchypachova D.S. *Theoretical aspects of literal translation*	224

С. І. Ткаченко,
кандидат філологічних наук
Флорида, США

ПЕРЕКЛАД ЯК ҐЛОБАЛЬНЕ ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ

Говорячи про ґенезу теорії художнього перекладу, зокрема у її найусебічніше обґрунтованій маніфестації – *теорії реалістичного перекладу*, дослідники забувають (чи просто не знають), що бабою-сповитухою теорії словесного перекладу було одне з мистецтв. Відлік розмов про "реалістичний переклад" прийнято вести від надрукованої у 1955 році статті Івана Кашкіна "У боротьбі за реалістичний переклад", в якій була сформульована теза про *дві реальності*, з якими перекладач має справу: *первинну* живу реальність, яку бачив чи уявляв собі письменник, коли писав свій твір, і *вторинну* художню реальність цього твору. Задача перекладача полягала при цьому в тому, щоб через заслін художньої реальности "прорватися" до "первинної свіжости безпосереднього авторського сприйняття". Постулат про дві дійсності І. Кашкін запозичив у театрального режисера Олександра Таїрова, його датованих тридцятими та сороковими роками праць, у яких були викладені думки про дійсність, "зафіксовану" автором-письменником, і "велику дійсність", "цебто все наше життя" (Таиров, 1970).

Розуміючи вразливі положення в арґументації І. Кашкіна, Ґіві Ґачечіладзе вніс корективи в концепцію реалістичного перекладу, висунувши на перше місце "художню дійсність першоджерела" і заявивши, що вірність саме цій дійсності і є метою діяльности перекладача (Гачечиладзе, 1972). Це був крок у правильному напрямку, однак і він не забезпечував повного усвідомлення характеру стосунків цих двох реальностей: чому в одному випадку головною і вирішальною виступає одна дійсність, а в іншому випадку – інша дійсність?

Ґ. Ґачечіладзе підійшов упритул до вирішення цієї проблеми, ведучи мову не тільки про "художній переклад", а й про "літературні взаємозв'язки", коли не лише першотвір впливає на переклад, а коли й сам переклад, його

літературне і культурне оточення впливають на першотвір – у плані акцентуації в ньому таких смислових нюансів, які до цього були в ньому прихованими, а на певному історичному етапі виявилися співзвучними цільовій культурі. Теорія реалістичного перекладу виглядала цілком логічно обґрунтованою, будучи свого роду *класичною механікою перекладу*, однак при зіткненні з реальним різноманіттям перекладацької практики демонструвала нездатність пояснити рішення перекладачів у контексті тих чи інших ситуацій.

Постмодерн, невід'ємною частиною якого виступають і новітні уявлення про переклад, був спричинений не тільки соціальними катаклізмами минулого століття, а й поступом науки, що викликав "заціпеніння" філософії в результаті "переможної боротьби проти ідеалу класичної фізики" (Гуссерль, 2002). Теорія відносности, квантова механіка, теорія струн, М-теорія, теорія множинних світів кардинально змінили уявлення про світобудову і місце в ній людини.

Поява функціональної маґнітно-резонансної томоґрафії (ФМрТ) спричинила справжню революцію в царині дослідження мислення людини. Підсвідоме, що його так дискредитували Зіґмунд Фройд і його послідовники, завдяки новітнім технологіям, які дозволяють бачити тривимірні зображення функціонуючого мозку людини, знову вийшло на передній край науки, щоправда у значно зміненому вигляді.

"Новітнє несвідоме" вже не має нічого спільного з такими вигаданими З. Фройдом химерами, як бажання сина убити свого батька чи одружитися на своїй матері. Наука не підтвердила всіх цих фантастичних гіпотез. У З. Фройда підсвідоме було примітивним, грубим та ірраціональним, в той час як "нове підсвідоме" є "добрішим, лагіднішим і більш пов'язаним з реальністю" (Mlodinow, 2012).

Як переконливо доведено сучасною наукою, експериментатор віднині є не чимось *зовнішнім* по відношенню до експерименту: він є його безпосереднім *учасником*, від самої *присутности* якого залежать кінцеві результати. Це радикальним чином змінює наші уявлення про роль перекладача у процесі перекладу, оскільки перекладач стає часткою твору, що перекладається,

і в цьому контексті втрачають смисл розмови про *перекладацький протеїзм*, настанови перекладачеві бути таким “прозорим, як шкло” (“так нібито його зовсім немає”).

Відкриті наукою факти взаємозв’язаности *часу* і *простору*, а також взаємопереходу *причини* і *наслідку* дають можливість геть у новому світлі побачити класичні перекладацькі дихотомії на зразок питання про те, якому часу належить переклад (часу творення оригіналу чи часу творення перекладу), чи питання про те, якій він належить літературі – вихідній чи цільовій. Значного коректування потребує теза про переклад як “процес наближення до об’єкта”, уявлення про естафету перекладів як про “наближення до ідеалу”.

У світлі новітніх уявлень про матеріальний і духовний світ, що зайшли відображення в концепціях постмодерну, стає очевидним, що переклад належить і вихідній, і цільовій літературі, що він відноситься і до часу творення оригіналу, і до часу творення перекладу. Найпопулярнішими ідеями, навкруг яких у наш час точаться всі дискусії, виступають “форенізація” і “доместикація” Лоренса Венуті (Venuti, 1998); проголошені Сьюзен Баснет та Андре Лефевром три стратегії перекладу: “буквального перекладу” як моделі Св. Ієроніма, “асиміляції” як моделі Горація і “відчудження” як моделі Шлейєрмахера (Bassnett, 1996); а також дві стратегії Пола Ньюмарка: “дослівний переклад”, орієнтований на мову оригіналу, і “адаптація”, орієнтована на підпорядкування тексту перекладу нормам мови перекладу (Newmark, 2003). Одне й те ж саме, тільки на різний лад!

Замість того, щоб створювати свої теорії, наші науковці займаються написанням *коментарів на коментарі*, ведучи безплідні розмови про “одомашнення” (“доместикацію”) та “відчудження” (“форенізацію”), а істинна суть справи полягає не в цих *різновекторних* рухах. Суть справи полягає не в русі “вперед” – до цільової культури, і не в русі “назад” – до джерельної культури, а в русі “уверх” – до нового художнього утворення на межі взаємодії та злиття двох культур.

Художній переклад належить не тільки цільовій культурі (про це доводиться, на жаль, нагадувати нашим теоретикам і практикам перекладу) і не тільки культурі джерельній (і цю істину давно вже пора всіляко розпропаґувати серед представників вихідної культури); переклад належить новостворюваному *міжкультурному* простору, який об'єднує обидві задіяні у процесі перекладу культури.

Фундатори теорії реалістичного перекладу вказували на творчу особистість перекладача як на умову художнього перекладу. При цьому було б помилковим вважати, що визначальною рисою перекладача є наявність у нього "дару перевтілення, протеїзму". Цей забобон і досі побутує серед теоретиків перекладу і його практиків: альманах, який видають харківські перекладознавці, має назву "Протей" (з 2015 року – "Новий Протей"); об'єднання перекладачів при Спілці письменників України також називає себе іменем цього міфічного перевертня.

На Заході чимало перекладознавців у наш час також цяцькаються з ідеєю перекладацької "невидимости" ("invisibility"), посилаючись при цьому на слова американського перекладача Нормана Шапіро: "Я розглядаю переклад як спробу створення тексту, настільки прозорого, що він і не здається перекладом. Добрий переклад – як віконне шкло. Ви помічаєте його тільки тоді, коли на ньому є якісь ґанджі – пошкрябинки, повітряні бульбашки. В ідеалі їх там не повинно бути. Воно взагалі не повинне привертати до себе уваги" (Venuti, 2008).

Як чесно зізнався один із провідних західних перекладознавців Джеймс Холмс, більшість існуючих нині теорій є в дійсності всього лише "пролоґоменами до загальної теорії перекладу" (Holmes, 1988). Потрібна – зміна дослідницької парадиґми, нове розуміння перекладу – як складової частини культури. Це дозволить теорії перекладу вийти на вищий рівень адекватности. Художня література є комплексним видом мистецтва, і для її осягнення потрібні зусилля всіх галузок знань.

О. Таїров, у якого Ґ. Ґачечіладзе запозичив ідею про первинну і вторинну дійсність, сам скористувався ідеями Вальтера Беньяміна. У своїй праці “Задача перекладача” цей філософ запропонував погляд на переклад не як на *метафоричну* заміну ориґіналу з метою правдивого відтворення його змісту, а як на заміну *метонімічну*: ориґінал і переклад постають при цьому як фраґменти іншого Цілого.

Розвиваючи ці ідеї, Славой Жижек пише: “Добрий переклад руйнує міф про орґанічну цілісність ориґіналу. Єдиний спосіб зберегти вірність класичній праці, зберегти класичний твір живим – це розглядати його в якості *відкритого*, націленого в майбутнє”. На його думку, “класична праця – це кінострічка, хімікати для проявлення якої будуть винайдені значно пізніше” (Žižek, 2014). В якості ілюстрації своїх думок автор наводить слова, сказані Ісусом Христом під час розп’яття, згідно з чотирма Євангеліями: “Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?” (Матвій, 27:46; Марк, 15:34); “Отче, в руки Твої віддаю Свого духа!” (Лука, 23:46); “Звершилось!” (Іван, 19:30). Ці слова передають *множинні квантові стани* як синхронні альтернативні версії, які всі є “повністю правильними”. Саме тому С. Жижек вважає “найдурнішим з усіх можливих” те кінематоґрафічне втілення пристрастей Христових, яке режисер Мел Ґібсон зреалізував у своїй “кітчевій кіноверсії” цього сюжету Євангелій, коли Ісус, помираючи на хресті, промовляє підряд усі три варіанти своїх останніх слів.

Набагато пліднішими в цьому плані є розмови про необхідність залучення інших мистецтв до вирішення проблем літературного перекладу. Художній переклад має враховувати досвід, накопичений в межах всього процесу розвитку усієї світової культури. Кожен раз, беручись за переклад класичного твору, перекладач має враховувати всі його *інтер*медіальні та *інтра*медіальні “альтер еґо”. Задача ця – як у плані практичної реалізації, так і в плані теоретичного осмислення – є непосильною для самих перекладачів і перекладознавців. Як гадає Пеетер Тороп, “інтерсеміотичний переклад може бути осмислений у рамках перекладознавства” (Тороп, 2015). Скоріше, все

якраз навпаки: перекладознавство може бути осмислене завдяки спільним зусиллям діячів різних галузей *культури:* музики, живопису, театру, кіна.

Зміна *парадиґми мислення* – це завжди *революційний* момент, який потребує мисленнєвого *прориву*, *зміни* існуючих *правил*: не робити те, що *можна* робити, а робити те, що *не можна* робити. Ключі від знань слід шукати не під світлом вуличного ліхтаря, де їх точно немає, а там, де вони можуть бути, – в темряві. Новітній нобелівський лавреат Роджер Пенроуз показав це на прикладі шахових комбінацій.

Завершуючи розмову, можна образно стверджувати, що крім звичного словесного тексту художній твір має ще й музичний (аудійний) *надтекст*, малярський (візуальний) *затекст* і пластичний (кінестетичний) *підтекст*. Приділяючи увагу всім цим смисловим площинам, перекладач робить основний акцент на тій естетичній площині, яка найвиразніше домінує у даному творі даного автора.

Потрібна зміна дослідницької парадиґми, розуміння перекладу як складової частини культури. Художня література – комплексний вид мистецтва, і для її всебічного вивчення потрібні зусилля всіх наук. Особливо важливо все це при перекладі творів історично віддалених від нас епох. Сучасні театральні та кінематоґрафічні адаптації таких творів є часом провальними, тому що їх режисери не змогли добитися синтезу минувшини і сьогодення. *Сучасний* одяг героїв “Гамлета” непросто узгодити з *архаїчною* мовою ХУІ століття, тут потрібен прорив на новий рівень, як це мало місце в “Макбеті” Леся Курбаса.

Художній переклад повинен враховувати досвід інших різновидів перекладу в межах усієї культури. Фіґурально висловлюючись, можна стверджувати, що повним зібранням творів Вільяма Шекспіра будуть разом узяті всі словесні переклади цих творів усіма мовами світу, всі їх театральні й балетні постановки та кінематоґрафічні екранізації, всі їх малярські версії та ґрафічні інтерпретації, а також усі літературознавчі, мистецтвознавчі та перекладознавчі дослідження цих творів.

Список використаних джерел

1. Гачечиладзе, Г. (1972). *Художественный перевод и литературные взаимосвязи*. Москва: Советский писатель (сс. 124–125).

2. Гуссерль, Е. (2002). Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія. Вступ до феноменологічної філософії. *Філософська думка.* № 3 (с. 135).

3. Таиров, А. Я. (1970). *О театре. Записки режиссера, статьи, беседы, речи, письма*. Москва: Всероссийское театральное общество (с. 246).

4. Тороп, П. (2015). *Тотальний переклад*. Вінниця: Нова книга (с. 21).

5. Bassnett, S. (1996). Constructing Cultures: Essays on Literary Translation. *Topics in Translation*. Clevedon, Philadelphia, Toronto, Sydney, Johannesburg: Multilingual Matters LTD (143 p).

6. Holmes, J. S. (1988). The Name and Nature of Translation Studies. *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam, Rodopi (p. 77).

7. Mlodinow, L. (2012). *Subliminal. How Your Unconscious Mind Rules Your Behavior*. New York: Vintage Books (p. 17).

8. Newmark, P. (2003). *A Textbook of Translation*. Pearson Education Ltd Eighth Impression (p. 294).

9. Venuti, L. (1998). *The Scandals of Translation: Towards an ethics of Difference*. London, New York: Routledge (p. 210).

10. Venuti, L. (2008). *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. Second Edition. Routledge, London and New York (p. 1).

11. Žižek, S. (2014). *Absolute Recoil: Towards a New Foundation of Dialectical Materialism*. Verso, London – New York (pp. 143–147).

Prof. A-SW, dr. Katarzyna Kukowicz-Żarska,
Dziekan Wydziału Neofilologicznego
Ateneum-Szkoła Wyższa w Gdańsku

WARTOŚCIOWANIE I IRONIA W KONTEKŚCIE TEORII AKTÓW MOWY

Zagadnienia wartościowania, a także obecność i rola ironii w języku i tekście stanowią ciekawą płaszczyznę badawczą dla współczesnych rozważań o charakterze socjolingwistycznym. Język bowiem traktowany jako spoiwo grup, narodów czy społeczności pełni niebagatelną rolę zarówno w kształtowaniu ich samych, jak i kształtowaniu ich zbiorowych przekonań, wyobrażeń i norm kulturowych. Warto wyraźnie podkreślić, iż wartościowanie, wykazując społeczny charakter, pozwala w efekcie na odróżnienie go od „osądu smaku", który będąc oceną deskryptywną nie implikuje ani racjonalnej dyskusji, ani żadnego uzasadnienia. Taką relację wywołuje fakt, iż „kryteria prawdziwości pozostają znane tylko osobie ją formułującej, nie mają charakteru intersubiektywnego" (Szczepaniak, 2017). Wartościowanie zatem opiera się na procesie przypisania danemu desygnatowi określonych wartości, które w oczach samego wartościującego można lub wręcz należy temu właśnie przypisać.

Za podstawę moich rozważań przyjmuję umiejscowione na gruncie socjolingwistycznym zagadnienia wartościowania oraz obecności i roli ironii w tekście w relacji do teorii aktów mowy. Jako iż „socjolingwistyka, opisując reguły zachowań językowych, winna dążyć do odkrycia systemu społecznych aktów komunikacji" (Grabias, 2019), za jednostkę opisu przyjmuję akt mowy, definiując go w kategoriach **działania przez język.** Akty mowy traktuję jako fenomen językoznawczy dobrze znany w literaturze przedmiotu, w związku z tym nie przedstawiam całości rozważań teoretycznych na ten temat. Odnosząc się do tradycyjnej koncepcji Austinowskiej (oraz jej kontynuatorów), dokonuję jednak pewnych modyfikacji w zależności od potrzeb wynikających z przeprowadzanych analiz. Wszelkie wspominane akty mowy traktuję w szerszym kontekście jako elementy składowe teksu i podkreślam charakterystyczny dla nich „społeczny

charakter języka". Prezentując materiał empiryczny jestem wierna stwierdzeniu, iż język jako twór społeczny, jest jednocześnie bytem tworzącym jak i warunkującym istnienie grup społecznych (Grabias, 2019). Rozważania moje determinuje zatem za Grabiasem stwierdzenie, iż należy mieć na uwadze konsekwencje wynikające z takiego właśnie, dychotomicznego, ujęcia problemu: język, będąc wytworem społeczeństwa, sam konstruuje życie społeczne.

Myśl ta towarzyszy całości moich rozważań, w których to za ową grupę społeczną, której język, będący jednocześnie wytworem społeczeństwa, sam w sposób znaczący wpływa na wszelkie jego sfery życia, przyjmuję społeczeństwo epoki narodowego socjalizmu w Niemczech (Kukowicz-Żarska, 2020). Odnosząc się do zagadnień samego wartościowania jak również jego korelacji z teorią aktów mowy w świetle języka narodowego socjalizmu należy podkreślić, iż to właśnie *naród* (*das Volk*) jako ogół społeczeństwa, staje się odbiorcą intencjonalnych aktów mowy, które wpływając na recypienta mają go zmusić do określonej i pożądanej reakcji mentalnej lub fizycznej. Dzieje się tak, ponieważ każdy akt mowy z założenia zmienia rzeczywistość w jakiś sposób, modyfikuje jakiś jej fragment (Lipczuk, 2000). Zatem każda podlegająca analizie fraza wnikając w umysł odbiorcy dokonuje w nim określonej ingerencji, czyli, w ujęciu Austinowskim, oddziaływuje na niego w wymiarze emocjonalnym, ma wpływ na płaszczyznę myśli, odczuć i działań swego odbiorcy.

Materiał badawczy, służący do przeprowadzenia analiz na potrzeby niniejszych rozważań, pozyskany został z powieści autorstwa Philipa Kerra „March Violets" (1989), powstałej w języku angielskim i reprezentującej gatunek *historical detective novel* (Określanym również mianem *historical mystery* lub *historical whodunit* i stanowiącym subgatunek, będący kompilacją dwóch gatunków literackich takich jak: *historical fiction* oraz *mystery fiction*). W celach analizy zestawiam poszczególne akty mowy z ich tłumaczeniami na język polski i niemiecki, zajmując się jednak wymiarem czysto językoznawczym i jego podłożem socjokulturowym, nie ingerując w sferę oceny samych efektów pracy tłumaczy. Ta ostatnia realizacja językowa wydaje mi się szczególnie interesująca, gdyż to właśnie język niemiecki jest

językiem rodzimym rzeczywistości opisywanej w powieści (Kukowicz-Żarska, 2020). Autor powieści, jak zaznaczałam w swojej wcześniejszej publikacji, „pomimo całego ciężaru gatunkowego, jaki niesie ze sobą okres narodowego socjalizmu w Niemczech, stara się jednak używać słów jako pomostów do umysłu odbiorcy, aby dotrzeć do tej delikatnej materii jego podświadomości i skonfrontować się z nią w pewien wysublimowany choć zamierzony sposób. W tym właśnie celu wykorzystuje ironię jako element stylizacji wypowiedzi oraz swoisty gwarant adekwatności przekazu, a także ukazuje wartościowanie, które determinuje jego wiarę w skuteczność takiego a nie innego sposobu narracji." (Kukowicz-Żarska, 2020). Prymarnym założeniem analizy jest jej wymiar językoznawczy, choć ze względu na delikatną materię omawianej problematyki nie zawsze możliwym jest unikanie udziału w danych frazach wymiaru etycznego czy moralnego. Zdając sobie zatem sprawę, iż omawiany sposób retoryki stanowi pewną formę reprezentacji przeszłości i pamięci, staram się traktować temat w sposób naukowo-obiektywny (ibid.). Omawiając wybrane fenomeny językowe powieści dokładam należytej staranności w kontekście interpretacji ich wymiaru moralnego, skupiając się na doborze przykładowych aktów mowy, zestawiając ze sobą realizacje w analizowanych językach, jak również wyjaśniając konteksty, źródła ironii i wartościowania, ukazywać potencjalny wpływ aktu na odbiorcę.

Bibliografia

1. Grabias, S. (2019). *Język w zachowaniach społecznych. Podstawy socjolingwistyki i logopedii.* Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

2. Kerr, P. (1989). *March Violets*. Londyn: Viking.

3. Kukowicz-Żarska, K. (2020). Wartościowanie i ironia w tekście w świetle teorii aktów mowy. *Forum Filologiczne Ateneum. Nr 1(8) 2020*. (ss. 181–197).

4. Lipczuk, R. (2000). *O wielości i wieloznaczności terminów (na przykładzie klasyfikacji aktów mowy). Acta ac Communitas, 9*. (ss. 169–176).

5. Szczepaniak, J. (2017). Wartościowanie jako praktyka komunikacyjna (na przykładzie tekstów prasowych z dziedziny gospodarki i ekonomii). *LingVaria: Półrocznik Wydziału Polonistyki UJ poświęcony zagadnieniom języka i językoznawstwa*. *Nr 24 (2017)*. Tom 12. (ss. 57–69).

Dr habil. Danuta Stanulewicz,
Institute of English and American Studies
University of Gdańsk, Poland
doctoral student Konrad Radomyski,
Doctoral School of Humanities and Social Sciences
University of Gdańsk, Poland
(supervisor: Dr habil. Danuta Stanulewicz)

THE COLOUR RED IN NEO-MELANESIAN: A CORPUS STUDY

The aim of this paper is to investigate uses of the words for red in Neo-Melanesian (Tok Pisin), a language spoken in Papua New Guinea, classified as an extended pidgin and creole (or a pidgincreole), based on English. It has been investigated by numerous scholars, including Verhaar (1995) (see also Verhaar, ed., 1990) and Walczyński (2012).

Words for red in Neo-Melanesian dictionaries. The *Neomelanesian-English Concise Dictionary* provides two equivalents of the English word *red*: ***ret*** and ***retpela*** (Steinbauer, 1998: 85). These two words are also found in the *Oxford Papua New Guinea Tok Pisin English Dictionary* (Baing, Deutrom, Jackson & Volker, 2008: 77, 299), as well as in the online *Tok Pisin English Dictionary* (https://www.tokpisin.info/red/). The entry in the Oxford dictionary contains two examples solely illustrating the use of *retpela*: *mi no laikim dispela kala, ol retpela su i mobeta* 'I don't like this colour, red shoes are better'; *susa bilong mi i laikim sampela retpela su* 'my sister wants some red shoes'. Two other related entries are included in the Tok Pisin – English part of this dictionary: ***retskin*** 'people from the PNG mainland (used in Bougainuille), light-skinned Melanesian person' and ***retsos*** 'tomato sauce' (Baing, Deutrom, Jackson & Volker, 2008: 77).

It should be explained here that the suffix *-pela* (< Eng. *fellow*) is used to form adjectives (Verhaar, 1995: 12–27). As the two examples quoted above demonstrate, words containing this suffix function as adjectives modifying nouns: *retpela su* 'red shoes'.

Corpus. In this study, we investigate the uses of the words for red, employing the data extracted from a Neo-Melanesian corpus created by one of us. The corpus, containing 3,653,073 words, includes articles and other texts published in *Wantok* (also called *Wantok Niuspepa*), a magazine issued in Papua New Guinea once a week, available at http://wantokniuspepa.com/ (see Table 1). The tool employed to compile the Neo-Melanesian corpus is the programme AntConc, created by Lawrence Anthony, available at https://www.laurenceanthony.net/software/antconc/.

Table 1

Structure of the Neo-Melanesian corpus compiled by Konrad Radomyski

Year	Number of issues of *Wantok*	Number of words	Percentage
2010	23	453,150	12.40
2011	23	439,166	12.02
2012	23	434,667	11.90
2013	23	488,260	13.37
2014	23	453,738	12.42
2015	23	471,756	12.91
2016	23	490,139	13.42
2017	23	422,197	11.56
Total	184	3,653,073	100.00

Corpus data. The corpus provides evidence that apart from the two words, ***ret*** and ***retpela***, the form ***red*** is employed in Neo-Melanesian texts, at least those published in *Wantok*. Surprisingly enough, *red* appears to be more frequent than the other two. It occurs 106 times, while *ret* and *retpela* are found 72 and 52 times respectively (see Table 2). The research question is why *red*, a form not included in the three dictionaries taken into consideration in this paper, happens to be the most popular one in the texts published in the magazine.

Table 2

Frequencies of *ret*, *retpela* and *red*

Rank	Lexeme	Number of occurrences	Frequency per 1 million words
1	*red*	106	29.02
2	*ret**	72	19.71
3	*retpela*	52	14.23

* The occurrences of *ret* meaning 'rate' are excluded.

Let us concentrate on lexical bundles including *red*, *ret* and *retpela*. Tables 3 and 4 present the most frequent collocations with *red* and *retpela*, used as noun modifiers, whereas Table 5 contains different lexical bundles with *ret*.

Table 3

The most frequent collocations with *red*

Collocation	Number of occurrences	Frequency per 1 million words
Red Cross, a humanitarian movement	27	7.39
Red Kros 'Red Cross'	10	2.74
Red Bull, an energy drink	4	1.09
Red Cadeaux, name of a racehorse	3	0.82
Red Earth, an Australian company	3	0.82
red empera 'red emperor', a fish	3	0.82
Red Eyes Eagles, a sports team	3	0.82
red kat 'red card'	3	0.82
red ribon 'red ribbon'	3	0.82
Red Shield Apil 'Red Shield Appeal', a fundraising campaign of the Salvation Army	3	0.82
Red Sil Apil 'Red Shield Appeal'	3	0.82

Table 4

The most frequent collocations with *retpela*

Collocation	Number of occurrences	Frequency per 1 million words
retpela gras 'red hair'	4	1.09
retpela kala 'red colour'	4	1.09
retpela klos 'red clothes'	3	0.82
retpela skin 'red skin'	3	0.82
retpela kad 'red card'	2	0.55
retpela lain 'red line'	2	0.55
retpela t-siot 'red T-shirt'	2	0.55

Table 5

The most frequent lexical bundles with *ret*

Lexical bundle	Number of occurrences	Frequency per 1 million words
Ret Kros 'Red Cross'	27	7.39
ret na 'red and'	5	1.37
ret tru 'rich red'	5	1.37
ret bal 'red ball'	3	0.82
ret empera 'red emperor'	3	0.82
ret hat 'red hat'	3	0.82
ret kat 'red card'	3	0.82
Ret Sil Apil 'Red Shield Appeal'	3	0.82
ret tu 'red too'	2	0.55

Discussion. Analysing the data presented in Tables 3, 4 and 5, we find an answer to our research question. The form *red* is used mainly in proper names (e.g. *Red Cross*/*Kros*, *Red Earth*, *Red Bull*, *Red Shield*/*Sil Apil*), which is connected either with relatively popular topics of the articles published in *Wantok* or with the occurrence of these names in advertisements. Interestingly enough, the use of the form *ret* in the Neo-Melanesian version of *Red Cross* is also very common: *Ret Kros* occupies the first rank on the list of the lexical bundles with this form. Moreover, in the name of a fish two forms are possible: *red empera* and *ret empera*, as well as in the expression equivalent to English *red card*: *red kat* and *ret kat* (a third possibility is also observed: *retpela cad*).

The corpus data allow us to observe that *red* and *retpela* are employed mainly as noun modifiers, e.g. *red ribon*, *red empera*, *retpela gras*, *retpela skin*; however, *ret* – followed by words representing different classes – is also found to modify nouns, e.g. *ret bal*, *ret hat*.

The use of *red* or *ret* – instead of *retpela* – in phrases like *red*/*ret empera* and *red*/*ret card* apparently results from borrowing them as fixed expressions from English. On the contrary, phrases like *retpela gras* and *retpela t-siot* do not exemplify fixed expressions, but may be classified as combinations of words each of which entered the lexicon independently.

Prospects for further research. The compiled corpus has allowed us to identify the differences and similarities in the uses of *ret*, *retpela* and *red*. In this paper, we have only concentrated on one colour term. We plan to investigate the uses of the words for red again, as well as of other colour terms found in Neo-Melanesian, employing a larger corpus of this language.

References

1. Baing, S., Deutrom, B., Jackson, R., Volker, C. A. (2008). *Oxford Papua New Guinea Tok Pisin English Dictionary* (347 p.). South Melbourne, Vic.: Oxford University Press.

2. Steinbauer, F. (1998). *Neomelanesian-English Concise Dictionary* (116 p.). New York: Hippocrene Books, Inc.

3. Verhaar, J. W. M. (1995). *Toward a Reference Grammar of Tok Pisin: An Experiment in Corpus Linguistics* (469 pp.). Honolulu: University of Hawai'i Press.

4. Verhaar, J. W. M. (ed.) (1990). *Melanesian Pidgin and Tok Pisin: Proceedings of the First International Conference on Pidgins and Creoles in Melanesia* (409 p.). Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

5. Walczyński, M. (2012). *A Living Language: Selected Aspects of Tok Pisin in the Press (on the Basis of Wantok Newspaper)* (309 p.). Nysa: Oficyna Wydawnicza Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie.

Ю. В. Баклаженко,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови
НТУУ “Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського”

ПЕРЕКЛАД ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА МАТЕРІАЛІ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Юридичний переклад завжди був однією з найважливіших і найскладніших сфер перекладу. Переклади міжнародних договорів та угод різних часів відігравали значну роль в історії світу, втілюючи встановлені територіальні, торгові та політичні результати міжнародних відносин. Сьогодні у зв’язку з євроінтеграційними прагненнями України та з набуттям чинності Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС в 2017 році юридичний переклад набув особливого значення. Використання специфічної термінології в контексті ЄС – наскрізна проблема, з якою стикається перекладач. У межах країн – діючих членів ЄС уже існують розроблені термінологічні глосарії 24-ма офіційними мовами ЄС, однак ситуація набагато складніша для нових країн-членів та для країн, які прагнуть вступу до співтовариства. Це визначає ***актуальність*** досліджень із теорії та практики юридичного перекладу з англійської мови на українську і навпаки. ***Метою*** цієї розвідки є з’ясування особливостей перекладу юридичних термінів, що містяться в тексті Угоди про асоціацію України та ЄС, зокрема визначити способи перекладу лексичних одиниць.

Проаналізувавши текст Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, було виявлено, що для перекладу термінів, особливо якщо ці терміни є неологізмами, зазвичай застосовуються такі перекладацькі трансформації: 1) пряме включення; 2) транскрипція або транслітерація; 3) описовий переклад; 4) калькування; 5) вибір варіантного еквівалента. Щоб проілюструвати, як ці методи використовуються у сфері юридичного перекладу, наведемо кілька прикладів з Угоди.

Перш за все, слід зазначити, що іноді юридичні терміни взагалі не перекладаються і безпосередньо включаються в інші мови. Прикладом може служити термін *acquis*, що позначає надбання правової системи Європейського Союзу та включає, зокрема, акти законодавства Європейського Союзу. Слово *acquis* не перекладається і використовується в оригінальній формі у всіх 24 мовах ЄС, а також в українській мові.

Іншим способом перекладу є транскрипція та транслітерація, що означає збереження звукової або графічної форми слова мови оригіналу при перекладі засобами алфавіту мови перекладу. Транскрипція або транслітерація неологізмів потрібна, коли в культурі та мові перекладу відсутня певна концепція, а перекладач не може підібрати в мові перекладу перекладацький еквівалент для передачі цієї концепції. У цьому випадку створюється нове слово шляхом транскрипції або транслітерації, і така лексична одиниця задовольнятиме потребу у створенні однозначного терміна.

В українській мові є багато слів, запозичених з англійської мови – іноді таке запозичення є надмірним, оскільки існують національні еквіваленти для транслітерованих термінів. Транскрипція та транслітерація зазвичай не використовуються в чистому вигляді, і слово, як правило, адаптується до характеристик української мови. Деякі приклади транскрипції та транслітерації в Угоді між ЄС та Україною включають: *precursors – прекурсори* (ст. 21); *verification – верифікація* (ст. 71); *phytosanitary – фітосанітарний* (глава 4, ст. 59); *prudential carve-out – пруденційний вийняток* (ст. 126).

Описовий переклад характеризується заміною слова мови оригіналу на словосполучення або фразу, що адекватно перекладає значення цього слова. Недоліком цього методу перекладу є багатослівність. Наприклад, слово *smuggling*, за відсутності еквівалента, описово перекладається українською мовою як *незаконне переправлення через державний кордон нелегальних мігрантів* (ст. 22); *money laundering and terrorism financing* – як *боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму* (ст. 20);

Financial Action Task Force (FATF) – як *Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF)* (ст. 20).

Наступним методом перекладу, який часто застосовується при перекладі неологізмів, є калькування або дослівний переклад. Він полягає у виборі першого словникового варіанту для перекладу терміна. Іноді буквально перекладається лише частина слова, таким чином застосовується морфологічне калькування. Прикладом кальок, які перейшли в українську мову з англійської, є такі: *international – міжнародний*; *self-regulating – саморегулівні* (ст. 131).

Однак часто перший словниковий варіант перекладу терміну з певних причин не підходить, тому виникає необхідність вибрати варіантний відповідник перекладу багатозначного слова. Прикладом такого способу перекладу слугують: *national treatment*, який перекладається українською як *національний режим* (ст. 94); *anti-competitive – монополістичний* (ст. 110); *Standstill – статус-кво* (ст. 30).

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, метою юридичного перекладу є створення тексту, який буде тлумачитися спеціалістами-юристами в цільовій правовій системі так само, як це було б у вихідній правовій системі. Завдання юридичного перекладу полягає в тому, щоб передати юридичний текст як фрагмент живої правової системи, при цьому перекладач повинен прагнути еквівалентності, застосовуючи у перекладі належні способи перекладу та перекладацькі трансформації. На етапі гармонізації українського законодавства та права ЄС слід приділяти особливу увагу перекладу українських та європейських правових термінів та укладанню термінологічних глосаріїв.

Список використаних джерел

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part (2014) OJ L161/5.

2. Карабан, В. І. (2004) *Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми.* Вінниця: Нова Книга, 4-е вид.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014) Взято з: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

О. О. Балабан,
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри загального мовознавства і германістики
НПУ імені М. П. Драгоманова

СИМУЛЯКРИЗАЦІЯ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ КОГНІТИВНИЙ МЕХАНІЗМ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

Головною ознакою сучасного життя є не тільки досягнення науково-технічного прогресу, трансформаційні зміни в усіх сферах діяльності людини, а й інформатизація суспільства. Суцільна інформатизація, бум комп'ютерних технологій, мас-медіа спричинили формування та прояв такого різновиду свідомості, як "кліпова", чи "комп'ютерна свідомість", суть якої полягає у швидкому сприйнятті та реагуванні, тобто людина, побачивши картинку, не поглинається у процес осмислення та усвідомлення, а націлена тільки якнайшвидше відреагувати. Тим самим вважається, що реальність залишається поза увагою, а людина втрачає справжнє розуміння.

Слід зауважити, що в сучасному світі поняття та знаки часто імітуються, копіюються і тим самим спотворюють оригінал, позбавляючи його унікальності. Якщо усвідомити собі семіотичний простір як дещо самодостатнє, то суб'єкт, що сприймається, більш не співвідноситься з фактажем. Замість оригіналу маємо копію. Так, фотошоп дозволяє нам, наприклад, покращити оригінал фотографії, тобто зробити її більш привабливою, і тому, побачивши людину в реальному житті, ми маємо розчарування. Ксерокопія документа може бути більш чіткою та кращою ніж оригінал. Тобто первинний смисл вже

не є таким важливим і в теорії філософії актуалізувався у вигляді появи теорії симулякрів та симуляції як засобу репрезентації.

За ***мету*** в нашій розвідці було поставлено довести, що симулякри відтворюють універсальний механізм концептуалізації людської дійсності в різносистемних мовах.

Постмодерністська філософія була відзначена розвідками стимуляційного переродження світу, а її засновниками були Ж. Бодріяр, Ж. Дарріда, Ж. Дельоз, С. Жижек та ін. Саме тоді термін "симулякр" і набув широкої популярності. Проте Ж. Бодріяр не є першовідкривачем цього явища, а спирається на праці французьких філософів Ж. Батая (Батай, 1997), Ж. Дельоза (Делез, 1998) та інших.

У платонівській філософії розрізнюємо дві стадії відображення світу (те, що є правдивим, і те, що є спотвореним). Ж. Бодріяр дефініціював симулякр як копію або відтворення дійсності, що налічує п'ять послідовних фаз, через які той проходить, щоб стати "чистим" симулякром: "він є відображенням глибокої реальності"; за його свідченням "він маскує і спотворює глибоку реальність"; "він маскує відсутність глибокої реальності"; "він позбавляє зв'язку з будь-якою реальністю; він є чистим симулякром себе" (Бодріяр, 2004).

Ще один французькій філософ Ж. Делеза спростовує, що симулякр вже не просто копія копії, згасаюча подібність, "деградована ікона". На його міркування, симулякр – це фантасмагоричний образ, позбавлений подібності; справжня його суть у розбіжності, становленні, вічній зміні і відмінності в самому собі (Делез, 1998). Власне сенс у тому, що там, де закінчується подібність, починається симулякр. І, як простір для симулякрів, виникає віртуальна реальність.

Якщо звернутися до прикладів симулякрів, що зафіксовані мовою, то неодмінно на згадку одразу приходять найменування-підробок назв сучасних брендів, які людство почало підроблювати, оскільки оригінали цих брендів коштують дорого і не всі мають змогу їх придбати. Тут і назви славетних

спортивних брендів: *ADIDAS, NIKE*, *PUMA*, і одягу: відомі джинси *Levi Strauss (LEVI'S), D&G*, і футболок та світшотів *HERMÈS, CÉLINE*, і взуття *UGG*, і парфумів: *BOSS, LACOSTE*, і шоколадного печива: *KIT KAT*, і напоїв: *PEPSI*, і досить відомих світових мереж швидкого харчування: *STARBUCKS, SUBWAY* тощо.

Взагалі, слід зауважити, що виробники фейків не ускладнюють собі завдання, використовуючи у назвах своїх продуктів всього-на-всього: 1) підміну літер (субституція): *ABIBAS, NICE, FAKE, HORMES, FELINE, PUNK, POPSY, STARFUCKS, SUBDAY, BOOS, D&B, KAT KOT;* 2) додавання літер (епентеза): *UGGI, BOSCHE;* 3) викидання літери (діереза): *LACOST*; 4) заміну або оминання діакритичних знаків: *LEVIS, HERMÉS.*

Таким чином, симулякризація стала вже невід'ємною складовою нашого сучасного реального життя, яка є продуктом суцільної глобалізації та інформатизації суспільства внаслідок технічного прогресу. Інформатизація суспільства як така плекає прагнення створити віртуальний світ, де відсутні цінності, спотворені закони комунікації і наявна підміна реальності гіперреальністю. Сам симулякр виступає формою певної фіксації існування людини у гіперреальному просторі, проник у всі сфери життя, віддзеркалюючи навколишню дійсність, і є синтетичним продуктом. ***Перспективою*** подальших досліджень вбачаємо вивчення універсальності інших механізмів концептуалізації людської дійсності в різносистемних мовах.

Список використаних джерел

1. Батай, Ж. (1997). *Внутренний опыт*. (336 с.). СПб.

2. Бодріяр, Ж. (2004). *Симулякри і симуляція*: пер. з фр. В. Ховхун. (230 с.). К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи".

3. Делез, Ж. (1998). *Платон и симулякр*. Интенциональность и текстуальность. (320 с.). Томск.

4. Платон. (1999). *Парменид*: пер. с дреанегреч. (528 с.). М.: Мысль.

5. Платон. (2006). *Софист*. Взято з: https://avidreaders.ru/book/sofist.html

І. А. Блинова,
кандидат філологічних наук, доцент
завідувач кафедри іноземних мов за професійним спрямуванням
НПУ імені М. П. Драгоманова

ЗВУКОЗОБРАЖАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНГЛОМОВНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ КОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Дослідження фонетичного рівня, який є значимим у створенні комічного ефекту, на наш погляд, вимагає пильної уваги з боку філологів при порівневому аналізі художнього прозового твору. Попри той факт, що фонетичні засоби не є приналежністю мовного рівня, оскільки не інтегруються в одиниці вищого рівня, ми вивчаємо їхню важливу роль при передачі автором емоційного стану персонажів на глибинному, підтекстовому рівні.

Актуальність дослідження вбачаємо у вивченні особливого функціонуванні звуків, що поряд з іншими стилістичними засобами/прийомами, є надзвичайно продуктивним способом емоційно-смислового та образного насичення художнього – естетично ускладненого – мовлення. ***Метою*** розвідки є розгляд ролі звукосимволічних і звуконаслідувальних одиниць мови при аналізі фонетичного рівня англомовних оповідань Р. Карвера, одного з найбільш значних письменників американської мінімалістичної прози ХХ-го століття. Дослідники творчості прозаїка констатують факт використання останнім таких різновидів комічного як гумор, іронія і чорний гумор.

Дедалі все більше увага дослідників (О. Єсперсена, Дж. Вайса, Т. Прістлі, В. В. Левицького, Л. А. Комарницької, В. І. Кушнерика, Н. Л. Львової, А. А. Калити) прикута до ‘значимості’ звуків, що зустрічаються в тексті – перш за все в поетичному, проте дедалі частіше і в прозовому. Розвиваючи напрямок звукового символізму, мовознавці і літературознавці проводять експериментальні дослідження та вивчають різні за тоном та вимовою звуки, які асоціюються з певними відчуттями, уявленнями. Так, англійські фонеми [l],

[m], [n], наприклад, частіше зустрічаються в ‘ніжних’ творах, тоді як фонеми [t], [k], [r] переважають у тих, що мають ‘агресивний’ тон.

Звуковий символізм є одним з об’єктів фоносемантики – комплексної науки, що об’єднує елементи фонетики, семантики, лексикології, прагматики, стилістики та психології. Засобами звуково-експресивної мовної системи, як відомо, тут виступають звуки, звукові кластери, слова (звукова форма яких дає уявлення про їхній зміст) та інтонація (розуміється як складна єдність у висловлюванні мовної мелодії, наголосу, часових характеристик – тривалості, паузації та темпу – тембру і ритму).

Звукова символіка відіграє більшу роль у розвитку мови, ніж загальновизнана. Слова, схожі за звучанням, складаються разом за значенням. У прозі деякі звуки мовлення часто вживаються звуконаслідувально. Але ефект залежить від контексту та інших звуків, що зустрічаються у її складі. Загалом, довгі голосні звучать, як правило, більш миролюбно або урочисто, ніж короткі, які, як правило, створюють враження швидкого руху, хвилювання чи банальності. Учені звертають увагу на створення темними голосними повільного і важкого руху поезії: “dark vowels are more frequent in lines referring to dark colours, mystic obscurity, or slow and heavy movement, or depicting hatred and struggle” (Fonagy, 1972).

Звукова символіка передбачає між іншим асоціацію між фонемами та неслуховим досвідом, що підпадає під загальне визначення синестезії (тобто вираження в мовній семантиці фізіологічних асоціацій між даними різних видів відчуттів) або, в психологічній термінології, кросмодальної асоціації. Метод виявлення кросмодальної асоціації – це семантичний диференціал, запропонований професором Ч. Е. Осгудом.

Семантичний диференціал вимірює конотативне значення звуку за допомогою акумулятора полярних прикметників (слабкий – сильний, важкий – легкий, теплий – прохолодний, високий – низький, темний – яскравий, великий – малий, делікатний – грубий, товстий – тонкий, гладкий – шорсткуватий, раптовий – безперервний, порожній – повний, жорсткий –

м’який тощо). Якості, що приписуються описаним звукам суб’єктами, завжди утворюють смислові кластери, і ці скупчення перебувають у певній опозиції.

Звуковий символізм відіграє текстоутворювальну роль. Дослідники фоносемантичних властивостей творів групують тексти за трьома основними шкалами – шкалою оцінки (‘приємний’ – ‘неприємний’), шкалою сили (‘сильний’ – ‘слабкий’) і шкалою активності (‘повільний’ – ‘швидкий’, ‘активний’ – ‘пасивний’). Часто застосовується шкала динаміки (‘динамічний’ – ‘нединамічний’), що включає в себе шкалу сили й активності. У динамічних текстах очікується перевищення частот ‘сильних’ і ‘активних’ звуків, а в нединамічних – ‘слабких’ і ‘повільних’. При інтерпретації оповідання Р. Карвера “Коробки” (“Boxes”) звук [m], що є доволі частотним, асоціюються в читача за ознакою сильний, надаючи тексту характеристики швидкісного, енергійного, динамічного розвитку подій.

Учені позначають і кольорову гаму звуків: [r] – червоний колір, [e] – жовто-зелений та ін. (Левицкий, 2009). Звуковий символізм являє собою створення звукоряду висловлювання, здатного виражати задумане автором враження – не слухове, яке відтворюється звуконаслідуванням, а будь-яке інше з області почуттів, уявлень і переживань: зорову картину, духовне піднесення, радість, ніжність, біль тощо (Жеребило, 2010). Звукосимволічні слова частіше за все позначають різні види руху, форму, величини, якості поверхні об’єктів, фізіологічний та емоційний стан людини, її ходу, міміку, тобто якості, що сприймаються сенсорикою людини.

Звукозображальний потенціал містить (поряд із звукосимволічними) звуконаслідувальні слова – авторські фонетичні засоби, що підвищують експресивність мовлення, його естетичний та емоційний вплив. Звуконаслідування, або ономатопея (грец. *onomatopoiïa* – словотворчість), – незмінна частина мови чи клас слів, представлена знаками-імітаторами сприйнятих носіями мови звуків істот і неістот (людей, тварин і їхніх дій, явищ природи, предметів).

Як відомо, існує два типи звуконаслідування. Перший – проста ономатопея, або пряма імітація звуку за звукописом. Іншими словами, це схильність у словах відбивати значення фактичним звуком. Вона зустрічається у майже чистому вигляді в багатьох словах, що описують природні звуки. Другий тип – непряма ономатопея – це поєднання звуків, мета яких зробити звучання висловлювання відголосом свого сенсу, так зване ехо-письмо (‘echo-writing’). Це особлива форма алітерації: звук, який повторюється, створює об’єктивно наявне відлуння, викликаючи асоціацію з джерелом цього звуку. За приклад непрямої ономатопеї лінгвісти (І. Р. Гальперін, З. Кайсерімам) наводять рядок з поеми Е. А. По: *"And the **s**ilken, **s**ad, un**c**ertain ru**s**tling of each purple curtain"*, де повторення звуку [s] насправді створює звук шелестіння штор на вітру, що викликає почуття тривоги, занепокоєння (Galperin, 2010).

Обидва різновиди ономатопів є поширеним явищем в аналізованих прозових творах, де вони використовуються для яркого, образного опису об’єктів дійсності, природних явищ, людських емоцій та вчинків, надаючи гумористичної та чорно-гумористичної тональності оповіді при зображенні. Наприклад, за допомогою ономатопеї передано ‘нестерпні’ умови проживання, що є однієї з причин нескінчених переїздів головної героїні оповідання Р. Карвера “Коробки” (“Boxes”): *I’d hear that walker **scrape, scrape** against the floor from morning to night. That and her icebox door closing. I had to get out of there. **Scrape, scrape** all day. I couldn’t stand it. I just couldn’t live like that* (Carver, 2009).

У наведеному далі уривку, послуговуючись ономатопами, автор відбиває втечу дружини головного героя як втрату життєвої історії – подію настільки важливу для особистого щастя персонажа ніби таку, що вирішує долю країни: *As he headed for the road, he **tooted** his horn. **Tooted**. Historians should use more words like "**tooted**" or "**beeped**" or "**blasted**" – especially at serious moments such as after a massacre or when an awful occurrence has cast a pall on the future of an entire nation. That’s when a word like "**tooted**" is necessary, is gold in a brass age* (Carver, 2009).

Незвичайною комбінацією приголосних звуків ([s], [z], [ʃ], [tʃ]), здебільшого фрикативних, характеризуються дії головного героя Лео з оповідання Р. Карвера “Чи це справжні милі?” (“Are These Actual Miles?”): *He pour**s** **S**cot**ch**, add**s** water, carri**es** the drink to the living room. He **s**it**s** on the cou**ch** but find**s** his **sh**oulder**s** **s**o **s**tiff they won’t let him lean back. He **s**tar**es** at the **s**creen and **s**ip**s**, and **s**oon he go**es** for another drink. He **s**it**s** again. A new**s** program begin**s** – it’**s** ten o’clock – and he say**s**, "God, what in God’**s** name ha**s** gone wrong?" and goe**s** to the kit**ch**en to return with more **S**cot**ch**. He sit**s**, and clo**se**s hi**s** eye**s**, and open**s** them when he hear**s** the telephone ringing* (Carver, 2009).

Швидка послідовність повторюваних приголосних змушує читача відчути звук руху і стан нервового збудження Лео, що неявно сигналізує про наближення потенційної зовнішньої загрози. Більш того, на алітерації побудовано прийом звукового паралелізму, за якого добираються фонетично близькі за звучанням слова (типу *sits – sips*, підкреслені в поданому уривку) і тим самим наголошується на єдності звукової структури. Завдяки алітерації та звуковому паралелізму автор передає абсурдний стан (за умов успішної реалізації чорного гумору в оповіді), в якому головний герой спочатку втрачає контроль над собою, а потім докладає зусиль для виходу з нього.

Таким чином, показовим рівнем при порівневому лінгвістичному аналізі прозового тексту/дискурсу є фонетичний. У сукупності звукосимволічні і звуконаслідувальні одиниці мови утворюють її звукозображальний потенціал, що сприяє створенню художньо-естетичних ефектів і втикає зорові, слухові та інші асоціації. З метою реалізації комічного ефекту Р. Карвер вдається до ономатопів як продуктивного фонетичного засобу. ***Перспективу*** подальших досліджень вбачаємо у вивченні засобів створення комічного на інших мовних рівнях.

Список використаних джерел

1. Жеребило, Т. В. (2010). *Словарь лингвистических терминов* (с. 111). Назрань: ООО “Пилигрим”.

2. Левицький, В. В. (2009). *Звуковий символізм. Міфи і реальність*. Монографія (с. 150). Чернівці: ЧНУ.

3. Carver, R. (2009). *Collected Stories*. (1019 p.). N.Y.: The Library of America.

4. Fonagy, J. (1972). Communication in Poetry. *Readings in Modern Linguistics*. (p. 282). Stockholm: Mouton.

5. Galperin, I. R. (2010). *English Stylistics* (с. 119). М.: KD LIBROCOM.

Н. М. Бобер,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри германської філології
ІФ Київського університету імені Бориса Грінченка

ЕМОЦІЙНО-ОЦІННІ ІМЕННИКИ У СТРУКТУРІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Емоції наповнюють усі сфери життя людини і супроводжують її під час будь-якої діяльності, у тому числі комунікативної, відображаючись на всіх рівнях мови.

Вербалізація емоцій є предметом значної кількості досліджень у різних галузях науки, зокрема, лінгвістики вже впродовж тривалого часу.

Самою важливою формою прояву та вираження людиною емоцій вважається мовлення. Якщо вираження емоційного стану у мовленні характеризується надзвичайною варіативністю, сам по собі факт суспільної комунікації свідчить про те, що ознаки емоційного стану людини правильно розпізнають лише її учасники. Залежно від того, як людина розуміє ті чи інші явища, залежить характер емоцій, адже емоції відображають навколишню дійсність і відповідно до цього формується їх класифікація. У цьому аспекті тему дослідження слід вважати ***актуальною*** та достатньо перспективною для вивчення, оскільки класифікація та групування емоцій людини потребує врахування значної кількості чинників та складових.

Метою **нашого дослідження** є аналіз емоційно-оцінних іменників в англійській мові.

Проблемні питання диференціації та спроби класифікації і групування емоцій вважаються однією з найзапекліших і дискусійних впродовж багатьох років. В. І. Шаховський зазначає, що загалом психологами нараховується понад 500 різних проявів емоцій людиною (Шаховський, 2008). Проте немає однієї думки стосовно типології та побудови групування емоцій. Особливо це торкається питань та проблеми визначення позитивних та негативних емоцій. Оскільки людина може сприймати дійсність як позитивно, так і негативно, емоції також можуть набувати позитивного або негативного забарвлення.

Існує класифікація емоцій людини за критерієм, так званої, модальності переживання Е. Л. Пушикян (Пушикян, 1986), згідно з якою автор пропонує поділяти емоції на:

1) емоції позитивні – тобто схвалення, ніжність та радість;

2) емоції негативні – гнів, страх, відчай, обурення, образа, сором, докір, погроза, смуток, зневага та підозра;

3) емоції здивування та іронії.

На думку Е. Л. Пушикяна, тільки здивування та прояви іронії можуть мати нейтральне забарвлення, тобто виражати та нести в собі як позитивні, так і супутні негативні прояви та риси.

Відома американська дослідниця позитивних емоцій психолог Б. Л. Фредріксон вважає, що поняття задоволення, цікавості, любові та радості також є позитивно забарвленими емоціями (Фредріксон, 2009).

Глибокий аналіз відомих класифікацій емоційного стану приводить до висновку, що ні одна з них у повній мірі не відображає усіх відтінків позитивних емоцій. Так, К. Ізард серед фундаментальних у диференційованій ним класифікації емоцій серед позитивних виділяє лише три: радість, прояви інтересу та подиву. Для більшості людей сором і провина пов’язані з неприємними відчуттями і можуть бути позитивними тільки у конкретній ситуації.

В якості основи при визначенні переліку негативних застосована відома класифікація базових емоцій того ж дослідника, який вважає, що базові емоції людини послуговують в якості емоцій первинних, від яких у подальшому і походить велике розмаїття відтінків емоцій переживань, із якими людина зустрічається в повсякденному житті. На думку вченого, до емоцій, які є суто негативними, слід віднести емоції горя, гніву, відрази, страху, презирства та подиву (Ізард, 2000).

Також у полі зору дослідника знайшли місце наступні негативні емоції: презирства, подиву, занепокоєння, нудьги, роздратованості, незадоволення, відчаю, паніки, переляку, скаженості, огиди, образи, шаленості, ворожості, приниженості, ніяковості.

Аналіз емотивної лексики, як зауважує Т. Бондарчук, свідчить про те, що емоційні конотації на лексичному рівні створюються у мові завдяки емоційно оцінним прикметникам, прислівникам, іменникам, дієсловам, які містять оцінку в своїй структурі. Одиницями мови, які мають емоційне значення, акцентує нам дослідниця, є також вигуки. Значну роль у процесі мовного відображення людських емоцій відіграють фразеологізми (Бондарчук, 2016).

Одним із найвпливовіших засобів вияву емоцій та емоційного стану кожної людини є іменник. Останній, окрім позначення предмета або особи, також передає емоційне відношення та емоційне оцінювання конкретний дій, суб’єктів або об’єктів оцінювання. Наведену вище функцію виконують зазвичай емоційно оцінюючі іменники, серед яких варто виділити наступні дві групи:

1) іменники з позитивним емоційним наповненням, які вживаються для вираження позитивного оцінювального ставлення до особи людини або самої події: satisfaction, gratitude, fciscincilion, enjoyment, adoration, surprise тощо;

2) іменники з негативним емоційним наповненням, які вживаються для вираження негативного оцінки людини або події: anger, irritation, pique, chafe, scorn тощо.

Висновки **та** ***перспективи*** **подальших досліджень.** Лексична система сучасної англійської мови має яскраву палітру іменників, які допомагають висловити позитивні та негативні емоції. Слова, що власне виражають емоції, є маркованими емотивністю і представляють величезний інтерес для лінгвістів, що досліджують емоції. Можна передбачити, що особливості структури значення слова, образності у різних групах емоційно-оцінних іменників відрізняються один від одного і мають у перспективі проведення дослідження, яке сприятиме виявленню додаткових особливості емоційно-оцінних іменників сучасної англійської мови та вивченню особливостей їх перекладу та вживання у текстах різного стилю.

Список використаних джерел

1. Бондарчук, Т. І. (2016). Лексичні засоби вираження емотивного значення в сучасній німецькій мові. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* Взято з: https://rgf.vnu.edu.ua/index.php/rgf/article/view/144.

2. Изард, К. (2000). *Психология эмоций*. СПб.: Питер.

3. Пушикян, Э. Л. (1986). *Типология интонации эмоциональной речи*. Киев; Одесса: [б. и.].

4. Шаховский, В. И. (2008). *Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка*. М.: ЛКИ.

5. Fredrickson, B. L. (2009). What Good are Positive Emotions? *Review of General Psychology*. Vol. 2. № 3. (pp. 300–319).

І. М. Борбенчук,
доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

НЕОЛОГІЗМИ ЯК ІДІОСТИЛЬОВА СВОЄРІДНІСТЬ ПОЕЗІЙ КАТУЛЛА

Сучасні філологи-когнітивісти вважають за необхідне при вивченні доробку митця враховувати те розуміння світу, що формується у свідомості та реалізується на різних мовних рівнях під час читання творів цього митця. У цьому руслі набуває наукового інтересу поезія римського поета Катулла (87–54 рр. до н. е), на творчість якого вплинули грецькі традиції та її принципи ‘учености’, виявлені у використанні невідомих міфів і натяків на них, шліфуванні та вдосконаленні мови, у вживанні цитат давніх письменників (Борбенчук, 2019), а також власні літературні пошуки поета, що знайшли своє втілення на лексичному рівні.

Актуальність дослідження зумовлена посиленим інтересом до визначення ідіостилю римського поета і прагненням оцінити його мовну картину світу.

Метою є виявлення неологізмів у оригінальних латинських текстах Катулла та їхня характеристика як важливого складника авторської стилю.

Серед науковців немає єдиного позначення для лексичних новоутворень, а тому їх кваліфікують як індивідуальні новоутворення чи неологізми (В. Лопатін, Є. Скоробогата, Н. Ходаковська), індивідуально-авторські новотвори (О. Жижома, О. Земська), оказіоналізми (О. Александрова, Н. Ніколіна) тощо.

Великий тлумачний словник подає таке визначення: “неологізм – це нове слово, словосполучення, фразеологічний зворот, що з’являється у мові для позначення нових явищ дійсності, нових предметів чи понять. Неологізми виникають двома шляхами – через словотворення та через запозичення. Іноді

говорять про особливий вид неологізмів – семантичних. У такому випадку мова йде про появу нових значень у старих слів" (ВТССУМ, 2005). Неологізми – це нові слова, що виникли за пам'яті людей, які їх використовують (Кочерган, 2002).

У свій час про поетичні неологізми Л. Булаховський писав: "Хай вигадані відповідними художниками слова, нові слова залишаються назавжди тільки їх словами, хай вони не входять до активного складу фонду загальної мови – але там, де їх ужито, вони живуть довго і довго житимуть своїм повним художньо-естетичним життям, на своєму місці вони є збагаченням мови як засобу служити виявом певної діючої образності та емоційності і, подобаючись хоча б певному колу читачів, тим самим виправдовують своє народження і своє існування" (Булаховський, 1947).

С. Єрмоленко зауважує, що "хоч письменник і користується загальновживаною мовою, проте його світосприймання, психологія мовотворчості зумовлюють витворення особливого мовного світу" (Єрмоленко, 1999).

Серед авторських неологізмів Катулла виділяємо такі, що виникли як данина літературним традиціям, які водночас відображають історичні процеси співіснування двох культур – еллінської та римської. Захоплення творчістю александрійських поетів Феокріта, Арата, Асклепіада, Лікафрона, Філіта, Каллімаха, а згодом і їхнє наслідування стало поштовхом для утворення нових латинських слів відповідно до наявних моделей за допомогою словотворчих афіксів латинської мови, які додавалися до основ слів грецьких лексем. Такі неологізми в поетичних текстах виконують не лише номінативну, а й стилістичну функцію. Серед них окремо варто вирізняти **неологізми-прикметники** й **неологізми-іменники.**

Прикметники-неологізми, своєю чергою, поділяємо на ***якісні прикметники***: *carpatinus «виготовлений з невичиненої шкіри, сиромятий»; catagraphus, «розмальований, пістрявий»; hyacinthinus «гіацинтовий»; labyrintheus «лабіринтовий»;* та ***відносні прикметники,*** що є похідними від

власних імен грецьких міфологічних персонажів: *Aeetaeus ‘Еетів’* утворено від іменника *Aeeta ‘Еет’; Penelopeus ‘Пенелопин’* утворено від іменника *Penelopa ‘Пенелопа’; Polixenius ‘Поліксенин’* утворено від іменника *Polixena ‘Поліксена’; Protesilaeus ‘Протесилаїв’* утворено від іменника *Protesilaus ‘Протесилай’; Stymphalius ‘стимфальський’* утворено від іменника *Stymphalia.*

Іменники-неологізми поділяємо на такі тематичні групи: ***космоніми***: *Hyrochous ‘Водолій’, Oarion ‘Оріон’;* ***міфоніми:*** *Itylus ‘Ітил, син Зета і Аедони’; Thia ‘Тія, одна із Титанід, мати Сонця’; Thyonianus ‘вино’* тобто *‘Вакх, син Тіони’*; *Zephyritis ‘Зефітрида’;* ***топоніми:*** *Amastris ‘Амастрита, прибережне місто в північно-західній Пафлагонії’; Thynia ‘країна тинів’.*

Серед неологізмів науковці окремо виділяють такі, що виникли внаслідок зникнення афективного значення у слові, у результаті чого вторинне значення стає головним. Крім того, з появою нових реалій і потребою їх мовного вираження традиційні для класичного періоду лексеми також набули іншого смислового забарвлення.

Зміну семантики у питомих латинських словах зафіксовано у іменниках: *caper ‘козел’* у поезії вжито у значенні ‘*козлиний запах’; flammeum ‘щось вогняно-червоне’* у значенні ‘*вогняно-червона весільна фата’; fossor, oris m ‘землекоп’* у значенні *‘неучений чоловік, неук’;* та ***дієсловах:*** *basiare ‘цілувати’* у поезії вжито в значенні *‘цілувати багато разів’*; *tepefacĕre ‘зігрівати’* у значенні *‘знову зігрівати’.*

Висновки. Аналіз неологізмів дозволяє стверджувати, що вони постають активними формотворчими елементами ідіостилю Катулла, а їх поява зумовлена тематикою творів й експресивно-стилістичною необхідністю. ***Перспектива*** подальших досліджень полягає у вивченні функціонально-прагматичних особливостей поетичних творів Катулла на матеріалі оригінальних латинських текстів.

Список використаних джерел

1. Борбенчук, І. (2019). Метафора і метонімія у структурі поетичного тексту Катулла, Збірник наукових праць, Дрогобич, С. 5–8. DOI https://doi.org/ 10.24919/ 2663-6042.11.2019.175456

2. Булаховський, Л. (1947). Виникнення і розвиток літературних мов, *Мовознавство,* Т. 4/5, С. 56.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.), (2005). [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел], Київ, Ірпінь, С. 770.

4. Єрмоленко, С. (1999). *Нариси з української словесності* (стилістика та культура мови), Київ, С. 305.

5. Кочерган, М. (2002). *Вступ до мовознавства*: підруч. [для студ. філол. спеціальностей вищ. навч. закладів освіти], Київ, С. 227.

6. C. Valerii Catulli Carmina, (1958). *Recognovit brevique adnotatione critica instruxit R. A. B. Mynors. Oxonii e typographeo clarendoniano*, New York,113 s.

І.П. Вайноренє,
доктор філософії,
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова

КАУЗАЛЬНА ДОМІНАНТА *ЕФЕКТ* В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Термін *картина світу* має давню історію та низку визначень, у той час як поняття *каузальної домінанти* є новим в науковому середовищі, використовуючись з 2015 року на позначення складової каузального комплексу.

Культуролог О. О. Корнілов виокремлює п’ять (5) типів картин світу в залежності від видів пізнання: наукову, національно-наукову, мовну, національно-мовну, індивідуально-національно мовну. При цьому мовна картина світу створюється мовним розумінням конкретної мовної спільноти, національно-мовна – конкретної мовної спільноти, а індивідуально-національна

мовна – окремої людини. Дослідник “представляє лексику національної мови як результат відображення світу буденною свідомістю, як основний будівельний матеріал”, що передбачає “вихід за межі семіотичного та інструментального підходу до мови” (Корнилов, 2003). Ми підтримуємо таку точку зору, як і думку автора про “залежність результатів лексикалізованих інтерпретацій зовнішнього світу від середовища існування конкретного етносу і від структури людської свідомості”, а також доцільність тлумачення лексики національної мови як ‘мовної картини світу’ в широкому розумінні.

Дослідниця І.М. Заремська дотримується подібної точки зору, підкреслюючи, що “мовна картина світу не належить до числа частково наукових або спеціальних картин світу, оскільки вона передує багатьом іншим картинам світу і певною мірою формує їх” (2011). Цей факт пояснюється здатністю людини сприймати світ, у тому числі й саму себе, за посередництвом мови через ‘призму’ загальнолюдського та національного досвіду. Таким чином, мовна картина світу (далі – МКС) є підсистемою концептуальної картини світу, з чим не можна не погодитись, залучаючи ті її складові, які корелюють з мовними знаками.

Розглянемо також підхід до інтерпретації мовної картини світу Н.І. Фрасинюк, яка акцентує на формуванні МКС у глибинах цілісної картини систематизованих знань, зауважуючи, що картина світу є “суб’єктивним образом об’єктивної реальності, яка є основою індивідуального та суспільного пізнання, охоплюючи ментальну сферу…”, називаючи МКС “мозаїкоподібною польовою системою взаємопов’язаних мовних одиниць <…>” (Фрасинюк, 2013).

Каузальна домінанта (далі – КД), як було зазначено раніше, є складовою каузального комплексу як “онтолого-гносеологічної категорії, яка в онтологічному плані відображає каузальну ситуацію” – “фрагмент реальної / віртуальної дійсності, в якій об’єкти в певний момент часу та у певному місці пов’язані один з одним відношенням каузації” (Вайноренє, 2017; Лемиш, 2015). У гносеологічному плані – це ментально-логічний конструкт, який включає

10 каузальних домінант, а саме: *причину*, *підставу*, *умову, допуст*, *мету*, *ефект*, *висновок*, *результат*, *наслідок*, *засіб*, які об'єктивуються у мові через синтаксичний концепт КАУЗАЛЬНІСТЬ (СКК, за Н.Є. Леміш). Отже, будь-яка КД у конкретній мовній картині світу представлена низкою мовних засобів.

Метою нашої розвідки є встановлення типів ефекту, що реалізують КД *ЕФЕКТ* в українській мові, відображаючи фрагмент категорії каузальності у МКС українців.

Встановлення типів ефекту відбувається на основі вивчення компонентів колокацій, однією із складових яких виступає вербалізатор КД *ЕФЕКТ*. Матеріал для такого аналізу відібрано з Корпусу української мови КУМ і двох словників з психології.

Портал мова (Mova.info), де розміщено *Корпус української мови*, не містить текстів з психології, пропонуючи такі розділи, як *публіцистика* та *наукові тексти* без подальшого розподілу за розділами. До аналізу ми залучили корпус наукових текстів, що дало нам можливість ідентифікувати такі колокації для лексеми *ефект* (типи сполучень розглядали тільки зі самостійними частинами мови): **з лівобічною сполучуваністю**: прикметник: *звуконаслідувальний, конотаційний, комічно-сатиричний, притаманний, <…>*; дієслово: *досягається, <…>*; іменник: *dilutive effect -, зворотів, винаходу, експерименту, мімози, <…>*; займенник: *такий, цей, них, <,,,>*; чисельник: *один*.

Серед **правобічних** колокацій на увагу заслуговують словосполучення лексеми *ефект* з такими самостійними частинами мови, як: іменники: *новизни, скоромовки, впливу, вечірки, промови, розводження, поля, <…>*; прикметники: *фонетичної, однозвучних, невиправданих, передбаченої, <...>*; дієслова: *може, можуть, мають, має, <...>*; займенники: *такої, ,що, яких, <...>, цього*; чисельники: *трьох*.

Через обмеженість формату цієї розвідки подаємо результати пошуку лише з двох сторінок Корпусу української мовиНа цьому матеріалі нами було встановлено тринадцять (13) типів ефекту: 1) за різновидом впливу:

синергетичний, *парниковий*; 2) за вказівкою на визначеність / приналежність: *цей*, *той, який, такий, такий же, той самий, інший, так званий, їхній, його, свій, однаковий, характерний*; 3) за вказівкою на узагальненість: *сумарний, кумулятивний*, *загальний*; 4) за типом оцінки: позитивної – *позитивний*, *найкращий*, *чарівний, мобілізуючий, оздоровчий, терапевтичний*; негативної: *негативний*, *руйнівний, негативного впливу*; нейтральної: *нульовий*; 5) за ступенем сприйняття: *реальний*, *відчутний, певний*; **<…>**, *незначний* (глибина 2: *був*); 6) за вказівкою на певну сферу людської діяльності / галузь: *економічний*, *антикорупційний*, *фінансовий*; 7) за вказівкою на тривалістю: *короткостроковий*, *довготривалий, відкладений*; 8) за розміром: *величезний*, *максимальний*, *повний, більший, частковий*; 9) за протилежністю очікування: *протилежний* <…>; 10) за різновидом дії: *ефект пружини, бомби, вибуху (інформаційної бомби), консолідації, доміно, поїзда, глобального потепління, «тремтячої камери», бойового «Граду», надтекучості, шлюбу, освоєння, синергії та взаємного посилення, плацебо, календарних днів* (4); 11) зв ступенем задіяності: *присутності* (3), *аутсайдера, соцмереж*; 12) за вказівкою на джерело: *від самоорганізації, від відкриття ринку,* 13) за вказівкою на спрямованість: *для економіки, для бюджет* (КУМ, 2018).

Опрацювання даних словників з психології, з одного боку, дозволяє виокремити конкретні типи ефекту для вузькоспеціалізованої сфери, а, з іншого, не надає об’єктивної картини, що, як правило, має підтверджуватися частотністю аналізованого матеріалу. Для видання *Психологічний словник* установлено шість (6) типів ефекту: 1) за ступенем визначеності: *певний* ***ефект***; 2) за ступенем впливу: *вражаючий, Сліпер-ефект*;3) за ступенем сприйняття: *витлумачений*; 4) за ступенем необхідності: *потрібний*; 5) за приналежністю до певної сфери людської діяльності / галузі: *психологічний, соціальний*; 6) за різновидом дії: ***ефект*** *впливу, накопичення, відчуження, бумеранга, ореола,* <…> (Синявський Сергєєнкова, 2007).

На матеріалі *Словника із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості* визначено дев’ять (9) типів ефекту: 1) за ступенем

визначеності: *деякі ефекти*; 2) за вказівкою на певну сферу людської діяльності / галузь: *творчий*, *навчально-виховний, <…>*; 3) за типом оцінки: *позитивний*; 4) за розміром: *максимальний, високий*; 5) за різновидом локації: *вершинний*; 6) за ступенем сприйняття: *помітний*, *отриманий*; 7) за різновидом дії: *ПІД-ефект, Кирліан-ефект, Кирліана*; *<…>*; 8) за вказівкою на результативність: *ефект звикання, адаптованості, сімейної успішності у праці, переходу обдарованості дітей у талант дорослих, <…>*; 9) за вказівкою на джерело: *інтуїції, уяви, певної системи дій* (Рибалка, 2016).

Висновки. Таким чином, на матеріалі текстів наукового і психологічного дискурсів нами було встановлено 19 типів ефекту. Отримані дані не охоплюють все різноманіття типології ефекту, що відкриває ***перспективи*** для розширення ілюстративної бази (залучення до аналізу різних текстів за професійною спрямованістю) з подальшою ідентифікацією типів, що реалізують каузальну домінанту *ЕФЕКТ* у каузальному фрагменті МКС українців.

Список використаних джерел

1. Вайноренє, І. П. (2017). Колокації з каузальною домінантою ‘ефект’ в англійській та українській мовах. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*. Вип. 16. сс. 52–61.

2. Заремська, І. М. (2011). Мовна картина світу як об’єкт лінгвістичних досліджень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови*. Вип. 7. сс. 396–402.

3. Корнилов, О. А. (2003). *Языковые картины мира как производные национальных менталитетов*. [2-е изд., испр. и доп.]. (349 с.). Москва: ЧеРо.

4. Леміш, Н. Є. (2015). *Комунікативно-прагматичні та структурно-семантичні характеристики каузального комплексу в сучасних германських, романських та слов’янських мовах: зіставно-типологічний аспект*: автореф. дис. ... д-ра филол. наук: спец. 10.02.17 “Порівняльно-історичне і типологічне

мовознавство”. (36 с.). Київ.

5. КУМ: *Корпус української мови.* MOVA.info лінгвістичний портал, 2003–2018. URL: http://www.MOVA.info.

6. Рибалка, В. В. (2016). *Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості: термінологічний словник*. (424 с.). Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені І. Франка.

7. Синявський, В. В., Сергєєнкова, О. П. (авт.-укл.). (2007). *Психологічний словник*. (336 с.). Міністерство освіти і науки України.

8. Фрасинюк, Н. І. (2013). Картина світу як об’єкт сучасної когнітивістики. *Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. Вип. 34. сс. 298–300.

Н. Л. Горбач,
старший викладач кафедри іноземних мов
І. Л. Іванова,
старший викладач кафедри іноземних мов
Т. М. Кальченко
старший викладач кафедри іноземних мов
Харківський університет внутрішніх справ

ПРОЦЕС СЛОВОТВОРЕННЯ “КЛІППІНГ”

У морфології *кліпінг* (обрізання, відсічення, різання) – це процес формування нового слова шляхом видалення одного або декількох складів з багатоскладного слова, наприклад, *cellphone* з *cellular phone*. Іншими словами, відсікання відноситься до частини слова, яка служить для цілого, наприклад, *ad* і *phone* похідні від *advertisement* і *telephone* відповідно. Цей термін також відомий як обрізана форма, вирізане слово, скорочення й усічення.

Метою розвідки є дослідження одного зі способів словотворення, за допомогою якого створюються нові лексеми.

Обрізана форма зазвичай має те ж денотативне значення, що і слово, від якого вона утворюється, але вважається більш розмовною і неформальною.

Це також спрощує написання і вимову багатьох слів. Наприклад, вирізана форма може замінити вихідне слово в повсякденному вживанні, наприклад, при використанні слова *piano* замість *pianoforte*. Однак багато обрізаних форм також існують у загальному користуванні: *doc*, *ad*, *auto*, *lab*, *sub*, *porn*, *demo* та *condo.*

Інші приклади обрізаних форм англійською мовою включають *biz*, *caps*, *celebs*, *deli*, exam, *grip*, *gator*, *hippo*, *hood*, *info*, *intro*, *lab*, *limo*, *mayo*, *max*, *perm*, *photo*, *ref*, *reps*, *rhino*, *sax*, *temp*, *thru*, *tux*, *ump*, *veep* та *vet*.

Одними з найбільш поширених продуктів кліпінга є імена – *Ліз*, *Рон*, *Роб* і *Сью*, які є скороченими формами *Елізабет*, *Рональда*, *Роберта* і *Сьюзен*.

Кліпінг особливо часто зустрічається в мовленні студентів, наприклад, у таких формах, як *prof* для професора *poli-sci* для політології та інше.

Недавнім прикладом такого роду, який став частиною загального англійського словника, є *факс* від *факсиміле*, що означає «точна копія або відтворення».

Вирізані слова утворюються в результаті соціального процесу, наприклад, студенти вважають за краще використовувати скорочені форми загальних термінів. Такі ж соціальні сили призводять до появи кліпінга в інших англомовних країнах.

Кліпінг не є скороченнями або зменшувальними словами. Правда, абревіатура – це скорочена форма слова або фрази, що часто закінчуються крапкою і очевидно замінює весь термін. Скорочення – це слово або фраза, наприклад, *that's*, *aren't*, які були скорочені за рахунок видалення однієї або декількох букв.

У письмовій формі апостроф замінює пропущені букви. Зменшувальне – це словоформа або суфікс, що позначає маленький розмір, наприклад, *doggie* для собаки і *Tommie* для *Thomas*.

За формальною ознакою усічення можуть бути розбиті на 3 типи:

1. Аферезис – apheresis, тобто усічення початку слова; *history – story*; *esquire – squire; example – sample; defence – fence; complot – plot*.

2. Синкопа – syncope, усічення середини слова: *madam – ma'am; market – mart; even – e'en [i: n]; ever – e'er; never – ne'er.*

3. Апокопа – apocope – усічення кінця слова: *editor – ed; advertisement – ad; veteran – vet; vampire – vamp; prefabricated – prefab; permanent – perm; promenade – prom.*

Вони також здатні до подальшого словотворення, наприклад, від іменника *jeep* шляхом конверсії утворюється *to jeep* – їхати чи везти на такому автомобілі.

Висновки. Вирізані слова не завжди є шанобливими словами. Дійсно, деякі великі літературні діячі рішуче виступали проти них, наприклад, Джонатан Свіфт, який висловив свої почуття в красномовному назві "Пропозиція щодо виправлення, поліпшення і з'ясування англійської мови", вперше опублікованому в 1712 році. 'Варварські' соціальні сили, які необхідно придушити: "Це постійне прагнення скорочувати наші слова шляхом скорочення голосних – ні що інше, як тенденція впасти в варварство тих північних народів, від яких ми походимо, і чиї мови схильні до одного й того ж дефекту". Отже, коли ви почуєте або скористаєтеся скороченим словом, зробіть це, знаючи, що воно вважається прийнятним в англійській мові, але пам'ятайте, що ці скорочені терміни мають довгу і дещо суперечливу історію.

Список використаних джерел

1. O'Grady, W., Archibald, J., Aronoff, M. et al. (2000). *Contemporary Linguistics*: An Introduction. 4th ed, Bedford/St. Martin's.

2. Crystal, D. (2019). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. 3rd ed, Cambridge University Press.

3. Jamet, D. (2009). A morphophonological approach to clipping in English. *Lexis Journal of English Lexicology*, HS 1.

4. Swift, J. (2010). A Proposal for Correcting, Improving, and Ascertaining the English Tongue: In a Letter to the Most Honorable Robert Earl of Oxford and Mortimer, Lord High Treasurer of Great Britain (1712). H. Kessinger Publishing.

А. О. Давиденко,
аспірантка кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова
(науковий керівник – д. філол. н., проф. Н. Є. Леміш)

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МОВНИХ ТА МІЖКУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Через регулярне спілкування та співпрацю представників різних культур міжкультурні контакти набувають щоразу більшої ваги й привертають до себе увагу теоретиків і практиків. Разом із тим міжкультурні контакти являють собою специфічне явище з огляду на те, що кожна культура – не просто унікальна й автентична, а ще й є складна сукупність специфічних елементів, властивих для кожної конкретної національності. Незаперечним є твердження, що культурні особливості знаходять своє відображення в мові, оскільки мова і культура перебувають у тісній взаємодії.

Питання взаємозв'язку мови й культури є одним із найактуальніших. Воно привертає увагу сучасних лінгвістів багатоплановістю свого дослідження, що також підтверджує ***актуальність*** нашої роботи.

Метою нашої розвідки є дослідження особливостей здійснення мовних контактів у контексті глобалізаційних процесів та етнокультурних факторів міжкультурної комунікації.

Мовні контакти – комплексне явище, а тому вимагає такого ж комплексного підходу до опису. О. П. Кучмій, Н. А. Крупенина, В. М. Манакін та інші досліджують мовні контакти або на рівні груп, або на індивідуальному рівні.

Характеризуючи мовні контакти на індивідуальному рівні, окремі науковці відзначають, що поведінка кожної людини визначається системою суспільних відносин і культурою, до яких вона залучена. Кожен учасник мовного контакту має власну систему правил, але ці правила зумовлені його соціокультурною приналежністю. Крім культурних відмінностей, на процес

комунікації та інтерпретації повідомлень у міжособистісному спілкуванні впливають вік, стать, професія, соціальний статус комуніканта. З. П. Зилевич зазначає, що мовна комунікація в малих групах набуває різних форм, зокрема запланованих переговорів або незапланованого спілкування (Зылевич, 2019).

Коли мовна комунікація здійснюється між великими групами людей, виділяють етнічний і національний рівні комунікації. Етнічний рівень міжкультурної взаємодії спостерігається між локальними етносами, етномовними, історико-етнографічними (за спільністю духовної культури), етноконфесійними та іншими спільнотами.

Етнічний рівень здійснення мовних контактів зумовлений вираженням у мові культурних особливостей шляхом використання культурно-маркованої лексики. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених аналізу культурно-маркованої лексики, в лінгвістиці досі не існує єдиного терміна, що позначає таку групу лексики. Різні вчені розбіжності в мовах і культурах номінують по-різному, зокрема: лінгвокультуреми, культурні компоненти, національно-самобутня лексика, лінгвоспецифічна лексика, лакуни, безеквівалентна лексика, фонові знання, реалії, культуроніми тощо.

На думку Ф. С. Бацевича, лінгвокультурема – це комплексне поняття, яке застосовується у випадках аналізу міжрівневих лінгвокультурних особливостей одиниць і категорій певної ідіоетнічної мови. Дослідник зазначає, що лінгвокультурема акумулює в собі як власне мовні уявлення, так і тісно з ними пов’язане позамовне культурне середовище (Бацевич, 2007).

О. Н. Іваніщева розглядає культурний компонент як залежність семантики мови від культурного середовища індивідуума; відображення в значенні національно-специфічного сприйняття тим чи іншим народом певних реалій, фрагментів дійсності і навіть конструктів народної свідомості; щось відмінне від його лексичного значення, додаткова інформація до лексичного значення. Природа культурного компонента, що забезпечує його функціональне призначення, – бути засобом передачі фонової інформації (Иванищева, 2003).

Національно маркована лексика відображає національно-мовну картину світу певної нації, а також особливості економіки, географії, суспільного ладу, фольклору, літератури, усіх видів мистецтва, науки, побуту, звичаїв носіїв відповідної мови. С. Влахов та С. Флорін (Влахов, Флорин, 1980) називають слова з культурним компонентом безеквівалентою лексикою. Дослідники вважають, що до складу безеквівалентної лексики належать власне безеквівалентні слова, реалії. За межі безеквівалентної лексики часто виходять терміни, вигуки, звуконаслідувальні слова, екзотизми, абревіатури, звертання, відступи від літературної норми, власні імена та фразеологізми. Отже, національно-культурний компонент – це етнокультурознавча лексика, яка відображає особливості певної мови.

В умовах глобалізаційних процесів кожна особа має змогу здійснювати мовні контакти з представниками інших національностей засобами інноваційних технологій. До таких засобів можна віднести перегляд іншомовних кінострічок, коли глядач, навіть не залишаючи меж своєї домівки, опиняється залученим до мовного та міжкультурного контакту. Це виявляється в тому, що він осмислює зображені у кінострічці лінгвокультурні особливості, порівнює їх з особливостями власної культури та мови, робить висновки про ті чи інші спільні риси та відмінності. Серед інших інноваційних засобів мовних контактів виокремлюємо можливість спілкування з представниками інших мов та культур в соціальних мережах, наявність доступу населення до літератури мовою оригіналу. З огляду на глобалізаційні процеси наразі здійснення мовних контактів стає більш доступним для широких верств населення.

Висновки. Отже, специфіка встановлення міжкультурних контактів полягає у відмінностях культур комунікантів і знаходить свій вияв у мові. Лінгвокультурні відмінності виражаються в мові за допомогою лінгвокультурем, або культурних компонентів, у яких відбивається культура того чи іншого народу.

Розпочате дослідження має ***перспективи*** для подальших розвідок, зокрема в аспекті дослідження специфіки мовних контактів конкретних національностей.

Список використаних джерел

1. Бацевич, Ф. С. (2007). *Словник термінів міжкультурної комунікації*. К.: Довіра. 205 с.

2. Влахов, С., Флорин, С. (1980). *«Непереводимое» в переводе*. М.: Международные отношения. 340 с.

3. Зылевич, З. П. (2019). *Межкультурная коммуникация*. Минск: БГТУ. 86 с.

4. Иванищева, О. Н. (2003). *Текст. Культура. Понимание: Функционирование слова с культурным компонентом значения в тексте*. СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 145 с.

5. Кучмій, О. П. *Міжкультурні комунікації: структура і динаміка процесів.* Взято з: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/73775/14-Kychmiy.pdf?sequence=1

В. І. Давиденко,
кандидат філологічних наук, доцент
докторант кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова

СУЧАСНІ СИСТЕМИ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ: ІСТОРІЯ, СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Активна міжмовна і міжкультурна комунікація в світі, глобалізація, стрімкий розвиток науки, техніки та комп’ютерних технологій, а також сучасні розвідки багатьох теоретичних і прикладних завдань роблять необхідним доступ до інформації і можливість її швидкого використання незалежно від мови представлення.

Актуальність дослідження полягає в тому, що “сучасні системи машинного перекладу призначені для розв’язання низки задач, що мають важливе значення для таких додатків, як автоматичне виявлення опорних (ключових) слів у документах, створення словників, виявлення дублікатів документів (плагіату), представлених різними мовами, створення масивів різних мовних версій одних і тих самих документів, і, врешті-решт, створення автоматичних онлайн перекладачів” (Жигало, Ландэ, 2010).

Метою нашої розвідки є розгляд становлення машинного перекладу як напряму комп’ютерної лінгвістики, характеристика основних типів машинного перекладу, з урахуванням їх особливостей і відмінностей, визначення тенденцій, перспектив розвитку тощо.

Перші спроби створення машинного перекладу пов’язують з публікацією у 1949 році знаменитої статті У. Уівера “Переклад”, у якій коротко, ясно було викладено завдання, шляхи вирішення, визначено методологічні аспекти меж застосування механічних систем перекладу тощо.

У 1952 році відбулася перша міжнародна конференція з проблем машинного перекладу (Волошин, 2004).

В історії розвитку прикладної лінгвістики, комп’ютерних технологій та інструментальних засобів відомі 3 різних підходи до створення систем машинного перекладу. Найдавнішим був переклад, який ґрунтувався на основі правил (rule-based translation), що в свою чергу закономірно вимагало використання найдетальнішого словника й найдокладнішої граматики обох мов. Переклад на основі правил охоплює такі різновиди: трансферні системи, системи послідовного перекладу та інтерлінгвістичні системи.

Другим типом є статистичний машинний переклад (statistical machine translation), який для адекватного перекладу вимагає якомога більшого корпусу паралельних текстів. Кількісний показник текстів прямо пропорційно впливає на якісні показники перекладу.

При поєднанні правил і статистики говорять про гібридний переклад (hybrid machine translation), який на сьогодні вважають найсучаснішим і найперспективнішим.

Однією з найстаріших програмних систем, створених на онові перекладу за правилами, є Systran, розроблена Пітером Томой у 1968 році в Каліфорнії і відома досягненнями у сфері різноманітних технологій, рішень та інструментів, пов'язаних саме з машинним перекладом. Наразі зазначений сервіс надає онлайн переклади з 52 мов.

Найбільшими і найвідомішими перекладацькими сервісами, розробленими на основі статистичних методів, які включають масиви N-грам, є Google Translate, що працює із 73 мовами, і Bing Translator, створений компанією «Microsoft», який здійснює переклад з 40 мов. Варто зазначити, що Google Translate спочатку використовував переклад, залучаючи систему Systran, згодом він створив свій власний перекладач на основі статистичних методів перекладу.

Ядром технології перекладача на основі ABBYY Compreno стала універсальна ієрархія понять і мережа відношень між ними. Ця ієрархія містить всі смисли, про які говорять і думають люди, з указанням зв'язків між цими смислами. У результаті у кожному реченні можна виділити закодований у ньому сенс (Николаев, 2016; Петрасова, 2020).

Розробники наголошують, що "перед системами машинного перекладу постає низка актуальних задач, що диктується потребами користувачів:

- підвищення точності й адекватності перекладу:
- переклад повних документів, а не фрагментів текстів;
- переклад документальних потоків;
- знаходження інформаційних дублікатів, представлених різними мовами;
- створення інформаційно-пошукових систем з інтерфейсом мовою користувачів;
- надання можливості автоматичної підготовки аналітичних документів;

- генерація систем, що забезпечують правильне звукове відтворення перекладеної інформації" (Жигало, Ландэ, 2010) тощо.

Перспективними на сьогодні є "проекти багатомовного перекладу з використанням проміжної мови, на якій кодується смисл фраз, що перекладаються. Сучасний напрямок – статистична трансляція, яка спирається на статистику перекладних пар слів і словосполучень … Істотний прорив у цій області пов'язують з використанням машинного навчання і нейронних мереж" (Петрасова, 2020).

Висновки. На основі викладеного матеріалу можна зазначити, що, незважаючи на інтенсивні й плідні дослідження цієї проблеми, розробку і різноманітні пропозиції, пов'язані з машинним перекладом, на сьогодні якість онлайн перекладу більшою або меншою мірою далека, як мінімум, від адекватності й, як максимум, досконалості. Актуальними є питання, що стосуються також якісного перекладу довгих фраз, які складаються з 10–12 слів і більше, швидкості опрацювання матеріалу тощо.

Список використаних джерел

1. Волошин, В. Г. (2004). *Комп'ютерна лінгвістика: Навчальний посібник* (с. 287). Суми: ВТД "Університетська книга".

2. Жигало, В., Ландэ, Д. (2010). Статистический онлайн-переводчик InfoStream (с. 65, 77–78). *Прикладна лінгвістика та лінгвістичні технології: MegaLing – 2010.* Київ: Довіра.

3. Николаев, И. С., Митренина, О. В., Ландо, Т. М. (2016). *Прикладная и компьютерная лингвистика* (с. 158). Москва: Ленанд.

4. Петрасова, С. В. (2020). *Сучасні інформаційні технології в лінгвістиці: навч. посіб.* (с. 41). Харків: ФОП Панов А. М.

І. Д. Давидченко,
кандидат педагогічних наук
керівник навчального відділу;
викладач кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання
Харківська гуманітарно-педагогічна академія

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ В КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Лінгвокультурологія як суміжна з етнолінгвістикою і соціолінгвістикою галузь мовознавства вивчає фіксацію в мові, етнотекстах і дискурсивній практиці духовної й матеріальної культури народу, тобто культурно значущої інформації збережених у колективній пам'яті народу символьних способів матеріального й духовного усвідомлення світу певним етносом, відтворених у його ідеях, схемах мислення й поведінки, системі етичних й естетичних цінностей, нормах, звичаях, обрядах, міфах, віруваннях, забобонах, побуті (Селіванова, 2008). Лінгвокультурологія як наука створює цілісну картину культурного впливу на мову й мовлення з огляду на глибинні семантичні рівні культурної репрезентації, а також на системне представлення одиниць мови й культури в їхній кореляції та взаємодії (Венжинович, 2015).

Лінгвокультурологія – це галузь лінгвістики, що виникла на стику лінгвістики і культурології, гуманітарна дисципліна, що вивчає втілену в живу національну мову і яка виявляється в мовних процесах матеріальної і духовної культури, інтегративну галузь знань, яка вбирає в себе результати досліджень в культурології та мовознавстві, етнолінгвістики та культурної антропології (Воробьев, 1997; Зиновьева, 2009; Маслова, 2011; Юрков, 2009).

Із нашого погляду, лінгвокультурологія має тісні зв'язки з міжкультурною комунікацією. Співрозмовники, які належать до різних національних культур, краще розуміють один одного, якщо вивчають мову та культуру іншої країни. Для лінгвокультурології стає ***актуальним***

міжкультурний діалог, який допомагає виявляти національні особливості ціннісних картин світу.

Метою нашої розвідки є дослідити лінгвокультурологічну зумовленість перекладу текстового матеріалу в контексті міжкультурної комунікації. Ми вважаємо, що переклад є видом творчої діяльності, що підпадає під правила лінгвістики та культурології. Мова кожної країни є унікальною, отже і мовна модель світу визначається через культурологічні особливості, тобто етнічні, соціальні особливості та норми, а також через економічні досягнення нації на певному щаблі її розвитку. Лінгвокультурологія стає невід'ємною частиною мовної моделі, і тому, на нашу думку, ми перекладаємо не мову, а культуру.

Наукова новизна роботи полягає у розгляданні лінгвокультурологічної зумовленості перекладу в контексті міжкультурної комунікації, уявленні про спорідненість мов та культур. Країн не існує, в яких культура, знаки (мовні та немовні) створювали б подібні смисли й були б ідентичним чином організовані між собою, то не є можливим говорити про абсолютну відповідність адаптації елементів культури повідомлення-оригіналу та перекладеного повідомлення.

Із нашого погляду, значне місце в роботі з попередження та подолання негативного впливу української мови посідають вправи-переклади, що широко представлені в підручниках. Такі вправи змушують студента, який навчався в школі з російською мовою викладання, заглибитися в потаємну семантику слова на рівні його конотацій, розвивають „чуття мови", спрямовують здобувачів вищої освіти до самовдосконалення та внутрішнього прагнення.

Погоджуємося з Т. Мельник, яка вважає, що на основі вправ-перекладів з української мови відбувається нормалізація свідомого застосування здобутих знань. Окрім перекладу з української мови вона пропонує переклад з іноземної мови й навпаки. Науковець у методичних рекомендаціях для учителів-словесників наводить приклади: а) окремих слів, вжитих для з'ясування акцентологічних, лексичних чи інших особливостей слів (*крислатий, веремія, дошкуляти*) – вони сприяють формуванню навичок добору доречного слова; б) окремих словосполучень чи речень (*Чумацький шлях, водити колодія*) –

завдяки чому формуються навички добору відповідних варіантів, форм, конструкцій; в) зв'язного тексту, який дає можливість тренувати студентів у доборі мовних засобів, акцентується увага студентів на співвідношенні мовних засобів рідної та виучуваної мови (Мельник, 2002).

На підставі вивчення практики навчання діалогічного мовлення здобувачів вищої освіти ми дійшли ***висновків***: не створено системи роботи щодо навчання діалогічного мовлення студентів, немає взаємозв'язку між заняттями та спільною діяльністю викладача та студента; у змісті роботи виявляються значні прогалини: увага викладачів зосереджена на запитально-відповідальному варіанті діалогу, поза увагою залишаються інші структурні елементи діалогу, недостатньо повно реалізуються завдання з мовленнєвого етикету, зокрема – культури діалогу; серед методів, запроваджуваних викладачами із метою навчання діалогу студентів, переважають бесіди та розмови, недостатньо посилань на потенційні можливості художнього слова та різноманітних ігор комунікативної спрямованості; взаємодія з батьками для формування у студентів діалогічних умінь проводиться безсистемно.

Із нашого погляду, досягнення мети лінгвокультурологічної зумовленості перекладу текстового матеріалу в контексті міжкультурної комунікації для виконання завдань лінгвокультурологічного спрямування доцільно використовувати такі завдання (Давидченко, 2018):

1) зібрати однорідний у комунікативному відношенні негативний мовний матеріал – не менше 10 тис. пропозицій і мікротекстів; запропонувати укрупнену класифікацію зібраних фактів (за розумовими операціями, на відміну від прийнятого принципу поділу за граматичними конструкціями (тут важливо не мовна спорідненість фактів, а їх комунікативна спорідненість (однотипний перебіг думки при сприйнятті тексту, однотипні смислові труднощі));

2) на основі запровадження розроблених методів реєстрації сприйняття провести масовий експеримент, мета якого – визначити загальні, єдині для всіх носіїв мови, закономірності смислового сприйняття тексту,

зумовлені лексико-граматико-графічними особливостями текстів, що читаються;

3) зіставити результати експериментів, проведених із багатьма аналогічними структурно-семантичними особливостями, пропозиціями, мікротекст, і на цій основі вивести загальні, єдині для всіх тих, хто читає, закономірності смислового сприйняття тексту;

4) перетворити формулювання визначених загальних закономірностей смислового сприйняття тексту до відповідних їм правил психологічної стилістики;

5) сконструювати, спираючись на відомі правила психологічної стилістики, загальні прийоми розумової діяльності (прийоми розпізнавання основних типів помилок, якими спотворюється мовлення, і прийоми їх усунення);

6) розробити систему типових вправ і завдань, мета яких – формувати навички, розпізнавати й усувати (попереджати, не пропускати в створюваний текст) різноманітні види порушень чіткості мови;

7) узагальнюючи результати всього дослідження, розробити та сформулювати основні положення психолого-стилістичної теорії, що сприяли б активному формуванню лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі вдосконалення писемної комунікації (Давидченко, 2018).

Отримані дані закладають ***перспективи*** для проведення завдань щодо лінгвокультурологічної зумовленості перекладу текстового матеріалу в контексті міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Венжинович, Н. (2015). *Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень*: навчально-методичний посібник до спецкурсу для студентів філологічного факультету (с. 267). Ужгород: ФОП Сабов А.М.

2. Воробьев, В.В. (1997). *Лингвокультурология: теория и методы: учебник* (с. 331). Москва.

3. Давидченко, І. Д. (2018). *Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів*. Дис. канд. пед. наук. ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”. Слов’янськ.

4. Зиновьева, Е. И., Юрков, Е. Е. (2009). *Лингвокультурология: теория и практика*. (с. 292). Санкт-Петербург: ООО “Издательский дом “МИРС””.

5. Маслова, В. А. (2001). *Лингвокультурология: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений* (с. 204). Москва: Академия.

6. Мельник, Т. В. (2002). *Розвивальні завдання з розвитку образного мовлення (5–9 кл.): метод. рекомендації* (с. 46). Севастополь: Ребест.

7. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*: *підручник* (с. 717). Київ: Довкілля.

O. V. Demenchuk,
Professor of the Department of Romance and Germanic Philology
Rivne State University of Humanities

LEXICAL SEMANTIC DERIVATION MODELS IN A TYPOLOGICAL PERSPECTIVE

Semantic derivation is one of the aspects that reveals the dynamic nature of a linguistic item. As a dynamic phenomenon, semantic derivation is considered in terms of semantic shift models that are thought to represent the strategies of a linguistic item’s semantic development in both diachronic and synchronic aspects.

According to the original hypothesis, the modelling of a lexical item’s semantics is realized through a sampling of alternative, hierarchically established semantic dimensions. On that ground, the models of semantic derivation are interpreted as theoretical constructs that represent the ways a certain situation or its fragment is conceptualized.

The ***purpose*** of the paper is to characterize the types of lexical semantic derivation models and to establish the ways they are explicated in related and non-related languages.

The study of lexical semantic derivation focuses on a number of methodological prerequisites: a) lexical semantics encodes information in a format of situation concept; b) situation concept is a lexical representation of a certain situation or its fragment; c) situation concept is multidimensional as it represents different interpretations of a situation or its fragment; d) multidimensionality of situation concept provides for various ways of its lexical representation; e) situation concept reveals the features of internal (realized within the boundaries of a certain concept) and external (directed to other concepts) extensions; f) there are similarities and differences in the ways various languages construe a situation or its fragment.

We single out four types of lexical semantic derivation models: componential-combinatorial, integral-situational, topological-schematic and complex-constructional.

The componential approach focuses on the idea of a feature-based and combinatorial representation of lexical meaning. It is posited that a lexical item's semantic structure consists of a cluster of semantic features that serve as elementary "building blocks", primitives that are demonstrations of basic, innate concepts. In the aspect of cross-linguistic studies, such an approach agrees with the idea of segmentation of a physical continuum "within which languages may draw either the same or a different number of boundaries and within which they may draw the boundaries at the same or different places" (Lyon, 1968).

Within a situational approach, semantic description focuses on diathesis alternations that provide for the transformations in a predicate structure configuration due to the changes observed in the participants and their relations. The approach upholds the idea of semantic (the demand to make all necessary distinctions relevant to meaning) and syntactic (the demand to make syntactically relevant distinctions that permit the expression of significant generalisations) correlations (Van Valin & LaPolla, 1997), underlying the actantial derivation strategies. The strategies occur

when a lexeme of a polysemous word reveals neither common semantic configurations nor regular recurrent opposition of the components, though sharing the same actantial structure, "scenario", set by the predicate.

The topological approach towards meaning represents the idea of a "holistic" arrangement of a lexical item's content. The semantic description within the topological approach applies to certain patterns, among those are image-schemas – "the recurring patterns of our sensory-motor experience by means of which we can make sense of that experience and reason about it, and that can also be recruited to structure abstract concepts and to carry out inferences about abstract domains of thought" (Johnson, 2005). The topological strategies of semantic derivation are realized in the aspect of basic image-schema transformations.

The constructional approach focuses on the idea of a "mixed" representation of lexical item's semantics, which is associated with the elaboration of a knowledge representation inner structure. The constructional approach towards semantic derivation proceeds from the assumption that "it is natural for constructions to be associated with a central sense, and with extensions from that sense" (Goldberg, 1995).

Conclusions. The performed investigation appeals to the conceptions that uphold the idea of a dynamic conceptualization of the world of discourse (of a certain situation or its fragment). The dynamic approach towards a lexical item's semantics reveals and elaborates upon the system of lexical semantic derivation models – theoretical constructs that represent the dynamic potential of a lexical item, claiming various types of semantic associations that underlie the development of a lexical item's semantic paradigm.

We single out four types of lexical semantic derivation models. The models reveal the ways the information on the worldview changes is encoded and distributed in lexical semantics of related and non-related languages. The study concludes that languages may apply to any of the models. The differences are observed in the ways the models are explicated in the contrasted languages: (a) semantic derivation may be "compensated" (redistributed) in the semantics of a different term, phrase or

construction; (b) semantic derivation may apply to a different number of shift strategies; (c) semantic derivation may use different types (configurations) of shift strategies; (d) semantic derivation may reveal the features of language-specific shift strategies.

It is necessary to carry out ***further research*** into semantic derivation modelling within the typological aspect. The choice of the aspect is determined by the tendency of modern semantic studies to a profound analysis of semantic shifts in related and non-related languages.

References

1. Goldberg, A. (1995). *Constructions: A construction grammar approach to argument structure* (p. 203). Chicago: University of Chicago Press.

2. Johnson, M. (2005). The philosophical significance of image schemas. In: B. Hampe (ed.), *From perception to meaning: Image schemas in cognitive linguistics* (pp. 15-34). Berlin; New York: Mouton de Gruyter. (p. 18).

3. Lyons, J. (1968). *Introduction to theoretical linguistics* (p. 58). Cambridge: Cambridge University Press.

4. Van Valin, R., & LaPolla, R. (1997). *Syntax: Structure, meaning and function* (p. 91). Cambridge: Cambridge University Press.

О. В. Дзикович,
доцентка кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови
КПІ ім. Ігоря Сікорського

СТРАТЕГІЇ ЧИТАННЯ У НАУКОВИХ РОЗВІДКАХ

Основним інструментом пізнання під час дослідницьких робіт та наукових пошуків є інформування з інших сторонніх джерел, аналіз цієї інформації, синтез, інтерпретація, обробка та екстраполяція на поставлену мету дослідження. Таке зібрання інформації відбувається головним чином завдяки читанню. Проблематика ‘ефективного читання’ в освіті та науці неодноразово

порушувалась вітчизняними та зарубіжними вченими (О. Савченко, В. Мартиненко, В. Герасимчук, T. Hoebel, U. Christmann, N. Groeben, V. Groebner). Читацька грамотність визначає можливості для якісного здобуття освіти, розвитку критичного мислення, самореалізації особистості тощо. Вдосконалення рецептивних навичок стає все частіше предметом дискусій у педагогіці та лінгвістиці, тож тема наукового читання не втрачає своєї ***актуальності.***

Метою нашої розвідки є вибіркове порівняння існуючих читацьких стратегій для інтерпретації наукових текстів та ефективного використання інформації дослідницьких роботах під час здобуття вищої освіти.

Для наочності ми коротко продемонструємо обрані читацькі алгоритми, що доцільно застосовувати під час наукових пошуків або навчання.

Нижче подано симбіоз трьох класичних моделей читацьких тактик, що по цей день є основою для розробок новітніх стратегій рецепції текстів наукового стилю. Вони базуються на читацьких техніках Ф. Робінсона, Г. Робінсона, Е. Томаса та Ф. Сміта (Робінсон, 1970; Сміт, 1977; Томас 1972).

Крок 1 – короткий огляд – знайомство зі структурою тексту, змістом, анотацією, назвою розділів тощо, уникаючи детального знайомства.

Крок 2 – запитання – постановка запитань до тексту, відповіді на які дали б змогу отримати потрібну інформацію згідно мети дослідження.

Крок 3 – читання – уважне читання з особливими акцентами на вступах до підрозділів, ключових висловлюваннях, виділених в тексті місцях, фаховій лексиці, словах іншомовного походження, ілюстраціях та дефініціях.

Крок 4 – резюме – підсумок прочитаного з можливими нотатками, кореляція поставлених запитань (крок 2) з інформацією, що дає відповідь на них.

Крок 5 – ревю – повторний огляд прочитаного, підсумок загального обсягу отриманої інформації та оцінка доцільності її використання для подальшої інтерпретації.

Подані кроки є умовними, оскільки містять лише короткий опис запропонованих стратегій, однак передають ключові моменти побудови читацької поведінки під час наукових пошуків.

Перевірка ефективності кожного кроку на певних етапах дослідницької роботи здобувачів вищої освіти представляє ***перспективність*** цього дослідження і може стати цікавим експериментальним підґрунтям у цій області.

Список використаних джерел

1. Robinson, F.P. (1970). *Effective Study.* New York: Harper & Row.

2. Smith, F. (1977). *Making Sense of Reading – And of Reading Instruction.* Harvard: Educational Review.

3. Thomas, E. L., Robinson, H. A. (1972). *Improving Reading in Every Class: A Sourcebook for Teachers.* Boston: Allyn and Bacon.

Д. Е. Дмитрошкін,
старший викладач кафедри германської
філології та перекладознавства
Хмельницький національний університет

ЧИСЛІВНИКОВІ КОМПОЗИТНІ НОМІНАНТИ ІЗ ПРИЙМЕННИКАМИ *FOR* ТА *ON* В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ СПОРТИВОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

В американському спортивному медіадискурсі існує чимала кількість складних лексичних утворень, які включають в себе одну або більше числівникові основи: *2-for-6*, *one-on-one*, *third-and-out*. Підставою вважати ці лексичні одиниці складними є їх графічна форма – сполучення за допомогою дефісу або злитна форма написання. Такі сполуки не просто виражають певні кількісні параметри, географічне розташування, імена спортсменів, а формують конкретне лексичне значення, іноді зі стилістичним забарвленням, виконують функцію іменника, прикметника. З огляду на популярність спорту

в Сполучених Штатах та широке використання спортивної термінології в повсякденному житті, лінгвістичні розвідки, зокрема дослідження числівникових композит в американському спортивному медіадискурсі стає все більш ***актуальним***.

Метою нашого дослідження є аналіз складних лексичних одиниць, що містять в собі компоненти-числівники та прийменники, визначення основних структурних типів таких композитних номінантів та опис їх можливого значення.

В попередніх розаідках (Дмитрошкін, 2017) ми досліджували можливі види та структурні типи композит із числівниковими компонентами в американському спортивному медіа дискурсі, серед яких виділяємо шість основних:

- тип 1: *0-for-4*, *two-on-two;*
- тип 2: *forty-million-dollar player*, *7-ponit game;*
- тип 3: *fourth-and-goal, fourth-and-first-call*;
- тип 4: *3-2 game, 4-0 lead*;
- тип 5: *team-3rd*;
- тип 6: *7-footer, 200-pounder.*

У даному дослідженні ми розглянемо перший тип числівникових композит. Характерною ознакою числівникових композит даного типу є використання прийменника *for* або *on*, який поєднує дві числівникових основи, або числівникову та займенникову основу, розташовані, як правило, праворуч і ліворуч від прийменника відповідно до значення, закладеного в них. Як композита, така сполука завжди виконує функцію іменника в реченні та виражає персональний результат спортсмена/команди або ігрову ситуацію, що склалася на момент мовлення. Наприклад: *6-for-9* (шість із дев'яти) *he is 6-for-9 tonight – сьогодні він завершив гру із показником 6 із 9 влучних кидків*; *2-on-1* (два в один) *...and it's a 2-on-1 - ... і це вихід два в одного*. В сучасному американському спортивному медіадискурсі спостерігаємо три структурні типи таких лексичних одиниць:

а. [num. + prep. (for) + num.] = N.

б. [num. + prep. (on) + num.] = N.

в. [num. + prep. (on) + pron.] = N.

де num. – це числівник, prep. – прийменник, pron. – займенник, N. – іменник.

В складних лексичних утвореннях типу *2-for-5, 3-for-7* ‘права’ числівникова основа позначає кількість спроб, яку виконав спортсмен, ’ліва’ – кількість вдалих спроб, влучних кидків тощо. При перекладі вони означають буквально наступне: *2-for-5* – два з п’яти, *3-for-7* – три з семи. *Giambi came out with 1-for-7 to give himself a homer at his last at-bat – Джиамбі закінчив гру з поганим показником вдалих спроб один з семи, але зробивши хоумран в останній спробі*. *He is 2-for-2 with three-point shots. В нього два з двох влучних триочкових кидки.*

Значення та переклад таких лексичних одиниць та їхніх компонентів залежить від виду спорту та діяльності (у випадку використання їх за межами спортивного дискурсу). Так, композита *2-for-5* може позначати підсумковий індивідуальний або командний результат, статистику, успіх, невдача. Числівниковий компонент *2* може мати наступні значення: голи, очки, спроби, відповіді (вдалі, результативні, успішні). Числівниковий компонент *5*, відповідно, може позначати спроби, підходи, удари, кидки (виконані під час матчу). Необхідно також зазначити, що кількісні показники таких композит фактично є необмеженими. Обмежуються вони лише фізичними можливостями спортсменів та фізичними параметрами виду спорту. Так, для футболу чи хокею ці кількісні параметри варіюються в межах від 0 до 5 в середньому, оскільки це середні показники забитих голів у цих видах спорту (звичайно бувають і більші показники під час дуже результативних ігор), для баскетболу ці кількісні параметри можуть знаходитися в межах від 0 до 100 і більше, залежно від контексту та того, що позначається. Наприклад: *Kobe is 13-for-22 – у Кобі 13 влучних кидків із 22 спроб; the Lakers are 38-for-52 from the free-throw line – Лейкерс закинули 28 із 52 штрафних кидків*.

У випадку із числівниковими композитами, які включають в себе прийменик *on,* числівникові основи позначають не спроби, а кількість гравців з різних команд в певний момент гри, на певній ділянці майданчику, ‘права’ числівникова основа вказує на кількість захисників, ’ліва’ – на кількість гравців, що атакують суперника. Таким чином, лексеми *two-on-one, two-on-two* перекладаються буквально так: два на одного, два на два. Такі складні лексичні утворення можна віднести до аппозиційних (Спенсер, 1991). *They’ve got a breakaway chance with two-on-one challenge in the neutral zone. Опинившись вдвох проти одного захисника в середній зоні, у них з’явився шанс втекти на побачення з голкіпером. They haven’t been able to score in even two-on-two or three-on-three situation. Вона так і не змогли забити жодного голу у рівних виходах два в два або три в три. The ducks have a low scoring percentage in two-on-three situations. У Качок низький відсоток реалізації під час виходів два в три.*

Необхідно зазначити, що кількісні параметри, виражені в таких композитах, є досить обмеженими. Як правило вони варіюються в межах від нуля до 3, в окремих випадках це можуть бути цифри 4 або 5, незалежно від виду спорту. *After scoring on the powerplay he added one in 5-on-5. Після голу в більшості він забив ще один у рівних складах* (5 на 5 позначає рівні склади в хокеї). *You really don’t have much chance at 4-on-1 breaks. Коли суперник виходить на тебе чотири на одного, шансів у тебе малувато.*

У складі таких сполук можливе, також, використання неозначеного займенника *none* замість правої числівникової основи, який буквально перекладається як нуль, жоден (відсутність захисників). Перший числівниковий компонент завжди позначає атакуючих гравців. *Oh, what a nice pass for Gionta. Gionta and Elias, two-on-none, they score! Ох, який пас на Джіонту. Джіонта і Еліаш – вдвох на одного голкіпера, гол*! Такі числівникові композити використовуються лише в ігрових видах спорту, як правило там, де є ворота. В такому випадку така лексема позначає вихід віч-на-віч або сам-на-сам із голкіпером. Відповідно, кількісні параметри, виражені такими лексемами,

є ще більш обмеженими, ніж у попередньому випадку і фактично ніколи не перевищують *3*. Більше того, числівник *one* теж ніколи не вживаються в складі таких сполук. Коментатори не вживають вираз *1-on-none*, оскільки в спортивній термінології є поняття *breakaway*, яке позначає вихід одного гравця на голкіпера суперника. Таким чином, кількісні параметри, виражені такими композитами, фактично зводяться до *2* і *3*. *Stevens blocks the shot at the blue line and it's a 3-on-none for the Devils. Стівенс блокує кидок на синій ліній і Дияволи втрьох тікають на голкіпера суперника*.

Іноді можливе використання таких лексем в якості означення. В такому випадку композита завжди передує іменнику, який вона описує та наділяє кількісними параметрами. Структури таких лексичних утворень можна зобразити наступним чином: [num. + prep. (on) + num.] = A. + noun, або [num. + prep. (on) + pron. (none)] = A. + noun. Наприклад*: a 2-on-none goal – гол при виході вдвох на голкіпера, а 3-on-1 break – вихід три на одного*.

В деяких попередніх приклад можна було спостерігати таке вживання композит даного типу. Головною різницею між такими композитами, що функціонують як іменник та як означення є наявність іменника після них. Тобто, висловлювання може закінчуватися на такий композит, який, по суті, самостійно функціонує в реченні, передає значення ігрової ситуації та виступає іменником, або ж така композита вживається із іменником, який вона завжди описує і виступає як означення. Наприклад: *...great stickcheck and turnaround pass, and it's a 2-on-1 – чудова гра ключкою в захисті і відмінний пас з розвороту, і це вихід два в одного; finally they were able to score in a 2-on-1 situation – нарешті їм вдалося забити гол при виході два в одного; this 3-on-1 goal helped him become the leading scorer in the league – цей гол після виходу три в одного вивів його на першу стрічку серед бомбардирів у лізі*.

Висновки. Таким чином, що всі композити даного типу є виключно оказіональними, не закріплені у лексикографічних джерелах і постійно змінюються відповідно до кількісних параметрів, які вони виражають, та зміни ігрової ситуації. При цьому їхня структура завжди залишається незмінною.

Американський спортивний медіадискурс насичений різними типами композит, які раніше не були вивчені лінгвістами та характеризується появою та використанням нових шляхів основоскладання, що визначає ***перспективи*** для подальших розвідок в композитології англійської мови та дає підґрунтя для створення цілком нової класифікації композит в англійській мові, яка б охоплювала зазначені у нашому досліджені аспекти осново складання.

Список використаних джерел

1. Дмитрошкін, Д. Е. (2017). Композитні номімнати з основами-числівниками в американськьому спортивному дискурсі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Вип. 15. (с. 17–24).

2. Омельченко, Л. Ф., Самохина (Дмитренко), В., Мороз, Т. (2006). Особенности английской композитной номинации. *Тези доповідей Всеукраїнського наукового форуму Сучасна англістика: Стереотипність і творчість*. № 45 (с. 134–139).

3. Spencer, A. (1991). *Morphological Theory: An Introduction to Word Structure in Generative Grammar* (p. 267). Cambridge: Cambridge University Press.

Х. Ю. Дяків,
доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФАКТОРИ ВПЛИВУ ДИСКУРСИВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА КОМУНІКАТИВНІ ДЕВІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКО- І НІМЕЦЬКОМОВНИХ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю

У роботі досліджено типи комунікативного шуму як фактор впливу дискурсивного середовища на причини виникнення комунікативних девіацій у спортивних, зіркових і політичних українсько- і німецькомовних відеоінтерв'ю.

Сучасна комунікативна лінгвістика в когнітивно-синергетичному (Р. Барч, С. Мартінек, А. Паславська, Р. Піотровський, Л. Піхтовнікова, О. Селіванова, Н. Таценко, В. Фалькнер, Д. Херубім, С. Штаффельдт та ін.) і дискурсивно-прагматичному (Ф. Бацевич, Л. Безугла, З. Білют-Гомплєвич, А. Депперманн, С. Іваненко, В. Кальмаєр, Ю. Кійко, І. Кочан, Г. Лєнк, Г.-Г. Люґер, К. Маркс, Н. Петращук, Р. Опіловські, І. Осовська, О. Селіванова, А. Шмідт та ін.) вимірах актуалізує вивчення фундаментальних й універсальних понять, які вже були у фокусі мовознавчих досліджень і з-поміж яких найбільш дискусійним залишається феномен ***комунікативних девіацій*** (Ф. Боско, Н. Войцехівська, Ф. Гінненкамп, М. Дебренн, А. Депперманн, А. Капелюшний, А. Мустайокі, Л. Нефьодова, Г. Почепцов, О. Руда, Т. Савчук та ін.).

Актуальність теми зумовлена її зорієнтованістю на вивчення, з одного боку, нових універсальних категорій когнітивно-дискурсивної лінгвокомпаративістики, до яких належать комунікативні девіації, а з іншого, – необхідністю реконструкції цього явища, яке виникає в перебігу комунікації у представників різних етноспільнот, у даному разі – українсько- і німецькомовної.

Метою дослідження є реконструкція факторів впливу дискурсивного середовища на комунікативні девіації в українсько- і німецькомових відеоінтерв'ю.

Дискурсивне середовище розглядаємо у дослідженні як чинник, що може зумовити комунікативні девіації у відеоінтерв'ю, який під час його перебігу не підлягає змінам, а також не залежить безпосередньо від комунікантів. Вплив дискурсивного середовища можна хіба що корегувати у перебігу комунікації, передбачати і бути готовим до нього, але безпосередньо змінити чи уникнути – неможливо. З одного боку, наявність комунікативного шуму у відеоінтерв'ю як складової дискурсивного середовища відповідає принципам "нової журналістики", яка прагне бути "реальнішою за саму реальність" і невід'ємним елементом "живого" інтерв'ю, в якому є подача фактів тут і тепер. З іншого

боку, комунікативний шум дестабілізує інтерв'ю, перешкоджає розумінню і сприйняттю, а відтак і зумовлює низку комунікативних девіацій.

Поняття комунікативного шуму перетинається і частково накладається на поняття комунікативних девіацій, спричинених інтерв'юером і респондентом. У роботі аналізуємо лише ті шуми, які безпосередньо не залежать від комунікантів. Також відмежовуємо від комунікативного шуму інформаційний шум, який спричинений комунікантами (переважно респондентом) і пов'язаний із надлишковістю інформації або її неважливістю.

Комунікативний шум у відеоінтерв'ю – це різні форми деформування, зміни у повідомленнях, які ускладнюють процес передавання та/чи сприйняття інформації в комунікації, деформації повідомлення, які можуть виникати на всіх етапах процесу комунікації (Бацевич, 2005). Цей термін уживаємо синонімічно до понять "комунікативний бар'єр" і "комунікативна перешкода", однак не до поняття "комунікативної девіації" (М. Кочерган, О. Селіванова), оскільки комунікативний шум вважаємо причиною такої девіації.

Зважаючи на різні типології (Ф. Бацевич, Н. Данькіна, С. Кушнерук, І. Морозова, О. Селіванова) встановлюємо власну класифікацію для комунікативного шуму у межах відеоінтерв'ю, за якою вирізняємо (Дяків, 2020):

1) фізичний шум (зовнішній, механічний або шум навколишнього середовища, також часопросторові перешкоди;

2) фізіологічний (пов'язаний із фізіологічними особливостями комунікантів, які у цей момент неможливо змінити);

3) пов'язаний зі сторонніми особами. Психічний і семантичний шуми, які виокремлюють деякі дослідники, вважаємо причинами девіацій з позицій інтерв'юера і респондента.

Усі три види комунікативного шуму є спільними для спортивних, зіркових і політичних інтерв'ю в обох лінгвокультурах.

Виявлено, що фізичний шум (вербальний і невербальний фонові шуми, обрив фраз, технічні проблеми, "нарізка" кадрів, сторонні предмети) більш

поширений у спортивних інтерв'ю в обох лінгвокультурах і має такі показники залежно від виду інтерв'ю: у спортивних (укр. 85,7 %; нім. 87,5 %), зіркових (укр. 66,7 %; нім. 40,6 %) і політичних (укр. 71,4 %; нім. 25,0 %) відеоінтерв'ю.

Фізіологічний шум (вади або порушення мовлення, зумовлені хворобою, втомою, певним станом, ситуацією, порушенням темпу і гучності мовлення) також більш характерний для спортивних і зіркових інтерв'ю у німецькій лінгвокультурі, що ускладнює сприйняття і розуміння інтерв'ю для глядачів, однак наявний у всіх видах відеоінтерв'ю: у спортивних (укр. 21,4 %; нім. 40,6 %), зіркових (укр. 16,7 %; нім. 42,6 %) і політичних (укр. 14,3 %; нім. 8,3 %).

Хоча шум, пов'язаний зі сторонніми особами, характерний для усіх інтерв'ю – спортивних (укр. 35,7 %; нім. 37,5 %), зіркових (укр. 33,3 %; нім. 46,8 %) політичних (укр. 36,7 %; нім. 8,3 %) – проте у політичних українськомовних інтерв'ю він є більш вираженою причиною девіацій у порівнянні з німецькомовними.

Також в німецькомовних інтерв'ю більше характерні усі види шуму – фізичний, фізіологічний і зумовлений перешкоджанням або втручанням сторонніх осіб чи мовленням кількох журналістів різних каналів, що фактично є нечастим явищем в українськомовних інтерв'ю: у спортивних (укр. 21,4 %; нім. 37,5 %), зіркових (укр. 16,7 %; нім. 53,2 %), політичних (укр. 9,8 %; нім. 12,0 %).

З огляду на аналіз встановлено, що переважно комунікативні шуми перетинаються, фізичний шум або втручання сторонніх осіб можуть спричинити фізіологічний шум або усі три варіанти наявні у межах одного відеоінтерв'ю.

Висновки. Комунікативний шум як чинник дискурсивного середовища спричиняє для всіх видів відеоінтерв'ю комунікативні девіації (частіше в українськомовних політичних і німецькомовних зіркових), які залежать від фізичного, фізіологічного і шуму, пов'язаного зі сторонніми особами. Сукупність шумів характерна у німецькомовних відеоінтерв'ю.

Перспективами подальших досліджень є реконструкція факторів впливу дискурсивного середовища комунікативних девіацій у тих чи тих жанрах і дискурсах та в різних лінгвокультурах.

Список використаних джерел

1. Бацевич, Ф. С. (2005). *Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи.* Львів: ПАІС.

2. Дяків, Х. Ю. (2020). *Когнітивно-дискурсивна реконструкція комунікативних девіацій в українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю.* Дис. … д-ра філол. наук. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.

А. В. Єгорова,
доктор філософії,
асистент кафедри іноземної філології та перекладу
Національний транспортний університет

РОЛЬ МОВНИХ КОНТАКТІВ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВІД НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

Мовні контакти та їх результати стали невід'ємною частиною сучасних досліджень в колі інтересів історичного, типологічного мовознавства та соціолінгвістики. Вивчення мовних контактів та їх результатів не втрачає своєї ***актуальності***, адже зміни в мовах, варіативність, гетерогенність та гібридизація – процес невпинний та універсальний.

Мовні контакти – це феномен, який може мати різні лінгвістичні наслідки для мов, що вступають у взаємодію. Залежно від певних обставин, мовні контакти можуть мати широкий спектр результатів: сприяти занепаду однієї мови, спричинити появу таких систем, як піджин та креольська мова, або зумовити вагомі лексичні та структурні запозичення в мові (-ах) (Singh, 2005).

Серед параметрів, які мають значний вплив на результати мовних контактів, виділяють такі: кількість мовців у відповідних контактуючих мовних спільнотах; відносний соціальний статус цих спільнот; відносний престиж мов; як довго дві спільноти носіїв різних мов контактують; наскільки інтенсивним є соціальний та мовний контакт між цими групами; ступінь двомовності у спільнотах, що контактують; чи одна спільнота поступово переходить до використання мови іншої (Siemund, 2008); а також ступінь спорідненості мов.

Метою даної розвідки є огляд розвитку англійської мови від найдавніших часів до сучасності через призму мовних контактів, які мали місце внаслідок завоювань територій Британських островів (англо-саксонський період, період Дейнло, період нормандського завоювання), колонізації нових територій, які продовжуються за умов сучасних глобалізаційних процесів.

До завоювання Британії англами, саксами та ютами ці території населяли носії кельтських мов. Кельти, в свою чергу, були підпорядковані римлянами у першому столітті н. е. Але після тисячоліття заселення островів носіями кельтської та півтисячоліття панування носіїв латини вплив мов субстрату на мову-суперстрат англо-саксонських завойовників виявився неістотним. Як пояснює Девід Крістал (Crystal, 2003), це відбулося, по-перше, через жорстоке винищення та відтиснення кельтів в райони, що зараз відомі як Корнуолл, Уельс, Камбрія, та до шотландських кордонів (де й на сьогодні кельтські мови функціонують). По-друге, ідентичність романізованих кельтів, що залишалися на сході та півдні (як раби, або через шлюбні зв'язки), через кілька поколінь розчинилась в англосаксонському суспільстві. Кельтська мова Римської Британії майже не вплинула на давньоанглійську мову (не більше двадцяти слів), а загальна кількість латинських слів на початку англосаксонського періоду не перевищує двохсот (ibid.).

Значно більший вплив на англійську мову мали мовні контакти англо-саксів з північними завойовниками (з VIII століття н. е.), носіями давньопівнічної мови. Результатом стали не тільки лексичні запозичення, а й серйозні зміни на фонетичному рівні та в граматико-синтаксичній системі, що

стало початком типологічної зміни системи англійської мови від синтетизму до аналітизму. Аналізуючи період, деякі дослідники навіть висувають так звану гіпотезу креолізації середньоанглійської *(Middle English creolization hypothesis)*, але вона не витримує критики, передусім через основну передумову появи піджинів та креольської мови, як-от: неспорідненість контактуючих мов і, таким чином, неможливість розуміння мовцями один-одного в той час, як давньопівнічна та давньоанглійська були близькоспорідненими (Townend, 2006).

Нормандське завоювання 1066 року ознаменувало початок нової соціально-політичної ери в Британії. Мова-суперстрат, нормано-французька, стала мовою аристократії, королівського двору, уряду, закону, управління та церкви; мова-субстрат, давньоанглійська, продовжувала використовуватись іншими верствами англійського суспільства. Але, незважаючи на значні зміни в англійській під впливом французької мови (лексичний склад, фонетика, граматика та орфографія), англійська мова "вижила". Серед основних причин можна назвати такі (Crystal, 2003): 1) двомовність, що була поширеним явищем у суспільстві; 2) англійська мала вагому кількість писемної літератури та усну традицію; 3) невелика кількість нормандців у країні (не більше 2 відсотків від загального населення); 4) відносно короткий період дружніх політичних відносин між Англією та Нормандією (лише 150 років) та зростаючий антагонізм у відносинах (з 1204 року), що в кінцевому підсумку призвів до Столітньої війни.

Наступним етапом, глобальним за своїми наслідками, можна назвати етап контактування стандартної англійської мови з іншими мовами і те, як англійська, вже в ролі мови-суперстрату, вплинула на зміни в інших мовах.

Перш за все, це – креолізація, що типово пов'язана з контекстами мовних контактів, зумовлених колонізаційними практиками (зокрема, рабством). За таких умов етнічно розмаїті групи, які розмовляють незрозумілими один для одного мовами, контактують в екзогенних умовах (Singh, 2005). У таких ситуаціях група носіїв мови-суперстрату, яка, як правило, включає членів

колонізуючої нації, є соціально та політично домінуючою по відношенню до групи носіїв мови-субстрату, яка є чисельно більшою, але соціально та політично безсилою (наприклад, раби та наймані працівники). Ворожість та дистанційованість між двома групами, нав'язування та підтримка соціальної асиметрії не призводять в таких ситуаціях, наприклад, до асиміляції мовців однієї групи іншою, чи до багатомовності, натомість, наслідком стає креолізація (ibid.). Першим етапом креолізації є утворення піджину, нестабільної системи комунікації, яка виникає між мовцями, що не володіють спільною мовою. Піджини мають лімітований вокабуляр, редуковану граматичну структуру та обмежену функціональність. Другим етапом є утворення креольської мови, піджину, який стає рідною мовою певного соціуму. Наступним етапом можна назвати декреолізацію – наближення до мовного стандарту мови-суперстрату. Більшість креольських мов та піджинів на основі англійської мови географічно поділяються на Карибські, Західно-Африканські та Західно-Тихоокеанські.

На сучасному етапі у всьому світі помічена зростаюча кількість користувачів англійської, що не є носіями мови, яка перевищує кількість носіїв мови у співвідношенні три до одного. В такому контексті слід очікувати значного збільшення міжмовних проявів. Д. Крістал звертає увагу не тільки на постійне зростання кількості нових англійських мов (*New Englishes*), а й на зростаючу кількість нових форм, нових функцій та, врешті, нової літератури, яка створюється не-носіями англійської (Crystal, 2006). Змішування кодів мов підтверджується широким використанням таких назв, як *Chinglish, Singlish* та ін. Таким чином, можна говорити про “нативізовану англійську” (*Nativized English*) (ibid.).

Висновки. Дослідження мовних контактів не обмежується описом фактів змін в мовах (на лексичному, фонетичному, граматичному чи синтаксичному рівнях), що були спричинені впливом контактів з носіями інших мов, а можуть бути обґрунтовані з огляду на історичні, соціальні, соціокультурні,

соціоекономічні, соціополітичні, геополітичні та глобалізаційні чинники, що є ***перспективами*** подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. (p. 8). [2nd ed]. Cambridge: Cambridge University Press.

2. Crystal, D. (2006). Into the Twenty-first Century. In Lynda Mugglestone (Ed.) *The Oxford History of English.* (p. 396). Oxford: Oxford University Press.

3. Siemund, P. (2008). Language contact: Constraints and common paths of contact induced language change. In Peter Siemund and Noemi Kintana (eds.) *Language Contact and Contact Languages*. Amsterdam. Benjamins, 3–11. Взято з: https://www.researchgate.net/publication/278409551_Language_Contact_and_Contact_Languages/link/55b6490508aec0e5f436f970/download.

4. Singh, I. (2005). *The History of English*: *a Student's Guide.* (p. 130). London: Hodder Education.

5. Townend, M. (2006). Contacts & Conflicts: Latin, Norse, and French. In Lynda Mugglestone (Ed.) *The Oxford History of English.* (p. 83). Oxford: Oxford University Press.

О. О. Залужна,
кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри англійської філології
А. Є. Ходанович,
студентка кафедри англійської філології
Донецький національний університет імені Василя Стуса

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ І ПАРАЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО РЕКЛАМНОГО СЛОГАНУ

1. Вступні зауваження. Рекламний слоган є однією зі складових цілісного комерційного повідомлення, яке має форму лаконічної фрази для реклами товару та максимально легко запам'ятовується. Серед аспектів

дослідження комерційного гасла чільне місце посідають їхні комунікативно-прагматичні особливості і зокрема способи ефективної реалізації комунікативного акту. Вагомий вплив на зазначений аспект здійснюють соціолінгвістичні і паралінгвістичні фактори англійськомовних рекламних слоганів.

Соціолінгвістику визначають як наукову дисципліну, яка функціонує на межі мовознавства, соціології та соціальної психології і охоплює питання соціальних функцій мови, механізмів впливу соціальних факторів на мову, а також взаємодії соціальних параметрів і мовних засобів, серед яких зокрема гендер, вік, приналежність до певної соціальної групи, професія тощо (Zaluzhna, 2020). У свою чергу об'єктом вивчення паралінгвістики виступає сукупність невербальних засобів, які беруть участь у мовленнєвій комунікації.

Актуальність наукової розвідки зумовлена необхідністю більш детального аналізу соціо- та паралінгвістичних особливостей англійськомовного рекламного слогану, спрямованих на реалізацію комунікативно-прагматичних інтенцій.

Мета даної роботи полягає у проведенні аналізу соціолінгвістичних і паралінгвістичних аспектів комерційного гасла парфумерії і косметичної продукції в англійськомовному рекламному дискурсі. **Об'єктом** дослідження слугують рекламні слогани в англійській мові. **Предметом** дослідження виступають соціолінгвістичні і паралінгвістичні особливості англійськомовного комерційного гасла. **Матеріалом** наукової розвідки послугували 228 слоганів рекламної продукції косметичних засобів, отримані методом суцільної вибірки з англійськомовних друкованих видань і каталогів у мережі Інтернет.

2. Теоретичні засади дослідження. Здебільшого, продуценти рекламних повідомлень формують комерційні гасла для рекламованої продукції з урахуванням адресації на потенційних споживачів (Тєлєтов & Тєлєтова, 2015). Водночас, вагома роль у дослідженні зазначеного аспекту належить не лише вербальним особливостям комерційного гасла (синтаксична структура, семантика використаних лексем, граматичні конструкції). Обов'язковою

умовою комплексного аналізу адресації слоганів за певними параметрами є пильна увага до позамовних факторів, які притаманні цілісному рекламному повідомленню (Тєлєтов & Тєлєтова, 2015).

2.1. Соціолінгвістичні параметри англійськомовного комерційного гасла передбачають наявність мовних і позамовних засобів, спрямованих на здійснення комунікативного впливу з урахуванням низки критеріїв: гендер реципієнтів, їхній вік і рівень доходу, професія, національно-культурна приналежність тощо. Зазначені соціальні параметри розмежовують усіх реципієнтів на окремі групи осіб, які формують основу для втілення комунікативно-прагматичної мети слогану − цільову аудиторію цілісного рекламного повідомлення (Сегал, 2016). Поняття цільової аудиторії передбачає сукупність потенційних реципієнтів комерційного оголошення, які імовірно можуть придбати рекламовану косметичну продукцію (Флегонтова, 2008).

2.2. Паралінгвістичний підхід до вивчення англійськомовного рекламного слогану охоплює низку невербальних засобів, які супроводжують акти комунікації і доповнюють функції вербальних засобів (Колшанський, 2010). Хоча паралінгвістичні засоби перебувають за межами мовної системи, вони є невід'ємною складовою комунікації, оскільки забезпечують надання додаткової інформації, замінюють пропущений вербальний компонент і взаємодіють із вербальним засобом зі збереженням змісту (Габелко, 2013). У межах англійськомовного рекламного дискурсу спостерігають наступні складові досліджуваного аспекту: кінесетика (характер позування моделі, зображеної на тлі комерційного оголошення), фонація (інтонація спікерів у аудіо- або відеорекламі), а також графічні засоби (стиль оформлення самого слогану).

3. Реалізація соціолінгвістичних і паралінгвістичних особливостей рекламного слогану.

Аналіз емпіричного матеріалу демонструє, що англійськомовний рекламний слоган передбачає спрямування комерційного повідомлення переважно на цільову аудиторію за параметрами віку, статі і рівня доходу реципієнтів. Ключову роль при цьому відіграє саме взаємодія

з паралінгвістичним контекстом, оскільки розподіл за наявними мовними засобами не є цілком об'єктивно обумовленим.

За віковим показником 71% досліджуваних слоганів спрямовані на цільову аудиторію дорослих осіб, 20% − на молодь, 6% − на людей літнього віку і 3% − на дітей і їхніх батьків. Визначальними факторами є зображення моделей відповідного віку на тлі рекламного повідомлення, а також у деяких випадках підбір лексичних одиниць (неологізми і сленг характерні здебільшого для молоді, лексеми зі зменшувально-пестливими суфіксами спрямовані на дитячу аудиторію) і граматичних конструкцій (спонукальні конструкції часто виступають у складі слоганів для молоді).

Встановлено, що за гендерним параметром 93% рекламних слоганів, які склали емпіричний корпус даного дослідження, зорієнтовані на жіночу аудиторію, 7% − на чоловічу. Для представниць жіночої статі характерна максимальна кількість епітетів для акцентування уваги на концепції краси і естетики, а також інформування щодо якості та ефективності рекламованої продукції і діапазону її дії. Наприклад, *Luxe lips and defined eyes*; *Modern, fresh floral fragrance*; *Floral bliss*. Чоловіки здебільшого надають перевагу лаконічному підкресленню їхніх сильних рис характеру, часто завдяки абстрактним іменникам, що передбачає імплементацію комунікативного наміру методом самоствердження реципієнтів. Наприклад: *Reveal your masculine power*; *His natural, elegant style*. Безумовно, зазначені мовні особливості існують у межах цілісного рекламного повідомлення у супроводі відповідних невербальних засобів: вибір кольорів (теплі й пастельні відтінки для жінок і переважно відтінки синього, сірого і коричневого для чоловіків) із зображенням моделі відповідної статі.

З'ясовано, що за параметром рівня доходу, 87% проаналізованих слоганів потенційно спрямовані на середньостатистичного реципієнта (*Chanel. Perfection in motion*.), 13% − на більш заможну цільову аудиторію (*Treat your skin like a professional*). Слід визнати, що отримані результати мають доволі умовний

характер через певну суб'єктивність позамовних факторів: зображення вартісних речей і майна, всесвітньо відомих знаменитостей і локацій.

Механізм дії паралінгвістичних особливостей полягає у здійсненні комунікативного впливу на реципієнтів методом застосування широкого діапазону позамовних засобів: шрифт і розмір самого слогану на тлі цілісного комерційного повідомлення, ілюстративний елемент комерційного оголошення, зображення знаменитостей, а також фонетичні особливості вимови і звучання слогану у випадках рекламних аудіо або відео повідомлень. Застосування виключно великих літер складає 9,6%, наприклад: *TENDER CARE. LOVED SINCE 1980*; звичайний шрифт з маленькими літерами притаманний 83,8% слоганів: *Exclusive skin technology*; поєднання слів із маленькими літерами і окремих слів великими виявлено у 6,6% досліджуваних комерційних гасел, наприклад: *Keep your hair HEALTHY*. Символи і фігури-замінники літер наявні у 6% слоганів: *Soothing & Calming for Sensitive Skin*.

4. Висновки.

4.1. Аналіз соціолінгвістичних особливостей англійськомовного рекламного слогану демонструє, що за найбільш продуктивними параметрами є вік, стать і рівень доходу. Адресація дорослим особам складає 71%, молоді − 20%, літнім людям − 6%, дітям і їхнім батькам − 3%. За гендерним параметром, на жіночу аудиторію спрямовано 93% досліджуваних рекламних слоганів, на чоловічу − 7%. За рівнем доходу 87% слоганів зорієнтовані здебільшого на реципієнтів із середніми статками і 13% – на більш заможну цільову аудиторію. З'ясовано, що дані параметри можливо виокремити переважно за наявним паралінгвістичним контекстом, оскільки суто мовні фактори унеможливлюють такий розподіл.

4.3. Високою продуктивністю визначаються фонація, кінесетика, візуальний компонент, графічних особливостей. Зокрема, до останнього типу належать манера виконання літер (слогани, оформлені звичайним шрифтом переважно з маленькими літерами – 83,8%; повністю великими літерами –

9,6%; комбінацією слів з маленькими літерами і окремих слів великими – 6,6%), а також застосування символів і фігур-замінників літер (6%).

4.4. *Перспектива* подальшого дослідження полягає у розширенні англійсько- та укладенні українськомовної емпіричної бази дослідження з метою проведення порівняльного аналізу та виокремленні ізо- та аломорфних рис у зіставлюваних лінгвокультурах.

References

1. Габелко, О. М. (2013). Невербальні засоби комунікації. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*: зб. наук. праць. Вип. 33. С. 37–39.

2. Колшанский, Г. В. (2010). *Паралингвистика*. М.: КомКнига.

3. Сегал, А. Л. (2016). Комунікативно-інтенціональний зміст рекламно-інформаційного колажу. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*: зб. наук. Праць. (Вип 9). С. 27–34.

4. Тєлєтов, О. С, & Тєлєтова, С. Г. (2015). Особливості мовленнєвого впливу в рекламних текстах. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. Вип. 4. С. 49–58. Взято з: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/ (дата звернення 18.03.2021).

5. Zaluzhna, O. O. (2020). The Emerging Power of YouTube as a Source for the Sociolinguistic Research. *International Scientific Integration ‘2020. Conference Proceedings. Series “SWorld US Conference Proceedings”. November 9–10, 2020.* Seattle, Washington, USA. P. 546–548.

І. В. Книш,
кандидат філософських наук, доцент

РОЛЬ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ В УПРОВАДЖЕННІ НОМАДИЧНИХ ПРАКТИК: ІСТОРІЯ І СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Постановка проблеми. Із часів здобуття незалежності Україна вкрай потребує всебічно освічених і здатних до управлінської діяльності кадрів. Щоб наша молода держава не перетворилася на утопічну Шигальовщину Федора Достоєвського з образом людини майбутнього – орвелівського громадянина Океанії чи ‘напівзнайки’ Дмитра Лихачова, потрібно повсякчасно перейматися питанням про те, як освіта і виховання впливають на розвиток особистості, яку роль ця галузь наразі відіграє в упровадженні номадичних практик та які кадри зрештою зможе дати Україні.

Актуальність теми дослідження. Українська культура, яка є невід’ємним складником світової, має свої особливості, зумовлені низкою обставин, зокрема номадичними практиками, що їх упроваджували й упроваджують владні кола, – від суспільно-політичних (посилення сепаратистських настроїв, розпалювання міжнаціональної ворожнечі тощо) до освітньо-культурних (переоцінювання цінностей, ‘перековування’ членів суспільства та ін.). У закладах загальної середньої та вищої освіти неухильно скорочується кількість годин на вивчення гуманітарних дисциплін. Досі гострою залишається проблема з викладанням державною мовою, адже впродовж тривалого часу значна частина українських теренів перебувала під владою російськомовних держав і режимів.

В Україні, яка сьогодні знаходиться на перехідній стадії розвитку, склалася революційна ситуація, що закономірно призвела до стрімкого зниження рівня культури українців. Це засвідчила, зокрема, творчість неовагантів (новітньої кочової еліти з її своєрідною ідентифікацією, відірваної від національного коріння й батьківщини), які, вдивляючись у безодню

нерозуміння та неможливості домогтися визнання й самореалізації в реальному світі, усвідомили всю безглуздість боротьби та навіть співіснування із чудовиськами. Вихід вони вбачають в об'єднанні у неоплемена і застосуванні номадичних практик «казусу дурня», «внутрішньої еміграції» та ін.

Мета розвідки: з'ясувати роль освіти і виховання в упровадженні номадичних практик за радянських (як системи) та пострадянських часів (як мережі).

Практики переоцінювання цінностей і 'перековування' завдяки 'круговій поруці'. За існування Радянського Союзу з великою часткою іронії практикувалось ідейне 'перековування' 'зіпсованих' членів суспільства, що його, зокрема, змальовує в романі "У" Всеволод Іванов: "Погань погані не рівня… Є погань невчена, неписьменна, незграбна, стихійна, так би мовити, погань. Такої погані, безперечно, скрізь повно. Але є погань не так, щоб уже погань, а напівпогань, яку навіть якщо злегка обробити, то вона у справі виявиться дуже, дуже корисною. Ось такої вченої, грамотної погані, такої, що даремно пропадає, багато… у центрах, де гине вона марно і нещасливо. Ми її хапаємо – й у домовину!" (Иванов, 1988). Саме цьому активно сприяла радянська система освіти та виховання.

Доречно згадати й інші мистецькі твори, в яких осмислено тогочасні реалії, наприклад, кінострічку 2008 року "Стиляги", що відтворює побут цієї молодіжної субкультури на теренах Країни Рад у середині XX століття, або написану значно раніше, ще на початку горбачовської 'перебудови', пісню гурту "Наутілус Помпіліус" "Скуті" (пізніша назва – "Скуті одним ланцюгом", рос. "Скованные одной цепью"), яка стала однією з найвідоміших у доробку музикантів. Зачіпають за живе узагальнення автора слів Іллі Кормильцева щодо вад суспільства (ба більше – людства), які під шаленим тиском тоталітарного режиму дуже швидко стали нормою життя, насамперед висловлене вголос у 1984-му (рік написання тексту) усвідомлення того, що "можна вірити й за відсутності віри, можна діяти й за відсутності діла. Злидарі моляться на… те, що їхні злидні гарантовані. … тут мірилом роботи вважають втому, тут немає

негідників у кабінетах зі шкіри, тут перші на останніх схожі…”. До абсурду доведено практики ‘кругової поруки’, яка “бруднить, наче кіптява. Я беру чиюсь руку, а відчуваю лікоть. Я шукаю очі, а відчуваю погляд, де вище голів знаходиться зад”. Масштабністю і цинічністю вражають номадичні практики ‘перековування’ і групування у зграї заради горезвісної ‘однієї мети’: “Тут суглоби зім’яли, щоб зробити колони. Одні слова для кухонь, інші – для вулиць. Тут покинуті орли заради бройлерних курей, і я тримаю рівняння, навіть цілуючись, на скутих одним ланцюгом, пов’язаних однією метою”.

У початковій версії тексту, напевно, найпотужнішим був рядок “за червоним сходом коричневий захід”, який викривав антигуманну суть радянської тоталітарної системи впокорення й знеособлення, передусім за допомогою освіти та виховання. Навіть після розпаду найбільшої світової імперії згадана система й донині намагається втримати свої владні позиції, створюючи перешкоди на шляху демократизації та реформування держав, які здобули незалежність. Але, на наше переконання, завдяки впроваджуваній мережі освіти та виховання, що навчає, як протистояти подібним номадичним практикам, демократичні процеси в Україні попри все значно прискорюються, про що неодноразово йшлося у наших попередніх публікаціях.

Чи можна протистояти цим номадичним практикам? Так, і тут у пригоді стануть кілька форм супротиву, які розглянемо докладніше.

Практики ‘казусу дурня’. Сергій Комаров, розглядаючи їх, зазначає, що “дурень – це той, хто прагне бути розумним завжди й усюди; серед тварин дурнів немає. Глупота тому є хибне, недоречне або неефективне використання свідомості” (Комаров, 2014). Чим же керуються люди, яким бракує розуму? Знаннями, але не інтелектуальними, а соціальними (поведінкових стереотипів, ритуалів тощо). Тому ці люди інтелектуально дурні, а соціально – розумні (Зиновьев, 2000). Інтелектуально розвиненій людині Сергій Комаров пропонує кілька варіантів виходу із ситуації, породженої ‘казусом дурня’:

- збереження розуму, що передбачає пошук особливих трансцендентальних сенсів і всенсовлення вбогих умов існування (тобто

пристосування);

● відмова від розуму, що призводить до його патології, збою в ‘матриці’ здорового глузду: неможливо бути дурним ‘для себе’ і розумним ‘для інших’;

● спроба збереження вірності своєму розуму завдяки ‘внутрішній еміграції’, ескапізму, втечі від абсурдної соціальної ситуації, що, як правило, загрожує божевіллям (Комаров, 2014).

Практики ‘внутрішньої еміграції’. Митців, які за радянських часів працювали в умовах ‘внутрішньої еміграції’, Євген Ланюк об’єднав у п’ять груп: “1) явні дисиденти, які жертвують усім заради правди (наприклад, Василь Стус); 2) митці, що внутрішньо не сприймали тоталітаризм (Максим Рильський, Володимир Сосюра); 3) митці, які ніколи не розчаровувались в режимі і вірили в нього, попри явну злочинність режиму (Максим Горький, Олександр Фадєєв); 4) кар’єристи, яким абсолютно байдуже, про що писати чи що оспівувати; 5) “Валленроди” (від імені однойменного героя Адама Міцкевича)” (Ланюк, 2013). Доки «пани чубляться», інтелектуально розвинені неономади самовизначаються, віднаходять спокій, реалізують креативні здібності, здобувають визнання, досягають у віртуальному середовищі порозуміння з однодумцями й об’єднуються у неоплемена.

Практики об’єднання у неоплемена подібні до практик групування людей / тварин у зграї, але відмінність між ними полягає в меті, мотивах і засобах досягнення результату. Якщо для зграй вони переважно низькі (за будь-яку ціну), то для неоплемен – гуманістичні, високоморальні, творчі та креативні. Як приклад знакового угруповання неовагантів варто виокремити *групу* ‘*Бу-Ба-Бу*’. “Бубабісти” вочевидь покликуються до вагантів, що засвідчено поєднанням високої та ‘низової’ культури, активним використанням продуктів маскульту тощо. Рефрен однієї з пісень гурту “Мертвий Півень” – “Сто баксів на місяць, і всі тебе трахають”, що вже став крилатим висловом, якнайкраще увиразнює невідповідність між обсягом виконуваної роботи та рівнем заробітної платні, яка наразі існує в Україні. З-поміж технік, використовуваних неовагантами, цікаві передусім мовні. До найпоширеніших

належить уживання піджину, обсценної лексики, фені тощо. Так, за уявленнями літературознавиці Тамари Гундорової, “відбувається розгерметизація літератури” (Гундорова, 2005).

Висновки. Отже, на прикладі застосування номадичних практик ‘казусу дурня’, ‘внутрішньої еміграції’ й об’єднання у неоплемена ми намагалися окреслити способи протистояння практикам переоцінювання цінностей і ‘перековування’ членів суспільства за допомогою ‘кругової поруки’. З цією метою, а також для прискорення демократичних процесів владні кола незалежної України мають здійснити реформування галузі освіти і виховання шляхом її ‘перемикання’ із системи на мережу.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у розробленні нових і трансформуванні наявних номадичних практик, завдяки яким можна протистояти практикам переоцінювання цінностей і ‘перековування’ за допомогою ‘кругової поруки’, культивованим віджилою тоталітарно-бюрократичною системою.

Список використаних джерел

1. Гундорова, Т. І. (2005). *Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн* (с. 22, 44). Київ: Критика.

2. Зиновьев, А. А. (2000). *Собрание сочинений: в 10 т. Т. 1: Зияющие высоты* (с. 57–59). Москва: Центрполиграф.

3. Иванов, И. И. (1988). *«У». Дикие люди: Рассказы* (с. 52). Т. В. Иванова & В. А. Каверин (Вступ. ст.). Москва: Книга.

6. Комаров, С. В. (2014). Казус дурака. Маленькое эссе о глупости. *Вестник ПНИПУ. Культура. История. Философия. Право.* № 2 (с. 24, 23–35).

7. Ланюк, Є. (2013). Доля митця в тоталітарному режимі (На прикладі львівських композиторів Василя Барвінського та Андрія Нікодемовича). *ZBRUC*. 09.05.2013. Узято з: https://zbruc.eu/node/6983

Ю. О. Князьська,
аспірантка кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова
(науковий керівник – д. філол. н., доц. С. А. Матвєєва)

ВІД НОРМИ ДО НЕОЖАРГОНІЗМІВ: ЛЕКСИЧНИЙ СКЛАД СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Мова політики початку XXI століття характеризується активним вживанням жаргонної лексики, яка є одним із найдискусійніших питань сьогоденної мовленнєвої культури. І хоча дослідженню цього мовного феномена присвячено велику кількість вітчизняних (Л. В. Завальська, І. М. Фесенко та ін.) і закордонних (J. Allen, D. Mark, Ch. McCutcheon та ін.) робіт, поза предметною увагою вчених поки що залишаються питання утворення й функціонування нових одиниць жаргонної лексики – неожаргонізмів. Більше того, сьогодні спостерігається недостатня вивченість жаргонної лексики як в окремих мовах, так і в порівняльному та зіставному аспектах, адже будь-яка мова постійно збагачується новими термінами, жаргонізмами, сленгізмами, які потребують докладного і точного тлумачення.

Політичні, економічні й соціальні трансформації кінця XX – початку XXI століть зумовили зміни в мові, серед яких – посилений вплив жаргонної лексики на нормативну мову. Не став винятком і політичний дискурс. Якщо раніше політичні тексти (усні та письмові) тяжіли більш до текстів дипломатичних, яким притаманне суворе дотримання стандартів жанру, стилю, вимог норми, то останнім часом серед тенденцій змін лексичного складу англійської та української мов спостерігається збільшення кількості й ваги ненормативних одиниць (серед яких – і жаргонізми) у неспецифічних для них вербальних і позавербальних умовах.

З огляду на зазначене розв’язання потребують питання ролі жаргонної лексики у сучасному дискурсі взагалі й політичному зокрема та виявлення загальних для англійської та української мов процесів розвитку й динаміки

лексичного складу у сфері політичного дискурсу, джерел і шляхів поповнення соціально-політичної термінології, ролі питомих та запозичених одиниць або їх компонентів. Матеріал для таких досліджень надають різножанрові тексти політичного дискурсу англійською та українською мовами кінця XX – початку XXI століття, в яких функціонують нормативні й ненормативні одиниці політичного спрямування.

Політичною лексикою вважають "відкриту систему вербальних структур, яка використовується для вираження понять, що відображають сферу суспільно-політичних відносин, і впливає на політичну свідомість і політичну поведінку індивідів" (Хома, 2015). Підтримуємо думку деяких дослідників про те, що політична лексика поділяється на два типи: власне політична лексика, до якої входять політичні терміни, гасла, жаргонізми, й потенційна політична лексика, яка складається з одиниць загального вжитку й стає джерелом поповнення лексики власне політичної (там само), в якій особливої уваги (через специфічні мотивацію утворення й семантичний обсяг) потребують жаргонізми.

Ставлення науковців до явища жаргону до цього часу залишається досить суперечливим. Одні дослідники вважають, що жаргон – це "різновид мови, який використовується переважно в усному спілкуванні окремою відносно стійкою соціальною групою, що об'єднує людей за критеріями професії, статусу в суспільстві, інтересів, віку та ін." (Шевченко, 2015). Інші заявляють про те, що "жаргон є мовою, що недоступна для неспеціалістів" (Bussmann, 2006), "мовою, властивою фаху, професії чи іншій групі; мова, що використовується в усних чи письмових текстів, що стосуються обмеженої галузі, в якій мовці мають спільну спеціалізовану лексику, звички вживання слів та форми висловлювання" (Brown, 2006). Особливе місце серед жаргонів посідає жаргон політичний.

Під 'політичним жаргоном' розуміють "специфічну підмову, яка використовується певною групою, що належить до сфери політики (професійні

політики, політичні журналісти, політтехнологи), та є характерною ознакою цієї групи" (Обвинцева, 2015).

Словник політичного жаргону активно поповнюється новими одиницями. Нові жаргонізми – неожаргонізми – мають джерелом весь словниковий запас мови за умов наявності мотиваційних умов утворення та прагматичних вимог функціонування таких одиниць. Саме такий когнітивний підхід до розуміння й аналізу неожаргонізмів є актуальним при вивченні сучасного політичного дискурсу.

Перспективною убачаємо реконструкцію мотиваційних ознак номінації політичних неожаргонізмів як комплексу об'єктивних і суб'єктивних факторів, які є підставою для вмотивованого зв'язку між формою і змістом таких одиниць; виявлення спільних і відмінних мотиваційних ознак політичних неожаргонізмів англійської та української мов; визначення універсальних і відмінних когнітивних засад і процедур жаргонної номінації в сучасному політичному дискурсі споріднених мов.

Список використаних джерел

1. Обвинцева, О. В. (2015). Политический жаргон как средство экспрессивности в текстах СМИ. *Иностранные языки и литература в международном образовательном пространстве*: сборник материалов пятой международной научно-практической конференции (с. 350). Екатеринбург: Изд-во УМЦ УПИ.

2. Хома, Н.М. (ред.). (2015). *Новітня політична лексика* (неологізми, оказіоналізми та інші новотвори) (с. 203). Львів: "Новий Світ – 2000".

3. Шевченко, Л.І., Дергач, Д.В., Сизонов, Д.Ю., Шматко, І.В. (2015). *Юрислінгвістика*: словник термінів і понять (с. 51–52). К.: ВПЦ "Київський університет".

4. Brown, K. (ed.). (2006). *Encyclopedia of Language & Linguistics* (с. 109). Boston: Elsevier.

5. Bussmann, H. (2006). *Routledge Dictionary of Language and Linguistics* (c. 607). Routledge.

J. Kovalenko,
Senior lecturer of Ukrainian and
Foreign Languages Department
Kharkiv State Academy of Physical Culture

TO THE PROBLEM OF TRANSLATING: HISTORICAL ISSUE

Defining translation has always been a problematic issue in the sense that one finds more than one definition, each one reflects a different perspective and a theoretical basis in which scholars seek the same goal namely, equivalence. In common practice, one can usually identify two different senses of translation. One aims at transferring ideas and messages via rewording or paraphrasing, as in everyday life when a layman tries to explain or express ideas in a different way by using different words only even if within the same language. The other sees translation as an act of transferring messages from a source language into a target language, be it oral or written, for the sake of establishing equivalence to get the appropriate meaning (Yowell & Lataiwish, 2000).

With few exceptions, the history of science has so far shown little interest in translations. Not to put too fine a point on it, they have been seen as a marginal genre which does not contribute to the production of new knowledge and is therefore of subsidiary significance to the history of science. In this view, translations fulfil their purpose in service to the original, which they transfer from one language into another (Dietz, 2016).

This lack of interest in scientific translations can be attributed, firstly, to the empirical – positivistic tradition of seeing science as a metalinguistic phenomenon that can claim universal comprehensibility unencumbered by factors related to language (Elshakry, 2008).

The aim of this work is to discuss the problem of translation of science – mainly texts, but also images and other visual material – as a scientific practice whose functions and ambitions are by no means limited to transferring an original work from one language into another from the historical point of view.

So far, historians of science have focused only on a few instances of translation. Cases of transfer from West to East and vice versa have attracted attention, such as the translation of works from ancient Greek into Arabic in the eighth and ninth centuries, which A. I. Sabra has investigated under the headings of the 'appropriation' and 'naturalization of science' (Sabra, 1987).

According to Sabra, translations are more than the movement of scientific texts, ideas and concepts through space and time; in the majority of cases, they also change these. He is interested in the process of the appropriation of science, an active movement of assimilating scientific contexts and texts driven by the specific needs and interests of the receiving culture, which he distinguishes from reception as a passive process. Closely correlated with this is the question of the role of translations in the framework of modernization processes. Looking at the transfer and transformation of texts between Europe and East Asia, a volume of essays edited by Lydia Liu, Tokens of Exchange, discusses translation as a process of negotiating 'meaning-value' between languages, societies and cultures that oscillates between granting and withholding reciprocity (Liu, 1999).

Another key question relates to the significance of local factors shaping the translation and reception of scientific texts in specific cultural and intellectual settings. Nicolaas Rupke was the first to point out that on this essential point, translation studies within the history of science converge with approaches that localize the knowledge-production process and investigate it in respect of the material and intellectual resources (Rupke, 2000). By analogy with this now widely accepted insight into the situatedness of scientific knowledge, Rupke stresses the situatedness of meaning, whose comparative analysis he and others see as a central task of translation studies.

In conclusion, we turn to cultural studies, where translations and the practice of translation have recently undergone a spectacular metamorphosis from a subject of research into a research paradigm. Doris Bachmann-Medick has described the approaches which extract translating from its origin language- and text-based reference system to use it as a category for grasping the phenomena of transaction and migration between cultures as the 'translational turn' (Bachmann-Medick, 2006, 2013).

Conclusions. Scientific translation is not like other translations, it goes beyond just rendering words from one language into another. It is rather considered a tool that helps people around the world develop and progress in the field of science. Thus, a translator needs to ensure an accurate delivery of information and shows faithfulness and commitment to the source and the target language, so that the translated information can be used easily and help in developing other countries.

One of the main problems that translation trainees may face is how to deal with translating scientific terms from English into their native language, and in choosing the best method to achieve a high-quality translation of those terms which may enrich the language. ***Further perspectives*** in investigating this problem relate to exploring further dimensions of translating science in the context of questions, such as: what are the functions of translating science in various historical and cultural settings, and what purposes does it serve? what role did translations play as a tool of scientific?

References

1. Bachmann-Medick, D. (2006). *Cultural Turns*: Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften: Reinbek.

2. Bachmann-Medick, D. (2013). *The Translational Turn in Handbook of Translation*. Vol. 4, ed. by Yves Gambier and Luc van Doorslaer: Amsterdam (pp. 86–93).

3. Dietz, B. (2016). Introduction: Special Issue Translating and translations in the history of science. *Annals of Science*. 73 (2) (pp. 117–121). DOI: 10.1080/00033790.2016.1141641).

4. Elshakry, M. S. (2008). Knowledge in Motion: The Cultural Politics of Modern Science Translations in Arabic: Isis, 99 (p. 703).

5. Liu, L. H. (ed.) (1999). Tokens of Exchange: The Problem of Translation in Global Circulations: Durham and London (p. 2).

6. Sabra, A. I. (1987). The Appropriation and Subsequent Naturalization of Greek Science in Medieval Islam: A Preliminary Statement. *History of Science*, 25 (pp. 223–243).

7. Rupke, N. (2000). Translation Studies in the History of Science: The Example of the "Vestiges". *British Journal for the History of Science*. 33. (pp. 209–220).

8. Yowell, Y.A. & Lataiwish, M.S. (2000). *Principles of Translation*. Libia: Dar Annahda Alarabiya.

В. Ю. Колісник,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ВЗАЄМНИЙ ВПЛИВ БАЖАННЯ Й ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА УСТАЛЕНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПРОГРАМІСТІВ

Постановка проблеми. Сучасні фахівці різних галузей в умовах світової інтеграції досягають більших професійних результатів за умови опанування іноземною мовою. Хоча рівень володіння, зокрема англійською мовою серед студентів ЗВО, залишає бажати кращого.

Актуальність розвідки полягає у перевірці ефективності запровадження особистісно орієнтованого навчання в освітній процес студентів галузі знань "Інформаційні технології" як важливого методу формування іншомовної компетенції в умовах світової глобалізації.

Метою статті є простежити ріст бажання до вивчення іноземної мови

з використанням особистісно орієнтованого навчання.

Загалом, в основі бажання має лежати інтерес, що спонукає до діяльності і становить істотний чинник покращення навчальної діяльності студентів. Зрозуміло, що з інтересом “навчальний процес проходить легко й продуктивно, в учнів посилюється увага, зменшується втомлюваність, активізується уся психічна діяльність” (Баєв, 1977).

Значну роль у навчанні іншомовного мовлення відіграє також емоційна пам’ять (її забезпечує емоційність, інтерес до іноземної мови, культури, історії). “Якість процесів запам’ятовування, збереження і відтворення іншомовної лексики залежить від того, чи з’явиться у студента ланцюжок дій (потреба – бажання – пізнавальний інтерес – мотив)” (Вікторова, 2011).

Тому важливо простежити динаміку появи бажання і зміцнення інтересу до вивчення іноземної мови. Дані подано на рисунках 1 та 2, де ЕГ – це експериментальна група, а КГ – контрольна група.

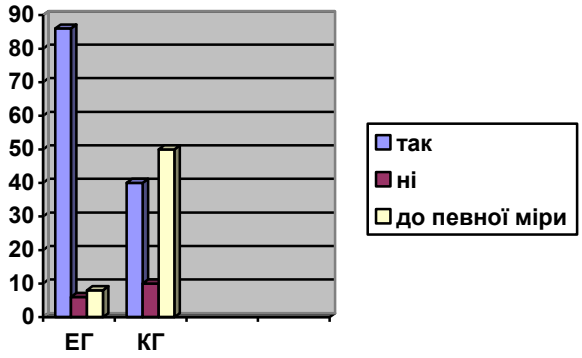

Рис. 1. Бажання майбутніх інженерів-програмістів вивчати іноземну мову після застосування різнорівневого підходу.

Дані аналізу фіксують спадну динаміку у представників КГ на 42,6 %, та зростання бажання до вивчення іноземної мови на 36,9 % у ЕГ.

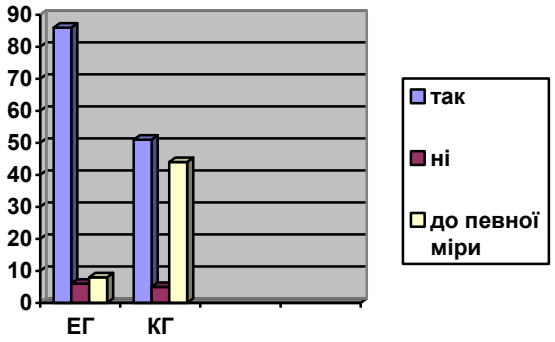

Рис. 2. Інтерес майбутніх інженерів-програмістів до вивчення іноземної мови після застосування різнорівневого підходу.

Наукові результати. Кінцевий рівень зацікавлення до вивчення іноземної мови збільшився на 32,4 % в ЕГ і зменшився на 22,1 % у КГ.

Щоб пожвавити навчальний процес, іноді варто відходити від спеціальної лексики. Так, граматику доцільніше пояснювати на прикладі загальної англійської мови, яка більш звична і легше сприймається. Для розширення світогляду студентів на початку або в кінці заняття можна використати цікаву інформацію про явища природи, світові рекорди з різних галузей знань. Тоді з'являється інтерес як до самої інформації, так і до іноземної мови як засобу її отримання.

В експериментальній групі висловилися проти інтересу до вивчення іноземної мови на 3,7 % менше студентів у кінці року порівняно з початком, а в контрольній – на 6 % більше респондентів. Варіант відповіді 'до певної міри' зменшився на 28,7 % у ЕГ і зріс на 16,1 % у КГ.

Аргументація. Із отриманих результатів випливає висновок, що загалом респонденти позитивно ставляться до застосування особистісно орієнтованого навчання. Студенти усвідомлюють важливість такого підходу, що здатний задовольнити їхні навчально-психологічні потреби, адже вони є "фундаментальними властивостями особистості, які мають тенденцію визначати спрямованість особистості, її ставлення до дійсності та власних обов'язків, врешті – визначати спосіб її життя та діяльності" (Ковальов, 1969).

Зростання бажання та інтересу пояснюємо кількома факторами. По-перше, особистісно орієнтоване навчання на основі технології різнорівневого підходу передбачає успішне виконання принаймні одного із трьох завдань.

По-друге, завжди є можливість опрацювання лише частини навчального матеріалу залежно від кількості набраних балів.

По-третє, навчальний процес стає цікавим, оскільки студенти беруть безпосередню участь у виборі рівня складності завдання. При цьому немає недооцінки особистості студента, відтак – уникаємо негативних емоцій. Це є "включенням студента в самостійний пошук і відкриття нових знань" (Галузяк, 2007). Він аргументує також врахування четвертого фактору – розв'язування проблемних комунікативних завдань, що сприяють формуванню мовленнєвих навичок.

Іншим важливим чинником професійного становлення студентів є їхня усталеність професійного вибору. Через певний час навчання за обраною спеціальністю студенти мають самостійно вирішити щодо правильного вибору майбутньої професії. Вважаємо доцільним також ознайомитися з думкою студентів стосовно виконавця вибору рівня. Зведені дані подаємо в таблиці 1.

Таблиця 1

Усталеність професійного вибору майбутніх інженерів-програмістів та виконавець вибору рівня складнощів завдань

Виконавці	1. Усталеність професійного вибору					
	Стійка		Невизначена		Достатня	
	%	АЧ	%	АЧ	%	АЧ
ЕГ	66,2	143	15,7	34	18,1	39
КГ	46	97	18	38	36	76
	2. Виконавець вибору рівня складнощів завдань					
	Студент		Викладач		Черговість	
ЕГ	55,1	119	29,1	63	15,8	34
КГ	49,8	105	27	57	23,2	49

Результати засвідчують, що студенти експериментальної групи здебільшого переконані в правильності свого вибору, показник усталеності

професійного вибору становить 66,2 % у ЕГ та 46 % у КГ. Частина опитаних вважає помилкою вступ на цю спеціальність – 15,7 % у ЕГ та 18 % у КГ. Навчальний процес таких студентів здебільшого є безініціативним, інерційним, хоча нестандартні підходи й методи іноді можуть відновити втрачений інтерес до своєї майбутньої професії. Показник невизначеного ставлення до спеціальності складає 18,1 % у ЕГ і 36 % у КГ.

"Життєві цілі, які ставить перед собою учень, ідеали, якими він керується, позначаються на його загальному ставленні до навчання" (Баєв, 1977). Тому важливо сформувати й зміцнити усталеність професійного вибору вже на початку навчання у закладі вищої освіти. Якщо спеціальність обрано правильно – утверджується потреба в її опануванні. Студенти із чіткою усталеністю в майбутній професії є потужним рушієм навчальної діяльності.

Більшість студентів (55,1 % у ЕГ і 49,8 % у КГ) здатні самостійно визначати рівень завдання, 29,1 % у ЕГ і 27 % у КГ покладається на викладача. Прихильники почергового варіанту складають 15,8 % у ЕГ і 23,2 % у КГ.

У цьому студенти виявляють особистісні характеристики, адже до самостійних рішень схильні переважно цілісні особистості із чітким життєвим планом. Відомо, що "особливістю педагогічної діяльності є те, що особистість педагога виступає достатньо важливою умовою її здійснення" (Антонова, 2011), тож на викладача покладаються дещо невпевнені студенти. Вважаємо, що прихильники почергового вибору краще володіють ситуацією, виявляючи гнучкість у потрібний момент і пристосовуючись до будь-якої ситуації.

Висновки. ЕГ виявила стійку усталеність професійного вибору та показники зростання бажання й інтересу до вивчення іноземної мови серед майбутніх інженерів-програмістів. Це підтверджує доцільність застосування особистісно орієнтованого навчання у викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням.

Запровадження особистісно орієнтованого навчання на основі різнорівневого підходу для інших спеціальностей становлять ***перспективи*** **подальших досліджень.**

Список використаних джерел

1. Антонова, Ю. (2011). Профессионально-творческая компетентность в структуре педагогической культуры учителя. *Вестник Рязанского государственного университета имени С. А. Есенина.* № 2 (31) (с. 6).

2. Баєв, Б. (1977). *Психологічне вивчення учнів* (сс. 30- 31.). Київ: Радянська школа.

3. Вікторова, Л. (2011). Психолого-педагогічні умови навчання майбутніх юристів іншомовного професійно спрямованого мовлення *Розвиток освітніх систем у глобальному вимірі: тенденції і прогнози*: *матеріали міжнародної наукової конференції* (2) (с. 40).

4. Галузяк, В. (2007). *Педагогіка*: *навчальний посібник*. (с. 41). Вінниця: ДП "Державна картографічна фабрика".

5. Ковалев, А. Г. (1969). *Психология личности:учебник* (с. 119). Москва: Просвещение.

В. Ф. Комаровська-Воловик,
асистент кафедри романської філології та перекладу
ЧНУ імені Ю. Федьковича

МОВНА РЕФОРМА XVI СТОЛІТТЯ ТА "CHAMPFLEURY" ЖОФФРУА ТОРІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНА ПРАКТИКА

Становлення національних мовних критеріїв та формування мовної норми як поняття є ***актуальним*** на кожному етапі розвитку будь-якої мови, особливо в період глобального міжкультурного спілкування на тлі соціально-політичних реформ.

Подібні зміни поступово фіксуються у перекладних та тлумачних словниках для подальшого закріплення такої норми.

Метою цього дослідження є порівняння історичного досвіду становлення нормативної бази французької граматики та сучасних тенденцій розвитку національної мови.

Серед французьких авторів, які в XVI столітті працювали в мовній сфері, Жоффруа Торі посідає особливе, досить своєрідне місце. Втілення поняття ‘гуманіст’ – ось найкраща характеристика, що яскраво описує людину, яка поширила свою діяльність у таких різноманітних галузях, як переклади латинських та грецьких текстів, друкарська справа, вироблення нових типографічних канонів, малювання та гравюра, і яка, водночас, намагалася проаналізувати стан французької мови, її граматику та один із найважливіших об’єктів вивчення тогочасної лінгвістики Франції – правопис.

У французькому гуманістичному середовищі Ж. Торі був окремою, особливою постаттю в першу чергу через ту увагу, яку він приділяв як самим текстам, так і їхнім формам. Як зазначив А. Блюнт, Торі є одним із тих рідкісних французьких митців, які по-справжньому усвідомлювали всю велич італійського Ренесансу і наслідували її.

Його діяльність збігається з періодом зародження французької книги – вдалим, плідним і самобутнім. Перебуваючи в Італії та Франції, Торі виконує, головним чином, обов’язки друкаря та гравера. Його робота мала важливий вплив одразу на дві галузі: французьку орфографію та типографію. Щодо останньої, то встановлені Торі нові типографічні правила, які ґрунтувалися на старовинних романських прикладах, і дотепер залишаються зразком чистоти й елегантності.

Щодо орфографії надзвичайно важливим є внесок Жоффруа Торі у введення на території Франції спеціальних значків, дотепер притаманних французькій мові: accents (aigu, grave, circonflexe), apostrophe, cédille. Це відбулося не в останню завдяки саме його виданню твору Клемана Маро “L’adolescence Clementine” у 1533 році.

Широковідомий серед своїх сучасників, вшанований у Франції (король Франциск I призначив його королівським друкарем у 1530 році), визнаний також і за кордоном, сьогодні Жоффруа Торі, на жаль, майже забутий. Ще у XIX столітті його біограф Огюст Бернар, визнавав, що “Торі майже невідомий сьогодні, незважаючи на його численні заслуги”.

Виданий у 1529 році трактат “Champfleury”, присвячений в основному реформі типографії, презентує також роздуми щодо теорії правопису та піднесення самого статусу французької мови. Сьогодні ця праця набуває особливої ваги, оскільки відповідність часів та понять стає чи не найважливішим критерієм у сучасній лінгвістиці.

Як і всі твори того часу “Champfleury” вдало проілюстровано цитатами переважно з творів античних авторів, які Ж. Торі достеменно вивчав.

У так званій ‘передмові’до свого твору Торі наголошує на захисті французької мови від двох найбільших для неї, на його думку, небезпек: з одного боку переваг, широко наданих класичним мовам, грецькій та латинській, а з іншого, самого процесу еволюції французької мови.

Ж. Торі наголошує, що він міг би написати свою книгу латинською мовою, як це робила переважна більшість його сучасників і як сам він робив це раніше. Проте його бажанням було хоч трохи звеличити французьку мову, що свідчить про передбачливість та широту мислення вченого. Він наводить аргументи широкого вживання рідної французької, підкреслює її переваги, як це робив у свій час і Дю Белле.

Цитуючи багатьох французьких авторів, своїх сучасників, Торі намагається довести, що французька література гідна того, щоб розглядатись як рівня античній. Він закликає також усіх французьких граматистів, своїх сучасників, взяти за зразок норми літературну французьку мову з її національними традиціями, щоб на основі таких творів розробляти правила французької граматики.

Необхідність створення граматичних правил є основним аргументом Ж. Торі, згідно з якими тільки відсутність саме таких правил заважає французькій мові піднятися до рівня грецької або латинської.

На думку Торі, оскільки всі явища мають свій початок, своє логічне та історичне ‘джерело’, очевидним є те, що грецька, так само як і латинська мови, були у свій час недостатньо ‘окультуреними’, без чітких граматичних правил, тобто знаходились у такому самому стані, якому саме відповідала французька

мова XVI століття, що перебувала на етапі свого нормативного формування. Тільки після того, як вчені Античності опрацювали мовні форми і надали їм певних граматичних та синтаксичних правил, ці мови набули тієї літературності, класичності та чіткої норми, які притаманні їм і дотепер. Спираючись саме на таке порівняння з класичними мовами, Торі виражає своє прагнення створення французької нормативної граматики.

Жоффруа Торі цікавиться також еволюцією французької мови, зокрема він критикує прихильників надмірного захоплення латинською мовою, просторіччями та жаргонами. Згодом сам Рабле скористається деякими прикладами Торі, вклавши їх в уста свого "Écolier limousin".

Висновки. Окрім цих досить своєрідних для свого часу зауважень, важливо також підкреслити, що Ж. Торі має дуже динамічне бачення еволюції французької мови. Спираючись на конкретні приклади, він намагається довести, що "сьогоднішнє мовлення у тисячу разів відрізняється від того, яким воно було років п'ятдесят тому". Щоб протистояти тому, що здавалось йому забрудненням та деградацією рідної мови, Торі закликає до створення для неї своїх граматичних правил та закріплення офіційних норм національної французької граматики, яка б ці правила зафіксувала і закріпила.

Жоффруа Торі схвалює також мову парламенту (вищого суду Франції того періоду) та королівського двору, які він вважає досконалими.

Порівнюючи французьку мову з грецькою, він виділяє п'ять основних 'форм'першої: мова двору (або паризька), пікардійська, ліонська, лімузинська та провансальська, тобто вперше намагається систематизувати саме французькі діалекти, що є надзвичайно важливим як для становлення французької нормативної граматики, так і для становлення французької національної свідомості як такої.

Така класифікація є нетиповою, оскільки більш традиційно романські діалекти поділяли на так звані північні (langue d'oïl) та південні (langue d'oc). По суті, Ж. Торі став першим, хто ще до надання французькій мові у 1539 статусу єдиної й офіційної спробував порушити не тільки саме питання мовної

норми, але й проблему існування діалектів у межах національної мови та виділити з них один, який через політичні та географічні обставини став у майбутньому головним для формування літературної мови Франції.

Отримані на основі досліджень Ж. Торі дані дають ***перспективу*** для аналізу важливості нормативного граматичного та лексичного формування національної мови як важливого загальнокультурного фактора та показника самовизначення національної свідомості.

Список використаних джерел

1. Clément Marot. L'adolescence clémentine (1539) imprimé en Anuers, par Guillaume du Mont gallica.fr

2. Dictionnaire Général pour la mîtrise de la langue française, la culture classique et contemporaine. Paris, Larousse, 1993.

3. Encyclopædia universalis. Vol. 10–11. Paris, Encyclopædia universalis France S. A., 1976.

4. Stéphane Grivelet. Geoffroy Tory. Références. Légende. Bratislava, Université Coménius, 2002; http://www. bnf. fr.

Ю. В. Крапива,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри загального та прикладного мовознавства
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ МЕДІАТЕКСТУ (на матеріалі текстів новин інформаційного агентства “Бі-Бі-Сі”)

Глобалізація сучасного інформаційного простору зумовлює ***актуальність*** досліджень, пов’язаних, зокрема, з питаннями перекладу медіатекстів, що “дозволяють розділяти інформаційні потоки на окремі фрагменти, які піддаються науковому аналізу” (Шевченко, 2014).

Медіатексти не є однорідними за своїми параметрами і функціональним навантаженням. Численну групу серед таких формують тексти новин, для яких спостерігаємо тенденцію переважання інформативної функції над функцією впливу. Переклад саме цього різновиду медіатекстів і став предметом нашого дослідження, матеріалом якого виступають тексти новин, представлені на сайті www.bbc.com/news, та їх відповідники українською мовою на BBC News Україна (www.bbc.com/ukrainian).

Мета нашої наукової розвідки полягає у визначенні стратегії та прийомів під час перекладу новин, ураховуючи прототипову структуру тексту.

Спираючись на теоретико-методологічне підґрунтя, запропоноване Д. Добровольською для перекладу текстів, розрахованих на масового адресата, можна говорити про релевантність "комунікативно орієнтованих принципів перекладу" (Добровольська, 2016) для діяльності, пов'язаної з породженням цільового тексту новин для BBC News Україна.

При цьому основною перекладацькою стратегією виступає стратегія, за якої цільовий текст побудовано, орієнтуючись на його реципієнта, що перетинається з концепцією "динамічної еквівалентності" Ю. Найди (Munday, 2008), згідно з якою цільовий текст має бути адаптовано до рівня мовної компетенції реципієнта та його знань екстралінгвістичного плану.

У нашому випадку перекладач орієнтується на потенційного читача онлайн-новин. Це має своїм наслідком вже той факт, що відбір новин для перекладу базується на понятті "цінність новини" ("news value"), зміст якого було окреслено Дж. Домініком: повідомлення має бути актуальним для реципієнта, що визначають такі параметри новини, як масштабність події або особи, просторова близькість, можливі наслідки для аудиторії, емоційна складова (Dominick, 1993).

Новини, які задовольняють принаймні одну з вищенаведених вимог, і мають відповідники на інформаційній платформі, створеній для україномовної аудиторії, як-от: *"Апокаліпсис у небі: піщана буря в Пекіні. Фото"; "99-річного*

принца Філіпа виписали з лікарні. Він провів там місяць"; "76-річна жінка побила нападника. Його забрала швидка, а вона стала зіркою".

За нашими спостереженнями, переважну більшість таких новин перекладено із застосуванням низки трансформацій. Останні стосуються перш за все способу реалізації певних категорій прототипової структури тексту новин у його поверхневій структурі. Під прототиповою структурою розуміємо когнітивну формулу, що містить наступні категорії: "стислий зміст", "головна подія", "подробиці", "тло" ("історія", "попередні події"), "контекст", "цитати" і "коментарі" (Крапива, 2005).

Розгляньмо, до яких саме трансформацій вищенаведеної структури вдаються під час перекладу.

Мінімальними можна вважати трансформації, що стосуються заголовка новини, який представляє категорію "стислий зміст". Як правило, компресія заголовка йде шляхом прибирання конкретних фактів щодо національності, прізвища, титулу, назви компанії тощо, як-от: *"Нелюдські умови: молоді банкіри просять скоротити робочий тиждень до 80 годин"* (в оригіналі зазначено назву банку, працівники якого скаржаться на ненормований графік роботи, – Goldman Sachs); *"Усі думали, що це жінка. Як 50-річний байкер обдурив мережу"* (у назві статті українською мовою не згадується національність чоловіка, а також відсутній відповідник для словосполучення "face editing", що розкриває спосіб редагування фотографій, використаний героєм публікації). Вилучені із заголовків змістові елементи реалізують під час перекладу на наступних рівнях прототипової структури тексту новин – ця інформація може бути подана у категорії "головна подія" або "подробиці".

Можливі трансформації і в протилежному напрямку, за яких відомості, що в публікації англійською мовою входять до складу категорії "подробиці", потрапляють до заголовка, який традиційно є засобом реалізації вже згаданої категорії "стислий зміст". Наприклад: *"Біля Рейк'явіка вивергається вулкан,* ***що спав 800 років****"* (виділені напівжирним шрифтом елементи відсутні в заголовку вихідного тексту *"Icelandic volcano erupts near Reykjavik"); "Чому* ***ісламісти***

обезголовлюють дітей” (в оригіналі *–“Mozambique insurgency:* ***Militants*** *beheading children, aid agency reports”).* Другий приклад є ілюстрацією того, як інформація, представлена на наступному рівні прототипової структури вихідного тексту – на рівні подробиць, стосовно того, що бойовики заявили про свою підтримку ідеології ісламізму, під час перекладу подана вже в заголовку, що, на наш погляд, зроблено з метою конкретизувати вказівку на винуватців цих жахливих подій.

При цьому змістова структура вихідного тексту зазнає додаткових змін: випущено категорію “тло”, яка в англомовній публікації містить відомості не тільки про витоки цього угруповання в Мозамбіку, але й факти історичного плану про провінцію Кабу-Делгаду, економічні проблеми тощо.

Аналогічні трансформації – трансформації, пов’язані з місцем реалізації у поверхневій структурі тексту інформації, що в оригіналі представляє певну категорію прототипової структури, – спостерігаємо і у відповіднику під заголовком *“Розвідка США: Росія намагалася вплинути на вибори, але не змогла. Будуть нові санкції”*. Завдяки перекладацьким трансформаціям зміщено смислові акценти у цій публікації, зокрема, інформація щодо санкцій, яка в англомовній статті займає останнє місце в поверхневій структурі тексту, в цільовому тексті потрапляє до найважливішого, з точки зору архітектоніки тексту, рівня – рівня заголовка. На нашу думку, така трансформація зумовлена перш за все необхідністю актуалізувати ті фрагменти, які становлять безпосередній інтерес для цільової аудиторії.

Як і в попередньому прикладі, подана стаття зазнала компресії – категорія “контекст”, а саме інформація про можливі втручання з боку Ірану та Китаю, випущена при перекладі.

Прикметно, що категорії “цитати” і “коментарі”, за їх наявності в структурі вихідного тексту, зберігаються і в цільовому. Це можна пояснити тим, що саме такі складники є важливими для надання фактам автентичності та для їх трактування.

Висновки. Під час перекладу оригінальних новин українською мовою можна говорити про непоодинокі випадки перегрупування інформації між категоріями прототипової структури тексту. Менш частотними є відповідники, змістова структура яких підлягає компресії з тієї чи іншої причини (як правило, з метою оптимізувати форму подання інформації). Розглянуті трансформації є наслідком перекладацької стратегії, орієнтованої на реципієнта цільового тексту.

Перспективним вважаємо подальше вивчення цієї проблематики на матеріалі медіатекстів інших типів.

Список використаних джерел

1. Добровольська, Д. М. (2016). Методологія дослідження перекладу рекламного тексту: основні перекладацькі стратегії. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest. IV (21). No 98. (с. 42).

2. Крапива, Ю. В. (2005). Прототипова структура короткої журнальної статті як типу тексту (на матеріалі української, англійської та російської мов). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія.* 2005. № 707. (с. 186).

3. Шевченко, Л. І. (2014). *Медіалінгвістика: словник термінів і понять* (с. 103). К.: Київський університет.

4. Dominick, J. R. (1993). *The Dynamics of Mass Communication* (pp. 338–339). McGraw-Hill.

5. Munday, J. (2008). *Introducing Translation Studies.* (p. 42). [2nd ed.]. London and New York: Routledge.

Л. Б. Кротенко,
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку методики викладання перекладу на особливу увагу заслуговують питання про синтез освіти і культури, про розвиток культурологічної бази викладання, про перекладацьку компетенцію, соціокультурні засади спілкування. Переклад як вид мовленнєвої діяльності є складним явищем, що поєднує аудіювання та говоріння (усний переклад), читання і письмо (письмовий переклад) та має три основні складові: рецепція (тексту оригіналу або його сегменту); транспозиція (перекодування мовленнєвого сигналу при взаємодії мислення і пам‘яті); реалізація (сегменту тексту перекладу). Важливою передумовою здійснення успішної перекладацької діяльності є належний рівень сформованості відповідних типів компетенцій. Крім зазначених компонентів, слід наголосити на важливості соціокультурної компетенції, належний рівень сформованості якої дозволяє оперувати фоновими знаннями, влучно і швидко підібрати відповідники у процесі перекладацької діяльності (Антонюк, Славова, 2017).

Соціокультурна компетенція набуває все більшого значення у сучасному суспільстві за рахунок глобалізації та розвитку людства взагалі, а, отже, перекладознавчих навичок закрема. Оскільки, це вже не лише сукупність знань, умінь, навичок, здібностей особистості, які надають можливості спілкуватися відповідно до норм мовлення і поведінки, традицій і культури (Вітюк, 2013). Основним у значенні соціокультурної компетенції є соціомовна толерантність, адекватність сучасним вимогам до комунікативної взаємодії. Саме це і зумовлює ***актуальність*** даних наукових розвідок.

Метою нашої розвідки є уточнення значення соціокультурного впливу у сучасному викладанні на матеріалі перекладознавчої дисципліни.

Викладання перекладознавчих дисциплін у вищій школі неможливе без врахування усіх сучасних вимог, як з позиції дидактики, самого перекладознавчого процессу, так і з позиції культурної комунікації, врахування впливу глобального розвитку людства. Саме це послужило рушійним важелем у створенні власного навчального посібника для студентів другого курсу, який представлено у вигляді методологічного доробку з двох взаємопов'язаних частин:

1) *Vogue. Style. Clothing / Module I* [за загальною редакцією доцента кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу факультету іноземної філології НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидата філологічних наук, доцента Кротенко Л. Б.]: навч. посібник. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. 50 с.;

2) *Vogue. Style. Clothing / Module II* [за загальною редакцією доцента кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу факультету іноземної філології НПУ імені М.П. Драгоманова, кандидата філологічних наук, доцента Кротенко Л. Б.]: навч. посібник. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. 167 с.

Посібник містить тексти підвищеної складності, що були запозичені із відкритих іншомовних джерел, автори яких є носіями англійської мови (блоги, спеціалізовані журнали і т.д.). Мета посібника полягає у підвищенні перекладацьких навичок студента у сфері моди та дизайну одягу. Даний навчальний посібник може бути використаний як самостійний, а також як додатковий для студентів філологічних спеціальностей, що вивчають англійську мову як першу іноземну.

Поява у текстах розмовних скорочень, жаргонізмів, сучасних ідіоматичних виразів та професійних термінів змусить пошукача розвивати лінгвістичну гнучкість, іншомовну здогадку, розширить загальний кругозір, ознайомить із специфічною термінологією за тематикою.

Під час навчання студенти повинні будуть користуватися найрізноманітнішими словниками, у тому числі тлумачними, що має на меті розвивати їхню обізнаність у різних сферах життєдіяльності, пам'ять, логічне мислення, здатність до аналізу та проведення логічних паралелей. З цією метою спеціально застосовуються мовленнєві вправи проблемного характеру, які пов’язані із необхідністю опису, порівняння, протиставлення, аналізу інформації, оцінки її та формування відповідних висновків із відстоюванням власної точки зору, аргументуванням, тощо (Кротенко, 2017).

Посібник також знайомить з певними явищами у світовій історії моди на прикладі коротких оглядів декількох найвідоміших дизайнерів як зарубіжних, так і українських, допоможе у класифікації основних модних стилів сьогодення, незважаючи на їх швидкоплинність та скоромінучість.

Врахування сучасних соціокультурних вимог полягає в тому, що даний навчально-методичному доробок носить лише освітньо-ознайомчий характер, не містить пропаганди будь-якого із перелічених модних стилів, способів життя, не є рекламою жодного із брендів, жодної торгової марки, жодного дизайнера, жодної моделі, жодного блогера, жодного модного видання, не претендує на біографічну точність життя зазначених дизайнерів, не містить профорієнтаційної пропаганди у сфері модного бізнесу, не підтримує жодних стандартів щодо ваги моделей та вимог до зовнішності (є некомерційним виданням).

У створенні посібника брали участь студенти спеціальності “Переклад”, факультету іноземної філології, під час оформлення ілюстрованого вокабуляру. Фото студенток було викладено у посібнику за згодою сторін, одяг – власність моделей. Мета – продемонструвати повсякденну моду безпосередньо на молоді без зазначення торгових марок, і жодним чином не носить імперативного чи рекламного характеру.

Висновки. Результати впровадження даного методологічного доробку у навчальний процес довели ефективність та доцільність зазначеного вище підходу до викладання практики усного та писемного мовлення, практичного

курсу перекладу та практики двостороннього письмового перекладу (саме для цих дисциплін і було застосовано посібник) у вищій школі. Сам процес навчання відбувся у абсолютно толерантній формі до різних особливостей досліджуваної під час навчання сфери. Відсутність імперативної, нав'язливої форми подачі матеріалу та варіативність завдань посприяли кращому сприйняттю матеріалу.

Отримані дані закладають ***перспективи*** для подальших розробок навчального матеріалу у вищій школі.

Список використаних джерел

1. Антонюк, Н. М., Славова, Л. Л. (2017). Соціокультурні засади викладання перекладознавчих дисциплін *«Мова і світ: сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі»*: збірник матеріалів IV Всеукраїнського науково – практичного вебінару. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка. Взято з http://eprints.zu.edu.ua/.

2. Вітюк, В. (2013). *Основні шляхи формування соціокультурної компетентності учнів початкової школи*. Взято з: http://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2013-60.pdf.

3. Кротенко, Л. Б. (2017). *Britain vs. Ukraine: ethnolinguistic studies (historical facts, sacred signs): посібник* (с.95). Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Л. А. Куликова,
асистент кафедри германської філології
МДПУ ім. Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК М'ЯКИХ НАВИЧОК (SOFT SKILLS) ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Постановка проблеми. Сучасний роботодавець головним критерієм при прийомі на роботу на сьогодні звертає увагу не лише на наявність диплому вузької професійної спеціалізації, а й різноплановість фахівця, який володіє універсальними компетенціями, що в країнах Європейського Союзу називаються "м'якими" навичками (soft skills). Soft skills протиставляються жорстким – спеціальним вузькопрофесійним навичкам (hard skills). Часто "м'які" навички називають функціональними компетентностями, а факт володіння ними – функціональною грамотністю (functional literacy). ЮНЕСКО та Європейська комісія навіть встановили мінімальний рівень такої грамотності, який необхідний кожному європейцю для того, аби "вписатися" в суспільство й не бути "соціальним інвалідом", не кажучи вже про професійну самореалізацію ("Soft skills: універсальні навички європейського рівня").

Від викладачів вузів буде залежати, наскільки будуть сформовані надпрофесійні компетентності студентів, а згодом і майбутніх фахівців, тому питання використання технології формування "м'яких" навичок є ***актуальним***.

Метою розгляду є процес формування "м'яких" навичок (soft skills) у процесі підготовки майбутніх перекладачів до професійної діяльності.

Наукові результати. Поняття "soft skills" як термін було використано в наукових роботах в 90-і рр. XX століття. Одними з перших до нього звертаються американські та німецькі фахівці в галузі управління, пізніше воно з'являється в працях вітчизняних і зарубіжних представників бізнесу і освіти (Зайцева, 2020).

В системі вищої освіти на сьогодні спостерігається розрив між сучасними вимогами до фахівця і наявності у випускника потенціалу "м'яких" навичок

(soft skills). Стоїть завдання вивести форми і методи освіти на новий рівень, де розвитку таких гнучких навичок як командна робота, комунікація, критичне мислення буде надаватися така ж кількість часу, як і “твердим” навичкам (hard skills).

Специфіка професійної діяльності фахівців в сфері англійської філології та перекладознавства дозволяє виділити дві групи особистісних професійних здібностей, необхідних для розвитку “м’яких” навичок, що підлягають формуванню у студентів на заняттях.

I. Особистісні професійні здібності включають здібності людини, які відображають її емоційний інтелект та якості, що забезпечують особистісне зростання і ефективність трудової діяльності: 1) самоусвідомлення і самоконтроль; 2) емпатія; 3) критичне мислення; 4) самостійність в ухваленні рішень; 5) навички тайм-менеджменту; 6) особистісний розвиток; 7) прагнення до досягнення поставленої мети і самомотивація; 8) відповідальність; 9) гнучкість; 10) професіоналізм; 11) позитивний настрій; 12) професійна етика та етичні норми ввічливого спілкування; 13) чіткість ціннісних орієнтацій; 14) готовність до компромісу.

II. Міжособистісні професійні здібності включають групу “м’яких” навичок, що характеризують відносини людини з іншими людьми в ході професійної діяльності в області міжкультурної англомовної комунікації: 1) комунікабельність; 2) навички взаємодії зі співрозмовниками; 3) здатність долати труднощі у спілкуванні; 4) лідерські якості; 5) здатність працювати в команді; 6) здатність переконувати; 7) культурна чуйність; 8) вміння вести діалог (Слезко, 2019).

Реалізація методики формування “м’яких” навичок базується на принципах комунікативної, міжкультурної, професійної, особистісно-орієнтованої спрямованості навчання, принципі соціально-емоційної спрямованості навчання, які обумовлюють відбір іншомовного текстового матеріалу і форм навчання, орієнтованих на отримання студентами соціального і емоційного досвіду, такого, як розуміння своїх почуттів і емоцій, управління

ними, розуміння емоцій іншокультурних співрозмовників, здатність долати труднощі в міжкультурному професійному спілкуванні та ін.

Аргументація. Технологія формування “м’яких” навичок передбачає поетапну побудову навчального процесу і включає наступні етапи: інформаційно-мотивуючий етап, практичний етап і етап оцінювання. Зупинимося на двох перших етапах.

Інформаційно-мотивуючий етап спрямований на формування у студентів знань, необхідних для становлення “м’яких” навичок (наприклад, про сутність емоційного інтелекту, професійної етики фахівців в області перекладознавства, особливості міжкультурної професійної комунікації англійською мовою), а також на формування позитивного ставлення до здійснюваної діяльності. З цією метою використовується інформаційно-рецептивний метод навчання, що забезпечує повідомлення студентам необхідної інформації у формі вступної бесіди, інтерактивних лекцій, міні-лекцій, дискусій. Крім того, на даному етапі студентам пропонується виконати вправи і завдання, які дають можливість сконцентрувати увагу на досліджуваній темі, усвідомити роль “м’яких” навичок у майбутній іншомовній професійній комунікативній діяльності. Особливу увагу слід приділяти формуванню невід'ємних якостей фахівців з перекладу, до яких належать висока стійкість до стресів і перешкод, швидка реакція, здатність концентруватися, хороше усне мовлення і чітка дикція, вміння працювати на публіці, психологічна і фізична витривалість.

Формуючи як професійні, так і загальнокультурні компетентності, важливо врахувати правильний підхід до освоєння і закріплення гнучких навичок, тим самим реалізуючи навчання студентів компетентностей, що закріплюються в освітній програмі і навчанні професійних навичок.

На практичному етапі навчання перекладу основна увага приділяється тренуванню найпоширеніших гнучких навичок, таких як communication, teamwork і presentation. Однак, слід зупинити увагу на розгляді таких менш поширених гнучких навичок, як leadership та time-management.

Під час звичайної роботи в команді відбувається постійний розподіл ролей, і сильні студенти неминуче стають лідерами. В даному випадку ми говоримо про розвиток такої навички як leadership. Само по собі лідерство має на увазі, що лідер привносить знання, вміння і навички, а послідовниками є більш слабкі студенти. Послідовники визначають невдачу або успіх лідера. Успіх лідера залежить від того, як він реалізував мотивацію в групі. Але в залежності від ситуації, лідер, маючи одні й ті ж знання та вміння, змушений змінювати схему їх використання, змінювати стратегію своєї поведінки, так як в різних ситуаціях буває багато змінних умов ц. Для тренування ієї гнучкої навички можуть допомогти case study або використання role-cards.

Хорошим методичним ходом в розвитку soft skills є розбір і обговорення разом зі студентами командних ролей. Після цього етапу студент виконує свою роль і повинен їй відповідати при виконанні завдання кейса. Для підвищення інтересу, до позитивних і нейтральних ролей можна додати негативні ролі, що теж надасть реальності ситуації. Адже одне із завдань розвитку soft skills – розвиток навичок лідерства (leadership), що розвиває у студентів впевненість у веденні переговорів, перекладацькі та комунікативні навички, вміння швидко орієнтуватися у великому потоці інформації, бачити головне. Проекти повинні бути стратегічними, такими, що допускають не одне єдине рішення. В процесі роботи групи студенти навчаються збереженню конструктивних відносин, регулюванню конфліктів, веденню діалогу.

Другою, не менш важливою навичкою, якій слід приділити увагу, це time-management. Якщо працівник вміє ставити завдання і розподіляти робочий час, він встигає більше. Це є метою опрацювання даної гнучкої навички: вчитися розпоряджатися часом. Щоб допомогти студентам навчитися управляти власним часом, необхідно в процесі навчання ставити жорсткі тимчасові рамки для виконання завдань і навіть встановлювати таймер. Призначення відповідального за таймінг серед студентів при виконанні того чи іншого завдання буде переважним в організації вибору цієї людини, а як наслідок і реалізація такої навички як самоорганізація. Розвинуте вміння правильно

управляти своїм часом, швидко знайти необхідну інформацію – це один з відмінних показників хорошого фахівця, у нашому випадку – перекладача.

Для розвитку даних видів soft skills слід підбирати тексти і лексику, які тісно пов'язані зі сферою діяльності майбутніх перекладачів в розрізі англійської мови, і так само містити інформацію про особистісне зростання, мотивацію для реалізації цілей професійного виховання студентів. Джерела статей та матеріалів повинні відповідати новизні і спиратися на сучасні дані (Карпова, 2020).

Висновки. Реалізація методики формування "м'яких" навичок базується на принципах комунікативної, міжкультурної, професійної, особистісно-орієнтованої і соціально-емоційної спрямованості навчання. При здійсненні навчання навичок soft skills викладач має бути готовим брати на себе відповідальність за формування гнучких навичок у студентів, якими він сам повинен володіти і розуміти, як домогтися певного результату за допомогою ефективних методичних прийомів.

Перспективи *подальших досліджень* вбачаємо у детальному розгляді освітнього середовища для розвитку навичок soft skills здобувача вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Зайцева, І. В. (2020). *Soft skills – невід'ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті* (с. 35). Київ: Київский національний торгівельно-економічний університет.

2. Карпова, А. В. (2020). Развитие soft skills на занятиях по английскому языку как ключевой навык успешного выпускника ВУЗа. *Мир педагогики и психологии*. № 3 (44) (сс. 71–72).

3. Слезко, Ю. В. (2019). Формирование "мягких" навыков в процессе профессионально ориентированного обучения иностранному языку студентов-международников. *Филологические науки. вопросы теории и практики*. №9. Т.12 (с. 421).

4. *Soft skills*: універсальні навички європейського рівня. Взято з: https://studway.com.ua/soft-skills.

Н. С. Лалаян,
доцент кафедри германської філології та перекладу
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ АБЕРАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Б. ШЛІНКА “DER VORLESER”

Сучасне перекладознавство дедалі частіше зосереджується на дослідженні мовної особистості перекладача та її ролі у процесі міжмовної комунікації, що робить дану розвідку ***актуальною*.** Перекладацькі аберації – свідомі чи несвідомі відхилення від змісту оригіналу, до яких вдається перекладач, – є надзвичайно цікавим матеріалом для дослідників (Л. Латишев, М. Лановик, С. Пригодій, О. Дубенко та інші). До помилок, що з’являються в процесі відтворення змісту вихідного тексту, Л. Латишев відносить викривлення змісту, неточність та неясність перекладу. Викривлення суттєво дезінформує адресата стосовно того, про що йдеться в тексті оригіналу, “підтасовуючи” йому зовсім інший зміст. Неточність також дезінформує адресата перекладу стосовно предмета висловлювання, проте ступінь дезінформації при цьому є менш суттєвим, ніж у випадку викривлення змісту. Що ж стосується неясності, то вона швидше дезорієнтує читача (Латишев, 2007).

Матеріалом для нашого дослідження послугував український переклад роману відомого німецького письменника Бернгарда Шлінка “Der Vorleser”, виконаний Петром Таращуком. ***Метою*** **дослідження** є виявлення та аналіз перекладацьких аберацій, допущених в українському перекладі цього роману, що вийшов друком у видавництві “Фоліо” (2016) під назвою “Читець”.

Що стосується точності перекладу відомого бестселера українською мовою, не обійшлося без певних перекладацьких помилок, які більшою чи

меншою мірою вплинули на якість тексту перекладу. Розглянемо та проаналізуємо приклади, що привернули нашу увагу: *Sie hatte einen sehr kräftigen und sehr weiblichen Körper, üppiger als* ***die Mädchen, die mir gefielen und denen ich nachschaute.*** *Ich war sicher,* ***daß sie mir nicht aufgefallen wäre, wenn ich sie im Schwimmbad gesehen hätte….*** *Überdies war sie viel älter als* ***die Mädchen, von denen ich träumte*** (с. 17). *– Вона мала сильне й розкішне жіноче тіло, пишніше,* ***ніж у дівчини, яка мені подобалась і до якої я придивлявся. Я був певен, та дівчина не помітила, коли я розглядав її в басейні****. … Крім того, була набагато старша* ***за дівчину, про яку я мріяв*** (с. 14). Такий переклад є абсолютним викривленням змісту тесту оригіналу, адже, по-перше, герой порівнює Ганну не з конкретною дівчину, а з дівчатами, які йому подобалися, загалом. По-друге, *j-m nachschauen* перекладається українською "дивитися кому-небудь услід", *j-m auffallen* означає "впадати кому-небудь в очі", а сполучник *wenn* у реченні з Konjunktiv II має значення "якби", "якщо б", а не "коли", оскільки виражає нереальну умову, можливість чи припущення. По-третє, в оригіналі йдеться про те, що Ганна не впала б в очі хлопцеві, якби він помітив її в басейні, а не "помітила, коли він розглядав її". Пропонуємо власний переклад цього уривку: "*... пишніше, ніж у дівчат, які мені подобалися, і на яких я заглядався. Я був певен, що вона не привернула б до себе мою увагу, якби я побачив її в басейні. Крім того, вона була набагато старшою за дівчат, про яких я мріяв".*

Наступний приклад також є яскравим свідченням дезінформації читача: *Sie lachte. "****Sie mögen sie, nicht wahr?*** *Wie ist eigentlich ihr Verhältnis zueinander gewesen?"* (с. 201). *– Вона засміялася: –* ***Ви цього хочете, правда?*** *Які, власне були ваші стосунки?* (с. 197). Таке перекладацьке рішення не відповідає дійсності, адже донька, яка разом з матір'ю пережила пожежу в церкві, та якій Ганна заповіла передати гроші, цікавилася зовсім іншим, а саме стосунками Мікаеля та Ганни, тому варіант перекладу "*Ви не байдужі до неї, чи не так?*" був би вірним.

Незрозумілим є підхід перекладача до відтворення у перекладі німецької частки *doch*: *"Haben Sie nicht gewusst, dass Sie die Gefangenen in den Tod schicken?" – "**Doch**, aber die neuen kamen, und die alten mussten Platz machen für die neuen"* (с. 106). *– А хіба ви не знали, що посилаєте в'язнів на смерть? – **Ні**, але ж надходили нові, і старі мали звільнити для них місце* (с. 104). На нашу думку, такий переклад не є адекватним, у адресата складається враження, що Ганна не знала, що посилала в'язнів на смерть, хоча все було навпаки. Частка *doch* вживається у заперечній відповіді на питання, що містить заперечення, та перекладається українською "а як же", "так", "навпаки". В даному прикладі *doch* можна було перекласти як "чому ж (знала)".

Неточність перекладу помічаємо в наступному реченні: "*Aber **an dem Abend** hatte ich sie alle plötzlich furchtbar lieb*" (с. 31). – "*Але **ввечері** я раптом **проймався** до них усіх великою любов'ю*" (с. 28). Автор описує почуття закоханого юнака, коли той, повернувшись ввечері від коханої жінки, по-іншому сприймає свою родину: задерикуватого брата, зухвалу сестру, вічно зайнятого роботою батька; знаходить виправдання їхній поведінці та проймається любов'ю до них. В оригіналі йдеться про один, конкретний вечір, а не повторювану дію, тому переклад цього речення мав би бути наступним: "*Але **того вечора** я раптом **пройнявся** до них усіх великою любов'ю*".

Наступний приклад демонструє неясність перекладу: "*Wo bleibst du sitzen*?" *– Sie richtete sich auf. Es war das erste richtige Gespräch, das wir miteinander hatten*. – "***In der Untersekunda***" (с. 36). – "*Де залишишся*?" *– Вона випросталася. То була наша перша справжня розмова*. – "***В молодшому відділенні сьомого класу***" (с. 34). Навряд чи український читач зрозуміє, про що йдеться. Реалія Untersekunda вважається застарілою, в словнику Duden знаходимо її пояснення: Untersekunda – "sechste Klasse des Gymnasiums" (Duden). Тому варіант перекладу "***В шостому класі***", є, на наш погляд, зрозумілим та адекватним.

Висновки. Проаналізувавши приклади з досліджуваного роману та його перекладу, можемо зробити висновок, що навіть досвідчений перекладач може

припуститися помилок, які суттєво викривляють або неточно чи незрозуміло відтворюють зміст першотвору. Причиною перекладацьких аберацій можуть бути не лише нерозуміння чи недостатнє розуміння вихідного тексту, але і невдалий підбір відповідників. ***Перспективи*** **дослідження** вбачаємо в залучені до аналізу кількох перекладів перекладача з метою порівняння перекладацьких рішень.

Список використаних джерел

1. Латышев, Л. К. (2007). *Технология перевода*: учеб. пособие для студ. лингв. вузов и фак. (с. 212-215). 3-е изд., стер. М.: Академия.

2. Шлінк, Б. (2016). *Читець*: роман. Харків: Фоліо.

3. Duden. Взято з: https://www.duden.de/

4. Schlink, B. (1995). Der Vorleser/ Bernhard Schlink. Zürich: Diogenes.

О. А. Левчук,
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри англійської мови та методики її навчання,
Д. В. Лупанчук,
магістрантка кафедри теорії та практики іноземних мов
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ДІЯЧІВ НАУК В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Найменування діячів наук охоплюють велику кількість лексичних одиниць будь-якої сучасної мови. Безперечно, значна їх чисельність наявна й в українській та англійській мовах. Професійна діяльність людини супроводжує всі етапи її еволюції, а соціальна градація є важливою характеристикою людського суспільства на різних стадіях його розвитку.

Актуальність дослідження засвідчують праці, об’єктом вивчення яких є термінології різних наукових галузей, а саме: природничих наук – І. Волкова

(фізична термінологія), М. Дмитрук (ветеринарна термінологія), Т. Лепеха (судово-медична термінологія), Н. Цимбала (термінологія органічної хімії); технічних наук – Л. Козак (електротехнічна термінологія), О. Литвин (машинобудівна термінологія), Н. Піддубна (назви релігійних споруд), Л. Філюк (термінологія інформатики), а також гуманітарних наук – С. Булик-Верхола (музична термінологія) тощо (Мар'янко, 2013). Однак терміни на позначення діячів наук залишаються ще недостатньо вивченими, а тому заслуговують на особливу увагу.

Метою цієї розвідки є виявлення змін, які відбулися у складі термінології на позначення діячів наук в українській та англійській мовах, а також аналіз лексико-семантичних особливостей цих термінів.

Кожна лексема є носієм щонайменше п'яти взаємозалежних груп ознак: фонетичних, морфологічних, словотворчих, семантичних, стилістичних. У процесі зіставлення лексичних одиниць можна вивчати їх відповідності на усіх цих п'яти рівнях. Як результат, можуть бути встановлені різні ступені відповідності: від абсолютного збігу (тотожності) до абсолютної розбіжності, адже відмінності можуть з'являтися в процесі історичного розвитку мови. Проміжне місце займають різні градації подібності лексем, що носить часом досить умовний характер (Лейчик, 2000).

Розглядаючи лексичні відповідності на рівні семантики в термінологічних групах українських та англійських лексем, що позначають діячів наук, очевидним стає те, що більшість із них є похідними від власне назв наук, однак не є їхніми еквівалентами за семантикою. Досліджувані лексеми часто мають графічну і, отже, звукову відповідність, яка свідчить про їх спільне походження, проте вони характеризуються семантичною відповідністю різного ступеня.

Розглянемо значення терміну, що позначає діяча економічної науки – укр. *економіст*, англ. *economist*. У сучасних мовах основне визначення цього поняття – "учений, фахівець з економіки, економічних наук". В українській мові зафіксовані такі додаткові значення: "службовець, фахівець з економічних

питань», «послідовник, прихильник економізму” (Словник української мови, 1971), крім того, в розмовній мові – “ощадлива людина”. Англомовні тлумачні словники фіксують таке визначення лексеми *economist* – “someone who studies the way in which money and goods are produced and used and the systems of business and trade” (Longman Dictionary of Contemporary English, 2007). Однак у перекладних словниках наводяться також значення “економний господар” та “ощадлива людина”. Етимологічний аналіз інтернаціонального терміну *економіка* засвідчує, що одним із первісних значень слова було “бережне ведення домашнього господарства”, яке і досі зберіглося у похідних варіантах обох мов на позначення діяча цієї сфери.

Аналіз термінів, які позначають фахівця, що займається хімічною наукою, укр. *хімік*, англ. *chemist, chemical industry worker,* дозволив виявити додаткове значення, наявне в англійській мові – “аптекар”, що свідчить про зв’язок хімії з алхімією, яка охоплювала в епоху Середньовіччя фармакологію.

Деякі проаналізовані терміни з часом набувають додаткових значень, окрім позначення діяча тієї чи іншої науки. Приміром, лексема, що позначає фахівця філософії (укр. *філософ*, англ. *philosopher*), в українській мові набула додаткових значень “людина, схильна до абстрактних міркувань, роздумів”, “людина, що розумно ставиться до життя, спокійно й стійко терпить злигодні, мінливість долі”, перше з яких співпадає з аналогічним в англійській мові – “someone who thinks deeply about the world, life”.

Висновки. Аналіз україномовних та англомовних прикладів дозволив виявили нерівномірність семантичного розвитку етимологічно тотожних термінів, що позначають найменування наук та їх похідних.

Ґрунтуючись на семасіологічному (від слова до поняття) і ономасіологічному (від поняття до слова) принципах вивчення слів у контексті порівняльної типології, можна дійти висновку, що українські терміни на позначення діячів наук не завжди є абсолютними еквівалентами на семантичному рівні відповідним англомовним найменуванням.

Отримані результати закладають ***перспективи*** подальших досліджень найменувань діячів наук, зокрема ґендерного аспекту номінації.

Список використаних джерел

1. Лейчик, В. М. (2000). Культура научной и профессиональной речи. *Культура русской речи* (с. 169).

2. Мар'янко, Я. (2013). Лексико-семантична характеристика української термінології дизайну. *Вісник нац. ун-ту "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології"*. № 765 (с. 106).

3. *Словник української мови*. (1970–1980). Ред. кол.: І. К. Білодід (гол.) та ін.; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наукова думка.

4. *Longman Dictionary of Contemporary English*. (2007). Director, Della Summers. Harlow, England: Pearson Education Limited.

В. В. Лемещенко-Лагода
викладачка кафедри "Іноземні мови"
ТДАТУ імені Дмитра Моторного,
аспірантка кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова
(науковий керівник – д. філол. н., проф. Н. Є. Леміш)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ У СЛОВНИКАХ МІНОРИТАРНИХ МОВ (НА ПРИКЛАДІ ШОТЛАНДСЬКОЇ МОВИ СКОТС)

Культурно-історична цінність та значущість кожної мови зумовлена, перш за все, тим, що мова є не тільки засобом комунікації, а й способом збереження численних знань та традицій певного народу, засобом зв'язку між поколіннями, невід'ємною складовою, без якої саме існування нації як такої стає неможливим. Загибель мови, таким чином, призводить й до загибелі

культури та історії певного народу, та його подальшої асиміляції до домінуючої мови та нації. Саме тому на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки все більше уваги приділяється питанням збереження міноритарних та зникаючих мов. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є укладання словників міноритарних мов (Mosel, 2004), які повинні бути спрямовані не тільки на визначення потенційних користувачів, які матимуть можливість звернутись до словника залежно від мовленнєвих ситуацій, що можуть виникнути у процесі активної мовленнєвої взаємодії, а й на задокументування лексичного складу мови як частини історії та культури певного народу. У цьому контексті значної ***актуальності*** набуває питання адекватного тлумачення та репрезентації національно-маркованих одиниць у словниках міноритарних мов.

Метою нашої розвідки є визначення основних методологічних підходів до тлумачення національно-маркованих одиниць у словниках шотландської мови Скотс.

Визначаючи національно-марковані одиниці як групи слів, що відображають національно-мовну картину світу певної нації, а також особливості економіки, географії, суспільного ладу, фольклору, літератури, усіх видів мистецтва, науки, побуту, звичаїв носіїв відповідної мови (Бондар, 2015), акцентуємо увагу на тому, що їх лексикографічний опис вимагає досить різних методологічних підходів та лексикографічних стратегій. Власне головним завданням є надання такого мінімуму культурної інформації, що дозволить правильно сприймати та використовувати національно-марковані одиниці у мовленні (Магомедова, Баранникова, 2016). Це означає, що тлумачення слова повинно містити два основних компоненти: власне опис поняття, що позначає національно-маркована лексична одиниця, та опис особливостей її вживання.

Аналізуючи словники шотландської мови Скотс можна прослідкувати дві тенденції до тлумачення національно-маркованих одиниць:

- максимально розгорнутий опис, із зазначенням інформації культурологічного характеру, усіх можливих особливостей вживання та функціонування у мовленні (такий опис може займати до декількох сторінок).

Так, словникова стаття до національно-маркованої одиниці “Hogmanay” у “Scottish National Dictionary” займає майже сторінку й містить не тільки інформацію щодо її значення, а й численні приклади з літератури, що розкривають особливості її вживання (приклад подано у скороченому вигляді):

HOGMANAY, n. Also .†hogmana(e); hogminay, -ae, hogmenay, †-ai, †hogmynae, †hoguemennay, hogmonay, -ey; †hagmenay, †-ai, †hagmané; hug-me-nay (Gall. 1824 MacTaggart Gallov. Encycl. 273); ¶huigmanay (Sc. 1829 G. Robertson Recollections 117); ¶hoghmanay; ¶hagmonick; hangmanay (Rxb. 1832 Border Mag. (May 1938) 75, 1923 Watson W.-B.); hanginay (Rxb. 1923 Ib.); ¶hogernoany, huggeranohni (Sh. 1948 New Shetlander No. 13. 19, 24).

[hɔgmə′ne:]

1. The 31st December, the last day of the year, New Year's Eve.

Sc. 1696 Atholl MSS. (1 Jan.):

I passed on of his sh[illing]s to too poor women I brought up to my chamber yester-night to heare them sing a hog ma nae song.

2. A New Year's gift, esp. a gift of oat-cakes, bread or the like, given to or solicited by children on New Year's Eve; the cry uttered by them; any form of hospitality, esp. a drink, given to a guest to celebrate the New Year, or a gratuity given to tradesmen and employees on that day.

Sc. 1774 Weekly Mag. (March 10) 334:

It has, so far as the memory of anyone now alive can reach, run thus: Hagmenay, Trololay;

- максимально скорочений опис поняття, без втрати національно-культурного забарвлення: у електронному словнику “Mobile Scots Dictionary” (2020) тлумачення слова “Hogmanay” займає тільки один абзац, проте у ньому розкрито основну інформацію щодо національно-культурного характеру поданої одиниці:

Hogmanay [hɔgmə′ne:]

n. New Year's Eve. A new year's gift such as oatcakes, bread or the like given to or solicited by children on New Year's Eve. The cry uttered by children for such a gift.

Ще одним підходом до тлумачення національно-маркованих одиниць є підбір еквіваленту, що є в активному ужитку серед носіїв мови перекладу (Которова, Нефедов, 2016). Однак, варто зазначити, що у більшості випадків підібраний еквівалент не зможе з повною точністю передати національно-культурну інформацію, що закодована у поданій одиниці.

Наприклад, значення слова "Hogmanay" у словнику "Scots Dictionary for schools" (2021) розкривається всього у двох пунктах:

Hogmanay

noun

1. New Year's Eve
2. New Year's gift.

Вибір підходу до лексикографічного опису національно-маркованої одиниці повністю залежить від поставленого завдання (надати розгорнутий / скорочений опис поняття; вказати усі / тільки головні ознаки; супроводжувати / не супроводжувати прикладами тощо), а також власне призначення словника (сфера ужитку, цільова аудиторія тощо).

Висновки. Аналіз словників шотландської мови Скотс дозволив визначити основні методологічні підходи до лексикографічного опису національно-маркованих одиниць, а саме:

- максимально розгорнутий опис із зазначенням інформації культурологічного характеру, усіх можливих особливостей вживання та функціонування у мовленні;
- максимально скорочений опис поняття, без втрати національно-культурного забарвлення;
- підбір еквіваленту у мові перекладу.

Враховуючи зазначене вище, варто наголосити, що укладання словників міноритарних мов передбачає подолання певних труднощів у порівнянні

зі складанням словника для широко розповсюджених мов, оскільки має на меті не тільки фіксацію лексичного складу мови, а й адекватне тлумачення кожної національно-маркованої одиниці.

Отримані результати закладають ***перспективи*** для проведення більш ґрунтовного аналізу методологічних підходів до тлумачення національно-маркованих одиниць мови Скотс і подальшої роботи над визначенням найоптимальнішого способу їх фіксації у словниках.

Список використаних джерел

1. Бондар, М. В. (2015). Класифікація національно маркованих одиниць. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія*. Випуск 30 (с. 31).

2. Которова, Е. Г., Нефедов, А. В. (2016). Проблема представления этнокультурных реалий в словаре миноритарного языка (на примере кетской лексики). *Томский журнал ЛИНГ и АНТР*. 3 (13) (с. 24).

3. Магомедова, З. А., Баранникова, Т. Б. (2016). Лексикографическая интерпретация культурно-маркированной лексики. *АПСН: Филология*. Взято с: http://www.rusnauka.com/21_APSN_2016/Philologia/3_214731.doc.htm.

4. Mosel, U. (2004). Dictionary making in endangered speech communities. In: *Peter Ostin (ed.). Language documentation and description.* Vol. 2. Endangered languages project. (p. 40). London: School of Oriental and African Studies.

Н. Є. Леміш,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова

ISOMORPHIC AND ALLOMORPHIC GRAMATICAL CATEGORIES OF THE ENGLISH AND UKRAINIAN NOUNS

The parts of speech problem has been in the focus of linguistic researches for more than 2,000 years (Aristotle, Kunin, Lomonosov, Peshkovskiy, Vostokov, etc.). Moreover, it still evokes a lot of debates as for their number and lexico-grammatical characteristics in different languages (Chernovatyi, Horodenska, Horpynych, Kaushanskaya, Plusch, Zahnitko, etc.). However, the Noun as a part of speech has never been missed from the list irrespective of various grammatical categories outlined for it by versatile grammatical schools. It is worth stressing the fact that being aware of isomorphism and allomorphism among parts of speech (the Noun in English and Ukrainian inclusive) in different languages facilitates mastering foreign languages, practical translation, and intercultural communication, which makes this paper ***topical***.

The aim of this work lies in comparing and contrasting the grammatical categories of the Noun in English and Ukrainian.

The grammatical category as a general notion can be perceived by language speakers in case of its material-sound expression availability (Левицкий&Славова, 2007: 83). It means that there must be some grammatical features realized in word-forms. Typically, they are inflections (that build oppositional forms), with the help of which it is possible to relate the referents or make conceptual correlation.

It is only logical that most grammatical categories of the Noun in English and Ukrainian are allomorphic because of higher analyticity of the first one and higher syntheticity of the latter.

The only isomorphic category is that of **number**. Nouns in both languages as a rule have the forms of singular and plural (e.g.: *a book – books, a box – boxes;*

книга – книги, коробка – коробки). Though it is quite often that nouns may have the only form of singular, i.e. singularia tantum (e.g.: *money, Physics; волосся, багаття*) or of plural, i.e. pluralia tantum (e.g.: *clothes, scissors; гроші, ножиці*).

The next grammatical category that is always discussed is that of **gender**. To describe it, we need to mention first the lexico-semantic category of animateness / inanimateness, as in English gender can be defined only for animate nouns. In Ukrainian the grammatical category of gender mostly depends upon the declension of the Noun (namely the inflection) and is conditional for inanimate nouns. There are four genders in Ukrainian: male (*стіл*), female (*книга*), neuter (*море*), and common (*сирота, нероба*). In English it completely correlates with the sex of the animate nouns. Besides, it is important to note that there exist different terms to denote the genders for human (people) and non-human (animals, birds) nouns, e.g.: feminine (*a girl*) – female (*a ewe*), masculine (*a boy*) – male (*a ram*), neutral (*a baby*) – neuter (*a lamb*), dual (*a teacher*) – common (*sheep*) (Каушанская, 2018; Леміш, 2012).

The third grammatical category of the Noun marked in both languages under study is that of **case**. It has even more differences than the previous category of gender. There are 7 cases the Ukrainian nouns can form, but only 2 the animate and some of inanimate nouns in English can do. In Ukrainian these are Nominative (*сестра*), Genitive (*сестри*), Dative (*сестрі*), Accusative (*сестру*), Instrumental (*сестрою*), Locative (*сестру*), and Vocative (*сестро*) (Плющ, 2010). Inflections in the cases depend on the declensions of the nouns. Two cases in English are Nominative (*Mary, parents, today*) and Possessive / Genitive (*Mary's, parents', today's*) (Корунець, 2004). As soon as the latter not always means possession, it is called by some scholars the *Genitive* case, which only makes differentiation between the noun forms in English and Ukrainian more difficult.

Comparing and contrasting the grammatical categories of nouns it is also necessary to mention the categories of determination and collectivity, which are implicit in both languages (not marked in the form of the noun, as a rule), though can be marked by some adjuncts (articles, pronouns, adjectives).

Conclusions. A short outline of the grammatical categories of the nouns in English and Ukrainian shows that the highest degree of isomorphism belongs to that of number (most nouns in both languages have singular and plural forms marked). Allomorphic are the categories of case and gender, though they demonstrate separate isomorphic features for animate human nouns (the number of genders inclusive). The categories of animateness / inanimateness and collectivity are not marked grammatically being of lexico-semantic nature. The category of declension is typical of Ukrainian nouns, when the category of determination can be defined for the English nouns (by the availability of the Article). Lexico-semantic categories of the nouns in their contrast can make the ***prospects*** for further study.

Список використаних джерел

1. Каушанская, В. Л., Ковнер, Р. Л., Кожевникова, О. Н., Прокофьева, Е. В., Райнерс, З. М., Сквирская, С. Е., Цырлина, Ф. Я. (2018). *Грамматика английского языка: Пособие для студ. пед. ин-тов и ун-тов. Ч. 1. Морфология. Ч.2. Синтаксис*. (сс. 14–24). Москва: Айрис–пресс.

2. Корунець, І. В. (2004). *Порівняльна типологія англійської та української мов*. (сс. 196–210). [3-є вид.]. Вінниця: Нова Книга.

3. Левицкий, А.Э., Славова, Л.Л. (2007). *Сравнительная типология английского и русского языков*. (сс. 82–100). [2-е изд.]. Киев: Освіта України.

4. Леміш, Н.Є. (2012). *Практична граматика англійської мови*. (сс. 32–36). Запоріжжя: Дике Поле.

5. Плющ, М. Я. (Ред.) (2010). *Сучасна українська літературна мова: підручник*. (сс. 91–113). Київ: Вища школа.

О. О. Литвинов,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ АНГЛОМОВНОГО КОРПУСУ НОМІНАЦІЙ ЗОРОВОГО КОДУ

Лінгвокультурологічний підхід до вивчення мовних одиниць ґрунтується на поєднанні номінативного, когнітивно-дискурсивного, функціонально-прагматичного та соціокультурного напрямів сучасної лінгвістики, що передбачає інтегроване дослідження мовних, мовленнєвих, психологічних, фізіологічних, когнітивних, соціальних і культурних аспектів комунікації. При цьому підході мовні позначення невербальних компонентів комунікації, до яких відносимо корпус номінацій "зорового коду" (Солощук, 2006), розглядаємо як культурно-історичне явище, що є невід'ємною частиною "універсальної мови тіла" (Крейдлин, 2002), функціональним призначенням якої є "передача духовного змісту повідомлення" (Абрамова, 2001). Водночас відбувається поєднання мовних структур із позамовними чинниками, наявними в конкретному лінгвокультурному полі, яке історично визначає загальні стереотипи комунікативної поведінки мовної особистості. Сучасна тенденція до інтегрованого дослідження невербальних компонентів комунікації з позицій їхньої комунікативної сутності в різних лінгвокультурах та кореляцій між номінативними, структурно-семантичними, когнітивними, функціональними і прагматичними площинами їхньої дискурсивної реалізації зумовлює ***актуальність*** даної розвідки.

Метою дослідження є окреслення корпусу англомовних номінацій зорового коду і виявлення лінгвокультурних і комунікативних функцій цих одиниць у сучасному усному та писемному дискурсі.

Корпус мовних номінацій зорового коду включає зафіксовані в лексикографічних джерелах лексеми і словосполучення на позначення

широкого спектру зорових дій і станів мовця. Цей факт зумовлює лінгвальний статус цих одиниць як засобів передачі невербальних компонентів комунікації в зоровому каналі зв'язку, де невербальні сигнали реалізуються у вигляді сенсомоторних реакцій органів зору під час усного спілкування. У писемному мовленні "невербальний знак усного спілкування отримує лінгвальну форму" (Серякова, 2012), і входить до корпусу мовних і мовленнєвих номінацій різної структури та змістового наповнення.

Відомо, що в різних культурах зорові сигнали мають різне семіотичне і комунікативне навантаження. Проте у межах однієї культури вони незмінні у тому сенсі, що мають постійні значення. Так, номінація *to screw up one's eyes (примружити очі* в українській мові) в деяких європейських та англо-американській лінгвокультурах є позначенням знаку зорового коду, який описується з точки зору такої фізичної реалізації, як "злегка стискуючи повіки, прикрити очі", що означає "зафіксувати увагу на комусь / чомусь". Номінації *to wink at someone, to give someone a wink (підморгувати)* позначають дещо схоже на пропозицію адресатові взяти участь у якійсь спільній справі, прихованій від уваги оточуючих, яку, слідом за Г. Ю. Крейдліним, визначаємо як "я з тобою зараз заодно". Такі номінації на позначення широко розплющених очей, як *eyes open wide, round eyes, big eyes тощо* передають різні ступені здивування, приголомшення, сильне бажання та зацікавлення. Напівзаплющені чи повністю заплющені очі (*closed eyes, eyes screwed up* тощо), або фіксований погляд (*eyes fixed at, an intent look, to rest one's eyes on,* тощо) свідчать про концентрацію уваги, задумливість, сум, журбу, зажуру тощо. Виявлено, що номінації зорового коду досить часто асоціюються з вираженням емоцій, почуттів та внутрішніх станів мовця і повідомляють про людину набагато більше, ніж будь-що інше, оскільки репрезентують "духовні акти, що виходять із середини" (Крейдлин, 2002).

У лінгвокультурному аспекті типовий сценарій вираження емоційних стосунків комунікантів у дискурсі реалізується відповідно до поняття культурного сценарію А. Вежбицької: "Коли комунікант А має відчуття чогось

щодо адресата Б, то неприпустимо говорити Б, що А це відчуває; якщо Б бачить А, то Б має сам за поведінкою А зрозуміти те, що А відчуває, і показати це поглядом або жестом" (Вежбицкая, 1996). Кожний соціум у процесі еволюції виробляє типові моделі застосування знаків зорового коду та стереотипні мовні способи їх позначення та інтерпретації, які закріплюються у різного роду фразеологізмах: ідіомах, прислів'ях, пареміях тощо. Так, номінація *to turn a blind eye on* зазвичай вживається метафорично й позначає свідоме ігнорування, неувагу до когось / чогось; *to look (straight, right) in the eye* зазвичай позначає "бути чесним, повідомляти правду"; *seeing is believing* відображає пріоритет сприйняття на власні очі як головний інструмент отримання інформації та гарантії її достовірності*; for the sake of someone's beautiful eyes [out of liking, for nothing]* відображає стереотипне уявлення про красиві очі як достатній критерій симпатії, здійснення впливу задля досягнення власних цілей*;* сталий вираз *an eye for an eye, a tooth for a tooth (око за око, зуб за зуб (Lex talionis))* свідчить про аксіологічний аспект людського ока для англомовного соціуму, адже очі як орган зору є цінністю*;* номінація візуального контакту *to see eye to eye with someone* сьогодні є вторинною номінацією із значенням "бути згідним з кимось, добре розуміти, підтримувати когось", чим закріплюється цінність для представників англомовного соціуму добрих міжособистісних стосунків. Усталений вираз *to look someone in the eye* відображає чітке уявлення представників англомовного соціуму про очі як індикатор щирості.

На переконання А. Вежбицької, в усіх культурах важливе зорове сприйняття й описи побаченого, усі мови мають слово на позначення зору, зорове сприйняття описується як складне й інтегральне, що включає форму, колір, фактуру та багато інших ознак, які розглядаються як неподільне ціле – концептуальна універсалія, що виникає в результаті емпіричних досліджень різних вчених, у рамках теорії семантичних примітивів (Вежбицкая, 1996).

Семіотична система зорового коду слугує для передачі безлічі мовчазних повідомлень, що підтверджує наявність таких стертих метафор, як *його (її) очі*

говорили багато про що; очі світилися від радості; шалений блиск в очах; витріщитися круглими очима (his eyes were eloquent; eyes shine like diamonds, mad glimmer in the eyes, to stare round-eyed, etc.). Окрім цього, за допомогою знаків зорового коду здійснюється вплив на комуніканта: *пронизати очима; вбити поглядом; подарувати радісний погляд; his eyes were open-wide, staring at me fixedly*. Це засвідчує, що знак зорового коду тісно пов'язаний із почуттями, емоціями, думками, бажаннями, устремліннями та намірами людини і містить певні пропозитивні структури як джерело інформації щодо соціокультурних характеристик мовця, його психоемоційних станів і прагматичних інтенцій.

У соціокультурній взаємодії виділяють соціальні, комунікативні та культурні функції зору. Зокрема, серед культурних функцій виокремлюється охоронна функція (Крейдлин, 2002), суть якої полягає в тому, що у багатьох народів око традиційно вважається отвором, через яке "душа потрапляє в тіло людини та покидає його", а також "дверима" для добрих і злих духів. Цим пояснюється той факт, що сотні амулетів у різних народів виконані у формі ока, а в сучасній англійській та українській мовах існують усталені словосполучення *evil eye, bad eye* (*зле, злостиве око*) на позначення наврочення.

Виявлено, що в англомовній культурі номінації зорового коду слугують засобами передачі емоційних станів приязні / неприязні, жадання, бажання, довіри / недовіри, любові / ненависті, ніжності, розуміння, збентеження, сорому тощо, що підтверджується наявністю в сучасній англійській мові відповідних номінацій, зафіксованих в лексикографічних джерелах: *an angry, irate look (гнівний погляд), a surprised look (здивований погляд), a look from under the brows (погляд спідлоба), to look down upon (дивитися звисока), a coy glance (соромливий погляд), a blank look (пустий погляд)* та ін. Це свідчить про значний прагматичний потенціал номінацій зорового коду в дискурсі.

У художньому дискурсі виявлено низку прагматичних функцій номінацій зорового коду в лінгвокультурному аспекті, а саме: 1) когнітивну (сигнал думки та ментального стану), дескриптивну (показник особистісних і соціальних характеристик мовної особистості), регулятивну (засіб регуляції процесу

комунікації), емотивну (сигнал емоцій, психоемоційних станів та особистого ставлення мовця), волюнтативну (показник прагматичних інтенцій, стратегій і тактик комуніканта). Установлено, що в сучасному англомовному художньому дискурсі значну кількість складають номінації, функціональним призначенням яких є передача емоційних станів (майже 26 %). Доведено, що волюнтативна функція номінацій зорового коду найбільше співвідноситься з впливом на комуніканта та вираженням прагматичних інтенцій мовця. Частка цих номінацій у досліджуваному корпусі складає майже 14 %. Такі номінації здатні повністю заміщувати вербальний компонент комунікативного акту і функціонувати як повнозначні інструменти перформативності.

Висновки. У лінгвокультурному аспекті в межах досліджуваного корпусу виділено п’ять комунікативних функцій номінацій зорового коду, зокрема емотивну, регулятивну, волюнтативну, когнітивну та дескриптивну. З’ясовано, що емотивна та волюнтативна функції корелюють із реалізацією прагматичних інтенцій та впливу на комуніканта в англомовній лінгвокультурі.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в можливості проведення комплексних досліджень англомовних номінацій зорового коду в порівняльному та перекладацькому аспектах.

Список використаних джерел

1. Абрамова, Н. Т. (2001). Являются ли несловесные акты мышлением? *Вопросы философии*. №6. (сс. 68–82).

2. Вежбицкая, А. (1996). *Язык. Культура. Познание*. (с. 416). М.: Русские словари.

3. Крейдлин, Г. Е. (2002). *Невербальная семиотика: язык тела и естественный язык*. (с. 592). М.: Новое литературное обозрение.

4. Серякова, И. И. (2012). *Невербальный знак коммуникации в англоязычных дискурсивных практиках: монография*. (с. 280). К.: Изд. центр КНЛУ.

5. Солощук, Л. В. (2006). *Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі*. (с. 300). Харків: Константа.

Г. П. Литнєва,
кандидат педагогічних наук
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Національний Транспортний Університет

TEACHING ENGLISH VIA GROUP-BASED DISCUSSIONS

One of the most successful ways in learning English is known as innovative techniques. A new level of awareness and appreciation for the power of innovative techniques as means of both engaging students in communication and developing their skills can be regarded among its assets. This article deals with the problem of using innovative methods of teaching on the case study example. Case studies present realistic, complex and contextually rich situations and often involve a dilemma, conflict or problem that one or more students in the case must discuss. The main aim of this method is that it develops practical and critical thinking, involves students in the process of active thinking and practice.

Analysis of recent publications, performed by D. Brown (2001), D. L. Rogers (2012), J. C. Richards, S. C. Farrel (R. Benbunan-Fish, S. R. Hiltz (2005), Y. P. Surmin (2002), V. Bobienko (2003) and others investigate and describe the problems facing the case studies method implementation in the process of teaching higher school students.

Before presenting the case study scenario it is necessary to outline major assignments tasks of the case study method implementation.

Most standard case study tasks have the following common elements:

- Supporting data. It can range from quoted statements to various documents, images, video or audio.
- A description of the problem's context (in the field of industry, law, business, in everyday situations etc.).

- A decision maker who is grappling with some problem that needs to be solved.

Case study method develops the students' skills in problem solving, decision making in complex situations, learning communication with people of various groups, coping with ambiguities.

Teaching professionally oriented communication requires that teacher and students possess a number of developed communicative abilities, such as: ability to perceive and evaluate the information both in verbal and non-verbal form; ability to carry out diagnostics and analysis of the problem; ability to take part in a discussion; ability to participate in collective decision-making.

An effective case study is one that, according to Davis: tells a "real" and obvious or clear-cut right answer; encourages students to think and take a position; provides plenty of data about character, context, actions, location (Davis, 2012).

In spite of the fact that there are lots of variations in how case can be used, these steps provide a common basis how to conduct discussion. The ***aim*** **of this article is to:**

- give group enough time to read and think about the case;
- introduce the case and give some instruction for how to approach it;
- form groups and monitor them to be convinced that all the students are involved in discussion;
- make groups present their solutions;
- ask questions for clarification and to move discussion to another level;
- synthesize issues raised.

The scientific results and further research perspectives are illustrated in the case study practical implementation workout. The case study examples have been elaborated and published in the manual "International Trade (Business and Law)," H. Lytnieva, 301 p., 2007.

Example of case study

The title of the case is "Opening McDonald's in Skadovsk" (8)

Background information

(concerning the history of McDonald, its main organizational principles, etc.)

Problem

McDonald plans to expand its fast-food market in Ukraine and open some restaurants in Skadovsk. The Marketing Department of MACs in Ukraine has organized an informal department meeting to brainstorm the ideas for the openings of MACs in the south of the country.

Task

You are members of the Marketing Department of McDonalds. Work in groups of 4 or 5 persons and brainstorm the points listed in the rough notes. Then meet as one group and choose best suggestions for further study (see role distribution on page …).

Brainstorming Session

Each group of students should answer the questions presented in the case (10-15 questions) in their own specific way, comment and evaluate them.

Examples of questions:

1. Will citizens of Skadovsk prefer McDonald's to their local restaurants and why?
2. Will there be any problems with hiring and training local staff?
3. Will you keep to the same standardized operating procedures that have been the hallmark of its success in the United States?
4. Will you add any local products on the MAC menu? (In Brazil, for example, McDonald sells a soft drink made from guarana, an Amazonian berry).
5. Will you avoid the suburban location typical for the United States and stress urban sites that consumers can walk to?
6. Will you set up a joint venture that will play a key role in learning and transplanting the organization's values to local employees? etc

Writing

As Marketing Manager for McDonald's, write a memo to the directors of the company informing them of the key ideas which came out of the brainstorming session you attended. You should indicate which ideas you favour and why.

Organizing a Group Discussion

When presenting the suggestions of your brainstorming session the following role distribution is proposed:

Role 1: Leader

- Starts the activity
- Makes sure everyone participates
- Keeps everyone on subject
- Keeps the discussion moving
- Keeps track of the time

Role 2: Reader

- Read aloud the instructions, case study and questions

Role 3: Summarizer

- Explains the situation or problem in his or her own words, without reading
- Makes sure everyone understands the situation

Role 4: Reporter

- Reports the group's results or ideas to the class

Role 5: Observer2001

- Observes the group or an individual
- Fills out observation forms

During each discussion, all group members should participate actively. Each person presents ideas, supports these ideas with examples, details and reasons, asks others for their ideas.

References

1. Benbunan-Fish, R., Hiltz, S. B. (1999). Educational Applications of CMCS: Solving Case Studies through Asynchronous Learning Networks (p. 123). [4th ed.]. JCMC, Retrieved from http://www.ascise.org/jcmc/vol4/issue3/in-dex.htmmlthe

2. Brown, H. D. (2001). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy* (46 p.). [2-nd ed.]. New York: Addison Wesley Longman.

3. Davis, B. G. (2012). Tools for Teaching. San Francisco: Jossy-Bass. Eberly Center Teaching Exellence and Educational Innovation. Retrieved from

http://www.cmu.edu/teaching/designteach/teach/instructionalstrategies/casestudies.html

4. Lytnieva, G. P. (2007). *International Trade (Business and Law)* (p. 301). *pidruchnik*.(p.301). Kyiv: Zovnishnya torgivlya, Elga.

5. Richards, J. C. Farrell, Tomas, S. C. (2005). *Professional Development for Language Teachers* (202 p.). Cambridge: Cambridge University Press.

6. Rogers, D. L. (2012). A Paradigm Shift. Technology Integration for Higher Education in the New Millennium. *Educational Technology Review.* (pp. 19–33).

7. Бобиенко, О. М. (2003) Теоретические подходы к проблеме ключевых компетенций. *Вестник ТИСБИ.* Взято з: http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2003/issue2/cult3.php.

8. Сурмин, Ю. П. (2002). *Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода: учебник* (с. 286). Киев: Центр инноваций и развития.

О. Д. Макєдонова,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри викладання другої іноземної мови
Запорізький національний університет

РЕКЛАМА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ І ЛІНГВАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Світ початку XXI століття переживає “інформаційний бум”. Суттєвих змін зазнають інформаційний простір, інформаційна політика, розвиваються новітні технології. Спеціалісти з теорії масової комунікації наголошують на тому, що людство нині вступає в еру складних процесів комунікативної революції, інформаційних вибухів, які впливають на становлення нового світового порядку. Таким епохальним зрушенням сприяє глобальний розвиток систем масової комунікації, які мають потужну владу над масовими аудиторіями, впливають на суспільну думку, нав’язують політичні орієнтації, змінюють стратегію поведінки (Зарецька, 1999). Так, ***актуальність*** теми дослідження зумовлена зростанням ролі реклами в сучасній англійськомовній

лінгвокультурній спільноті та необхідністю комплексного аналізу реклами, а ***метою*** даної розвідки є дослідження соціокультурного і лінгвального аспектів зазначеного феномену.

Реклама, разом із такими засобами мас-медіа, як пропаганда, агітація, зв'язки з громадськістю є невід'ємною складовою цього комунікативного процесу. Сьогодення вже не можливо уявити без рекламного фону. Міцно увійшовши у життя сучасної людини, реклама активно проникає у діяльність суспільства, всі його інститути, впливаючи на поведінку людей (Макєдонова, 2017).

Як зазначалося ще у другій половині XX століття, за масштабами впливу і формуванням ціннісних уявлень, орієнтирів соціуму, рекламу можна порівняти з такими загальноприйнятими інститутами соціалізації, як родина й освіта (Percy, 2005), а на сучасному етапі цей вплив набув ще більших масштабів. У той же час, необхідно зазначити, що реклама, як вид соціальної інформації, фактично не ставить перед собою чітких соціальних цілей і не несе відповідальності за наслідки своєї діяльності.

Реклама є органічною складовою масової комунікації, яка комплексно впливає на формування поглядів та переконань суспільства. Зважаючи на її цілі (інформування аудиторії про товари або послуги та переконання адресата щодо їх придбання), можна стверджувати, що рекламний дискурс відповідає основним завданням комунікативного простору. Особливістю реклами як виду масової комунікації слід вважати, на наш погляд, проблему ефективності рекламного повідомлення, для забезпечення цілей якого копірайтери аналізують, зокрема, психологію людей, їхні мотиви, потреби, цінності.

Звертаючись до такого суспільного феномену як реклама, необхідно визначити, що ми розуміємо під цим явищем. Слід наголосити, що на сьогодні в науці не існує єдиного тлумачення реклами, адже зазначене явище є релевантним для цілої низки гуманітарних дисциплін (Макєдонова, 2017). Зрозуміти суть реклами як соціокультурного явища у мовознавстві допомагають результати досліджень у галузях економіки, соціології,

психології, теорії масової комунікації тощо. Об'єднує визначення сутності реклами у різних галузях гуманітарних наук те, що спеціалісти цих наук вважають, що рекламна діяльність безпосередньо пов'язана з комерційною, із процесом купівлі (продажу) товару або послуг.

Аналізуючи визначення "реклама", можна виокремити два основні підходи до його дослідження: *економіко-інформаційний підхід* (представлений у законодавчих актах, працях економістів, укладачів рекламних текстів) та *культурно-комунікативний підхід* (представлений у роботах з психології, журналістики, соціології, теорії масової комунікації).

Орієнтуючись на економіко-інформаційний підхід, економісти аналізують рекламу як елемент маркетингу і визначають її як найпереконливіший і найдешевший спосіб інформування потенційних споживачів про відповідний товар або послугу. Спеціалісти з піар-технологій визначають рекламу як друковане, рукописне, усне або графічне повідомлення про товари, послуги або суспільний рух, відкрито опубліковане рекламодавцем й оплачене з метою збільшення обсягів збуту, розширення клієнтури, одержання голосів або суспільної підтримки. Також реклама визначається як будь-яка оплачена форма презентації й просування товарів і послуг конкретного рекламодавця. Таке тлумачення є релевантним для сфери маркетингу, що, на нашу думку, відбиває основну прагматичну мету реклами (Макєдонова, 2017).

Послуговуючись культурно-комунікативним підходом, який дозволяє аналізувати рекламу як суспільне явище, цей феномен можна пояснити як комплекс інтенцій, що мають на меті привернути увагу потенційного покупця, представити йому реальну або уявну користь від придбання товару (Barton, 2013). До реалізації основних цілей можна віднести і таку, як прагнення створити образ компанії, виробника, якому можна довіряти, сформувати потребу у товарі (послузі) (Мокшанцев, 2009). Тим самим виконується і маркетологічна функція прискорення товарообігу та сприяння збуту продукції.

Сучасна журналістика теж розглядає рекламну діяльність з культурно-комунікативної позиції і тлумачить її як самостійний різновид публічної інформації, і тим самим, як "відгалуження масової комунікації". Вважається, що результатом такої діяльності є створення інформативно-образних, експресивно-сугестивних текстів, адресованих групам людей з метою спонукання їх до потрібних, із погляду рекламодавця, виборів і вчинків. У цьому випадку імпліцитно врахована позитивна оцінка, оскільки змусити скористатися товаром або послугою, представленими у рекламі, можливо тільки при презентації позитивної інформації (Макєдонова, 2017).

У визначенні реклами з точки зору соціології вчені дотримуються думки, що це вид інформаційної діяльності, певна соціальна інформація, що діє на споживача з метою задоволення створених потреб. Таке трактування поняття "реклама" є, на наш погляд, близьким до лінгвістичної інтерпретації, тому, що в ньому реклама вже розглядається як певний вид інформації, що передається лінгвальними і паралінгвальними засобами (там само).

У межах культурно-комунікативного підходу феномен реклами також аналізується з огляду на прикладну комунікацію, оскільки адресант намагається внести зміни у поведінку адресата й акцентується увага на тому, що "людина, ймовірно, переносить оцінку достовірності інформації з контексту на повідомлення" (Почепцов, 2003). Такий висновок робиться передусім для піар-технологій, але, безперечно, це необхідно також для позитивного сприйняття адресатом реклами, оскільки достовірність рекламного повідомлення обов'язково перевіряє свідомість (підсвідомість) особистості, що здійснюється на основі наявного досвіду (Макєдонова, 2017).

З огляду на масову культуру, рекламну діяльність розглядають як одне з джерел її розвитку, оскільки реклама як соціокультурне явище є "соціальною технологією спрямованої інформаційної дії, мета якої – надати конкретного напряму масовій або груповій активності" (Смирнова, 2003). Вважається, що реклама є не тільки інформаційним феноменом, а й лінгвальним, який базується на культурних, моральних, політичних, ґендерних, економічних уявленнях того

або іншого соціуму й містить інформацію про стан і тенденції його розвитку (Макєдонова, 2017).

На нашу думку, слід враховувати зазначені підходи, що дозволяє нам надати визначення реклами з лінгвістичної точки зору. Узагальнюючи наведені визначення поняття *"реклама",* наголосимо, що це явище ми розуміємо як комунікативну діяльність, що передає певну інформацію соціокультурного характеру про товари або послуги, і в той же час, фактично віддзеркалює існуючі соціальні відносини у певному суспільстві. Мета реклами – вплинути на свідомість або підсвідомість потенційного споживача у такий спосіб, щоб спонукати до придбання рекламованого товару (послуги) (там само).

Висновки. На сучасному етапі розвитку реклама набула статусу соціокультурного інституту, що має значний потенціал позитивно впливати як на окрему особистість, так і на суспільство загалом. Ми розуміємо явище реклами у поєднанні економіко-інформаційного та культурно-комунікативного підходів у вигляді комунікативної діяльності, що передає певну інформацію соціокультурного характеру про товари або послуги і, в той же час, фактично віддзеркалює існуючі соціальні відносини у певному суспільстві (Макєдонова, 2017). З огляду отриманих результатів ***перспективним*** вважаємо подальше дослідження статусу реклами та її функцій у сучасному культурно-комунікативному процесі.

Список використаних джерел

1. Зернецька, О. В. (1999). *Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини* (с. 7–19). К.: Освіта.

2. Макєдонова, О. Д. (2017). *Лінгвостилістична організація та прагматичне функціонування англійськомовного рекламного дискурсу* (с. 14–17): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови". Запоріжжя.

3. Мокшанцев, Р. И. (2009). *Психология рекламы* (с. 126). Новосибирск: Новосибирское соглашение.

4. Почепцов, Г. Г. (2003). *Теория коммуникации* (с. 417). М.: Рефл-бук.

5. Смирнова, Т. В. (2003). *Когнітивні механізми формування рекламного іміджу* (с. 3–15): автореф.дис.на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.10.01.08 "Журналістика". Київ.

6. Barton, D. (2013). *Language Online: Investigating Digital Textsand Practices* (p. 144). L. Carmen. Routledge.

7. Percy, L. (2005). *Strategic Advertising Management* (p. 301). N.Y.: Oxford University Press.

K. V. Maksymova,
senior lecturer of Ukrainian and foreign department,
Kharkiv State Academy of Physical Culture

MODERN TRENDS FOR THE FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

Problem statement. Modern processes of European integration taking place in Ukraine, in particular, joining the European educational space, encourage conceptual changes in the higher education system, especially in physical culture and sports. The expansion of external relations in the field of education necessitates the introduction of European educational standards to the content of higher education, the formation of a new approach to the educational process aimed at training highly qualified specialists of physical culture ant sports, who can quickly adapt to current trends and competition in the global labor market.

Relevance. Based on the general scientific analysis of the works of domestic and foreign researchers, the state of the problem of formation of the competence approach in modern education is revealed by many scientists. But the problem of formation of foreign language communicative competence of future specialists in the field of physical culture ant sports is not fully explored so it is relevant nowadays.

The professional activities of future specialists of physical culture and sports are associated with daily sports communication, which is increasingly taking place at the international level. It is the need to be ready for real communication in foreign languages both with athletes and in a foreign language environment during their professional tasks, and therefore determines the need for the knowledge of foreign languages, especially professional communication skills.

Purpose and scientific results. The main purpose of professional training is to create a pedagogical strategy aimed at achieving free professional communication with foreign coaches and athletes. An important aspect in the development of foreign language communication skills is primarily related to the introduction of a competency-based approach to the structure of training, which involves the formation of the ability to quickly adapt to current global trends in the field of physical culture ant sports.

The basic requirements for professional training of future specialists of physical culture ant sports are regulated by the laws of Ukraine "On Higher Education" (The laws of Ukraine, 2014). The quality of society depends on the activities of professionals of physical culture ant sports, which determines the relevance of proper training for professional tasks. Modern educational trends in the system of sports education are aimed at qualified professionals on the need to educate specialists ready to perform daily professional tasks in the field of physical culture and sports, which requires gaining a set of key competencies.

Determinants for the successful performance of professional tasks – professional competencies, they are a necessary prerequisite for the work of a specialist in the field of physical culture ant sports. General competencies are defined as universal, which can be inherent in a specialist of any specialty who has received higher education (Besnier, 2013).

In the process of forming foreign language communicative competence of future specialists in the field of physical culture and sports during learning foreign languages both traditional, and interactive teaching methods are effective. Traditional teaching methods include: grammar-translation method (study of grammar rules and

giving relevant examples, explanation is carried out in the native language); direct method (vocabulary and its explanation are carried out in a foreign language) and grammar classes are reduced to the study of the most important points.

Spoken language plays the leading role in physical culture ant sports. Significant disadvantages of traditional methods of teaching foreign languages focus on the reproductive nature of students' thinking, which does not contribute to the development of professional skills (Celce-Murcia, 2008).

Thus, the expediency of using innovative teaching methods is undeniable, as they are aimed at facilitating the assimilation and memorizing professional material and the formation of a set of professional competencies, including foreign language communication.

The main forms and methods of innovative learning are sports (role) games, project method, problem-based learning, web-quests, etc. Sports game is a modeling of real activity in a specially created problem situation. It is a means and method of preparation and adaptation to work and social contacts, a method of active learning that helps to achieve specific goals and structure the system of sports relations of participants (Louhiala-Salminen & Kankaanranta, 2011).

The main principle of the sports game is that the players perform the same task, following the rules of the discussion, which allow them to develop the skills of the group. At the end of the time, the answers are analyzed and evaluated. The peculiarity of the sports game method is the possibility of creating situations as close as possible to real professional activity. The use of innovative teaching methods creates prerequisites for the development of problem thinking in future specialists of physical culture and sports, as well as the ability to properly construct communicative situations.

In order to study the peculiarities of development and formation of foreign language communicative competence of students majoring in physical culture and sports a set of sports games was introduced. They include developing and educational components of learning. In the field of physical culture and sports there is not only the ability to perform complex and diverse professional tasks, but also there is

continuous self-improvement of professional knowledge, skills and abilities. This trend is due to the significant intensity of information and content of the educational space, which encourages a reorientation from the acquisition of knowledge to the formation of skills of independent work with a large amount of new information (Melnyk, 2012).

Conclusions and prospects for further research. So, nowadays one of the main requirements for modern specialists in the field of physical culture and sports is the knowledge of foreign languages. Given this, the problem of improving foreign language training becomes particularly important in the field of particular sports. It is an indisputable fact that the educational material is much better assimilated when discussing speech situations close to everyday professional tasks, and can also be used in the process of real communication with representatives of foreign countries.

Thus, the unconditional advantages of using innovative teaching methods are not only the possibility of broadening knowledge of foreign languages, but also the development of foreign language communicative competence of future specialists in the field of physical culture ant sports that is our perspective for future research.

References

1. Besnier, N. (2013). Language on the edge of the global: Communicative competence, agency, and the complexity of the local. *Language & Communication.* Vol. 33 (4) (pp. 463–471).

2. Celce-Murcia, M. (2008). Rethinking the Role of Communicative Competence in Language Teaching. In E. A. Soler, M. S. Jorda (Eds). *Intercultural Language Use and Language Learning.* Springer, Dordrecht.

3. Louhiala-Salminen, L., Kankaanranta, A. (2011). Professional communication in a global business context: The notion of global communicative competence. *IEEE Transactions on professional communication.* Vol. 54 (3). (pp. 244–262).

4. Melnyk, E. (2012). Communicative competence as a factor for improving the professional activity of a teacher. *Scientific support of staff advanced training*. 1 (10) (pp. 80–84).

5. The laws of Ukraine "On Higher Education" (2014). Взято з: https://mon.gov.ua/eng/ministerstvo/poslugi/viznannya-inozemnih

А. І. Мамедова
кандидат філологічних наук, доцент
Запорізький національний університет

АНАЛІТИЧНІ ЗАГАДКИ-ІСТОРІЇ ТА ЇХ СИНТАКСИЧНА СИСТЕМА

Мовні одиниці, що знаходяться у центрі уваги сучасної лінгвістики часто розглядаються з синкретичної точки зору, тобто мова йде про комплексний підхід до їх вивчення (Корбозерова, 2003, Приходько, 2002). Особлива увага концентрується в останній час на простих синтаксичних конструкціях з їх складовими частинами, а також на складних пропозиціях, їх моделювання і існуванню в різних дискурсах (Meibauer, 2001). Незважаючи на те, що синтаксис і синтаксичні одиниці є досить дослідженою темою в роботах сучасних лінгвістів, синтаксичним структурам малих фольклорних форм практично не приділялося уваги. Саме цей факт і обумовлює актуальність даної роботи. Її об'єктом виступають аналітичні загадки-історії, а предметом – їх синтаксична організація. Аналітичні загадки-історії (надалі АЗІ), як і звичайні традиційні загадки, відносяться до малих фольклорних форм. АЗІ представляють собою невеликі за обсягом історії-розповіді, часто кримінального, містичного або побутового характеру. Кожна аналітична загадка-історія включає в себе не тільки сам текст загадки, але і кілька підказок, які допомагають вирішити поставлену задачу і текст розгадки:

"**Tränen zu Lottogewinn**"

Als er von seinem Lottegewinn erfuhr, weinte er. Warum?

a/ Er weinte vor der frohen Botschaft;

b/ Er war ganz normal gestimmt, also weder traurig noch überglücklich {*Er schnitt gerade Zwiebeln, als er im Radio von seinem Glück erfuhr*}.

Синтаксична організація даного виду загадок може бути розглянута тільки в комплексі, а саме, окремо може бути розглянута синтаксична структура самого тексту загадок, їх підказок і їх відповідей. Найбільш простий представляється нам синтаксична структура підказок АЗІ. Всі вони представлені виключно мікротекстами, що складаються з простих поширених речень або паратаксису: "**Messermord**" Jose erstrickt seine Geliebte und ist völlig überrascht, als sie verblutet. Warum? a/ Jemand hatte das Messer ausgewechselt; b/ Jose hat schon oft auf seine Geliebte eingestochen, doch war bislang nie etwas passiert {*In der Oper wird gerade Carmen gegeben. Bestandteil der Handlung ist es, dass der Held Jose seine Geliebte Carmen ersticht. Das geschieht normalerweise mit einem sogenannten Theaterdolch. Diesmal hatte aber ein Bösewicht den Dolch vertaucht, um sich an der Opernsängerin zu rächen. Jose hat also unwissentlich einen richtigen Dolch in der Hand und er ersticht ohne Absicht Carmen*}. При цьому сполучниковий та безсполучниковий зв'язок розподіляється в паратаксисі в текстах підказок, практично, порівну.

У більш рідкісних випадках підказки представлені гіпотаксисом: "**Ausbrecher gestellt**" Der Ausbruch geling nicht. Die Verfolger holen den Mann rasch ein. Obwohl sie ihn erkennen, nehmen sie ihn nicht fest, sondern passieren ihn einfach. Warum? (a/ Der Verfolge ist sauer, dass die Verfolger nicht bei ihm bleiben; b/ Alle haben ein gemeinsames Ziel) {*Bei einem Radrennen haben die anderen Radfahrer den Ausbrecher eingeholt und hinter sich gelassen*}.

Спектр задіяних підрядних речень мізерний. Його репрезентантами виступають: додаткові підрядні речення темпоральні, умовні, атрибутивні: "**Killerheim**" Der zukünftige Killer wurde schon von seinen Eltern verlassen. Er wuchs bei Pflegeeltern auf, zeigte sich aber höchst undankbar, denn er brachte die leiblichen Kinder seiner Pflegeeltern um. Wie heißt der Killer? (a/ Seine Eltern brachten ihn zu den Pflegeeltern, die ihn gar nicht haben wollten; b/ die leiblichen Kinder der Pflegeeltern brachte der Killer um, indem er sie buchstäblich

hinausschmiss) {*Der Killer ist ein Kuckuck, der üblicherweise den Nachwuchs seiner "Pflegeeltern" tötet, um selbst mehr Futter zu bekommen*}.

Такий розподіл синтаксичних структур визначається роллю підказок при вирішенні загадок. Підказка повинна бути достатня коротка, оскільки вона на повинна містити в собі відповідь, але при цьому певний натяк на правильну відповідь в ній має бути присутній. Цим, на наш погляд, і визначається превалювання простих структур в підказках в аналітичних загадках-історіях.

Більш широкий спектр синтаксичних структур презентують безпосередньо самі тексти загадок. Вони являють собою, в основному, мінітексти, які складаються з цілого комплексу синтаксичних структур: простих речень; простих речень та паратаксису; простих речень та гіпотаксису; симбіозу простих речень, паратаксису та гіпотаксису.

Найбагатшою за своєю синтаксичною структурою є тексти відгадок. Вони демонструють ті ж самі групи, що й попередні частини аналітичних загадок-історій. Тексти, що складаються з простих речень; з простих речень і паратаксису, з простих речень і гіпотаксису, з простих речень, пара- і гіпотаксису.

Наведені вище викладки не дають повної картини синтаксичної структури аналітичних загадок-історій, тому що матеріалом для досліджень послужили тільки 150 текстів подібних загадок, що безсумнівно відкриває подальші ***перспективи*** в дослідженні цих представників малого фольклорного жанру.

Список використаних джерел

1. Корбозерова, Н. М. (2003). Передумови для змін у мові та мовленні. *Мовні і концептуальні картини світу.* С. 244–250.

2. Приходько, А. М. (2002). *Складносурядне речення в сучасній німецькій мові*. Запоріжжя: ЗДУ. 292 с.

3. CUS (2002). *Was ist hier passiert?* Eichborn A5G, Frankfurt am Main. 126 S.

4. Meibauer, J. (2001). *Pragmatik*. Tübingen: Starffenburg-Verl. 208 s.

С. А. Матвєєва
доктор філологічних наук, доцент
професор кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова

КОРПУС ТЕКСТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБРОБКИ МОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Останнім часом особливу увагу дослідників різних галузей лінгвістичної науки привертають питання формалізації мовних явищ та одиниць всіх рівнів із метою створення універсальних ресурсів зберігання, обробки, аналізу та використання мовного матеріалу. Одним із результатів розвитку автоматизованої обробки інформації стала поява нового напряму мовознавства – *корпусної лінгвістики*. Сьогодні дані корпусів активно використовуються в багатьох галузях гуманітарного знання, як то лексикографія, перекладознавство, соціолінгвістика, педагогіка тощо, а вивченню теоретичних і прикладних аспектів корпусної лінгвістики приділяється велика увага в світовому мовознавстві, що говорить на користь особливої ***актуальності*** зазначеного напрямку. ***Метою*** цієї роботи є окреслення основних шляхів використання ресурсів корпусної лінгвістики при роботі з мовним матеріалом.

За твердженням В. В. Жуковської, корпусна лінгвістика є “галуззю прикладного мовознавства, що займається визначенням загальних принципів побудови, обробки та експлуатації даних лінгвістичних корпусів (або корпусів текстів) із використанням сучасних комп’ютерних технологій, розробленням методики збору реальних мовних явищ – писемних та усних текстів, а також способів їх збереження та аналізу” (Жуковська, 2013).

Мовний корпус є однією з найсучасніших технологій, яка відкриває широкий спектр теоретичних та практичних можливостей дослідження. Це зумовлюється тим, що мовознавство як наука шукає нові шляхи підвищення

об’єктивності й достовірності результатів, які вона отримує при обробці мовних даних. У цьому відношенні саме корпусно-базований підхід дозволяє максимально швидко обробити великий обсяг інформації. Більше того, використання цифрових корпусів мінімізує суб’єктивний вплив дослідника на отримані результати та надає підґрунтя для виявлення й аналізу раніше неврахованих мовних явищ. Такий антропокосмічний вектор сучасної лінгвістики (Леміш, 2017) спрямовує наукові дослідження на перспективний шлях вивчення корпусу як такого, включаючи створення різних типів текстових корпусів (Н. П. Дарчук, Ю. І. Дем’янчук, Н. Є. Леміш та ін.).

Під корпусом текстів розуміється певним чином організоване електронне зібрання письмових і усних текстів природної мови, якому притаманні обов’язкові ознаки і яке призначене для вирішення конкретних лінгвістичних завдань (Демська, 2011). Визначаючи поняття “корпус” в мовознавстві, ми погоджуємось із І. В. Мейзерською, яка вважає корпус складною цілісною системою зі своєю логічною структурною організацією та диференціальними ознаками” (Мейзерська, 2014). Отже, у загальному розумінні лінгвістичний корпус – це представлений у цифровому форматі, великий за обсягом, уніфікований, структурований, розмічений і філологічно компетентний масив текстів природною мовою, доповнений системою керування – універсальними програмними засобами для пошуку та опрацювання різноманітної лінгвістичної інформації.

Новий підхід до систематизації й обробки текстів вимагає розроблення нової методології аналізу. І. В. Мейзерська зазначає, що текстові принципи аналізу не працюють для такої системи. На її думку, “корпус укладається на основі великої репрезентативної групи текстів, оброблених таким чином, що мовний матеріал розміщується за принципом конкордансу” (Мейзерська, 2014). При укладанні корпусу кожен текст маркується та поділяється на фрагменти, що ілюструють одиниці і групуються у вибірку контекстів. На відміну від звичайних текстів, що характеризуються лінійною, горизонтальною організацією, жанровою та стильовою специфікою, авторською

індивідуальністю, структурною та смисловою цілісністю, наявністю певної комунікативної мети, корпус не має спільної комунікативної мети (комунікативна мета простежується лише на рівні одного речення). Контексти в корпусі, "представлені в конкордансі, засвідчують функціонування мовної одиниці в різних стилях, сферах уживання, даючи широку картину реальної мовної практики" (Мейзерська, 2014). Таким чином, застосування корпусного підходу надає можливість вивчення будь-яких мовних одиниць у різних мовленнєвих жанрах, а також дозволяє визначити специфіку використання цих одиниць у різних видах дискурсу.

Частіше лінгвістичні корпуси використовують у морфологічних, лексикологічних та синтаксичних дослідженнях. Так, наприклад, корпусні бази дозволяють здійснювати пошук та статистичний підрахунок вживання заданих коренів, афіксів і флексій, завдяки чому вивчаються способи творення мовної одиниці. Лінгвістичні корпуси дозволяють отримати дані про конкретні форми слова і про цілі граматичні категорії (наприклад, системно-структурне дослідження морфології дієслова дозволяє виявити обсяг реалізації дієслівної парадигми та особливості використання дієслівних форм у сучасних дискурсах; категорії виду та видових протиставлень в сучасних текстах; категорії часу та явищ транспозиції тощо).

Головною передумовою для того, щоб корпус став корисним інструментом, є його відповідність дослідницькому завданню. Більше того, він повинен мати якомога глибшу розмітку, розгалужену анотацію для надання досліднику чи перекладачу всіх необхідних для досягнення цілей даних. Класифікація корпусів може відбуватися за різними показниками й параметрами, наприклад:

- корпуси повних текстів або фрагментів;
- дослідницькі корпуси: ілюстративні чи інтерпретаційні;
- письмові, розмовні або змішані корпуси;
- одномовні або багатомовні корпуси;
- синхронічні або діахронічні корпуси;

• статичні або динамічні корпуси;

• збалансовані або моніторингові корпуси;

• паралельні або порівняльні корпуси;

• малі, середні або великі корпуси,

• та інші.

Ю. І. Дем'янчук пропонує класифікацію корпусів за стилістичними та морфологічними ознаками:

Таблиця 1

Класифікація корпусів текстів

відповідно до стилістичних та морфологічних ознак (Дем'янчук, 2016)

Ознака	*Тип корпусу*
Тип даних	Писемні / мовні / змішані
Мова текстів	Український / англійський / тощо
Паралельність	Одномовні / двомовні / багатомовні
Художні властивості	Художні / діалектні / розмовні / термінологічні / змішані
Жанр тексту	Художні / фольклорні / драматичні / публіцистичні
Доступність	Доступні / комерційні / закриті
Призначення	Дослідницькі / ілюстративні
Динамічність	Динамічні / статичні
Розмітка	Розмічені / нерозмічені
Характер розмітки	Морфологічні / синтаксичні / семантичні / стилістичні
Обсяг текстів	Повнотекстові / фрагментарні
Хронологічний аспект	Синхронічні / діахронічні
Структура	Центральні й архівні Ядерні та периферійні

В узагальненому вигляді процедура корпусного аналізу включає в себе три основні кроки: ідентифікацію мовних даних за допомогою категоріального аналізу, співвідношення мовних даних за допомогою статистичних методів та інтелектуальну інтерпретацію результатів (Жуковська, 2013). Оскільки корпусні дослідження базуються переважно на емпіричному підході до аналізу мовного матеріалу, це дозволяє досягнути максимальної об'єктивності вивчення мови, унеможливлюючи або мінімізуючи суб'єктивні погляди

дослідника. Корпусно-базований аналіз є унікальним інструментом вивчення мови, завдяки якому можна здійснювати пошук у великих текстових масивах, одержувати дані про мовні одиниці та явища різних мовних рівнів (фонетичного, морфологічного, лексико-семантичного та синтаксичного): досліджувати частоту словоформ, лексем, граматичних категорій, синтаксичних конструкцій, визначати нетипові граматичні явища та конструкції, встановлювати найближче лексичне та граматичне оточення слова, за допомогою якого можна проаналізувати вживання слова в усіх характерних для нього колокаціях, колігаціях та синтаксемах.

Висновки. Таким чином, корпусно-базований підхід до аналізу мовного матеріалу демонструє широкий спектр можливостей дослідження окремих мовних одиниць і цілих текстів (від формальних компонентів до комунікативно-прагматичних особливостей). ***Перспективами*** подальших розвідок є напрацювання методологічного апарату корпусної лінгвістики в перекладознавчих дослідженнях та розроблення практичного інструментарію для використання корпусів перекладачами різних мов.

Список використаних джерел

1. Демська, О. М. (2011). *Текстовий корпус: ідея іншої форми* (с. 96). К.: НаУКМА.

2. Дем’янчук Ю. І. (2016). Різновиди корпусу текстів у процесі перекладу документів офіційно-ділового стилю. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія “Філологічні науки”. Мовознавство*. № 5 (с. 105).

3. Жуковська, В. В. (2013). *Вступ до корпусної лінгвістики* (с. 9, 20). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

4. Леміш, Н. Є. (2017). Корпусна метарозмітка спеціальних текстів з лінгвоантропогенезу. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*. Вип. 15 (с. 139, 143).

5. Мейзерська, І. В. (2014). Корпусний підхід у сучасній лінгвістиці:

перспективи і можливості застосування. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. Педагогіка. Психологія.* Вип. 28 (с. 56, 57).

Н. В. Маштакова,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова

ПРИНЦИПИ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТА КОГНІТИВНОГО ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРИСЛІВ'ЇВ ІЗ СЕМАНТИКОЮ ПРИКМЕТ

Лінгвокультурологічний підхід до вивчення мовних явищ базується на відомій теорії лінгвальної відносності Сепіра-Уорфа й передбачає вивчення мовного відображення культури певного народу.

В. фон Гумбольдт, вважаючи мову світом, що заповнює простір між внутрішнім світом людини й зовнішнім об'єктивним, наголошував: "Мова є ніби зовнішній прояв духу народів: мова народу є його дух, і дух народу є його мова, і важко уявити собі що-небудь більш тотожне" (Гумбольдт, 1984).

Особливо ***актуалізувалися*** лінгвокультурологічні дослідження наприкінці XX століття й пов'язані в слов'янському мовознавстві з працями В. Н. Телія, В. В. Воробйова, Н. Д. Арутюнової, Ю. С. Степанова, В. А. Маслової.

Метою нашого дослідження є опис лінгвокультурного та когнітивного підходів до вивчення прислів'їв із семантикою прикмет.

Так, В. А. Маслова пропонує три взаємодоповнюючі визначення лінгвокультурології, як-от: а) "галузь лінгвістики, що виникла на стику лінгвістики і культурології"; б) "гуманітарна дисципліна, що вивчає втілену в живу національну мову і виявлену в мовних процесах матеріальну й духовну культуру"; в) "інтеграційна галузь знань, що увібрала результати досліджень з культурології й мовознавства, етнолінгвістики й культурної антропології" (Культурология, 1998).

Прикмета, подібно до інших паремій, акумулює досвід, зорієнтована на практичне перетворення, але як особливий фольклорний жанр ще й зорієнтована на магічність (вірування, повторення знакових явищ тощо). З-поміж інших фольклорних жанрів саме прикмета є найрелевантнішою для лінгвокультурологічного дослідження. Принципи вивчення прикмет в обраному аспекті логічно витікають із загальнометодологічних концепцій лінгвокультурології, основною з яких є проблема мовної картини світу як центрального поняття й предмета лінгвокультурологічних досліджень. У свою чергу, мовна картина світу, виходячи з потреб людської практики, відображає прагматично найзначеннєвіші аспекти (Арутюнова, 1988; Кулькова, 2011), з іншого боку, прикмети є типовими прикладами наївно-побутового обґрунтування подій і явищ. Підсумовуючи вище зазначені постулати, в подальшому сфокусуємо увагу в дослідженні на твердженні про те, що прикмети є центральними репрезентантами мовної картини світу на надлексемному рівні.

Прикмета як специфічний об’єкт міждисциплінарного вивчення визначена в другій половині ХХ ст. спочатку у галузі етнографії й суміжних наук. За словами І. М. Пасічнюк, це був “справжній переворот”, учинений радянським і російським етнографом і лінгвістом Г. Л. Пермяковим. Його структурно-типологічна теорія (Пермяков, 1988), яка побудована на лінгвістичному підґрунті, змінила підхід до комплексного вивчення фольклорних жанрів, у тому числі й прикмет (Пасічнюк, 2003). Заслуга науковця передовсім полягає у застосуванні теорії кліше до вивчення фольклорних мікротекстів й уведення у зв’язку з цим спеціальної метамови.

Ще В. фон Гумбольдт спостеріг, що “насправді, розумова діяльність і мова допускають і викликають до життя лише такі форми, які задовольняють їх запитам” (Гумбольдт, 1984). Це зауваження справедливе щодо прикмет як мікротекстів, які є формалізованими результатами намагань задовольнити низку практичних потреб – передовсім прогностичності, накопичення досвіду, вияву віри тощо.

Так, М. О. Кулькова зазначає, що прикмети, акумулюючи в собі досвід поколінь, є особливими культурно маркованими текстами: “В семантиці цих знаків відбувається не лише розчленовування і категоризація континууму навколишнього світу, але й здійснюється його переосмислення, інтеграція нового знання в систему раніше набутої соціально-історичної інформації, формування емоційно-оцінного ставлення до нього відповідного етнокультурного співтовариства. Саме у цьому сенсі в першу чергу ми розглядаємо народні прикмети як лінгвокультурні тексти і як об’єкт лінгвокультурологічного вивчення” (Кулькова, 2011). Це ключове твердження можна екстраполювати у власне лінгвістичну площину: зміст і форма (членування, категоризація, знання), конотація (“емоційно-оцінне ставлення”), системність (інтеграція й переосмислення) тощо.

Факт наявності тотального зв’язку між спостережуваними явищами у прикметах різних мов дозволяє постулювати інший принцип – принцип зв’язку, який формулюємо так: назви двох об’єктів дійсності можуть мати спільну приховану семантику, якщо між їхніми денотатами існує підтверджений практикою причиново-наслідковий зв’язок. Підтвердження знаходимо в Т. С. Садової: “Ці взаємозв'язки виявляються між найрізноманітнішими сферами життя людини: світ реальний – світ ірреальний; побут – природа; побут – духовний світ тощо. Причому для прикмети характерне “відкриття” зв’язку між предметами, явищами, діями як в часі, так і поза часом” (Садова, 2004). Очевидно, що при аналізуванні семантичного вияву мовної картини світу, концептуалізованої в прикметах, необхідно допускати більш довільні асоціативні й приховані денотативні зв’язки, а також, зважаючи на те, що очікувані / передбачувані в прикметах явища є важливими з точки зору практики (аксіосемантика), особливу увагу необхідно приділити конотації. Остання, являючи собою емоційно-оцінне, культурологічне або експресивне додаткове значення, в прикметах як специфічних мікротекстах може бути “не локалізованою, а розлитою по всьому текстові, створюючи ефект підтексту”. Особливо застосовним до вивчення культурологічної семантики

прикмет є поняття конотації, висунуте Р. Бардтом: конотація “представляє собою зв’язок, співвіднесеність, анафору, мітку, здатну відсилати до інших – попередніх, подальших або зовсім їй не належних – контекстів, до інших місць того ж самого тексту” (Барт, 1993).

Культуролог С. М. Толстая, визначаючи в народному уявленні своєрідні “світи” або “кола”, які є ціннісними й уключають сферу реального й ірреального (потойбічного, бажаного, майбутнього), проєктує їх на функцію вірування, що є суміжним з предметом нашого дослідження. Ці, на думку авторки, “досить автономні кола (умовно “антропологічне” й “космологічне”), нерівноцінні за об’ємом і вмістом, кожне з них має своє внутрішнє членування й характерний набір мотивів, що розробляються, співвідносяться з різними сферами вірувань і представляються різними джерелами” (Толстая, 2000).

Отже, ще одним із принципів лінгвокультурологічного дослідження прикмет в різноструктурних мовах є виявлення й порівняння екстралінгвальної настанови прогнозування, вірування, повчання, застереження тощо. Прогностично така настанова сприяє специфічній побудові фрази й відповідній предикативній семантиці. На користь дотримання цього принципу свідчить висока ступінь клішованості прикмет, які є вторинними утвореннями за типом формул з мінімумом словесних варіацій (Кулькова, 2011).

Власне когнітивний підхід до вивчення прикмет видається простішим через більшу дискретність предмета дослідження. Так, О. Є. Тонкова вказує на те, що концептосфера народної прикмети містить категорії, “постульовані жанром прикмети й відбиті в мовленні: СПОСТЕРЕЖЕННЯ, УВАГА, НАСУЩНІСТЬ, ВІРА, МАЙБУТНЄ, СТРАХ (Тонкова, 2007), що може бути дослідженим в рамках окремих концептів. Лінгвіст пропонує вивчати КОНЦЕПТИ – назви “прикметоносіїв”: *Сонце, піднебіння, сорока, калина* тощо. Тематичні групи таких лексем-носіїв дослідниця називає “крипто класами”, наголошуючи на втаємниченій “предикації майбутнього”: “Виділення й опис криптокласів і відбитих в них концептів у вельми певній мовній формі –

це другий рівень аналізу прикмет (після тематичного їх ділення)" (Кулькова, 2011).

Висновки. Аналіз теоретичних питань лінгвокультурології й пропедевтичний підхід до вивчення прикмет дозволив сформулювати низку принципів їхнього лінгвокультурологічного аналізу. Визначені принципи можуть стати відправною точкою для розробки конкретних методичних підходів щодо вивчення прислів'їв із семантикою прикмет, що є ***перспективою*** подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Арутюнова, Н. Д. (1988). *Типы языковых значений*. (338 с.). Москва: Наука.

2. Барт, Р. (1993). *S/Z.* Москва: РИК культура: Ad Marginem. Взято з: https://admarginem.ru/product/rolan-bart-s-z/.

3. Гумбольдт, В. (1984). *Избранные труды по языкознанию: учебник* (с. 68). Москва: Прогресс.

4. Кулькова, М. А. (2011). *Когнитивно-смысловое пространство народной приметы.* (50 с.). (Автореф. дисс. д-ра филол. наук): Казань.

5. *Культурология*. *XX век*. *Энциклопедия* в *двух томах* (1998). *С. Я. Левит (Ред.). (640 с.). СПб: Университетская книга.*

6. Пасічнюк, І. М. (2003). *Поетика українських народних прикмет* (с. 42). (Дис. канд. філол. наук).: Київ.

7. Пермяков, Г. Л. (1988). *Основы структурной паремиологии*: *учебник.* (237 с.). Москва: Наука.

8. Садова, Т. С. (2004). *Народная примета как текст и проблемы лингвистики фольклорного текста* (с. 147). (Дисс. д-ра филол. наук): СПб.

9. Толстая, С. М. (2000). *Славянские мифологические представления о душе. Славянский и балканский фольклор. Народная демонология*. (сс. 52–95). Москва.

10. Тонкова, Е. Е. (2007). *Народная примета с позиций лингвокогнитивистики и лингвокультурологии* (с. 68). (Дисс. канд. филол. наук): Белгород.

М. Ю. Миколаєнко,
аспірантка кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова
(науковий керівник – д. філол. н., доц. С. А. Матвєєва)

МАНІПУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АДРЕСАЦІЇ В РЕКЛАМІ

У сучасному інформаційному суспільстві вплив реклами на аудиторію є безумовним, адже її роль, серед іншого, полягає у формуванні ціннісних орієнтацій та установок людей. Реклама – в певному розумінні – стала інструментом формування індивідуальної і навіть інколи національної свідомості. Завдяки рекламі можна впливати на споживачів, пропонуючи нові товари, послуги, ідеї та тенденції. Такі цілі реклами взагалі й рекламних текстів зокрема потребують розроблення спеціальних стратегій і тактик впливу на свідомість людини, одним із різновидів яких є маніпуляція з метою впливу на адресата.

Феномен адресата мовленнєвого твору привертав увагу таких дослідників, як Н. Арутюнова, Ф. Бацевич, Г. Почепцов, О. Селіванова та інші. Поетика адресата стала об'єктом дослідження М. Бахтіна, Ю. Лотмана, Г. Степанова. Р. Варт розкриває сучасне бачення поняття *адресат.*

У лінгвістичних дослідженнях останнього часу зустрічаються декілька одиниць на позначення адресата: *аудиторія, глядач, інтерактант, інтерпретатор, одержувач, партнер, публіка, реципієнт, співрозмовник, слухач, читач* та інші. Ф. Бацевич подає таке визначення поняття адресат: "особа, яка сприймає повідомлення і у відповідності зі своїми когнітивними стратегіями і конкретними конситуативними умовами інтерпретує повідомлення адресанта" (Бацевич, 2004). На думку І. Кириченко, адресат – це

“особа, яка сприймає скероване їй через різні інформаційні канали повідомлення, крізь призму власного “я”, досвіду, культурної картини світу, середовища, соціального стану, приналежності до певної культури, та схильна інтерпретувати отриману інформацію” (Кириченко, 2006).

Дослідниця О. Воробйова вводить термін *адресованість*. На думку вченої, адресованість є необхідною рисою для комунікації загалом, яку розглядають як семантичну складову повідомлення. Вчена розділяє поняття адресатності та адресованості. Адресатність можна асоціювати з міжкультурним складником семантики текстового повідомлення, завдяки якому втілюються різноманітні елементи суб’єкта мовлення. Адресованість співвідноситься з компонентом сприйняття семантики повідомлення для виявлення можливого адресата мовлення, що опредмечений у самому тексті (Воробйова, 1993).

Виходячи з понять *адресат*, *адресованість та адресатність*, можемо стверджувати, що *адресація в рекламі* – це процес передачі споживачу основної інформації про товар або послуги, окреслення низки характеристик.

М. Троян та М. Хижняк вважають, що “мовне маніпулювання – це відбір і використання таких засобів мови, за допомогою яких можна впливати на адресата” (Троян, 2011). Така маніпуляція передбачає результативний із точки зору адресанта вплив на адресата, який сприймає подібну інформацію. Інформація репрезентується у такий спосіб, що на її основі адресат “самостійно” робить певні висновки та в подальшому приймає рішення придбати товар.

Маніпулятивні технології часто застосовуються у рекламних повідомленнях, виходячи із загальних відомостей про адресата, тобто гендерної, вікової, соціальної, релігійної, політичної та іншої приналежності. Якщо говорити про італійську рекламу, то нерідко можна побачити зображення жінки в образі Мадонни, а чоловіка – в образі Давида. Жінка змальовується грацiйною, гнучкою, вона може повернути голову чи опустити очі. Якщо говорити про молодих незаміжніх жінок, то образ стає дещо приземленішим та

схожим на реальність. Вона – стильна, елегантна, впевнена в собі та приваблива. Прикладами є слогани: *L'Oreal – Perché io valgo, Karinzia – Profumo d'intesa*.

Чоловік на противагу постає впевненим мачо, до якого прикуті погляди протилежної статі. Він вродливий, сильний, з особливою уважністю слідкує за своєю зовнішністю. Італійський чоловік в рекламі – це не прояв нарцисизму, це прояв сили та мужності, що стає відголоском часів Великої римської імперії. Мужність та сила зображена у таких слоганах: *Lamette Gilette – Il meglio di un uomo, Axe – L'istinto di un uomo, Denim – Per l'uomo che non deve chiedere – mai!, Del Monte – L'uomo Del Monte ha detto sì*.

Вищенаведені слогани зображають жінок та чоловіків кращими – такими, якими (за задумом рекламодавця) їх роблять конкретні товари та послуги. Ця інформація адресується споживачам, які потенційно захочуть мати ті речі, якими володіють успішні та красиві, тому мету такої реклами – стимулювати продаж – буде досягнуто.

Ще одним видом маніпуляції в італійській рекламі є опис товару як найкращого у своєму роді, адже італійці – нащадки римлян і вони звикли до найліпшого. Прикладами можна навести слогани: *Amaro Lucano – Voglio il meglio, Acqua Levissima – Altissima, purissima, Levissima!, Mulino Bianco Barilla – Chi mangia sano trova la natura*.

Вплив адресації як маніпулятивної технології має як позитивні, так і негативні ознаки. З одного боку, споживачі купують товар, покращують умови свого життя завдяки певним товарам, виглядають красивішими, та, з іншого боку, є низка негативних характеристик маніпуляцій, коли люди женуться за брендами та купують непотрібні й дорогі речі. Створюючи подібний до чийогось імідж, люди втрачають власну автентичність.

Таким чином, маніпулювання як комунікативну стратегію часто використовують у рекламних текстах. В адресації можна знайти прояви маніпуляції, виходячи з гендерної, вікової та соціальної приналежності.

У ***перспективі*** вбачаємо продовження вивчення маніпулятивних технік в італійських рекламних повідомленнях та їх впливу на аудиторію.

Список використаних джерел

1. Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики* (с. 318). К: Академія.

2. Воробьева, О. П. (1993). *Текстовые категории и фактор адресата* (200 с.). К: Вища школа.

3. Кириченко, І. (2006). Місце терміна “адресат” у системі термінів комунікативної лінгвістики. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія “Проблеми української термінології”. № 559 (с. 194).

4. Троян, М. Ю., Хижняк, М. О. (2011). Мовні маніпуляції в рекламі. *Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону*: матеріали доповідей ІІ Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 18–20 травня 2011 р. (с. 199). Суми: СумДУ.

В. В. Місеньова,
доцент кафедри іноземних мов № 2
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ В ЮРИДИЧНОМУ ЗВО

Актуальність дослідження. В умовах глобалізації та євроінтеграції переосмислення соціальної ролі перекладача та його функцій у сучасному суспільстві знань умотивовує необхідність модернізації системи професійної підготовки перекладачів в Україні на тлі сучасних реалій, тенденцій розвитку світових освітніх систем, міжнародних стандартів.

Підготовка перекладачів у вищих юридичних закладах освіти має деякі особливості, зумовлені, по-перше, специфікою організації навчального процесу, по-друге, професійною спрямованістю сфери спілкування іноземною

мовою. Одним із шляхів розв'язання згаданої проблеми є підхід, який базується на розробці дидактичних стратегій, спрямованих на виконання певних завдань.

Дидактична стратегія включає чітко визначену мету і сукупність заходів, спрямованих на її досягнення, які охоплюють процес навчання від першого курсу до останнього.

Розглянемо варіант практичного втілення стратегії, спрямованої на формування професійної компетенції майбутніх перекладачів. Цій меті підпорядкована діяльність будь-якого вищого навчального закладу. У науковій літературі пропонується багато методів відповідної роботи. Але з огляду на специфіку навчання в юридичному закладі, необхідність економного використання часу і зусиль, звернемося до питання про можливості взаємозв'язку між лінгвістичними дисциплінами.

Кожна лінгвістична дисципліна, що викладається, має бути осмислена під кутом зору таких питань: яка інформація є суттєвою для перекладачів; у якій сфері діяльності вона актуалізується; що саме перекладач має добре знати і глибоко осмислити, з чим ознайомитися і взяти до уваги; що він повинен вміти і які з умінь мають стати автоматизованими, тобто навичками. Аналіз згаданих питань засвідчує, що в різних курсах значна частина інформації повторюється, але суб'єктами навчання вона сприймається як нова в контексті кожної дисципліни. Іншими словами, зв'язки між різними дисциплінами не є очевидними для студента. Якщо експлікувати ці зв'язки, допомогти впізнати відому інформацію, подану в іншому дискурсі, то сприйняття по-справжньому нових знань значно полегшиться (Пахомова, 2003).

Взаємозв'язок передбачає рух і в протилежному напрямі, тобто актуалізацію знань з інших дисциплін у курсі практичного перекладу.

В юридичному ЗВО взаємозв'язок між лінгвістичними дисциплінами має стати обов'язковим. Підкреслимо, що йдеться не просто про встановлення спільного між різними дисциплінами, а про своєрідну структурно-семантичну модель міждисциплінарних зв'язків, у якій подані питання, що повторюються в програмах різних лінгвістичних курсів, і встановлена оптимальна

послідовність їх якісного ускладнення; запропонована схема поетапної роботи над формуванням відповідних навичок засобами різних лінгвістичних дисциплін, а також форми та методи формування фахових якостей перекладача в процесі викладання теоретичних курсів.

Формування психологічних якостей майбутнього перекладача забезпечується більше формами та методами роботи з студентами, ніж її змістом. Відпрацювання швидкості реакції можливе за умови інтенсивного перекладацького тренінгу на заняттях з усіх дисциплін лінгвістичного циклу. Комунікативніть може бути сформована з допомогою активної практичної діяльності, мовленнєвого спілкування, що означає необхідність прийняття діяльнісного підходу до навчання (Бабич, 2013). Навички міжкультурної комунікації формуються в процесі ділових ігор, міжкультурного тренінгу і т. ін.

Запорукою бездоганного володіння рідною та іноземною мовами є активна мовна діяльність за всіма її видами – говорінням, читанням, аудіюванням та письмом. Можливості для такої діяльності необхідно створювати на заняттях не тільки з практичного курсу іноземної мови, а й із інших лінгвістичних дисциплін, а також у позааудиторний час.

Висновки. Стосовно другої з особливостей, що характеризують специфіку мовної діяльності в юридичному навчальному закладі, – сфери мовленнєвого спілкування – доводиться констатувати відсутність вичерпного дослідження проблем галузевого перекладу українською мовою та з української мови взагалі і у військовій галузі зокрема. Це пояснюється тим, що, по-перше, протягом тривалого часу об’єктом уваги теоретиків і практиків перекладу була переважно російська мова, по-друге, наразі ми переживаємо добу активного становлення української термінології у всіх галузях пізнання, в тому числі й в юридичній. Але перекладач не може чекати, поки процес становлення терміносистем хоча б відносно завершиться (абсолютно він не завершиться ніколи) – відповіді на питання йому треба віднаходити сьогодні. Ось чому визначення основних проблем галузевого і загального перекладу, які мають

розв’язуватися в Україні XXI століття, є важливим і практично необхідним у **подальшому дослідженні** галузевого перекладу.

Список використаних джерел

1. Бабич, Н. Д. (2013). *Практична стилістика і культура української мови: навчальний посібник* (с. 274). Львів: Світ.

2. Пахомова, Т. О. (2003). Міжкультурна комунікація як засіб підвищення професійної компетенції в навчанні перекладу. *Вісник Сумського державного університету. Філолологічні науки.* № 4 (сс. 190–193).

В. М. Москалюк,
доктор філософських наук, професор
зав. кафедри гуманітарних дисциплін
Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв

РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНТЕРСЕМАНТИЧНА ПРОБЛЕМА

Самим часом доведено, що світовий рівень культури складається з кращих надбань національних культур. У цих національних культурах через дію ментальної матриці того чи іншого народу відбувається чи не найтонше та найглибше осмислення людського буття. Це й підіймає окремо взяту національну культуру з рівня національної специфічності на рівень глибинної першооснови людства. Саме така здатність надає найкращим зразкам національних культур ознак універсальності, дозволяє говорити про них у всесвітніх категоріях.

Національна логосфера, котра поєднує поняття слова і смислу, і є вербально-дискурсивною сферою культури окремого етносу, може вийти з кола замкненості і отримати поштовх до подальшого розвитку, збагачення за допомогою якісних мовних перекладів. Зазначеним обумовлюється ***актуальність*** позначеної проблеми.

Метою нашого дослідження є обґрунтування думки про те, що в ситуації якісних перекладів мова стрімко відривається від репродуктивної функції і стає відкритою для вільного наповнення багатством смислових інтерпретацій, котрими невимірно поглиблюються та розширюються обрії інтелектуальної, почуттєвої, емоційної сфери сприймаючої мови.

Створення за допомогою перекладів герменевтичних полів, є одним із способів включення людини до світу культури. Якісні переклади вивільнюють простір для інтерсемантичності, стаючи в опозицію до регламенту мовних форм. Таким чином, мова не обмежує себе одномірністю дискурсивних зв'язків і логічно-лінійних залежностей, а завдяки багатовалентності кожного слова надає мовній площині нових вимірів. В ситуації, коли до усталеного мовного простору надходять нові, незнані тексти, – цілком закономірно постає питання змістовної сторони такої зустрічі *свого* та *іншого*. Відомо, що закони поєднання, композиції з точки зору лінгвістики гарантують граматичну правильність, проте не можуть гарантувати смислової сумісності усіх компонентів, котрі цю композицію складають.

Проаналізуємо процес, що відбувається у випадку, коли ми намагаємось 'увійти' до іншомовного тексту. Одразу виникає проблема, якої не існує у рідному мовному середовищі: прочитати, перш ніж зрозуміти. Ми вимушені відновити зв'язок смислової функції зазначених об'єктів з їх акустичною предметністю. Поринаючи у чужомовний текст, ми займаємось радикальним перекладом предметної природи тексту на смислову: щоб зрозуміти текст ми вимушені на фізіологічному рівні вживатися у семантику чужого слова, засвідчуючи його дійсність власним розумінням і почуттям. Лише за таких умов, переведене з потенційного поля інтенцій до поля дійсності, слово *запрошує* до свого смислу. Щоб у максимальному ступені наблизитись до оригінальної мови текстів, мові, котра сприймає їх, потрібно напружити увесь прихований потенціал, що здатен підняти на поверхню її неусвідомлені до цієї пори величезні можливості.

У процесі взаємопроникнення різних мов слово, вбираючи інші смисли, інші асоціації, принципово інший тип світосприйняття – переходить до ‘гарячого’ стану, підриває власну ‘закостенілу’ форму і перетворюється на ‘живу плазму’, стає середовищем, у котрому збуджуються складні семантичні коливання, генеруючи нові смисли. Відбувається ситуація, котру Ю. М. Лотман назвав ‘культурним вибухом’ (2005). Яким чином мови в ситуації перекладу породжують новітні смисли, асоціативні поля, контекстові площини? Таке взаємозбагачення мов стає можливим завдяки взаємодії між семіотично різнорідними пластами тексту двох мов і є результатом складних смислових конфліктів між текстом сприймаючим і чужорідним для нього контекстом, котрий містить у собі інший текст.

Одним з високопрофесійних перекладачів світових літературних шедеврів на українську мову є Максим Рильський. “Євгеній Онєгін”, “Мідний вершник” Пушкіна, “Пан Тадеуш” Міцкевича, твори Некрасова, Брюсова, Лермонтова, Тютчева, Крилова, Вольтера, Ростана, Гюго, Мольєра, Буало, Корнеля, Шекспіра, Данте стали близькими, знайомими українському народові саме завдяки перекладам М. Рильського.

У перекладах М. Рильського повно виявляється рефлексивна властивість мови, котра дозволяє нам розмірковувати про неї, створює можливість погляду на неї зовні, робити її об’єктом вивчення, порівнюючи при цьому рідну мову з мовами інших народів. Своїми перекладами М. Рильський долає віддаленість і, почасти, незрозумілість світоглядних, естетичних уявлень, властивих носіям інших мов. Тим самим він надає нам можливості по-новому відкрити для себе рідну українську мову, з її невичерпними глибинними ресурсами.

У якості конкретного прикладу зупинимось на перекладі Максимом Рильським 121-го сонету Вільяма Шекспіра (Рильський, 2006). Порівняємо переклад М. Рильського з перекладом цього сонету на російську мову, майстерно здійсненого С. Маршаком (Шекспір, 1985). Читаємо у Маршака: “Уж лучше грешным быть, чем грешным слыть”. У наведеному рядку поет наголошує на тому, що краще бути онтологічно гріховним, ніж здаватися

таким, тобто у даному твердженні ми маємо дуальне співвідношення буття й удаваності. С. Маршак здійснює дієслівний переклад: “Уж лучше грешным *быть*, чем грешным *слыть*”. У перекладі М. Рильського відбувається стягнення у сутність, сутнісна заміна, тому головним у його перекладі виступає не дієслово, а іменник: “Вже краще *гріх*, ніж грішника *ім’я*”. Таке наголошення на іменниках має більш фундаментальну вкоріненість по змісту. На першому ж рядку сонета у двох наведених перекладах ми маємо різкий перепад, розбіжність, які обумовлені різними типами світоспоглядання, різними лексичними барвами двох мов. Другий рядок перекладу М. Рильського: “Коритись ліпше серцю, ніж погрозам”. У С. Маршака: “Напраслина страшнее обличенья”. Поет, перекладаючи Шекспіра, стверджує, що коли тебе даремно звинувачують, – це є більш страшним, ніж коли тебе викривають. Тут у співставленні ми спостерігаємо змістовну різницю двох перекладів, наочно постає розбіжність змісту.

Логіка другого рядка у Маршака продовжує логіку першого, є її наслідком. Другий рядок перекладу М. Рильського наголошує на тому, що краще діяти за сердечним поривом, згідно з власною душею, ніж з погрозами, котрі на тебе тиснуть. Це повна розбіжність. Два переклади категорично розрізнюються між собою. У перекладі Маршака перехрещуються дієслівно-іменникові ряди: “Уж лучше грешным *быть,* чем грешным *слыть напраслина* страшнее *обличенья* и гибнет *радость*, коль ее *судить* должно не наше, а чужое *мненье*”. У перекладі М. Рильського у першому рядку йде домінантно-жорстка система сходин іменників, котрі більше тяжіють до сутності: “Вже краще *гріх*, ніж грішника *ім’я*. Коритись ліпше *серцю*, ніж *погрозам*, Зникає *радість* там, де *судія* не наша *совість*, а сторонній *розум*”. М. Рильський нанизує все сутнісне на сітку понять: гріх, ім’я, серце, погрози, радість, судія, совість, розум. Звичайно, що сітка не вхоплює усіх нюансів, нею позначується найбільш суттєве, те, що гіпотетично наближується до Абсолюту. У цьому проступає жорсткий понятєвий каркас, непорушна онтологічна структура. Висловлене так відчуття певного факту вже не тільки переростає простий систематизований

виклад цього відчуття, саме відчуття вміщує себе до принципово інші межі, де починають діяти самостійні закони: певного розміру, певного співзвуччя, певного образу. Переклади шекспірівських сонетів українською мовою переносять ці твори в поетично-мовну українську добу, яка раптом усвідомлює власне нове багатство: несподівано нові застосування іменникових форм, нові можливості синтаксичних конструкцій, нові фразеологічні здобутки та лексичні еквіваленти. Звернімось знову до Маршака:

“Как может взгляд чужих порочных глаз
Щадить во мне игру горячей крови?
Пусть грешен я, но не грешнее вас,
Мои шпионы, мастера злословья”.

Майже дослівний переклад наводить М. Рильський:

“Як можуть погляди очей чужих
Спинити кров, що в грудях не холоне?
Хай грішний я, – не більший маю гріх,
Ніж ви, мої наклепники й шпіони”.

Розбіжність ми спостерігаємо хіба що в першому рядку: у Маршака “чужих порочных глаз”, у Рильського слово “порочных” замінено на “чужих”. У цьому – наочна ілюстрація різних національних типів світоспоглядання: російського та українського. Толерантність як одна з основних рис ментальності українців, шанобливе ставлення до іншої точки зору сформували таку рису українського національного характеру, як висока духовна шляхетність у ставленні до оточуючого. Саме це ми бачимо у перекладі М. Рильського. Другий рядок у С. Маршака: “Щадить во мне игру горячей крови”. І більш вишукана метафора М. Рильського: “Спинити кров, що в грудях не холоне!”. Кров, яка не холоне в грудях – це й є жива, гаряча кров. Ця метафора М. Рильського за своєю структурою є ближчою до шекспірівського часу, у якому не існувало прямої метафори, метафори за аналогією, а була присутньою метафора більш глибока. Метафора, наведена поетом, за своєю стилістичною забарвленістю є значно ближчою до 16 століття,

тобто ми, завдяки М. Рильському, спостерігаємо майже у первинному вигляді стилізацію метафори епохи Відродження. Мовний простір нашого часу отримує змогу пізнати більш глибоку основу шекспірівської епохи завдяки таким метафорам, запровадженим М. Рильським у своїх перекладах. Отже, М. Рильський у перекладанні шекспірівського сонету є більш лаконічним і виразним, ніж С. Маршак.

У якості ***висновків*** зазначимо наступне. Сьогодні здійснення якісних перекладів є необхідною і шляхетною справою, оскільки це допоможе ‘впустити’ в українську мову текстуальні потужності світу. Ми маємо на увазі не лише художні мовні потужності, а й потужності наукові. Доки ми не будемо мати досконалих наукових перекладів Аристотеля, І. Канта, Ґ. Ґеґеля, В. Ґумбольдта, К. Маркса, О. Ґерцена, О. Лосєва, М. Бердяєва, М. Бахтіна, М. Ґайдеґґера, І. Ільїна, Ю. Лотмана, Д. Лихачова, – ми не маємо права твердити про високу розвиненість української мови, про осягнення її глибинних джерел, семантичного тезаурусу.

Список використаних джерел

1. Лотман, Ю.М. (2005). *Текст в тексте* (с. 430). СПб.: Искусство СПб.

2. Рильський, М. (2006). *Вибрані твори у двох томах*. Т. 2 (с. 9). К.: Всеукраїнське державне спеціалізоване видавництво ім. М.П. Бажана.

3. Шекспир, У. (1985). *Сонеты* (с. 151). Кемеровское книжное издательство.

С. А. Нагачевская
кандидат филологических наук,
доцент кафедры иностранных языков
ОНМедУ имени И. И. Мечникова

ЛИНГВОПРАГМАТИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Требования гибкости, предъявляемые к современной системе образования, ставят перед преподавательским составом задачу овладения широким спектром инновационных методов преподавания и реализации современных подходов в процессе обучения студентов. Одним из актуальных направлений в преподавании иностранного языка в высшей школе является лингвопрагматический поход, который “обеспечивает формирование умений осознанного отбора вербальных и невербальных средств коммуникации и их употребления в определенной ситуации с целью последующего воздействия на участников общения и осуществления коммуникативного намерения” (Мосалова, 2014). Целью данного исследования является обоснование применения лингвопрагматической организации обучения иностранному языку для профессиональных целей.

Главной задачей в обучении иноязычному профессиональному общению выступает обеспечение студентов знаниями, умениями и навыками по реализации профессиональной деятельности в иноязычной среде с использованием соответствующих коммуникативному намерению иноязычных речевых актов и профессиональных коммуникативных стратегий. Лингвопрагматический подход как нельзя лучше отвечает этим требованиям, поскольку сфокусирован на функциональности речевой коммуникации, профессиональной мотивации, ситуативно-тематической значимости для профессиональной деятельности, моделировании профессиональных коммуникативных стратегий. Навыки профессиональной коммуникации

отрабатываются в тесном взаимодействии дисциплин базового курса обучения и практического курса иностранного языка. Иноязычные коммуникативно-речевые умения расширяют и обогащают профессиональные коммуникативные стратегии. Организация профессионального обучения на основе лингвопрагматической модели подготавливает обучающихся к решению профессиональных задач в условиях межкультурного взаимодействия.

В связи с этим становится актуальной задача создания методических материалов, базирующихся на вовлечении обучающегося в учебный процесс на основе его профессиональных интересов, соотносящихся с его реальными запросами и “стимулирующих его речевые, когнитивные творческие способности” (Янкина, 2013). При отборе заданий в рамках данного подхода следует уделять внимание, в первую очередь, тем, которые активизируют обучающегося, делая его самостоятельным участником процесса, включают его в активный процесс познания. Задания должны охватывать различные формы аудиторной работы (индивидуальную, парную, групповую). Комплекс упражнений должен способствовать внедрению прагматических элементов и стратегий профессиональной коммуникации в процесс обучения всем видам речевой деятельности на иностранном языке.

В задачи преподавателя в рамках указанного подхода входит не только отбор эффективных технологий обучения и разработка комплекса упражнений, направленных на формирование иноязычных коммуникативно-речевых умений, но и создание комфортной атмосферы обучения, стимулирующей интерес к изучаемому языку и желание использовать его в решении учебных задач, активизация обучаемого, выдвижение его на роль главного участника учебного процесса, активно взаимодействующего с другими участниками.

Таким образом, лингвопрагматическая организация обучения иностранному языку для профессиональных целей отвечает требованиям формирования коммуникативно-прагматических умений профессионального общения на иностранном языке у студентов неязыкового профиля и предполагает дальнейшую разработку лингвопрагматического подхода

в исследованиях по методике преподавания иностранного языка для профессиональных целей.

Список использованных источников

1. Мосалова, А. И. (2014). *Лингвопрагматическая организация обучения иноязычному профессиональному общению в условиях международной академической мобильности: английский язык, экономический профиль*: диссерт (с. 10). М.: МГГУ.

2. Янкина, Н. В. (2013). Традиционные подходы и инновационные технологии в обучении студентов неязыковых специальностей иностранным языкам. *Вестник Оренбургского государственного университета*. № 2 (с. 300).

Ю. І. Новосад,
асистент кафедри теорії і практики перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ЕКОПЕРЕКЛАД – ЯКИЙ ВІН?

Людину завжди визначали як таку, яка домінує в природі. Однак, глобальний екологічний тренд, який ми спостерігаємо зараз, вказує саме на те, щоб люди облишили домінантну і користувальницьку політику і жили в гармонії з природою. Тому, мабуть, і не дивною видається міждисциплінарність наук – павутина нових зв'язків дає можливість глянути на одне питання з різних боків. Екологія перестала бути просто наукою, це – філософія, спосіб життя багатьох людей. Не дивно, що вона проникла й у сферу перекладу. З іншого боку, теперішній надзвичайно насичений і швидкий світ змушує нас повертатися до витоків, думати про складне просто – адже можна за аналогією говорити не тільки про екологію перекладу чи мови, а й про інженерію мови – її структуру, а ще про географію перекладу – здогадайтесь, що буде досліджувати цей міждисциплінарний напрям.

Екологічні напрямки можуть розвиватися у різних напрямках перекладознавства: лінгвістика, літературний переклад, поетика. У своїх працях ми розглядали екотранслятологію як перспективну теорію аналізу перекладу художньої літератури. ***Актуальність*** робіт у різних еконапрямках тільки зростатиме. Проте, відчуваємо, що для повноцінного розвитку цих теорій необхідна ґрунтовніша теоретична і методологічна основа. Що ж до екотранслятологічних публікацій, то більшість із них написана китайською мовою, що ускладнює завдання вченим перекладу із Заходу.

Мета нашої розвідки – розмежувати поняття екоперекладу та екотранслятології та проаналізувати релевантні дослідження з теми.

Поняття ‘екопереклад’ вперше використав Клайв Скотт у своїй лекції в Ексетерському університеті (Scott, 2015, 2:15). Під екоперекладом він мав на увазі “створення, переформулювання вихідного тексту, яке збільшує, розширює або переміщує його функціональність шляхом реалізації екзистенціальної та багатозначної реакції суб’єкта читання”. Науковець у своїх працях розвиває перекладацьку теорію поезії. Він вважає, що екопереклад поезії – це передусім інкорпорування досвіду читання в цільовий текст, наприклад, асоціації від слів внаслідок читання або від звуків, якщо вірш читають вголос. Навіть оточення, в якому читають вірш, має значення. У статті про переклад французьких віршів XIX ст. він говорить про екопереклад як переклад будь-якого тексту в екосвідомість (Scott, 2015). Дослідники Робінсон, Конґ та Генгшен (Robinson, D., Kong, H., & Gengshen, H., 2016) вбачають основну ідею екоперекладу – та екотранслятології як вивчення перекладу з екологічної точки зору – в тому, що “перекладачі та переклади становлять частину більшої системи взаємозалежностей, яку можна дослідити з точки зору екосистеми. Це означає врахування всього «ланцюга перекладу», а також його взаємодії з навколишнім середовищем. Підхід ставить питання про екологію, етику та еволюцію”. Отже, у найзагальнішому трактуванні, екотранслятологія – це наука про екопереклад, а екопереклад – це переклад, виконаний згідно з принципами екотранслятології. До таких принципів належать:

1) принцип екологічного балансу – гармонія екології джерельного тексту і вихідного тексту;

2) принцип багатовимірних адаптацій та селекцій – добір таких адаптацій, щоб вихідний текст «вижив» в умовах нової лінгвокультурної та комунікативної екології;

3) принцип різноманіття – подальший розвиток різних теорій перекладу, а також "виживання найсильніших" перекладних текстів;

4) принцип відповідальності перекладача – центральна роль перекладача у процесі перекладу, поведінка перекладу та вся перекладацька діяльність, зокрема, у процесі координації взаємозв'язків між джерельним і перекладним текстами.

Про ці принципи йдеться у статті О. Бабелюк і А. Галайдіна (Babelyuk, Galaidin, 2018). Чи можна вважати, що за їхньої імплементації реалізується екопереклад? Як об'єднуються екологія, етика та еволюція в контексті екотранслятології? Які тексти актуально аналізувати на екологічність? Ці та інші питання є ***перспективними*** для проведення подальших розвідок. Щоб відповісти на них, потрібно проводити дослідження перекладів різних типів текстів.

Список використаних джерел

1. Babelyuk O., Galaidin A., (2018). *The DAO of ecotranslation in Polish and Ukrainian translation studies*. Scientific Journal of Polonia University. 28. P. 91–100. DOI: 10.23856/2811.

2. Robinson, D., Kong, H., & Gengshen, H. (2016). *What Is Eco-Translation?*

3. Scott C. (2015). *Translating the Nineteenth Century: A Poetics of Eco-Translation*. Dix-Neuf. 19. P. 294–311. DOI: 10.1179/1478731815Z.00000000083.

4. Scott, C. (2015) Working with the Notion of Eco-Translation. University of Exeter on SoundCloud. 19 March 2021. https://soundcloud.com/university-of-exeter/prof-clive-scott-working-with-the-notion-of-eco-translation

5. Wang N. (2011). *Eco-literature and eco-translatology : deconstruction and reconstruction*. Chinese translators journal. № 2. P. 10–15.

Maria Onyshchuk
PhD in Philology, Associate Professor
Department of Applied Language Studies,
Comparative Linguistics, and Translation,
National Pedagogical Dragomanov University

LEXICOGRAPHIC APPROACH TO THE CONTRASTIVE CORPUS-BASED STUDIES

Currently, corpus-based investigations as a methodology of linguistic research occupy a specific niche in modern linguistics and SLA instruction, being abundantly represented by the subject-related elaborations of Sinclair (1991), Stubbs (2001), Kennedy (1998); McEnery, Wilson (2001); Meyer (2002), Demska (2005), Baranov (2001), Maksymiv (2008).

In the paper, we are launching a debate over the applicability of lexicographic approach to corpus studies. Although technical terms for corpora employed in linguistic comparison appear partly confusing, corpus linguistic remains utterly comparative in nature. Parallel corpus serves for comparing language samples on the basis of source texts and their translations; comparative corpora provides basis for intra-lingual comparison together with comparing varieties of the same language (McEnery and Xiao, 2011).

With regards to lexicography, corpus linguistics has not only introduced new methods of language research, but considerably expanded its scope. The valuable property of available corpora (*BNC, COBUILD*) lies in its encoding with textual and sociolinguistic metadata (*gender, age, domain*) which allows for a more accurate lexicographic description. Applying corpus annotations, namely, POS tagging, facilitate more rational word assemblies into polysemous and homographic ones (McEnery and Gabrielatos, 2006). Besides, tracking subtle changes in the lexical

item's meaning and use allows for keeping corpus constantly updated, supplying with additional information about distribution and co-occurrence range.

Moreover, corpus evidence complement the lexicographers' research so that the dictionary entries obtain accuracy. Interestingly, Hunston (2002) suggests grounded commentaries about changes implemented by corpora with regard to dictionaries and other references, defining them within the framework of five cornerstones with focus on frequency, collocation and phraseology, variation, lexis in grammar, and authenticity (Hunston, 2002: 96). The researcher points out that an output of corpus-based investigation is widely employed by people without recognizing the operating corpus itself.

The lexicographic approach to contrastive language study can be applied across multilingual corpora of various kinds; yet, the comparable type can be designed to conduct a cross-linguistic contrast, for all corpora have always been pre-eminently suited for comparative studies (Aarts, 1998: i).

In a search of improving grammatical descriptions (McEnery and Xiao (2005), grammar provides its thorough elaboration illustrated with relevant corpus use examples, 'giving equal attention to the way speakers and writers actually use these linguistic resources' (Biber et al, 1999) as well as considers register variations, demonstrating the mismatches between written and spoken grammars.

When considering an interlink between pattern and meaning, which appears very handy in language learning, pattern grammars question the distinctive properties between grammar and lexis; the former's ability to constitute word-building processes where a lexeme is analysed as non-isolated, a phrase constituent remains essential (Hunston, 2002). In addition to the lexical focus, corpus-based teaching materials demonstrate how the target language is actually used in different contexts, as exemplified in Biber et al's (2002) *Longman Student Grammar of Spoken and Written English*, which pays special attention to various spoken and written registers. With regards to research implications of the lexical approach to the corpus-based contrastive studies, apart from the well-grounded value of corpora as an essential prerequisite of language research, we have got to consider the property of

collocations' quantitative measurement and provision of structurally handling a considerable amount of authentic data in the light of the *KWIC* (*key word in centre*) principle.

The corpus linguistics methodology retains its intrinsically comparative property that can be illustrated by extracting collocations through applying statistic measures, thus comparing the probabilities co-occurring words within a specified window span of the node word; keywords are identified by comparing the target corpus with the reference corpus. Importantly, *Contrastive Interlanguage Analysis (CIA)* applies comparison (Granger, 1998) regardless of the languages involved, i.e. comparing interlanguage with target native, or, comparing different languages.

Tto sum up, the entire corpus research enterprise is based on comparison, for example, by comparing the same linguistic feature in different corpora, comparing different linguistic features in the same corpus, and comparing what is observed and what is expected. The corpus-based contrastive study yields a number of interesting findings; the relevance of authenticity and frequency of corpora in language education as well as the future of corpus-based language pedagogy, for these findings can inform the SLA research.

References

1. Aarts, J. (1998). 'Introduction'. *In* S. Johansson and S. Oksefjell (eds.) *Corpora and Cross-linguistic Research*. Amsterdam: Rodopi. ix-xiv.

2. Biber, D., Conrad, S., Reppen, R. (1998). *Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use*. Cambridge: Cambridge University Press.

3. Biber, D., Johansson S., Leech G., Conrad S., Finegan, E. (1999) *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Longman.

4. Granger, S. (1998). The computer learner corpus: a versatile new source of data for SLA research. *In* S. Granger (ed.) *Learner English on Computer*. London: Longman (p. 3–8).

5. Hunston, S. (2002). *Corpora in Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press (p. 96).

6. McEnery T., Gabrielatos C. (2006) *English Corpus Linguistics*. The Handbook of English Linguistics: McMahon-Blackwell Publishing (pp. 33–72).

7. McEnery, A., Xiao, R. (2005). Help or help to: What do corpora have to say? *English Studies* 86 (2) (pp. 161–187).

8. McEnery, A., Xiao, R. (2011). How can corpora help in language pedagogy? *Handbook of Research in Second Language Teaching and Learning*. Routledge (p. 17).

Ю. В. Орлова,
кандидат філологічних наук
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова

ЗМІСТ КОНЦЕПТУ *ВІК ЛЮДИНИ* У МЕНТАЛЬНОМУ ЛЕКСИКОНІ НОСІЇВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(за даними вільного асоціативного експерименту)

Зміст концепту у ментальному лексиконі найліпше виявляється за допомогою експериментально-психологічних методів, зокрема методу вільного асоціативного експерименту. Це обумовлене тим, що асоціативне мислення є стійким нейрофізіологічним механізмом пізнання дійсності, а асоціації (асоціати за суміжністю, схожістю, контрастом; причинно-наслідкові), як результат такої інтелектуальної операції, постають цінним джерелом перекодованої (вербалізованої) інформації про об'єктивно наявні в психіці носіїв мови семантичних зв'язків (синтагматичних, парадигматичних; центральних (ядерних), периферійних) (Є. Біла, Н. Галунова, Н. Горбатюк, О. Залевська, І. Кант, О. Карпенко, П. Козлаковський, О. Леонтьєв, В. Маслова, І. Талабко, Д. Терехова, Р. Фрумкіна, В. Щадріков та ін.). Вивчення семантики для встановлення прихованих процесів, що відсвітлюють свідоме і підсвідоме, понині характеризується незгасаючою ***актуальністю***, зосібна, в питанні визначення архетипно-стереотипної основи смислових домінант ціннісно-

поняттєвої/-образної/-оцінної складових лінгвокультурного концепту (М. Алефіренко, Є. Бартміньський, В. Карасик, А. Корольова, Л. Крисін, Ю. Орлова, Ю. Степанов та ін.).

Метою даної розвідки є 1) опис результатів обробки наслідків вільного асоціативного експерименту задля виявлення соціально-психологічних (індивідуальних) уявлень носіїв української мови про вік людини; 2) верифікація архетипно-стереотипної основи смислових домінант ціннісно-поняттєвої/-образної/-оцінної складових лінгвокультурного концепту ВІК ЛЮДИНИ, встановленої на матеріалі українських лексикографічних джерел (Орлова, 2019).

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань: 1) провести вільний асоціативний експеримент серед україномовних респондентів; 2) схарактеризувати уявлення про вік людини у свідомості представників сучасної української студентської молоді, що виявлено в основних напрямах асоціювання зі словом-стимулом.

Об'єктом даного дослідження обрано словосполучення ВІК ЛЮДИНИ, що є ім'ям концепту. Концепт *ВІК ЛЮДИНИ*, при цьому, розглянуто як архетипно-стереотипне ментальне утворення, відображене у свідомості носіїв української мови (Орлова, 2019).

Предмет дослідження становлять асоціативні значення, отримані в результаті опису асоціатів словосполучення-стимулу ВІК ЛЮДИНИ**.**

Матеріалом дослідження послугували результати опитування 62 респондентів із загальною кількістю наданих реакцій, що сягають 56, серед яких 16 реакцій з одиничною частотністю. У ролі інформантів обрано україномовних студентів 1–4 курсів факультету іноземної філології НПУ імені М. П. Драгоманова віком 17–21 рік (без урахування гендерного параметра) як представників статусної групи молодих людей, виділеної за критерієм соціально-стратифікаційної диференціації соціуму, і як такої демографічної когорти, що сформувалась в надсучасних соціально-історичних

умовах/економічних відносинах, і демонструє нову модель комунікації й мови у суспільному дискурсі.

У даному дослідженні застосовано техніку “вільних асоціацій”, яка полягає в реагуванні респондентів-носіїв української мови за допомогою будь-якої вербальної реакції на словосполучення-стимул ВІК ЛЮДИНИ.

Одним із пріоритетних напрямів дослідження семантики є застосування асоціативного підходу, зокрема для всебічного аналізу значення слова певної мови, порівняно з лексикографічним значенням, яке засвідчує стале значення слова (Терехова, 2017). Саме асоціативний підхід допомагає зрозуміти єдність психологічної природи семантичних та асоціативних характеристик слів (Залевская, 1999). За твердженням З. Фрейда, думки, що вільно виникають як реакція на слово-подразник, не є довільними, а детерміновані ключовим словом (Фрейд, 2020). Ключовими словами постають імена концептів, аналіз значення яких сприяє реконструкції як глибоко діахронних архетипних уявлень етносів (М. Алефіренко, А. Вежбицька, Ю. Степанов та ін.), так і сучасних стереотипних (Є. Бартмінський, О. Вілінбахова, В. Красних та ін.).

У попередніх дослідженнях автора вже було здійснено лексикографічний опис значення слова-імені концепту *вік*; реконструйовано його архетипну (первісну) семантичну структуру (від і.-є. **ueі* “сила”, “дія”, **ueik- / uoik* “бути сильним”, **ueik-t- / *uik-t-* “життєва сила”); виявлено трансформацію первісних архетипних значень імені концепту, які стереотипізувалися у свідомості носіїв української мови у 19 інтегральних семах: 1) ‘кількість’, 2) ‘рік’, 3) ‘тривалість’, 4) ‘життя’, 5) ‘період’, 6) ‘ступінь’, 7) ‘ріст’, 8) ‘розвиток’, 9) ‘розум’, 10) ‘зрілість’, 11) ‘духовність’, 12) ‘право’, 13) ‘відповідальність’, 14) ‘циклічність’, 15) ‘динамічність’, 16) ‘локалізація’, 17) ‘послідовність’, 18) ‘покоління’, 19) ‘старість’, на базі яких сформувалися 8 типів спільних стереотипно-концептуальних ознак: *кількісно-часові* (хронологічні, хронографічні та хронометричні ознаки віку людини), *просторово-орієнтаційні* (ознаки локалізації, місткості, розмірності вікових періодів), *процесуальні* (ознаки руху вгору / вниз / уздовж вікових процесів), *психо-/анатомо-*

фізіологічні (ознаки (не)розумності, (не)досвідченості, (не)зрілості, сили / відсутності сили), *предметні* (ознаки віку людини як об'єкта почуття / відчуття), *соціально-правові* (ознаки правової (не)зрілості), *соціокультурні* (представлені формами звертання до особи чоловічої або жіночої статі дитячого / зрілого / похилого віку), *гендерні* (представлені бінарними опозиціями на позначення віку особи чоловічої або жіночої статі).

Також установлено 8 універсальних метафоричних моделей стереотипізації концепту *ВІК ЛЮДИНИ* у свідомості носіїв української лінгвокультури: РОСЛИНА → ЛЮДИНА; ТВАРИНА → ЛЮДИНА; НЕІСТОТА → ЛЮДИНА; РЕЛІГІЙНІ ВІРУВАННЯ → ЛЮДИНА; НЕЖИВА ПРИРОДА → ЛЮДИНА; ДІЯ (у просторі) / ПРОЦЕС → ЛЮДИНА; ІСТОТА (МІФІЧНИЙ / РИТУАЛЬНИЙ / БІБЛІЙНИЙ / ЛІТЕРАТУРНИЙ ПЕРСОНАЖ) → НЕІСТОТА (віковий період) / ІСТОТА (особа за віком); РІД ЗАНЯТЬ → ЛЮДИНА, і визначено лінгвокультурні коди фразеостереотипізації концепту *ВІК ЛЮДИНИ* з характерними для кожного з них тематичними групами метафоричних номінацій: природний (5 груп), біологічний (4), соціальний (6), культурно-історичний (10) (Орлова, 2019).

Висновки. Дослідження мовної свідомості припускає проведення асоціативного експерименту, зокрема такого його різновиду, як вільний асоціативний експеримент, що передбачає відсутність жодних обмежень на реакції з боку реципієнтів. Це дає можливість більш детально дослідити асоціативний складник, пов'язаний зі словом-стимулом, та отримати слова-асоціації, що описують як ядро, так і периферію концепту.

Як наслідок аналізу асоціативних зв'язків між стимулом і реакціями встановлено, що найчастотнішою ядерною асоціацією є ВІК ЛЮДИНИ – *старість (10); старий (1)*. Найчисельніші характеристики віку людини демонструють зокрема і такі реакції: *число 8* (в тому числі показники кількості років – *17, 18, 20, 40 (6)), життя (5), досвід (4), час/течія часу (3).* Серед периферійних характеристик віку людини надано такі реакції, як-то*: дитина (2), молодість (2), паспорт (2), роки (2), смерть (2), батько (1), зміни (1),*

зрілість (1), колиска (1), навички (1), народження (1), непосидючість (1), почуття (1), розвиток (1), свідоцтво (1), середній (1), сиве волосся (1), чоловік (1), шлях (1), юнак (1). У шести випадках слово-стимул не викликав жодної реакції у респондентів.

Слід зауважити, що опитувані мають тенденцію надавати реакції, що ілюструють збереження універсальних аксіологічних орієнтирів як наслідок трансформації архетипних уявлень. Так, асоціативна складова концепту базується на таких параметрах: ВІК ЛЮДИНИ – часовий, просторовий, психо-/анатомо-фізіологічний, соціально-правовий орієнтир. Крім того, виділені асоціативні ознаки представлені опозиціями змістового протиставлення, що відтворюють бінарну природу архетипу (як і людського мислення загалом): ВІК ЛЮДИНИ – *життя/смерть*, *народження/смерть*, *молодість (зрілість)/старість, дитина/батько*, *юнак/чоловік.* Надані реакції відповідають стереотипному погляду на вік людини, як на “кількість прожитих років”, “зміну соціальних статусів/психоемоційних станів”, “перехід від однієї демографічної групи до іншої”, “розвиток; набуття досвіду”.

Перспективи подальших досліджень передбачають застосування гештальтного підходу структурування асоціативного матеріалу (за методикою О. Данилової, І. Марковіної) і побудову структури його асоціативного поля стимулу ВІК ЛЮДИНИ за даними вільного асоціативного експерименту (за методикою Д. Терехової); аналіз синтагматичних та парадигматичних реакцій за даними ланцюжкового асоціативного експерименту.

Список використаних джерел

1. Залевская, А. А. (1999). *Введение в психолингвистику* (с. 382). М.: Российск. гос. гуманит. ун-т.

2. Орлова, Ю. В. (2019). *Архетипне і стереотипне відображення концепту ВІК ЛЮДИНИ у свідомості носіїв української, російської та англійської мов* (с. 20): автореф. на здобуття наук. ступеня кандидата

філологічних наук: спец. 10.02.17 – порівняльно-історичне та типологічне мовознавство. Київ.

3. Терехова, Д. І. (2017). Психолінгвістичний аналіз асоціативних полів слова-стимулу *ДРУГ* за даними спрямованих асоціативних експериментів. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія.* Том 20. № 2 (с. 85).

4. Фрейд, З. (2020). *Введение в психоанализ*: лекции (с. 448). Спб.: Азбука, Азбука-Аттикус.

О. І. Панченко,
доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри перекладу
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРИНЦИП ДОМЕСТИКАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖЕЙН ОСТІН “ГОРДІСТЬ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ” УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Проблемою, що розглядаємо у роботі, є втілення однієї з основних перекладацьких стратегій, визначених американським перекладознавцем Л. Венуті (Venuti, 1999), а саме доместикації. Науковець визначає доместикацію як “етноцентричну зміну тексту оригіналу, виходячи з культурних особливостей мови перекладу, в той час як під форенізацією розуміється етнодевіантний тиск на ті (культурні) особливості задля того, аби показати лінгвістичні і культурні відмінності іншомовного тексту, відправляючи читача за кордон” (Venuti, 1995). Загалом доместикація є таким видом перекладу, який є прозорим, швидким у прочитанні стилем, який адаптований, щоб зменшити незрозумілість іноземного тексту для читачів, чим і визначається актуальність нашого дослідження.

Метою роботи є аналіз та порівняння оригіналу роману Джейн Остін “Гордість та упередження” з його українським перекладом Ганни Лелів при використанні прийому доместикації.

За нашими спостереженнями, доместикація досягається через використання нестандартних лінгвістичних одиниць, таких, як застаріла лексика, діалектизми, фразеологія тощо. Проаналізуємо низку прикладів. Так, вигук *ah* (Austen, 2015) українською мовою був перекладений за допомогою еквівалента *ет* (Остін, 2015), який взагалі рідко зустрічається у повсякденному мовленні, його зазвичай заміняють вигуки *ах, а*. Мовне кліше у реченні "*You have a house in town,* ***I conclude****?"* (Austen, 2015) інтерпретується у такому вигляді: "*Ви,* ***либонь****, маєте будинок у місті?"* (Остін, 2015), – тобто за допомогою використання архаїчної форми вставного слова *мабуть,* до того ж із використанням лексичної заміни (іменника з дієсловом на прислівник). Займенник *дещо* в уривку "*...endeavour to check that little* ***something****..."* (Austen, 2015) був перекладений як "*... все-таки приборкати отой невеличкий* ***ґандж****"* (Остін, 2015), лексема є застарілою і взагалі означає певний недолік. Текст оригіналу має нейтральне забарвлення на відміну від перекладу, який несе в собі певне негативне забарвлення. Переклад виразу "***the little sacrifice*** *of her time"* (Austen, 2015) ("***дещицею*** *свого часу"* (Остін, 2015)) здійснений за допомогою архаїзму *дещиця,* що означає маленьку кількість чогось, міг перекладатися і як *злегка пожертвувати своїм часом*, але використання архаїзму наближає українського читача до нашої культури.

Так само, як і переклад слова *the carriage* (Austen, 2015) варіантом *бричку* (Остін, 2015); бричка – вид возу, який використовувався в українських селах у минулих століттях, зараз рідко використовується, але про ознайомленні з перекладом наштовхує на виникнення в уяві образу українського села. Переклад речення "*I thank you again and again…"* (Austen, 2015) – "*Ще раз* ***красно*** *дякую…"* (Остін, 2015) також містить у собі архаїзм – *красно,* сучасним еквівалентом якого є слово *дуже.* Вираз *intelligible gallantry* (Austen, 2015) також перекладений за допомогою рідко використовуваного слова *ґречно* (Остін, 2015), сучасний еквівалент якого – *ввічливо*.

Використання зменшено-пестливих форм: наприклад, під час опису сестер містера Бінглі ("*His sisters were fine women, with an air of decided fashion"*

(Austen, 2015)) варіант українського перекладу був – "*Його сестри були вродливими жінками,* ***справдешніми чепурунками****"* (Остін, 2015). Такий переклад несе трохи гумористичний зміст, так як жінку, яка завжди стежить за собою, багато часу витрачає на те, аби гарно виглядати, жартома можуть назвати чепурункою. Займенник *him* (Austen, 2015) у листі містера Коллінза до містера Беннета, коли перший пише про свого батька, перекладений як *батечко* (Остін, 2015). Заміняючи займенник *він* іменником, перекладач не тільки уточнює, про кого саме йдеться, а і застосовує зменшено-пестливу форму, характерну для української мови. Ще один приклад, що демонструє вище вказану форму: "*having no feelings of diffidence"* (Austen, 2015) – "***аніскілечки*** *не знітившись"* (Остін, 2015).

Прикладом, що ілюструє переклад звичайного дієслівного присудка, є таке речення: "*Mary would not understand them…"* (Austen, 2015), яке перекладається українським перекладачем за допомогою іменного присудка та лексичної заміни дієслова на прислівник, який до того ж є рідко вживаним в українській мові: "*Мері було* ***невтямки****…"* (Остін, 2015). Використання метафори у перекладі речення "*The younger girls formed hopes…"* (Austen, 2015) ми бачимо в українській інтерпретації, "***зажевріла*** *надія"* (Остін, 2015). Переклад частини речення "*…in* ***talking*** *to anybody"* (Austen, 2015) в українській інтерпретації звучить як "*Та й з усіма решта не вельми люблю* ***теревенити****"* (Остін, 2015). Використання саме цього синоніму слова *говорити*, на нашу думку, є прикладом використання засобу іронії, бо *теревенити* – це говорити багато про неважливі речі, а це характеризує героїню, якої стосувалися ці слова (місіс Беннет).

Наступні приклади демонструють явище того, як фразеологізми надають тексту яскраве емоційне забарвлення, якого, можливо, не вистачало в оригіналі тексту: "*Mr. Bennet made no answer"* (Austen, 2015) – "*Містер Беннет і* ***бровою не повів****"* (Остін, 2015).

Використання різних варіацій однієї фразеологічної одиниці можна знайти у цих реченнях: "*…was so much delighted with it…"* (Austen, 2015) –

"…*так* ***припав*** *йому* ***до душі****…"* (Остін, 2015); "*I did not feel quite certain that the air of London* ***would agree with*** *Lady Lucas"* (Austen, 2015) – "*…але не був певен, що атмосфера Лондона* ***припаде до вподоби*** *леді Лукас"* (Остін, 2015); "*much pleased"* (Austen, 2015) – "*припала до душі"* (Остін, 2015).

Негативна характеристика героя відтворена за допомогою використання фразеологізмів-еквівалентів у мовах перекладу. "…*to be able to impose on the public*…" (Austen, 2015) – "*…****обвести*** *всіх* ***навколо пальця****…"* (Остін, 2015). Використання фразеологізму в українській мові має негативне значення, одразу спливає на думку синонім *обманювати:* "*Such amiable qualities must speak for themselves"* (Austen, 2015). – "***Приємну вдачу*** *відразу видно"* (Остін, 2015).

З усього вище вказаного можна зробити ***висновки***, що український перекладач користувався стратегією доместикації під час роботи над текстом, так як багато прикладів відтворюють саме реалії української культури.

Список використаних джерел

1. Остін, Дж. (2015). *Гордість та упередження*; пер. з англ. Ганни Лелів. Київ: Знання. 382 с.

2. Austen, J. (2015). *Pride and Prejudice*. Kyiv: Znannia. 382 p.

3. Venuti, L. (1999). *The Scandals of Translation*. Routledge. Available from: http://www.complete-review.com/reviews/venutil/scandals.htm

4. Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: a history of translation*. London & New York: Routledge. P. 14–55.

Л. В. Пономаренко,
старший викладач кафедри мовної підготовки
Харківський національний університет радіоелектроніки

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Використання нових тенденцій у формуванні іншомовної компетенції набуває великого значення на сучасному етапі розвитку суспільства, в умовах міжнародної інтеграції України в європейський і світовий освітній простір (Закон України "Про вищу освіту", 2014). Зокрема, навчання іноземних громадян у вищих навчальних закладах повинно враховувати пріоритетні напрямки та вдосконалення змісту і форм організації навчально-виховного процесу. Одним з інноваційних методів і прийомів формування іншомовної компетенції є використання інтерактивних технологій, які спрямовані на розвиток комунікативного іншомовного навчання. Комунікативна спрямованість у навчанні передбачає вмотивованість, цілеспрямованість, особистісний підхід, мовленнєву та розумову активність, ситуативність, функціональність, проблемність і т.д. (Пассов, Кибирева, Колларова, 2007). У зв'язку з цим продовжує залишатися ***актуальним*** питання підвищення якості професійної підготовки іноземних громадян, слухачів довузівської підготовки до навчання у вищих навчальних закладах України. Якість і ефективність підготовки залежать від професійно орієнтованого навчання, метою якого є практичне володіння іноземною (українською) мовою як інструментом здійснення професійної діяльності.

Метою нашої розвідки є розгляд особливостей інтерактивних методів навчання та ефективність їх використання в навчальному процесі при формуванні іншомовної комунікативної компетенції в іноземних слухачів довузівського етапу навчання у вищих навчальних закладах.

Іноземним слухачам довузівської підготовки необхідно набути навичок володіння іноземною (українською) мовою для слухання й розуміння лекцій, участі в семінарах та практичних заняттях, для читання навчальної літератури. Обов'язковою умовою для подальшого навчання є формування комунікативної компетенції в навчально-професійній сфері спілкування.

Питаннями визначення іншомовної комунікативної компетенції займалися І. О. Зимня, Н. І. Гез, А. М. Щукін, І. Л. Бім, Є. І. Пассов, В. В. Сафонова. Формуванню іншомовної комунікативної компетенції засобами інтерактивних технологій присвячені роботи А. О. Вербицького, А. П. Панфілової, Н. В. Борисової, Ю. М. Лапигіна, А. В. Конишевої та ін.

Під іншомовною комунікативною компетентністю мається на увазі здатність засобами мови, що вивчається, здійснювати мовну діяльність відповідно до цілей і ситуацій спілкування в рамках тієї чи іншої сфери діяльності (Азимов, Щукин, 2009). Це означає, що процес вивчення іноземної мови повинен являти собою не пасивне накопичення знань, а активне володіння мовним матеріалом, здатність побудувати власне висловлювання і реалізувати бажаний мовленнєвий намір (Ковалевская, 2018). Цьому сприяє інтерактивне навчання як спеціальна форма організації пізнавальної діяльності. У педагогіці інтерактивне навчання передбачає виключення домінування будь-якого учасника навчального процесу або будь-якої ідеї. Студент з об’єкта впливу стає суб'єктом взаємодії, який бере активну участь в процесі навчання. Головними відмітними ознаками інтерактивного навчання є зв’язок з творчою продуктивною діяльністю, самостійний пошук шляхів вирішення навчального завдання, незвичайні умови роботи, активне відтворення раніше отриманих знань в незнайомих умовах. Інноваційні педагогічні технології як доцільна сукупність педагогічних принципів, форм, способів, методів і прийомів навчання та виховання дозволяє формувати й розвивати особистість комплексно (Черногорская, 2018).

В даний час обґрунтовується необхідність використання інтерактивних технологій як різновиду інноваційних, які спрямовані на актуалізацію в учнів їх

інтелектуально-пізнавальної діяльності, творчого мислення, самостійності в пошуку й створенні нової мовної інформації. Інтерактивні методи навчання відповідають особистісно орієнтованому підходу навчання. Учень і педагог є суб'єктами навчального процесу. Метою інтерактивного навчання є створення викладачем умов, в яких учень сам буде відкривати, здобувати і конструювати знання.

У сучасній методиці викладання іноземних мов існують такі методи інтерактивного навчання: взаємне спілкування іноземною мовою з метою прийняття та продукування автентичної інформації, однаково цікавої для всіх учасників, у важливій для всіх ситуації; спільна діяльність, що характеризується взаємозв'язком трьох об'єктів: виробника інформації, одержувача інформації і ситуативного контексту; зміна традиційної ролі викладача в навчальному процесі, перехід до демократичного стилю спілкування; рефлексивність навчання, свідоме і практичне осмислення дії, його мотивів, якостей і результатів, як з боку викладача, так і учнів (Черногорская, 2018).

Таким чином, інтерактивні методи навчання засновані на принципах взаємодії, активності учнів, опорі на груповий досвід, обов'язкового зворотнього зв'язку. Впровадження інтерактивних форм і методів навчання при формуванні іншомовної компетенції є одним з найважливіших напрямків вдосконалення підготовки іноземних слухачів і студентів в сучасних вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Азимов, Э. Г., Щукин, А. Н. (2009*). Новый словарь методических терминов и понятий* (*теория и практика обучения языкам*) (с. 139). Москва: ИКАР.

2. Закон України "Про вищу освіту". (2014). Взято з: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.

3. Ковалевская, Л. В. (2018). Использование игровых технологий в обучении РКИ (элементарный уровень) (с. 375). *II Международный конгресс преподавателей и руководителей подготовительных факультетов (отделений) Вузов РФ "Довузовский этап обучения в России и мире": язык, адаптация, социум, специальность. III Всероссийская научно-практическая конференция "Актуальные вопросы реализации образовательных программ на подготовительных факультетах для иностранных граждан"*. Взято з: https://www.pushkin.institute/science/publikacii/detail.php?ID=24828.

4. Пассов, Е. И., Кибирева, Л. В., Колларова, Э. (2007). *Концепция коммуникативного иноязычного образования* (с. 30). СПб.: Златоуст.

5. Черногорская, Н. Г. (2018). Инновационные тренды в методике преподавания РКИ (с. 323−325). *Інновації та традиції* у *мовній підготовці іноземних студентів*: *тези доповідей міжнародного науково-практичного семінару*. Харків: Вид-во Іванченка І. С.

Г. М. Проніна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та іноземних мов
В. П. Кулик,
студентка кафедри перекладу та іноземних мов
Національна металургійна академія України

ОГЛЯД ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Актуальність теми пропонованої наукової розвідки визначається потребою якісного адекватного перекладу з англійської мови на українську та навпаки в умовах інтеграції нашої держави до англомовного європейського комунікативного простору.

Мета дослідження – узагальнити теоретичні відомості щодо сутності перекладацьких трансформацій.

Проблема перекладацьких трансформацій посідає особливе місце як у працях корифеїв перекладознавчої науки (Я. І. Рецкер, Л. С. Бархударов, О. О. Реформатський), так і в розвідках сучасних мовознавців (В. І. Карабан, І. Ф. Лощенова, В. В. Нікішина).

Так, наприклад, Я. І. Рецкер розуміє перекладацькі трансформації як "прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення слова іноземної мови у контексті та знаходимо його відповідність у мові перекладу, що не збігається із словниковою" (Рецкер, 1974).

Дефініція Л. С. Бархударова, який вважає, що "перекладацькі трансформації – це ті численні і якісно різноманітні перетворення, які здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності перекладу всупереч розбіжностям у формальних і семантичних системах двох мов" (Бархударов, 1975), і сьогодні не втрачає своєї актуальності, адже при перекладі з аналітичної англійської мови на синтетичну українську мову часто виникає потреба досягнення еквівалентності саме за допомогою різноманітних перекладацьких трансформацій, які дозволяють правильно передати лексико-граматичні особливості тексту, що зумовлені суттєвими відмінностями цих різноструктурних мов.

На думку сучасних дослідників, переклад не може бути абсолютним аналогом оригіналу, а це означає, що головне завдання перекладача полягає в тому, щоб створити текст максимально наближений до оригіналу з точки зору семантики, структури та потенційного впливу на користувача цього перекладу за допомогою перекладацьких трансформацій (Лощенова, Нікішина, 2014).

Варто зазначити, що фундаментальна типологія перекладацьких трансформацій В. Н. Комісарова була дещо розвинена іншими вченими. Так, наприклад, В. І. Карабан відносить транскрипцію і транслітерацію до транскодування (разом зі змішаним і адаптивним транскодуванням). Так, під *транскрибуванням* розуміється передача звукової форми слова вихідної мови літерами мови перекладу (наприклад, *selfie – селфі, vibe – вайб, HR – ейчар*).

Транслітеруванням є побуквена передача слова вихідної мови (Карабан, 2004), як-от *webinar – вебінар, electrocar – електрокар*.

Калькування – це дослівний переклад, що головним чином використовується при перекладі неологізмів та термінології, наприклад: *Black Friday – чорна п'ятниця, green card – зелена картка.*

Щодо антонімічного перекладу, то ми погоджуємось із тезою про те, що цей термін є дещо неточним, оскільки слово, що перекладається, змінюючи при цьому форму, залишає свою первинну семантику (Карабан, 2004), пор.: *Remember to call me! – Не забудь мені зателефонувати!*

Також цікавими перекладацькими лексичними трансформаціями постають конкретизація і генералізація.

Конкретизація значення, це "лексична трансформація, внаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вужчої семантики" (Карабан, 2004), наприклад: *To skip morning meal – не поснідати.*

У свою чергу *генералізація* є такою лексичною перекладацькою трансформацією, при якій слово із вужчим значенням перекладається словом із ширшим значенням (Карабан, 2004), пор.: *speeding – порушення правил дорожнього руху*.

Граматичні ж трансформації при перекладі з англійської мови на українську зумовлені зокрема відсутністю в останній артиклів, герундія тощо та іншими граматичними відмінностями різноструктурних германської і слов'янської мов: *She is the one. – Вона моя єдина.*

Висновки. При перекладі з англійської мови на українську виникає низка труднощів, пов'язана з відмінностями у будові та семантиці різноструктурних мов (наявність в англійській мові означеного та неозначеного артиклів, форм однини та множини деяких іменників, відмінність неособових форм дієслова, граматичні часи та ін.). Таким чином, влучне використання перекладацьких лексичних та граматичних трансформацій (транскрибування, транслітерування, калькування, конкретизація, генералізація, антонімічний переклад тощо) є

важливим засобом забезпечення якісного адекватного перекладу автентичного англомовного тексту українською мовою.

Перспективи подальшого дослідження проблеми перекладацьких трансформацій зумовлені невпинним розвитком і поповненням словникового фонду англійської мови, що потребує адекватної передачі при перекладі на українську мову.

Список використаних джерел

1. Бархударов, Л. С. (1975). *Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода* (с. 190). М.: Международные отношения.

2. Карабан, В.І. (2004). Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. (сс. 279-308). Вінниця: Нова книга.

3. Комиссаров, В. Н. (1980). *Лингвистика перевода* (сс. 1-167). М.: Международные отношения.

4. Лощенова, І. Ф., Нікішина, В. В. (2014). Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу (с. 103). *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія "Філологічні науки"*. Книга 3.

5. Рецкер, Я. И. (1974). *Теория перевода и переводческая практика* (с. 216). М.: Международные отношения.

Н. М. Сафонова,
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М. П. Драгоманова

СЛОВНИК НОВОЧАСНИХ СЛІВ: КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ПРАГМАТИЧНОЇ ПРИРОДИ НОВОСТВОРЕНОЇ ЛЕКСИКИ

Ця наукова розвідка започатковує вивчення природи появи нової лексики в мові (фактажем обираємо свідомо українську мову) як процедури номінації

об’єктів (конкретних і абстрактних явищ, нових реалій, які ще не номіновані, й таких, які мають певну традицію свого називання) позамовної дійсності носіями мови, як реакції на суспільно-політичні, культурні, соціально-економічні виклики, які й спровокували мовленнєву спільноту на неймінг (у широкому розумінні цього слова). Саме неймінг як створення назви для концептуального явища найкраще передає природу витворення нового імені для реалії чи факту.

Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження новочасної лексики, поява якої зумовлена реакцією конкретного мовця на факт позамовної дійсності, який (факт) спровокував конкретного носія на появу цього нового слова (або мовець дозволив собі розширити семантику такого слова, що вже існувало в мові), і яке є, фактично, емоційною реакцією безпосереднього учасника події на саму природу цієї події. Отже, доцільно застосувати прагматичний і психолінгвістичний підходи в нашому дослідженні. В основі прагматичного підходу до вивчення нової лексики лежить аналіз варіативності слова як сукупності варіантів у межах слова, кожен з яких може бути прагматичним варіантом і виконувати прагматичну фікцію, залежно від соціального, національного, територіального, вікового та інших статусів учасників комунікації (Грицай, 2014), а психолінгвістична складова дозволить пояснити природу семантики продукованих лексем, їхнього сприйняття і розуміння іншими представниками мовних груп (Селіванова, 2008).

Розвідка є своєрідним експериментом на підтвердження / спростування гіпотези про соціально зумовлену природу нової лексики в межах мовної спільноти й націлена на те, щоб довести, що статус слів, які спричинилися до появи соціальним викликом, є більшою мірою оказіональним, їхня семантика – конситуативною щодо декодування своїх значень. Новочасна лексика дотепер ще не ставала предметом дослідження саме такого ракурсу лінгвістичного аналізу, що і є науковою новизною виконаного дослідження.

Добігання до свого завершення календарного року, сигналізує про поступове вщухання подій, які провокували появу нових слів. Саме так: останні

кілька років маємо можливість спостерігати, як політичні, економічні, культурні, соціальні перипетії стають предтечею виникнення нової лексеми. Забігаючи наперед, відмітимо, зазвичай *експресивно маркованої лексеми*, прив'язаної своєю семантикою до конситуації появи і залежної від цієї конситуації у декодуванні семантики слова, вживаного вже безвідносно до протореферентної ситуації. У поняття протореферентної ситуації вкладаємо умови, у яких лексема з'явилася. До таких умов можуть належати і ситуація мовленнєвого акту, і місце, і час, і мовці, які вжили її вперше, і мовці / події, щодо яких було нову лексему вжито – будь-що в позамовній дійсності, що стало поштовхом до омовлення якогось відрізка цієї дійсності.

Відтак доходимо другого висновку, що переважна більшість неологізмів 2019 року (як і до цього, а також і після) є *прецедентною*. Тобто в позамовному середовищі були певні феномени (події / ситуації, тексти / висловлення, імена / персоналії), які і спричинили появу неологізмів з одного боку, а з іншого, знання яких є запорукою успішного розуміння новоствореного слова. І ширше: часто новостворені слова набувають свого осмислення лише з урахуванням того культурного-політичного тла, в якому з'явилися, бо без нього втрачають свою смислову складову (первинного смислу), хоча й можуть залишатися в мові чимось на кшталт мовної гри, каламбуру. Не так часто, але констатуємо, що слово відривається від свого первинного контексту, стаючи автономним (без постійного повернення в попередній контекст для розуміння смислу), як це, наприклад, відбулося зі словами *тітушки, євромайдан, безвіз, євробляхи*. І, як ми розуміємо, це стало можливим, у першу чергу, завдяки значному поширенню явищ, іменованих цими словами, резонансності подій, що у свою чергу множило (доволі регулярно) тексти із актуалізованими цими словами поняттями. Далі вже можна було спостерігати абсолютно закономірний процес входження слів у всі стилі мовлення, тиражування різними засобами масової інформації в усному мовленні, входженні одиниць в альтернативні словники сучасної мови (наприклад, Мислово. URL: http://myslovo.com/).

Не претендуючи на створення вичерпного реєстру неологізмів 2019 року, спробуємо проаналізувати новочасні слова на предмет їхньої доцільності й функціональності в мові, а відтак ставимо перед собою кілька ***завдань***, зокрема:

1) обґрунтувати причини появи експресивно маркованих слів (фактично синонімів до вже наявних у мові з меншим ступенем експресії),
2) встановити тривалість їхнього функціоналу,
3) описати функційні характеристики неологізмів,
4) схарактеризувати словотвірні закономірності,
5) виявити співвідношення денотативного й конотативного значень у неологізмі;
6) проаналізувати авторство неологізмів, визначити стиль, як місце появи неологізмів,
7) виявити закономірності переходу неологізмів у розряд історизмів.

Збір фактажу не мав системного явища, відбувався спорадично, тому ми не претендуємо на визначення характеристик неологізмів, пов’язаних із статистичними замірами, процентними чи кількісними співвідношеннями. Наше дослідження радше є рефлексією на мовотворчу діяльність представників громадянського суспільства України упродовж року.

Безпосереднім джерелом, із якого відбувався збір фактажу, були дописи в соціальній мережі “Фейсбук”, коментарі до дописів окремих користувачів та інформаційних агенцій, новинні стрічки телевізійних каналів та новинних інтернет-порталів. Одразу зауважимо, що охочіше виявляють свою словотворчу неологічну активність дописувачі в коментарях до новин. Примітно також і те, що продуктивнішими є автори, котрі приховують свої справжні імена, пишучи під вигаданими. (Ймовірно, (що є лише нашим припущенням, яке не має жодних підтверджень) ці люди є тими ботами, які працюють за певними темниками. Щоправда, це не є безпосереднім об’єктом нашого дослідження, а є сферою зацікавлення вчених психолінгвістичного й соціолінгвістичного напрямків).

Інше наше спостереження теж, як нам здається, доволі показове. Активний процес появи неологізмів в українській мові відбувається на тлі ейфорії неологізації (абгрейду) лексики загалом, що зумовлено напливом лексем, пов'язаних, наприклад, із новими цифровими технологіями – ґаджетами (технічна новинка у вигляді електронного пристрою, або іншого засобу, що поєднує в собі високі технології і цілком реальне застосування). Тут ми також спостерігаємо посилення тенденції англіцизації мов світу, оскільки саме англійська мова є донором слів, що позначають об'єкти цих сучасних галузей техніки. І кожна мова, як не складно помітити, охоче забирає у свій лексикон ці англіцизми. Тож, чи не може такий мовний лібералізм бути рушійною силою розвивати словник кожної мови в межах її автентичних мовних ресурсів? Ствердна відповідь, думаємо, прийнятна, хоча, можливо, й дискусійна.

Поява неологізмів у своєму великому, можна навіть сказати, шквальному вияві була хвилеподібною й прив'язаною до окремих суспільно-політичних подій цього року. Найбільш продуктивними на появу слів були такі: вибори (перший і другий тур) президента України, відбір на Євробачення, вибори депутатів Верховної Ради України, робота ВР України і, очевидно, переговори нормандської четвірки.

Далі називатимемо ці події ***дискурсами***. Надалі взагалі пропонуємо будь-яке інформаційне поле довкола певної події, тексту, імені називати дискурсом, під яким розуміємо усю сукупність лінгвістичної (усні й письмові тексти усіх жанрів і стилів) й паралінгвістичної (фото- й відеоматеріали, картини, символи, знаки, музика, семантика кольорів тощо) інформації, яка супроводжує у певний відрізок часу ці події / тексти / імена, актуалізуючи їхнє смислове наповнення. Отже, говоримо про дискурс виборів президента, дискурс відбору на Євробачення, дискурс виборів до ВР, дискурс роботи ВР, дискурс нормандської зустрічі тощо. Домінантною ж темою останні 6 років є і залишається дискурс війни. Його ми в роботу свідомо не беремо в силу як об'єктивних, так і суб'єктивних обставин. Хоча апеляцію до цієї теми в повній мірі не виключаємо.

Отже, нова лексика є переважно ситуативно зумовленою реакцією на позамовну дійсність. І це перше спостереження. Нові спостереження щодо часу збереження за словом нового значення або функціонування новоствореного слова в інших конситуаціях вимагають подальшого комплексного дослідження.

Список використаних джерел

1. Грицай, І. С. *Сучасні підходи до вивчення неологізмів*. Взято з: http://www.kamts1.kpi.ua/ node/1010.

2. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми підручник* (с. 188–245). Полтава: Довкілля-К.

І. А. Сидоренко,
викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування №1,
КПІ ім. Ігоря Сікорського

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ У СУЧАСНОМУ ВИВЧЕННІ ІДІОСТИЛЮ АВТОРА ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Особистісний підхід сучасної наукової парадигми уможливив переосмислення ключових засад лінгвістичного аналізу художнього дискурсу, актуалізуючи дослідження твору художньої літератури як особливої антропоцентричної моделі, що детермінується, насамперед, специфікою авторської перцепції навколишніх реалій та індивідуально-авторськими комунікативно-прагматичними інтенціями.

У зв’язку з цим провідною тенденцією контемпоральної мовознавчої думки стала інтерпретація текстового простору художнього твору крізь призму вербального вираження світобачення письменника та прагматики авторської позиції, що відповідно до сучасної наукової позиції співвідноситься з поняттям ідіостилю.

Незважаючи на досить широку варіативність дослідницьких поглядів та теорій щодо природи лінгвістичного явища ідіостилю, науковці одностайні

в тому, що останній необхідно розглядати як комплексну систему константних засобів і форм мовного вираження, що є унікальною та об'єктивується у процесі створення нового художнього простору залежно від мовно-естетичних та прагматичних преференцій автора.

Метою нашої розвідки є виділення ключових наукових підходів вітчизняних мовознавців до аналізу ідіостилю автора художнього тексту крізь призму прагматичного підходу до вивчення мовних явищ.

Проведений аналітичний огляд наукових розвідок та дисертаційних досліджень останніх років дозволяє зробити висновок, що на сучасному етапі прагматичний ефект та прагматичний потенціал авторського індивідуального мовлення досліджується, передусім, через аналіз: специфіки мовної структури образу автора (Соколовська, 2013); особливостей функціонування стилістично маркованих мовних і мовленнєвих засобів та їх оказіональних модифікацій (Гайденко, 2018; Глінка, 2019; Голікова, 2014; Іщенко, 2018; Коткова, 2017); слів-символів та взаємодію різних шарів лексики (Переломова, 2010; Юріна, 2016; Макар, 2010); композиційно-стилістичного оформлення текстового матеріалу (Бандурко, 2018; Сухова, 2016); структурно-семантичних та стильових характеристик архітектоніко-мовленнєвих та композиційно-мовленнєвих форм (Матковська, 2019); лінгвостилістичних засобів реалізації прагматики авторського мовлення (Свинцова, 2016); когнітивного рівня мовної особистості автора (Байоль, 2016; Дойчик, 2019).

Так, у дослідженні Ю. Гайденко зазначається, що семантико-прагматичний потенціал індивідуально-авторської картини світу формується через її здатність засобами авторської мови актуалізувати певне інформаційне й прагматичне навантаження. Мовознавиця стверджує, що семантико-прагматичний потенціал індивідуально-авторської картини світу характеризується взаємозумовленістю і взаємозалежністю із семантико-прагматичним потенціалом авторського слова й авторської мови, котрі походять від слова як основоположного лінгвістичного феномену та об'єктивуються у авторському мовленні (Гайденко, 2018).

Лексичний та стилістичний регістри художнього тексту, за Л. Котковою, підпорядковані авторському світобаченню й визначаються його художньо-естетичною функцією та прагматикою. Узгодженість ідіолекту й ідіосвіту забезпечує виявлення особливостей художнього тексту на основі зіставлення соціального й мовного досвіду автора, ефективності передбачуваного автором впливу (Коткова, 2017).

У свою чергу, в наукових розвідках А. Сухової, які присвячені композиційно-стилістичним особливостям тексту художнього твору наголошується, що прагматичний ефект залежить, передусім, від форми змісту. Коректне сприйняття формальних, змістових та формально-змістових елементів художнього тексту постає домінувальним чинником у досягненні адекватності прагматичного ефекту (Сухова, 2017).

Висновки. Отже, усі проаналізовані вищезгадані наукові підходи та погляди вітчизняних лінгвістів дозволяють нам вважати, що система ідіостилю автора художнього тексту має поліструктурний характер та об’єктивується інтеграцією таких рівнів: рівнем мовленнєво-виражальних засобів, де вибір та специфіка функціонування того чи іншого засобу виразності детермінується індивідуальною мовотворчістю, мовно-естетичними пріоритетами та прагматичними намірами; композиційним рівнем, що актуалізується внутрішньою та зовнішньою композиційною структурою тексту художнього твору, кожна з яких виконує певні прагматичні функції, а також композиційними формами мовлення, що функціонують відповідно до авторських прагматичних інтенцій; когнітивним рівнем як репрезентантом індивідуально-авторської картини світу, маркованої прагматичним потенціалом творчої особистості.

Перспективою дослідження вважаємо вивчення прагматичного аспекту поетики художнього твору, зокрема драматичного.

Список використаних джерел

1. Гайденко, Ю. О. (2018). *Семантико-прагматичний потенціал авторської мови та авторського мовлення Шарлотти Бінгхем*: дис. канд. філол. наук. Чернівці (с. 251).

2. Коткова, Л. І. (2017). *Ідіолект Володимира Винниченка: лексико-фразеологічні та стилістичні складники*: дис. канд. філол. наук. Ніжин (с. 247).

3. Сухова, А. В. (2017). *Англомовна новела (XIX–XX ст.): лінгвостилістичний та прагматичний аспекти*: дис. канд. філол. наук. Запоріжжя (с. 264).

Н. М. Тимощук,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

КОНЦЕПТОСФЕРА ЗАГОЛОВКІВ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ БЕСТСЕЛЕРІВ

Заголовок як один з головних складників організації тексту неодноразово ставав об’єктом мовознавчих досліджень. На слушну думку С. Суворової, він є “стислою згорткою цілого твору” (Суворова, 2015). Будучи “квінтесенцією тексту” (Лютая, 2008), заголовок є винятковою багатофункціональною інформативною одиницею, яка має на меті не тільки стисло та влучно репрезентувати основну мету повідомлення (Разинкина, 1989), встановивши контакт з читачем, а й привернути увагу та викликати цікавість у адресата до теми повідомлення (Коваленко, 2002). Таким чином, виконуючи роль своєрідної реклами, заголовок є своєрідним орієнтиром для читача, основою для прийняття читацького рішення про ознайомлення чи не ознайомлення з твором (Яхонтова 2009). З огляду на той факт, що в епоху глобалізації прагматична роль заголовка набула першочергової важливості, питання

концептосфери заголовків сучасних англомовних бестселерів стає все більш ***актуальним***.

Метою нашої розвідки є вивчення національної концептосфери шляхом аналізу базових концептів, що реалізуються в назвах бестселерів британських і американських авторів задля виокремлення основних елементів їх шкали цінностей.

У результаті нашого дослідження ми систематизували заголовки бестселерів з урахуванням базових концептів, які реалізуються в їх складі. Таким чином, можна виділити дві найбільш значущих концептосфери: концептосфера "людина", складова 57% від загального числа вибірки, і концептосфера "навколишній світ" (43%).

Концептосфера "людина" містить її почуття, переживання, проблеми та вчинки. В її межах можна виділити окремі концепти. Найпоширенішим в нашому матеріалі є концепт "смерть" (17%): *"Treachery in death"* (J. D. Robb), *"This Side of the Grave"* (Jeaniene Frost), *"Dead or Alive"* (Tom Clancy). Номінативне поле аналізованого концепту також представлене лексемами, пов'язаними з потойбічним світом (*demon, hell, evil),* наприклад: *"Pale Demon"* (Kim Harrison), *"Hell's Corner"* (David Baldacci), *"Deliver Us from Evil"* (David Baldacci). Концепт "любов" (13%) є другим за частотністю: *"Love You More"* (Lisa Gardner), *"Love Wins"* (Rob Bell), *"Eat, Pray, Love"* (Elizabeth Gilbert). Наступним є концепт "сім'я" (10%): *"Sisters"* (Elizabeth Fishel), *"Brother Odd"* (Dean Koontz), *"The Paris Wife"* (Paula McLain). Концепт "щастя" (7%) також дуже поширений, але зустрічається значно рідше ніж "смерть": *"Happy Ever After"* (Nora Roberts), *"The Pursuit of Happiness"* (Douglas Kennedy). Загально відомо, що тема щастя є однією з основоположних цілей практично всього світового співтовариства. Далі представлений концепт "серце" (5%): *"Heart of the Matter"* (Emily Giffin), *"Your Heart Belongs to Me"* (Dean Koontz), і концепт "професія" (5%): *"The Lincoln Lawyer"* (Michael Connelly), *"The Spy"* (Clive Cussler), що підтверджує той факт, що професійна реалізації та кар'єра відіграють важливу роль в сучасному англомовному суспільстві.

Концепт “магія / таємниця” (18%) є найчастотнішим у концептосфері «навколишній світ»: “*A Discovery of witches*” (Deborah Harkness), *“Known and Unknown”* (Donald Henry), *“Remarkable creatures”* (Tracy Chevalier). Людям завжди не вистачає чудес в повсякденному житті, і тому незрозумілі явища з незмінною постійністю привертають величезну увагу читачів. Другу позицію посідає концепт “природа” (13%): *“The Forgotten Garden”* (Kate Morton), *“The Art of Racing in the Rain”* (Garth Stein), *“The Silent Sea”* (Clive Cussler). Наступним є концепт “тваринний світ” (12%): *“Half Broke Horses”* (Jeannette Walls at Simon & Schuster), *“Inside of a Dog”* (Alexandra Horowitz), *“Water for Elephants”* (Sara Gruen).

Висновки. Отже, в результаті виділення базових концептів, що реалізуються в назвах бестселерів британських і американських авторів, ми можемо зробити висновок про основні елементи шкали цінностей в цих суспільствах. Так, для британців і американців дуже важливі сім’я і любов, необхідна успішна професійна реалізація, їх цікавлять загадкові та містичні явища, тема природи і проблеми навколишнього світу є також одними з головних концептосфер заголовків сучасних англомовних бестселерів.

Перспективними та плідними видаються вектори аналізу спрямовані на подальші ґрунтовні дослідження концептосфер заголовків сучасних англомовних бестселерів.

Список використаних джерел

1. Коваленко, А. М. (2002). *Заголовок англомовного журнального мікротексту-повідомлення: структура, семантика, прагматика (на матеріалі тижневика Newsweek)*: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04.* “*Германські мови”* (с. 8) К.: Київський національний лінгвістичний університет.

2. Лютая, А. А. (2008). *Современный газетный заголовок: структура, семантика, прагматика: автореф. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук 10.02.01* “*Русский язык”* (с. 16). Волгоград.

3. Разинкина, М. М. (1989). *Функциональная стилистика английского языка* (с. 17). М.: Высшая школа.

4. Суворова, С.А. (2015). *Структурно-семантичні особливості заголовків наукових праць: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02. "Російська мова"* (с. 14). Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний ун-т імені Олеся Гончара.

5. Яхонтова, Т.В. (2009). *Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія* (с. 87). Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009.

Чжан Менвей,
аспірантка кафедри українського прикладного мовознавства
ЛНУ імені Івана Франка
(науковий керівник – к. філол. н., доц. Н. І. Станкевич)

СЛОГАНИ УКРАЇНСЬКИХ ТА КИТАЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ЛІНГВОКУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ

Освіта є важливою соціальною сферою в житті кожної розвиненої суспільної формації. Це основа інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, а загалом – запорука майбутнього держави. Україна та Китай по-різному провадять освітню діяльність, проте вона однаково підлягає усім суспільно-політичним глобалізаційним процесам, що відбуваються у світовій спільноті.

Розвиток ринкових відносин, розширення освітнього простору навчальних закладів, їхня інтеграція в єдине світове середовище, бурхливий розвиток форм дистанційного навчання зумовив розширення сфери освітніх послуг, а відповідно й активізацію рекламної діяльності. Дослідження рекламного тексту у сфері освіти стосується, серед інших видів (проспектів, буклетів, рекламних плакатів, оголошень), і *слоганів* закладів вищої освіти, які є важливою частиною логосистеми корпоративної реклами. Особлива роль таких слоганів, порівняно з товарними, специфічний об'єкт позиціонування,

культурно-історичне тло, співвідношення емоційного та раціонального – ці аспекти потребують дослідження і роблять його ***актуальним.***

Мета нашої розвідки – описати лінгвістичні та структурні особливості слоганів вишів України та Китаю, виявити етнокультурні риси, нові тенденції у використанні мовних засобів для творення образу об'єкта реклами. Джерелом дослідження є слогани університетів України (77) та Китаю (113), вміщені на веб-сайтах цих навчальних закладів (китайські слогани подаємо в перекладі).

Українські та зарубіжні мовознавці, які досліджували слогани (Н. Коваленко, І. Павловська, Р. Пророкова, І. Морозова, О. Дьякова, Л. Віговська, Н. Улітина та ін.), наголошують на двозначності терміна *слоган* (з англ. *slogan* – сильно вдаряти): це "гасло, девіз", що відображає ідею, концепцію діяльності об'єкта, творить його образ, та "рекламна фраза", що має маркетингову та художню цінність. Слогани університетів, вважаємо, виконують роль гасла/девізу освітнього закладу, тобто передусім інформують, впливають, а також мають естетико-просвітницьку та ціннісно-орієнтовану функції.

У "Словнику китайської енциклопедії" вміщено таке пояснення суті слогану університету: "Для сприяння вихованню студентів університети відбирають низку моральних настанов, щоб виготовити табличку та повісити там, де її зможуть побачити всі в університеті; мета цього – дати змогу всім помітити ці настанови та втілювати в життя в будь-який час". Юань Гірен, колишній китайський міністр освіти, вважає: "Слоганом університетів є раціональна абстракція та ототожнення університету з його культурними традиціями та духом" (Юань Гірен, 2002). Будь-який рекламний текст є текстом автентичним, виразником "життєвої ідеології соціуму", "національно-прецедентним феноменом" (Ісаєнко, 2013).

Слогани університетів, вміщені на інтернет-сторінках, є частиною символіки навчальних закладів, куди входить емблема/герб, гімн, і разом з назвою навчального закладу творять *полікодовий текст* (Дьякова, 2011). Слоган можна назвати ядром цього тексту. Він вербалізує важливі у сучасному

суспільстві освітні константи, об'єднує молодь навколо раціональної та емоційно викладеної ідеї, спонукає до дії. Слоган 'працює' на імідж університету, разом з історією творить його легенду.

Слогани вищих закладів освіти підпорядковуються таким вимогам: *лаконічність* – слоган має бути простим і легким для розуміння та запам'ятовування, мати чітку структуру; *цільова відповідність* – його формулюють відповідно до профілю освітніх послуг; *ідейно-виховна спрямованість* – це концентрований вияв суті навчальної, наукової, культурної діяльності та місії університету, цілей виховання; *позитивність, естетичність,* що досягається позитивною за семантикою лексикою та певними стилістичними маркерами; *унікальність*, тобто відмінність від інших.

Зауважимо, що багато українських університетів використовують як слогани латинські вислови. Їхня афористичність, історико-культурна заглибленість надають ваги слогану, свідчать про тяглість освітньої традиції закладу. Здебільшого такі вислови чіткі, стислі, ритмічні за структурою, за змістом становлять афористичні твердження, сповнені урочистості, іноді пафосу: *Utilitas, Honor et Gloria (Користь, честь і слава)* – Київський національний університет ім. Т. Шевченка багато інших. Половина проаналізаних українських слоганів подані латиною.

Натомість більшість слоганів вишів Китаю походять від давніх китайських творів, їхнього основного вмісту – *Лі (Етики)*, що відображає засади освіти. Наприклад, слоган Цінхуаського національного університету: *Самодисципліна та соціальна прихильність* – походить від *І-цзин*, слоган Сяменського національного університету: *Самовдосконалюватись і зупинитися на доброму* – від *Да сюе* та ін. Це етичне спрямування освіти має прадавні корені і є визначальною рисою китайських слоганів.

Слогани університетів найчастіше складаються з 2–4 (інколи 6) слів, це зручно не так для привернення уваги, як для сприйняття і запам'ятовування. Синтаксично слогани українських університетів є номінативними конструкціями (*Впевненість та довіра; Честь. Відвага. Україна; Освіта.*

Інтелігентність. Культура; Міцність, користь, краса), простими, складними чи еліптичними реченнями (*Якісна освіта – забезпечене майбутнє; Більше знаємо – більше можемо; Через наукові здобутки та культурну співпрацю до міжнародного визнання*); предикативними спонукальними структурами (*Не припиняй вчитися! Пізнай самого себе!*). Пор. китайські слогани: *Честь та наполегливість; Вірність та щирість; Набувати знань та служити людям*; *Бути ерудитом та допомогти суспільству; Економіка порятує батьківщину.* Ядерними елементами слоганів є іменники та дієслова.

Найбільш часто вживаними іменниками в китайських слоганах є назви абстрактних понять: *інноваційність* (22), *єдність* (16), *старанність* (16), *поінформованість* (11), серед інших: *інновація, взірець, практика, правда, факт*. Використовують іменникові словосполучення: *пошук істини, єдність знань та дії.* Продуктивними є оцінні конкретизатори: *сильний, чесний, сміливий, суворий, мудрий* тощо. Виші очікують, що їхні студенти матимуть правильні ціннісні координати: *чесність, старанність, доброчесність* та ін. Слоган університету, з одного боку, спрямовує китайських студентів на *пошук істини та пошук правди* (39), з іншого – спонукає університетську спільноту суворо ставитися до академічного життя й навчання, у слоганах часто вжиті слова *старанність, наполегливість*, заклики *бути працьовитими у навчанні, любити навчання.* Вважаємо, що китайські виші роблять більший акцент на цілях, мотивації й результатах навчання. Наприклад, слоган Північно-Східного національного університету дає настанови: *Прагнути стати сильнішими, об'єднувати знання та дію*; педагогічних університетів: *бути вчителем та бути взірцем*; бухгалтерських: *виховувати доброчесність* та *не робити фальшивих обрахунків* тощо.

Дієслова відіграють важливу роль у розкритті змісту слоганів китайських університетів, саме вони формують значеннєву схему. Це стосується таких частотних дієслів: *прагнути, бути, стати, шукати, об'єднувати, виховувати.* У дієслівних сполуках важливим є позитивно оцінний компонент слогану: *бути єдиними, пильними та жвавими; принести людству щастя; підвищувати*

мораль, виховувати таланти; вчитися наполегливо, навчати інших невтомно та ін. Саме дієслова "надають динаміки слогану і спонукають до дії" (Пророкова, 2015).

Українські слогани університетів найчастіше використовують як смислові центри висловів іменники: *освіта* (*Освіта збереже Україну!*), *знання* (*Знання, що підкорюють небо!*), дуже часто ці слова є в одній смисловій площині із *життям*; дієслова *вчитися, навчатися, пізнавати*, *мислити,* які відображають суть освітнього процесу. Результатом дій є *успіх, здобутки, достаток, перемога*. Сам заклад вищої освіти слоган оцінює як *лідера, флагмана, гарантію успіху*.

Багато слоганів відображають специфіку вишу, наприклад: *Вчитися жити в гармонії з природою* (Національний лісотехнічний університет України), *Освіта зі смаком успіху!* (Харківський державний університет харчування та торгівлі), *Служити і захищати!* (Харківський національний університет внутрішніх справ) та ін. Часто слоган оформлюють як окличне речення: *До інформаційного суспільства легше йти разом! Хай живе закон! Ласкаво просимо на борт!*

Висновки. Слогани університетів обох країн виконують суспільно важливу рекламну функцію – надихати, заохочувати студентів до навчання, тому так важливо в короткому і простому вислові втілити глибокий зміст, відобразити суть і профіль університету, зробити слоган динамічним, раціонально- та емоційно-оцінним. Українські та китайські слогани однаково є виявом концентрованого змісту діяльності самого вишу та концептуальних засад навчання і виховання студентів у ньому, проте відрізняються акцентами, в українських – на важливості освіти, конкретного фаху, декларативних судженнях, у китайських – на самому характері навчання та моральних якостях студентів, ідеологізації цілей навчання. Слогани українських та китайських університетів, попри єдність текстового типу, відображають мовно-культурний, соціально-політичний простір країни, де вони створені.

Перспективи дослідження. Потребуть окремого наукового аналізу подекуди розлогі за будовою слогани, що складаються з кількох речень, великих однорідних рядів (особливо китайських університетів). Цікавим матеріалом для дослідження є вербалізація постатей студента та викладача, емоційно-експресивна складова слоганів, вияв інтертекстуальності, метафоричні образи освіти (*світла, води, неба*), місце і роль слоганів у системі національно-культурних мовних знаків.

Список використаних джерел

1. 袁贵仁. 加强大学文化研究推进大学文化建设[J]. 中国大学教学 (2002), (с. 10).

2. Дьякова, Е. (2011). *Поликодовый текст в Британском рекламном дискурсе сфере образования: автореф. дисс. канд филол. наук.* Воронеж (с. 9).

3. Ісаєнко, А. (2013) Аналіз україномовних креалізованих текстів реклами в іншомовній аудиторії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної.* Вип. 8 (с. 238).

4. Пророкова, Р. Д. (2019). Структурно-смислові та лексичні особливості побудови рекламних слоганів. *Young Scientist.* № 5 (69) (с. 54).

D. O. Tchystiak,
HDR, Professeur associé, Département de philologie romane
Université nationale Taras Chevtchenko de Kyiv

ETUDES MYTHOLOGIQUES DANS LA CONCEPTION LINGUISTIQUE D'OLEXANDRE POTEBNYA ET DE SES DISCIPLES

Les études mythologiques ukrainiennes dans la seconde moitié du XIXe siècle étaient influencées par les théories linguistiques européennes de la même époque, notamment par les idées de Wilhelm von Humboldt sur la langue en tant que réalisation extérieure de l'esprit des peuples, développée dans les recherches de l'école de Völkerpsychologie, notamment par Hermann Steinthal et Moritz Lazarus.

Ces idées restent ***d'actualité*** dans le paradigme poststructuraliste notamment pour l'étude des images du monde nationales et conceptuelles.

Le but de notre article serait de dresser le panorama des études mythologiques à l'époque où l'activité de l'éminent chercheur ukrainien Olexandre Potebnya et de ses disciples ont enrichi consiérablement la philologie slave afin de dresser les perspectives de leur apport pour la philologie contemporaine.

Il est à noter une forte influence de l'école symbolique dérivée de l'esthétique du romantisme allemand (Georg Friedrich Creuzer, Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling, Joseph Görres). Parmi ses postulats on trouve le suivant: la mythologie produisait une symbolisation des réalités de la nature unis grâce à la force de la fantaisie de l'auteur avec l'absolu cosmique. On se souviendra que Schelling dans son *Introduction à la philosophie de la mythologie* attestait que la langue serait une mythologie effacée, alors que le mythe semblerait une condition nécessaire et une matière première pour tout art, notamment pour la formation d'un monde des images premières et la source pour la mythologie des auteurs. On pourrait noter cependant que les influences les plus marquées sur les recherches mythologiques russophones dans la seconde moitié du XIXe siècle se trouvent dans les idées de l'école mythologique (frères Grimm, Max Müller, Adalbert Kuhn, Wilhelm Mannhardt, Wilhelm Schwartz, Léopold Voïévodskiï) et anthropologique (Edward Burnett Tylor, Herbert Spencer, James George Frazer, Lev Yakovlevitch Sternberg, Tadeusz Zieliński).

L'école anthropologique voyait dans la similitude entre l'imagerie mythique des peuples le niveau similaire du développement des individus et se concentrait sur l'analyse de l'ethnologie des peuples primitifs. Il est à noter l'influence décisive de la conception animiste chez Edward Burnett Tylor (dans son étude *Primitive culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, language, art, and custom,* 1871) d'après laquelle l'homme prêtait l'âme à toutes les réalités et les objets naturels ce qui serait à l'origine de l'imagerie poétique. On devrait noter également la conception psychologique de l'âme de l'homme primitif comme une

déformation du culte des ancêtres chez Herbert Spencer (dans son étude *The Principles of Sociology,* 1874–1896) soutenue en Russie par Vladimir Soloviev.

Il serait opportun de souligner que dans la plupart des conceptions mythologiques européennes à la fin du XIXe siècle on retrouve l'idée des rudiments imagées de l'époque mythologique (liés avec une réception spécifique, imagée du monde, notamment dans la perception des astres, des éléments, des plantes et des animaux ainsi que du culte des ancêtres) qui se réaliserait aussi bien dans la langue en général que dans l'imagerie des textes littéraires en particulier.

On pourrait relever des idées originales sur la genèse du mythe dans les éditions commentées des recueils du folklore des peuples de l'Empire Russe publiés par Mikhaïil Maximovitch, Ossip Bodyanskiï, Alexandre Kotlarevskiï, Mikaïil Drahomanov, et tout particulèrement dans *La Mythologie Slave* de Nikolaï Kostomarov. Les recherches d'Alexandre Pypine, Vsevolod Miller, Alexandre Kirpitchnikov, Nikolaï Soumtsov, Nikolaï Bouslaiév, Alexandre Afanassiév et de Vladimir Peretz relèvent également des idées intéressantes surtout concernant le matériau folklorique slave sans pour autant formuler une conception précise sur les liens entre la mythologie et les textes littéraires.

L'éminent chercheur ukrainien Olexandre Potebnya est a juste titre considéré comme l'un des fondateurs de la linguistique moderne. En polémisant avec l'idée de Wilhelm von Humboldt sur la similitude entre la langue et l'esprit il soulignait qu'une étude non métaphysique des débuts de la langue est également possible laissant de côté la conception de " l'esprit du people" pour une étude de la conceptualisation humaine. Dans son recueil d'articles *D'après les notes sur la théorie des lettres* (1905) il considérait que "pour la théorie des lettres le mythe est présenté comme une oeuvre de la parole qui servait de base aux autres oeuvres de la parole, plus complexes" et "le mythologue identifie les procédés du raisonnement mythologique à partir de la parole" (Potebnya, 1985), notamment grâce à l'étude de l'étymologie et de la sémantique des structures lexicales et grammaticales. Olexandre Potebnya a su discerner dans la conceptualisation mythique la non-séparabilité du sujet et de l'objet de la réflexion, ce qui conférait à une signification subjective dans

l'imaginaire du parleur une réalité objective notamment dans un ensemble d'images. Il relevait le même procédé lors de la création d'une oeuvre poétique. Cependant, à la différence de Fiodor Bouslaïev ou de Dmitriï Ovsianniko-Koulikovskiï, Potebnya soulignait que la création poétique était un acte conscient ce qui impliquait la non-correspondance entre les images métaphoriques (ex. "nuage = pierre", "âme = vent"), à la différence du mythe.

D'après Olexandre Potebnya la vie psychique d'un peuple se projette dans la forme interne du mot qui subit une évolution intérieure aussi bien sous l'influence des facteurs psychiques que sociaux. Le chercheur croyait également que "bien des exemples du raisonnement mythiques se trouvent chez les gens dont le niveau d'évolution est proche du nôtre" et même que "le mythe peut certainement se nicher dans le cadre d'une personnalité" (Potebnya, 1989) dans une dialectique de l'immanent et du mouvant dans la conceptualisation humaine. On pourrait également relever le fait qu'Olexandre Potebnya voyait dans la création littéraire des liens entre le dénotat dérivé de l'image ancienne et le potentiel imagé de la parole aussi bien pour l'analyse diachronique que synchronique.

Les problèmes du mythe dans la littérature sont traités également dans le recueil "Questions de théorie et de psychologie de la creation" (1914) par les disciples de Potebnya, Iévguéniï Kagarov, Vassili Khartsiev et Karl Tiander. Iévguéniï Kagarov a relevé certaines particularités des motifs mythiques stéréotypés. Vassili Khartsiev dans son étude *Création mythique, poésie et science* a développé l'idée d'Olexandre Potebnya sur le potentiel de l'action de la parole mythique dans la fonction magique sur ses référents : le mythe confère l'esprit des créatures dotées d'émotions et de volonté aux choses, aux réalités naturelles, au corps humain et aux caractéristiques de l'âme, la parole devait être un double de la chose, l'essence et la cause, le producteur des choses, son action sur les autres devenait un acte de magie "par transposition sur la parole des actions des choses et des réalités qu'elle désignait" (Khartsiev, 1914) alors que la non-séparabilité entre le signifiant et le signifié serait à la base des procédés créateurs de la métaphore, de la métonymie, de la synecdoque etc.

Le célèbre philologue russe Alexandre Vesselovskiï a soutenu la conception d'Olexandre Potebnia qui voyait dans le mythe le résultat d'un acte psychique dans sa réalisation langagière tout en absolutisant les relations entre la création mythique et poétique. Dans son article *De l'introduction à la poétique historique* (1893) il développe l'idée de l'image première de Fiodor Bouslaïev : "dans une aire lointaine de notre conscience sont stockés les fables et les types, les images anciennes et leurs reflets qui surgissent d'un coup dans la vie du folklore et des oeuvres littéraires conscientes" (Vesselovskiï, 1940). Le terme du *mythe-parole* (que l'on appelerait de nos jours *symbole textuel*) déjà employé par Olexandre Potebnya serait pour Alexandre Vesselovskiï la structure mythique la plus stable. La fable de chaque oeuvre serait en relation avec une base mythique (notamment dans les genres épiques) subissant également l'influence des oeuvres contemporaines à la création du texte nouveau. Il est regrettable que la troisième partie de la *Poétique historique* de Vesselovskiï qui devait traiter notamment "de l'analyse du rôle et des limites des légendes dans création d'une création individuelle" (Vesselovskiï, 1959), des mythes littéraires individuels, dirait-on aujourd'hui, n'ait pas été rédigé. Malheureusement, le mythe ne fait pas non plus partie du domaines d'intérêts des disciples de Vesselovskiï Ivan Jdanov, Mikhaïil Dachkevitch ou Viktor Jirmounskiï.

Conclusions. Il est opportun de souligner que chez les chercheurs russophones d'avant la période soviétique nous retrouvons les idées sur la formation de la langue et du mythe dans la période préhistorique quand la création imagée dominait. Dans les époques postérieures le mythe continue à fournir à la langue, notamment aux oeuvres littéraires un système d'images, de schémas et de concepts. L'image mythique devient la forme interne, imagée du mot, présente parfois non seulement dans son étymologie mais également servant de base au phénomène de transfert imagé dans les figures de style de l'écrivain. Par ailleurs, l'analogie imagée servait de base non seulement à la proto-narration mais se réalise dans les époques postérieures dans les schémas narratifs stéréotypés dans le texte littéraire.

Notre recherche démontre que l'étude de l'héritage scientifique d'Olexandre Potebnya et de ses disciples est ***perspective*** pour l'élaboration de la conception

mythique diachronique dans ses rapports avec la langue et la conceptualisation littéraire dans la tradition philologique slave à poursuivre.

Liste des ouvrages cités

1. Kagarov, E. (1914). Esquisse de la période contemporaine des recherches mythologiques. *Questions de la théorie et de la psychologie de la création*. Vol. V (p. 372).

2. Khartsiev, V. (1914). Création mythique, poésie et science. *Questions de la théorie et de la psychologie de la création*. Vol. V (p. 554).

3. Potebnya, A. (1989). *Langue et mythe*: monographie (p. 311). Moscou: Pravda.

4. Potebnya, O. (1985). *Esthétique et poétique du mot*: monographie (p. 190). Kyiv: Mystetstvo.

5. Vesselovskiï, A. N. (1959). Chapitre inédit de *La poétique historique* d'A. N. Vesselovskiï. *Littérature russe.* Vol. 2 (p. 117).

6. Vesselovskiï, A. N. (1940). *La poétique historique*: monographie (p. 71). Léningrad : Goslitizdat.

N. V. Sheverun,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
National Transport University

MAIN ASPECTS OF TRANSLATING THE ENGLISH TECHNICAL DISCOURSE TITLES INTO UKRAINIAN

An important component of any text is its title which is the reader's guide in the whirlpool of text messages. Such a comparison is not baseless, because without the title we get lost in the sea of various information, often bypassing the main and paying attention to the insignificant one. The headline is also the political face of the messages. It forms our attitude to the publication, indicates the author's position in the interpretation of a fact. A successful headline carries a large information load

which is especially important in our century of “information explosion”. It is the title that forms the reader’s general idea of the material of the text information and allows you to choose the most important one for further acquaintance. That is why the theme of research quite actual nowadays.

The aim of our research is to investigate the peculiarities of the title as an element of the text and main aspects of translating the English technical discourse titles into the Ukrainian language.

Argument. The special style of titles of magazines can entail certain complications in the process of translation. For this reason, in this paragraph the attention is mainly paid to the features of the English titles, and also the types of titles are investigated and compared in the English and Ukrainian languages, certain divergences are marked between them and methods of their adequate translation are offered.

Transformations in translation are classified and described in labours of L. Barhudarov, A. Kovalenko, V. Komissarov, Ya. Retsker and other linguists.

A primary objective of translation is an achievement of adequacy. Philologist A. Fedorov determines adequate translation as an “exhaustive transmission of semantic content of original and valuable functionally-stylistic accordance to it” (Федоров, 2002). The scientist considers that the full “value of translation lies in the transmission of specific for an original correlation of the content and formed by the recreation of features of the last or creation of functional accordances to these features. It envisages the uses of such language means that, “often and not gathering by the formal nature with the elements of original, would execute analogical semantic and artistic functions in the system of unit” (Федоров, 2002). Thus, functional exactness characteristic for adequate translation not only assumes, but also quite often requires abandonment from formal, dictionary accordances.

Having regard to divergences in a grammatical structure and lexical filling of the Ukrainian and English languages, it should be noted that in the process of translation grammatical and lexical transformations are often used (Мирам, 2002).

So, scientist L. Boiko distinguishes four basic methods to the translation of

titles: authentic representation, full-equivalent translation, part-equivalent translation and complete replacement (Бойко, 2009):

1) authentic representation (transmission of the title in the same kind, in which it existed in the language of original): *"Faux pas"* (*The Washington Post*: March 21, 2020); *"Dolce vita"* (*Sunday Mirror*: Apr. 03, 2020);

2) full-equivalent translation: "*Seven wonders of the world that may soon disappear"* (*Daily Mirror*: Aug. 10, 2020) – *Сім чудес світу, які незабаром можуть зникнути; "Web Censorship in China? Not a Problem, Says Bill Gates"* (*The Guardian*: Jan. 26, 2020) – *Веб цензура у Китаї? Не проблема, вважає Біл Гейтс;*

3) part-equivalent translation: *"British mum Maxine Marin shocked after giving birth to Spain's heaviest ever baby"* (*Daily Mirror*: Aug. 09, 2020) – *Британка Максін Марін в Іспанії народила дівчинку вагою понад 6 кг; "Highest Skyscraper Built in Dubai"* (*The Guardian*, March 15, 2020) – *У Дубаї закінчилося будівництво найвищого у світі хмарочоса;*

4) complete replacement of one title by the other in the process of translation from the language of original into the target language: *"Can the Leopard Change His Spots?"* (*The Daily Telegraph*: Feb. 18, 2020) – *Природу не змінити; "Being a Good Golfer!"* (*The Financial Times*: Jan. 26, 2020) – *Що означає добре грати в гольф!*

***Scientific results*.** Full-equivalent and part-equivalent translations are the most widespread methods of titles translation. Titles-anthroponyms is subject of full-equivalent translation and most titles-reports. Within the limits of part-equivalent translation any grammatical or lexical replacements, permutations, additions, omissions are used, and that is explained by system language disparities, structural requirements and individual style of the author. Foreign titles are translated authentically in relation to the content of the text. Complete replacement is the less widespread method of translation and its use largely depends on the individual style and tastes of a translator. Therefore, in the process of titles translation it should be taken into account the functional-stylistic features of publicistic style on the whole

and scientific substyle of the titles in particular.

And now special consideration is given to the features and problems of titles of scientific and technical texts translation. Grammatical and syntactic features that a translator runs during translation of the English titles are explained by objectively existent differences in grammatical and syntactic composition of the English and Ukrainian languages, and also by grammatical and syntactic features of the English-language to the title as the special genre of functional style.

In the process of translating the titles from English into Ukrainian auxiliary or semantic verbs are often omitted. In such cases, it is necessary to renew the full construction of the sentence and then do the translation according to it. It should be remembered that for the Ukrainian titles it is not a verbal structure but the structure with the a noun is more inherent: *"Ukraine still on course for NATO"* (*Financial Times*: July 09, 2020) – *Ukraine is still on course for NATO (the North Atlantic Treaty Organization) – Україна все ще дотримується курсу до вступу у НАТО (Організацію Північноатлантичного договору).*

Titles with complex attributive chains often require complete grammatical transformation, as Ukrainian language do not inherent attributive chains from a few nouns: *"Panama Canal expansion workers strike over pay"* (*Washington Post*: July 23, 2020) – *Страйк робітників зупинив розширення Панамського каналу* (full grammatical transformation).

Omission of the subject is the phenomenon that needs the careful studying and understanding of the article. Doing the translation of such titles there is a necessity to change a grammatical construction: *"Expect no change in North Korea"* (*The Times*: October 05, 2020) – *У Північній Кореї не очікують змін* (replacement). Such title with omitted subject is translated into the Ukrainian language by an impersonal sentence.

Another feature of translation of the English titles into Ukrainian is the use of the infinitive in order to represent the future tense: *"Biden to unveil college-cost plan"* (*Washington Post*: Jan. 25, 2021) – *Байден збирається зупинити зріст вартості за навчання* (addition).

Basic lexical problems in the process of translating the English titles of scientific editions are related with the presence of reductions, proper names, realities, etc. In all these cases, it is expected to use the special reference literature as well as certain dictionaries.

Applying for the titles translation different stylistic devices, such as metaphor, metonymy, allusion, as well as different sort of literary or historical references, does not facilitate the work of a translator. In conditions of the occasional use of stylistic facilities, the role of translator as a coauthor grows because he bears the responsibility for adequacy of information representation.

Translating a title that contains allusion, we keep a greater expressivity. A basic problem in the process of translation lies in decoding allusion to the reader more precisely: *"Mars attacks! Morocco pelted with rocks from the Red Planet"* (*The Guardian*: Jan. 18, 2020) – *Марс атакує! У Мароко випав метеоритний дощ з Марса (алюзія).* It is allusion to the film of Tim Barton *"Mars attacks"!*

Translation of phraseological units in the titles of the English articles is also difficult enough. For adequate translation of such titles it is necessary to work out carefully the subject of the article and also give up formal dictionary accordances in behalf of functional exactness: *"Volcano emission just a drop in the ocean"* (*Sunday Mirror*: Nov. 30, 2020) – *Виверження вулкану: лише крапля в морі.*

This phraseological unit does not cause any problems during translation as it is widely used and has the Ukrainian equivalent given in a dictionary: *"China growth: still up in the air"* (*Financial Times*: Apr. 22, 2020) – *Економічне зростання Китаю: все ще велике питання.*

In the Ukrainian, phraseological unit of "*up in the air"* can be replaced by such expressions as "*вилами по воді писано", "поживемо-побачимо".* Through colloquial character of these expressions, they can not be used during translation of the title. Therefore, phraseological unit of "*up in the air"* must be translated as "*велике питання".*

Conclusions. Thus, translation of certain titles allowed us to show different interlingual transformations that a translator applies during the interpretation of titles

into the mother tongue: it is permutation, lexical and grammatical replacement, addition and omission. As translation of the title depends on the individual style and mastery of a translator, then such a translation can have a few variants, and its success will be supported by the fact of how adequately and well-aimed the translator has succeeded to pass the semantic, stylistic and functional content to the title.

The obtained data lay ***the prospects*** for conducting further investigations of peculiarities of the titles of English technical discourse translation.

References

1. Бойко, Л. Б. (2009). *Особенности функционирования заглавий в текстах с различными коммуникативными заданиями* (с. 10). (Автореф. дис. канд. филол. наук): Одесса.

2. Мирам, Г. С. (2002). *Основы перевода: курс лекций; учебное пособие* (с. 63). К.: Эльга, Ника-Центр.

3. Федоров, А. В. (2002). *Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы)* (сс. 172–174). СПб., М.: ООО "Издательский Дом "ФИЛОЛОГИЯ ТРИ".

О. В. Шум,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології
Київський національний університет культури і мистецтв

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ АВТОРА: ЗНАЧЕННЯ ДОПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Художній переклад є одним із найбільш досліджених і водночас найбільш творчих. Чимало дослідників у галузі перекладознавства схиляються до думки, що перекладач є не лише посередником між автором оригіналу і читачем тексту перекладу, але заразом і співавтором, який бере на себе відповідальність вибору

необхідних перекладацьких трансформацій. Саме тому сьогодні особливої ***актуальності*** набуває питання підготовки майбутніх фахівців у сфері художнього перекладу.

Метою нашого дослідження є розгляд особливостей та основних етапів доперекладацької підготовки, а також доперекладацький аналіз художнього тексту під час здійснення перекладів з іноземної мови на українську та навпаки.

Питанню ідіостилю автора свої розвідки присвячували Н. Болотнова, В. Виноградов, В. Волошук, В. Григор'єва, Н. Макарова, Ю. Щеглова, В. Щукіна та інші. Поряд з цим останніми роками значної масштабності набули дослідження стилю перекладача (Ґ. Ґачечіладзе, Ю. Еткінд, М. Зеров, М. Іваницька, А. Науменко, М. Новикова, М. Рильський, К. Чуковський та інші), а також порівняння ідіостилів автора і перекладача. Важливості доперекладацького аналізу художнього твору приділяють увагу Т. Бондаренко, Я. Іваненко, С. Максімов, О. Шапошник та інші.

Переклад художнього твору з багатьох причин вважається творчістю. Але починається він задовго до того, як перекладач починає процес безпосередньої передачі змісту іноземною мовою. Через те що за навчальними програмами переважної більшості філологічних факультетів заняття з теорії та практики перекладу розділені, то питання доперекладацького або, на думку деяких науковців, перекладацького аналізу тексту упускається або відходить на другий план. Хоча, на нашу думку, це один із найважливіших етапів перекладацької діяльності, який є найбільш інформативним та інколи потребує значних зусиль для пошуку необхідної інформації.

Так, відповідно до схеми науковиці І. Алексеєвої, перший етап доперекладацького аналізу полягає у отриманні загальних таких відомостей про текст, як автор тексту, час створення або публікації тексту, в складі якої книги або збірки він опублікований тощо; другий етап визначається встановленням мети перекладу та читацької аудиторії цільового тексту (Алексеева, 2004). Таким чином, починати потрібно із ознайомлення із загальною інформацією

про автора (його біографія, жанр робіт, приналежність до спілок, суспільно-політичні погляди тощо). Будь-які зовнішні та внутрішні чинники впливають на формування стилю автора. Важливим допоміжним джерелом для перекладача є, наприклад, ознайомлення із рецензіями критиків. Якщо письменник (український або закордонний) має певний доробок, можливо знайти дослідження і розвідки щодо мови його творів. Звісно, кожен науковець має свою власну думку і свої вподобання, але загальна картина із різних поглядів та власні висновки дають змогу якомога більш фахово підійти безпосередньо до перекладу тексту, тобто вибору необхідного набору перекладацьких перетворень.

Наступним важливим етапом є особисте знайомство з текстом та виокремлення лексико-стилістичних особливостей стилю автора. На нашу думку, черговість описаних вище етапів суттєво не впливає на результат, але їх дотримання є необхідною передумовою здійснення успішного перекладу.

Наприклад, якщо характерною рисою ідіостилю автора є використання фразеологізмів, і в тексті кілька разів зустрічаються повторювані ідіоми, бажано передавати їх мовою перекладу однаково, щоб зберігати тенденції автора. Це ж стосується і трансформацій, які використовує перекладач. Наприклад, якщо перекладач віддає перевагу транслітеруванню власних назв і ці власні назви є важливим елементом індивідуального стилю автора, то за можливості варто дотримуватися однієї стратегії і всі оніми (антропоніми, топоніми, теоніми тощо) передавати одним способом. Маючи додаткові відомості про життя, освіту і вподобання автора, інколи стає можливим якомога точніше передати певні зашифровані символи, маловживані або безеквівалентні терміни тощо.

Висновки. Доперекладацький аналіз тексту, який деякі науковці в галузі перекладознавства вважають першим етапом перекладацького аналізу, є невід'ємною складовою успішного фахового перекладу. На цьому етапі перекладач збирає усі доступні відомості про автора, його творчий доробок і

стиль, а також знайомиться зі змістом тексту і виокремлює домінантні риси стилю з метою адекватного відтворення рис ідіостилю автора у перекладі.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у розробці рекомендацій для перекладачів, які працюють над перекладами творів, створеними письменниками-початківцям за умов відсутності достатніх відомостей про них.

Список використаних джерел

1. Алексеева, И. С. (2004). *Введение в переводоведение* (с. 353). СПб: Филологический факультет СПбГУ; М.: Академия.

2. Іваненко, Я. А. (2014). *Функціональна специфіка доперекладацького аналізу тексту сучасних німецькомовних новел* (с. 18). (Автореф. дис. канд. філол. наук. Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського): Одеса.

3. Шапошник, О. М. (2019). Доперекладацький аналіз письмового тексту як передумова створення адекватного перекладу (сс. 96–99). *Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення*. Одеса: Південноукраїнська організація "Центр філологічних досліджень".

4. Шум, О. В. (2019). Особливості відтворення авторського стилю А. Куркова (на матеріалі перекладів роману "Пикник на льду"). *Наукові записки Національного університету "Острозька академія": Серія "Філологія"*. Вип. 6 (74) (сс. 111–113). Острог: Вид-во НаУОА.

D. S. Shchypachova,
English Teacher
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

THEORETICAL ASPECTS OF LITERAL TRANSLATION

Currently, there is a wide variety of translation studies. Problems related to certain aspects of translation theory are considered not only from the standpoint of linguistics, but also in psycholinguistics, literary translation theory, communication theory, etc. Many works use the concepts of "literal translation", "word-by-word

translation", "literalism", which, as a rule, are opposed to "free translation". The dispute about which of these types of translation is more consistent with the original has been going on for the last two millennia and has not lost its relevance to the present day. The difference between these two types of translation seems so obvious to researchers that this dichotomy is not considered as the problem, but serves as a starting point for further discussion. However, widespread assessments of translation as literal or free need to be explained and clarified.

It can be stated that until now the literalism of the translation was equated by many scientists with literalism and was condemned. In our understanding, literalism is a complex category covering the entire spectrum of phenomena that in modern translation studies are described in terms of literalism and literal translation. Literality is expressed both in the translation text, where this phenomenon is expressed in facts of translation and in the process of translation, where it is a translation procedure. Consideration of literalism, both from the point of view of the process and the result of translation, is consistent with the currently established expanded understanding of the subject of translation theory. In carrying out this study, literalism was considered as a complex and multifaceted phenomenon, the constant presence of which in translated texts is due to objective reasons. This approach to the consideration of this phenomenon made it possible to comprehensively study both its nature and the features of its manifestation in texts of various genres. This is the purpose of the study.

The scientific novelty lies in the fact that: the dichotomy of "literal" and "free" translation is formulated in the light of new linguistic knowledge about the language, including with the involvement of the scientific apparatus of related disciplines, in particular, psycholinguistics; own understanding of the translation process is offered and its structure is defined as two-phase; the correlation of translation methods (by semantic and structural parallels and transformations) with two phases of the translation process is revealed; classification signs are developed, on the basis of which the classification of types of literal translation and literalisms is built.

The linguistic background for the presence of elements of literal translation in translated texts is the semantic and structural affinity of languages. Interlanguage equivalent correspondences arise due to the isomorphism of languages and represent real facts of translation, which is reflected in the analyzed models of translation activity. The presence of elements of literalism is also explained by the requirements that the language community makes to the translation text, that is, regulatory reasons. It was demonstrated that at present, semantic and structural parallelism between the source text and the translated text is considered as the basis for translation equivalence, since one of the main regulatory requirements for the translated text is to achieve the maximum substituting ability of the translated text, which at the theoretical level is justified by the need to observe the correct ratio of philosophical categories of “whole” and “part”, but in practice means the requirement to keep in translation not only the content of the original, but also the ways of its transmission. In addition, the semantic and structural similarity of the original and the translation serves as a criterion for understanding the very term “translation text”, that is, for determining which text can be considered a full-fledged representative of the original, and which one is not.

In the course of the study, a correlation was established between the well-known literal and free translation methods, on the one hand, and the main translation strategies – elementary translation and transformation – on the other. Thus, the opposition of these methods as absolute and mutually exclusive, loses its logical basis, since they correspond to two neutral linguistic procedures, in relation to which evaluation criteria cannot be used. The study showed that literal translation is present in many texts, but to varying degrees. The degree of literalism depends both on subjective factors (aesthetic views of the translator, the level of professionalism, communicative tasks facing the translation, etc.), and on the objective background, which include the nature of the translated text. Translations of texts of different genre characteristics differ significantly from each other, therefore the problem of the level of literalism is directly related to the selection and description of the types and genres of translation.

References

1. Kussmaul, P. (1995). *Training the translator*, Amsterdam.

2. Lorscher, W. (1991). *Translation performance, translation process and translation strategies*. Tubingen: Narr.